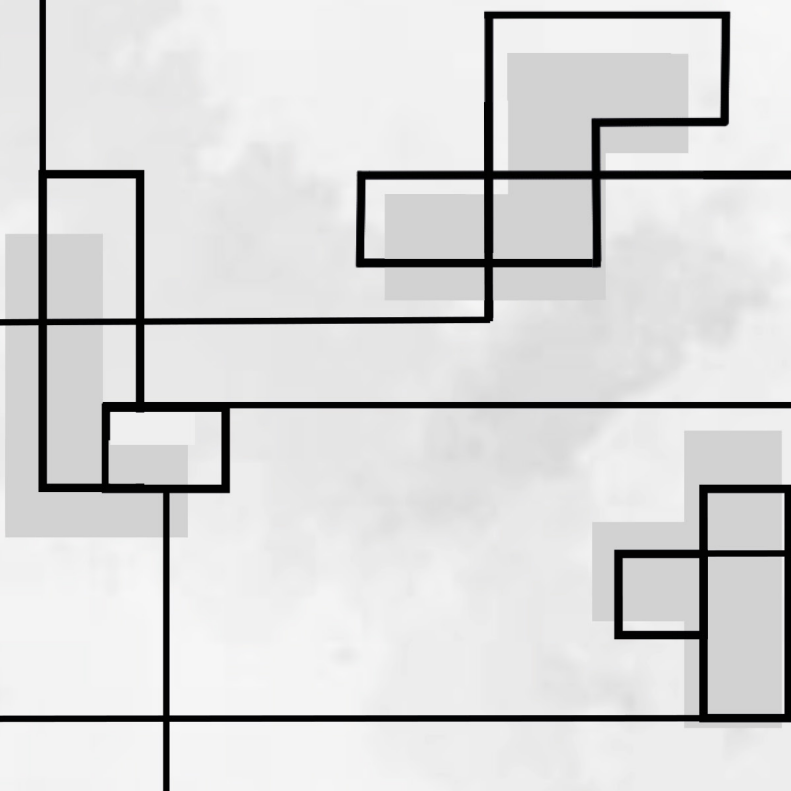

Wisława Szkudlarczyk-Brkić

Dyskursywne,
syntaktyczne
i semantyczne
uwarunkowania
topikalizacji we
współczesnym
języku chińskim

**Dyskursywne, syntaktyczne i semantyczne
uwarunkowania topikalizacji
we współczesnym języku chińskim**

Wisława Szkudlarczyk-Brkić

**Dyskursywne, syntaktyczne
i semantyczne uwarunkowania
topikalizacji we współczesnym
języku chińskim**

Implikacje dydaktyczne

Poznań 2023

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzja:
dr hab. Irena Kałużyńska, prof. UW

Copyright by:
Wisława Szkudlarczyk-Brkić

Copyright by:
Wydawnictwo Rys

Wydanie I

Poznań 2023

ISBN 978-83-67287-68-5

DOI 10.48226/978-83-67287-68-5

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wykaz skrótów.....	9
Wstęp	11
Struktura pracy	12
Materiał językowy	14
Rozdział 1. Podstawowe pojęcia.....	17
1.1. Wprowadzenie.....	17
1.1.1. Temat.....	20
1.1.1.1. Definicje tematu uwytatniające aspekt semantyczny	20
1.1.1.2. Definicje tematu uwytatniające aspekt syntaktyczny	22
1.1.1.3. Definicje tematu uwytatniające aspekt informacyjny....	26
1.1.1.4. Definicje syntetyczne.....	28
1.2. Remat	30
1.3. Fokus.....	31
Rozdział 2. Mentalne modele dyskursu	35
2.1. Katalogowe modele dyskursu	35
2.1.1. Koncepcja Stalnakera	35
2.1.2. Semantyka aktualizacji	36
2.1.3. Koncepcja Reinhart	37
2.1.4. Semantyka zmiany rejestrów Heim	38
2.1.5. Teoria reprezentacji dyskursu	39
2.1.6. Model dyskursu Vallduví'ego	40
2.2. Modele dyskursu oparte na pytaniach dyskutowanych (QUD)	43
2.2.1. Model Kuppevelta	43
2.2.2. Model Roberts	45
2.3. Podsumowanie	46
Rozdział 3. Koncepcja zdania w języku chińskim	49
3.1. Ewolucja koncepcji zdania w języku chińskim	49
3.1.1. Płaszczyzna syntaktyczna i semantyczna	60
3.1.2. Płaszczyzna pragmatyczna	63
3.2. Zdanie w dyskursie	70
Rozdział 4. Topikalizacja i jej uwarunkowania syntaktyczno-semantyczne.....	75
4.1. Topikalizacja	75

4.2. Charakterystyka syntaktyczna zdań o strukturze OSV	86
4.2.1. Składnik inicjalny	87
4.2.1.1. NP inicjalne a określoność	88
4.2.1.2. NP inicjalne a referencyjność	99
4.2.1.3. Podsumowanie	103
4.2.2. Składnik prewerbalny	104
4.2.2.1. Podsumowanie	110
4.3. Predykatywna grupa werbalna	110
4.3.1. Czasowniki relacyjne w zdaniach stopikalizowanych.....	111
4.3.2. Podsumowanie	115
4.4. Składnik postwerbalny	116
4.4.1. Reguły syntaktyczne vs. reguły kognitywne	119
4.4.2. Podsumowanie	124
Rozdział 5. Dyskursywne uwarunkowania topikalizacji	125
5.1. Udział topikalizacji w tworzeniu struktury informacyjnej dyskursu ..	125
5.1.1. Temat a dyskurs poprzedzający	127
5.1.1.1. Tematy typu <i>aboutness</i>	127
5.1.1.1.1. Linki koreferencyjne	127
5.1.1.1.2. Relacje na zbiorze częściowo uporządkowanym	134
5.1.1.1.3. Wnioskowanie z kontekstu.....	138
5.1.1.2. Tematy wyznaczające zakres.....	139
5.1.1.2.1. Temat wyznaczający zakres z elementem deskryptywnym	139
5.1.1.3.1. Temat wyznaczający zakres z elementem kwantytatywnym	143
5.1.1.3. Tematy nietworzące linków z dyskursem poprzedzającym.....	145
5.1.1.3.1. Wspólna wiedza	145
5.1.1.3.2. Kontekst sytuacyjny	147
5.1.1.3.3. Koncepcja ramy	148
5.1.2. Rola pozycji finalnej	149
5.2. Udział topikalizacji w strukturze tematyczno--rematycznej dyskursu	153
5.2.1. Łańcuchy tematyczne jako narzędzia utrzymania ciągłości tematycznej	153
5.2.2. Topikalizacja w łańcuchach tematycznych	158
5.2.2.1. Ustanawianie tematu	158
5.2.2.2. Promocja referenta do roli tematu	159
5.2.2.3. Podtrzymywanie tematu.....	163

5.2.2.4. Przywracanie tematu	165
5.2.2.5. Zamykanie tematu	167
5.2.3. Podsumowanie	170
Rozdział 6. Implikacje dydaktyczne	171
6.1. Przebieg akwizycji topikalizacji w języku chińskim	173
6.1.1. Wpływ typologicznych cech L1 na akwizycję języka chińskiego	173
6.1.2. Pierwszy etap akwizycji topikalizacji w języku chińskim – nabywanie kompetencji gramatycznej	175
6.1.3. Drugi etap akwizycji – nabywanie kompetencji pragmatycznej ...	179
6.2. Model kształcenia w zakresie topikalizacji na poziomie akademickim 181	
6.2.1. Poziom podstawowy niższy A1	182
6.2.2. Poziom podstawowy wyższy A2	184
6.2.3. Poziom średnio zaawansowany (B1-B2)	188
6.2.4. Poziom zaawansowany (C1-C2)	193
6.3. Metody i techniki dydaktyczne znajdujące zastosowanie w nauczaniu topikalizacji	197
6.3.1. Wzmocnienie <i>inputu</i>	197
6.3.2. Przetwarzanie <i>inputu</i> znaczącego	201
6.3.3. Rozwijanie zdolności produktywnych	207
6.3.4. Gromadzenie wiedzy metajęzykowej	212
Zakończenie	217
Bibliografia	221
Indeks rzeczowy	233
Aneks	239

Wykaz skrótów

ASP	–	partykuła aspektualna
CL	–	klasyfikator (<i>classifier</i>)
COMPL	–	element komplementywny (<i>rezultatywny, kierunkowy, potencjalny etc.</i>)
DRT	–	teoria reprezentacji dyskursu (<i>Discourse Representation Theory</i>)
DRS	–	struktura reprezentacji dyskursu (<i>Discourse Representation Structure</i>)
EXP	–	partykuła doświadczenia
FEC	–	swobodna pusta kategoria (<i>free empty category</i>)
FFP	–	finalna pozycja fokusa (<i>Final Focus Position</i>)
GWO	–	gramatyczny szyk zdania (<i>grammatic word order</i>)
MOD	–	partykuła modalna
N	–	rzeczownik (<i>noun</i>)
NEG	–	negacja
NP	–	grupa nominalna (<i>nominal phrase</i>)
O	–	dopełnienie (<i>object</i>)
OM	–	wykładnik przesunięcia dopełnienia na pozycję prewerbalną
PART	–	partykuła strukturalna
PASS	–	wykładnik pasywny
POSET	–	zbiór częściowo uporządkowany (<i>partially ordered set</i>)
PWO	–	pragmatyczny szyk zdania (<i>pragmatic word order</i>)
QUD	–	pytanie dyskutowane (<i>question under discussion</i>)
R	–	remat
RD	–	dystans referencyjny (<i>referential distance</i>)
S	–	podmiot (<i>subject</i>)
SFG	–	gramatyka systemowo-funkcjonalna (<i>systemic functional grammar</i>)
SPL	–	język uwydatniający podmiot (<i>subject-prominent language</i>)
TPL	–	język uwydatniający temat (<i>topic-prominent language</i>)
T'	–	temat niewyrażony eksplicytnie
t	–	śląd (<i>trace</i>)
V	–	czasownik (<i>verb</i>)
VP	–	grupa werbalna (<i>verbal phrase</i>)

Wstęp

Topikalizacja jako zjawisko językowe z pogranicza składni, semantyki i dyskursu jest jednym z najbardziej złożonych zagadnień znajdujących się w kręgu zainteresowania językoznawstwa sinologicznego i jednocześnie jednym z największych wyzwań, przed którym stoi glottodydaktyka sinologiczna. Badania empiryczne, których przedmiotem była akwizycja topikalizacji w języku chińskim¹, wykazały bowiem, iż mimo dobrego opanowania podstawowych struktur syntaktycznych osoby uczące się języka chińskiego mają duże trudności z poprawnym stosowaniem niekanonicznych struktur tematyczno-rematycznych w dyskursie. Przyczyn tych niepowodzeń upatruje się m.in. w problemach z powiązaniem różnych rodzajów kompetencji językowej (składniowej, semantycznej i dyskursywnej) oraz konieczności przeprowadzania kilku skomplikowanych operacji językowych jednocześnie. Aby lepiej zrozumieć to złożone zjawisko, konieczne jest zatem pogłębianie wiedzy na temat wzajemnego oddziaływania czynników syntaktycznych, semantycznych i dyskursywnych w procesie generowania zdań stopikalizowanych, która to wiedza obecnie jest jeszcze dość ograniczona.

Zainteresowanie topikalizacją w języku chińskim datuje się od lat 70. XX wieku, kiedy to lingwiści amerykańscy Charles Li i Sandra Thompson² opracowali nową typologię języków, klasyfikując chiński jako język uwydatniający temat (*topic-prominent language* – TPL) i podkreślając szczególną rolę, jaką struktury tematyczno-rematyczne odgrywają w tym języku. Początkowo uwaga badaczy koncentrowała się głównie wokół pojęcia, właściwości i funkcji tematu (Tsao 1979) oraz związków między tematem a podmiotem (Li & Thompson 1976, 1981, Tsao 1990, Tai 1997), a potem także wokół różnych modeli zdań niekanonicznych. Do tej pory przeanalizowano chińskie struktury tematyczno-rematyczne pod względem ich właściwości syntaktycznych (Xu & Langendoen 1985, Tsao 1990, Shyu 1995, Shen 1996, Xu & Liu 1998, Shi 2000a etc.), zidentyfikowano role semantyczne elementów

---

¹ M.in. Cao et al. (2006); Jin (2008); Jiang (2009).

² Li & Thompson (1976).

pełniących w zdaniu funkcję tematów (Fan 1984, Chen 1994) i relacje semantyczne łączące temat z rematem w konstrukcjach znanych jako *Chinese-style topic* lub *dangling topic* (Tsao 1979, Shi 2000a). Podjęto też wstępne próby analizy chińskiego dyskursu, opisując m.in. strukturę łańcuchów tematycznych (Li 2004, Wu 2004) i modele progresji tematycznej (Fan 1985, Li 1995). W większości tych prac, poruszając zagadnienie topikalizacji, koncentrowano się jednak tylko na jednym, wybranym jej aspekcie, analizowanym z perspektywy składni, semantyki lub pragmatyki, a materiał badawczy stanowiły zwykle zdania pozbawione szerszego kontekstu, co w przypadku zjawiska tak silnie uwarunkowanego dyskursywnie stanowiło poważne ograniczenie.

Niniejsza praca stanowi próbę wyjścia poza granice zdania i zbadania funkcjonowania form stopikalizowanych w szerszej perspektywie. Jej celem jest wyjaśnienie, w jaki sposób różne modele topikalizacji dostępne w języku chińskim różnią się od form kanonicznych i jakie czynniki determinują ich użycie w określonym otoczeniu dyskursywnym. Omawiane konstrukcje są więc analizowane pod kątem ich struktury syntaktycznej i uwarunkowań semantycznych, a także roli, jaką odgrywają w konstruowaniu spójnego dyskursu, zwłaszcza na płaszczyźnie tematyczno-rematycznej i na powiązanej z nią płaszczyźnie informacyjnej. Zidentyfikowanie korelacji między poszczególnymi formami gramatycznymi i ich funkcjami w dyskursie pozwoli lepiej zrozumieć, w jaki sposób czynniki syntaktyczne, semantyczne i pragmatyczno-dyskursywne oddziałują na siebie wzajemnie, konkurując w determinowaniu ostatecznej formy wypowiedzi w danym momencie dyskursu.

Drugim celem jest opracowanie modelu kształcenia sinologicznego w zakresie topikalizacji z wykorzystaniem zdobytej wiedzy i z uwzględnieniem wyników dotychczasowych badań nad akwizycją tego zjawiska. Może on znaleźć praktyczne zastosowanie w glottodydaktyce sinologicznej na poziomie akademickim.

Struktura pracy

Niniejsza publikacja składa się z trzech części. Część pierwsza (rozdziały 1-3) dotyczy kwestii teoretycznych istotnych z punktu widzenia omawianego zagadnienia. Rozdział pierwszy definiuje i ogólnie

charakteryzuje podstawowe pojęcia i kategorie pragmatyczne, tj. temat, remat i fokus. Najwięcej miejsca poświęcono w nim kategorii tematu, prezentując różne koncepcje uwydatniające poszczególne jego aspekty: semantyczne, syntaktyczne i informacyjne. Zwrócono przy tym uwagę na problemy i niedoskonałości każdego z tych ujęć i na próby ich zniwelowania poprzez sformułowanie definicji syntetycznych, uwzględniających złożony charakter tej kategorii. Rozdział drugi prezentuje dwa wyidealizowane modele dyskursu, tj. model katalogowy w wersji Vallduví'ego (1993) i model QUD (Kuppevelt 1995, Roberts 1996), które stanowią odzwierciedlenie mentalnych reprezentacji dyskursu kreowanych w umysłach osób uczestniczących w akcie komunikacji. Pozwalają one umieścić topikalizację w szerszym kontekście i mogą stanowić teoretyczne tło analizy tego złożonego zjawiska. Rozdział 3 dotyczy konstrukcji zdaniowych, które podczas aktu komunikacji są wbudowywane w rozmaite struktury dyskursu. Przedstawia on ewolucję koncepcji zdania w języku chińskim (od modelu jednopłaszczyznowego do ujęć wielopłaszczyznowych) i mechanizm dopasowywania jego struktury do aktualnej sytuacji dyskursywnej.

Część druga (rozdziały 4-5) prezentuje wyniki analizy zdań stopikalizowanych w ich otoczeniu dyskursywnym. Rozdział czwarty dotyczy gramatycznych aspektów topikalizacji w języku chińskim. Przedstawiono w nim poglądy na temat topikalizacji jako operacji syntaktycznej, a następnie zanalizowano strukturę syntaktyczną podstawowych składników stopikalizowanego zdania, tj. nominalnych elementów zajmujących pozycję inicjalną i prewerbalną, a także frazy werbalnej i nominalnych elementów postwerbalnych. Analizę tę uzupełnia charakterystyka semantyczna zdań OSV uwzględniająca głównie te czynniki, które współdziałając z innymi czynnikami pragmatyczno-dyskursywnymi, determinują ostateczną formę wypowiedzi. Rozdział piąty omawia pragmatyczno-dyskursywne funkcje topikalizacji realizowane głównie na płaszczyźnie informacyjnej i tematyczno-rematycznej dyskursu. Porusza takie zagadnienia jak udział analizowanych modeli zdania w tworzeniu struktury informacyjnej dyskursu i ich rola w zapewnieniu ciągłości tematycznej. Wyniki tej analizy pozwalają zrozumieć, w jaki sposób topikalizacja przyczynia się do tworzenia spójnego dyskursu i jak pełnione przez nią funkcje dyskursywne determinują jej formę gramatyczną.

Część trzecia (rozdział 6) poświęcona jest zagadnieniu topikalizacji w dydaktyce sinologicznej. Zaproponowano w niej model kształcenia sinologicznego na poziomie akademickim w zakresie topikalizacji uwzględniający aktualny stan wiedzy na temat akwizycji tego zjawiska w języku chińskim, jego właściwości syntaktycznych i uwarunkowań dyskursywnych. Odwołano się przy tym do teorii przetwarzalności (Pienemann 1998), hipotezy tematu (Pienemann et al. 2005) oraz hipotez zauważania (Schmidt 1990), przetwarzania inputu (VanPatten 1996) i outputu (Swain 1985). Materiał zaprezentowany w tym rozdziale może być źródłem wskazówek i inspiracji dla osób zajmujących się dydaktyką sinologiczną. Praca kończy się krótkim podsumowaniem wyników przeprowadzonych analiz i wskazaniem potencjalnych kierunków rozwoju badań nad tym zagadnieniem.

Materiał językowy

W niniejszej pracy analizie poddano 400 próbek tekstów pochodzących z korpusu języka chińskiego³ opracowanego w Ośrodku Badawczym Językoznawstwa Chińskiego przy Uniwersytecie Pekińskim (北京大学中国语言学研究中心 Běijīng Dàxué Zhōngguó Yǔyánxué Yánjiū Zhōngxīn). Reprezentują one standardowy język chiński współczesny (普通话 *pǔtōnghuà*) w odmianie pisanej. Są to głównie fragmenty utworów literackich, tekstów prasowych, specjalistycznych i użytkowych opublikowanych w ostatniej dekadzie XX wieku i pierwszej dekadzie XXI stulecia. Każda z tych próbek zawiera zdanie stopikalizowane, a także jego otoczenie dyskursywne, to znaczy maksymalnie piętnaście zdań je poprzedzających i pięć zdań po nim następujących. Za zdanie uważa się każdą strukturę złożoną z podmiotu i predykatu lub samego predykatu, także funkcjonującą jako element składowy zdania złożonego lub kompleksu zdań.

Analiza ogranicza się do zdań stopikalizowanych o szyku OSV, czyli form niekanonicznych powstałych w wyniku przesunięcia grupy nominalnej (NP) z postwerbalnej pozycji dopełnienia na pozycję inicjalną w całości (topikalizacja zupełna) lub w części (tzw. topikalizacja

---

³ http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/

z rozszczępieniem grupy nominalnej). W zakres tej pracy nie wchodzi topikalizacja składników innych niż NP (np. fraz werbalnych czy fraz przyimkowych PP) oraz ekstrakcja składnika tematycznego z pozycji prewerbalnych, z fraz wbudowanych w zdanie lub ze zdań zależnych.

Wyróżnione zdania przeanalizowano pod kątem ich właściwości syntaktycznych i semantycznych oraz sposobu ich funkcjonowania w dyskursie. Zbadano ich strukturę tematyczno-rematyczną i informacyjną, a także porównano ich otoczenie dyskursywne. Przeanalizowano linki anaforyczne łączące tematy zdań stopikalizowanych z dyskursem poprzedzającym oraz ich relacje z dyskursem następującym. Referenty tematyczne w zdaniach stopikalizowanych przeanalizowano z punktu widzenia potencjalnej interferencji, a te wcześniej wspomniane w dyskursie – również z punktu widzenia dystansu referencyjnego. Analizując relacje referenta tematycznego z dyskursem następującym (tzw. relacje kataforyczne), zbadano jego trwałość w dyskursie. Zwracano przy tym uwagę na sposób jego kodowania w kolejnych zdaniach (anafora zerowa, zaimkowa, nominalna etc.). Określono też status kognitywny referentów tematycznych, korzystając głównie z hierarchii opracowanej przez Gundel, Hedberg & Zacharsky (1993). Następnie przeanalizowano miejsce stopikalizowanych zdań w dłuższych jednostkach dyskursu, takich jak łańcuchy tematyczne i paragrafy tematyczne, szukając korelacji między ich formą syntaktyczną i właściwościami semantycznymi a funkcją pragmatyczno-dyskursywną. Wyniki analizy zebranego w ten sposób materiału i wyprowadzone z nich wnioski przedstawiono w rozdziałach 4 i 5, ilustrując je przykładami z korpusu.

Teksty chińskojęzyczne wykorzystane w niniejszej pracy zacytowano w następujący sposób: w pierwszym wersie przytoczono oryginalny tekst w języku chińskim zapisany uproszczonymi znakami 简体字 (*jiǎntǐzì*), w drugim – jego transliterację w systemie 汉语拼音 (*Hànyǔ Pīnyīn*), w trzecim wierszu podano tłumaczenie każdej jednostki językowej na język polski, a w czwartym – tłumaczenie całego zdania. W niektórych przykładach ilustrujących omawiane zagadnienia pod zdaniem w języku polskim umieszczono nazwy kategorii gramatycznych i pragmatycznych, do których należą poszczególne składniki zdania. Pod spodem umieszczono źródło bibliograficzne lub, w przypadku tekstów pochodzących z korpusu, numer próbki odsyłający do aneksu znajdującego się na końcu książki i oznaczenie danego tekstu w kor-

pusie. Przykładowe zdania lub frazy w języku chińskim, przy których nie podano źródła, zostały skomponowane przez autorkę.

Chińskie teksty z korpusu, których fragmenty wykorzystano w niniejszej pracy, zebrano w aneksie. Zawarte w nich zdanie stopikalizowane wydrukowano tłustą czcionką. Każdą próbkę opatrzono numerem porządkowym i nazwą pliku w korpusie, z którego pochodzi. Nazwa ta zawiera informacje dotyczące czasu powstania i rodzaju tekstu, jego autora (jeśli jest znany) lub źródła, z jakiego został zaczerpnięty. W nawiasach kwadratowych pod każdą próbką umieszczono numery przykładów, w których wykorzystano zdania z danego fragmentu tekstu.

Tłumaczenia wszystkich tekstów w języku chińskim oraz cytatów pochodzących z publikacji obcojęzycznych na język polski zostały w całości wykonane przez autorkę.

Rozdział 1

Podstawowe pojęcia

1.1. Wprowadzenie

Współczesny chiński powszechnie uważany jest za język typu SVO, co oznacza, że w zdaniach kanonicznych⁴ składnik pełniący syntaktyczną funkcję podmiotu zajmuje pozycję inicjalną, a po nim następują orzeczenie i dopełnienie. Na przykład:

[1]	我 <i>Wǒ</i> ja Skończyłam już czytać tę książkę. S	已经看完了 <i>yǐjīng kànwán le</i> już czytać kończyć ASP V-----	这本书。 <i>zhè běn shū.</i> ten CL książka O-----
-----	---	---	--

Jednak w chińskim dopuszczalne są także zdania, w których szyk podstawowych składników odbiega od kanonicznego. Na przykład:

[2]	这本书， <i>Zhè běn shū,</i> ten CL książka Tę książkę skończyłam już czytać. O-----	我 <i>wǒ</i> ja S	已经看完了。 <i>yǐjīng kànwán le.</i> już czytać kończyć ASP V-----
-----	---	----------------------------------	---

[3]	我 <i>Wǒ</i> ja Tę książkę skończyłam już czytać. S	这本书 <i>zhè běn shū</i> ten CL książka O-----	已经看完了。 <i>yǐjīng kànwán le.</i> już czytać kończyć ASP V-----
-----	---	--	---

[4]	书， <i>Shū,</i> książka Z książek tę skończyłam już czytać. O	我 <i>wǒ</i> ja S	已经看完了 <i>yǐjīng kànwán le</i> już czytać kończyć ASP V-----	这本。 <i>zhè běn.</i> ten CL O'
-----	---	----------------------------------	---	---

⁴ Zdanie kanoniczne to zdanie o szyku neutralnym, który przez użytkowników danego języka uznawany jest za najbardziej podstawowy, właściwy zdaniom niezależnym od kontekstu i nienacechowanym stylistycznie.

[5]	我 Wǒ ja Tę książkę skończyłam już czytać. S-----	已经 yǐjīng już O-----	把这本书 bǎ zhè běn shū OM ten CL książka O-----	看完了。 kànwán le. czytaćkończyćASP V-----
[6]	这本书， Zhè běn shū, ten CL książka Tę książkę skończyłam już czytać. O-----	我 wǒ ja S	已经把它看完了。 yǐjīng bǎ tā kànwán le. już OM ona czytać kończyć ASP V-----	

Zdania [1] – [6], choć różnią się między sobą strukturą powierzchniową, mają taką samą wartość logiczno-semantyczną. Mimo to nie są wzajemnie zastępowalne w dyskursie⁵. Można zatem przypuszczać, że niekanoniczny szyk zdania koduje dodatkowe znaczenia istotne z punktu widzenia zastosowania tych konstrukcji w kontekście.

Wyjaśnienie istnienia w języku różnych form ekwiwalentnych pod względem logiczno-semantycznym, ale wzajemnie niezastępowalnych w dyskursie, wymaga więc odwołania się do teorii funkcjonalnych, które w opisie języka uwzględniają czynniki pragmatyczne. Z dotychczasowych badań⁶ interakcji między formą syntaktyczną a kontekstem⁷ wynika bowiem, że zdania wyrażające ten sam sąd (*proposition*) w różnej formie zwykle różnią się także strukturą tematyczno-rematyczną i strukturą informacyjną. Wybór odpowiedniego modelu zdania spośród dostępnych opcji jest więc w dużym stopniu uzależniony od aktualnej sytuacji dyskursywnej⁸.

⁵ W tej pracy za dyskurs uważa się każdy przykład autentycznego użycia języka, czyli każdy umotywowany akt produkcji lub odbioru języka za pomocą jakiegokolwiek medium, a także powstałe w wyniku tego aktu wypowiedzi ułożone w kontekście (Du Bois 2003, 52).

⁶ Np. Chafe (1976), Vallduví (1993, 1995), Birner (1994).

⁷ Kontekst jest tu rozumiany jako cała sytuacja towarzysząca wypowiedzi, a więc dyskurs poprzedzający, działania interlokutorów, ich wiedza, tło kulturowe, uwarunkowania czasowo-przestrzenne aktu komunikacji itp. (Du Bois 2003, 54).

⁸ Oczywiście czynniki pragmatyczno-dyskursywne, choć kluczowe w tym procesie, nie są jedynymi, które determinują ostateczny kształt wypowiedzi. Czasem wybrana transformacja nie jest możliwa ze względu na ograniczenia syntaktyczne lub semantyczne. Ostateczna forma zdania w danym momencie dyskursu stanowi zatem wypadkową działania różnych, czasem konkurujących ze sobą, czynników natury syntaktycznej, semantycznej i pragmatyczno-dyskursywnej.

Jednym z narzędzi służących do modyfikacji kanonicznego szyku zdania w celu uzyskania pożądanego efektu pragmatycznego jest topikalizacja⁹. Polega ona, ogólnie rzecz biorąc, na przesunięciu jednego ze składników zdania na pozycję inicjalną w celu uczynienia z jego desygnatu tematu wypowiedzenia [7]. Na przykład:

[7]	这部电影	我	很喜欢。
	<i>Zhè bù diànyǐng</i>	<i>wǒ</i>	<i>hěn xǐhuan.</i>
	ten CL film	ja	bardzo lubić
	Ten film bardzo lubię.		
	O-----	S	V-----
	TEMAT		

Operacji tej może towarzyszyć rozszczepienie grupy nominalnej, z której pochodzi składnik tematyczny [9], lub zastosowanie dodatkowych elementów koreferencyjnych w miejscu śladu [10]¹⁰. Na przykład:

[8]	这样的例子	我	见过	很多 O。
	<i>Zhèyàng de lìzi</i>	<i>wǒ</i>	<i>jiàn guo</i>	<i>hěn duō.</i>
	taki PART przykład	ja	widzieć EXP	bardzo dużo
	Takich przykładów widziałem bardzo dużo.			
	O-----	S	V-----	O'-----
	TEMAT			

[9]	王老师	我	很喜欢	他。
	<i>Wáng Lǎoshī</i>	<i>wǒ</i>	<i>hěn xǐhuan</i>	<i>tā.</i>
	Wang nauczyciel	ja	bardzo lubić	on
	Bardzo lubię nauczyciela Wanga.			
	O-----	S	V-----	O'--
	TEMAT			

Struktury niekanoniczne powstałe w wyniku topikalizacji odgrywają istotną rolę w konstruowaniu spójnego dyskursu. Pozwalają one w taki sposób zaprezentować informacje niesione przez zdanie, by odbiorca wypowiedzi mógł je odpowiednio przetworzyć i wbudować do mentalnego modelu dyskursu kreowanego przez siebie podczas aktu

⁹ Inne zjawiska tego typu to np. inwersja, dyslokacja na prawo itp.

¹⁰ Ślad to pusta pozycja w zdaniu, którą pierwotnie zajmował przeniesiony składnik. Czasem może ją zająć zaimek albo inny element koreferencyjny z tematem. Powstałe w ten sposób struktury przez niektórych badaczy nazywane są dyslokacją na lewo (*left-dislocation*).

komunikacyjnego zgodnie z intencją osoby mówiącej. Ponieważ istotą topikalizacji jest uwydatnienie składnika zdania, którego desygnat ma pełnić pragmatyczną funkcję tematu, analizę tego zjawiska należy rozpocząć od zaprezentowania kategorii tematu i powiązanych z nią kategorii rematu i fokusa.

1.1.1. Temat¹¹

W literaturze sinologicznej większość definicji tematu nawiązuje do koncepcji Mathesiusa, który rozwinął znaną od starożytności¹² ideę podziału zdania na dwie części (frazę reprezentującą pewien byt i frazę coś o nim stwierdzającą) i umieścił ją w kontekście aktu komunikacji. Pisząc o pierwszym składniku zdania, Mathesius nazwał go podmiotem psychologicznym i zdefiniował jako „punkt wyjścia wypowiedzi”, czyli „to, co jest znane, a przynajmniej oczywiste w danej sytuacji i od czego mówca wychodzi” (Mathesius 1939, 234). Składnik ten nazwał później podstawą/bazą (*foundation/basis*) i określił jako „to, o czym się mówi w zdaniu” (Mathesius 1942, 59).

Definicje Mathesiusa uwydatniają więc trzy aspekty tematu:

- a) semantyczny („to, o czym się mówi”),
- b) syntaktyczny („to, co jest punktem wyjścia wypowiedzi”, czyli zajmuje w zdaniu pozycję inicjalną),
- c) informacyjny („to, co jest znane/dane”).

Dało to początek trzem różnym interpretacjom¹³.

1.1.1.1. Definicje tematu uwydatniające aspekt semantyczny

Najstarsza i najbardziej rozpowszechniona jest interpretacja semantyczna, w której tematyczność postrzega się jako relację między argumentem a sądem, relatywizowaną do kontekstu (Reinhart 1981,

---

¹¹ W literaturze dotyczącej struktur tematyczno-rematycznych w odniesieniu do tematu stosuje się także inne terminy, np. topik, theme, link, podmiot psychologiczny itp.

¹² Idea ta obecna była już w filozofii Arystotelesa, Protagorasa i Platona (Gómez-González 2001,5)

¹³ Zob. też Gómez-González (2001).

61). Relację tę określa się jako „bycie o czymś” (*aboutness*), przy czym termin *aboutness* traktowany jest jako pojęcie pierwotne, które nie podlega definiowaniu.

Zwolennikami takiej koncepcji tematu w lingwistyce chińskiej byli m.in. Chao Yuen Ren, który utożsamiał temat z podmiotem¹⁴ i definiował go jako „to, o czym się mówi” (Chao 1968, 70), oraz Li & Thompson (1981), którzy rozróżniali te dwie kategorie i określali temat jako „to, o czym jest zdanie”. Problemem tych definicji jest niejednoznaczność i nieprecyzyjność terminu „bycie o czymś” (*aboutness*). Li & Thompson zdawali sobie sprawę z tego, że ich definicja opiera się głównie na intuicji, ale byli przekonani o jej trafności (Li & Thompson 1981, 85). Próbuąc sformułować ją bardziej precyzyjnie, odwoływali się do koncepcji Chafe’a (1976), który postrzegał temat jako wyrażenie ustanawiające ramy¹⁵. W swojej gramatyce funkcjonalnej pisali:

Inny sposób mówienia o tym, o czym jest zdanie, to twierdzenie, że temat wyznacza przestrzenne, czasowe i jednostkowe ramy, wewnątrz których znajduje zastosowanie główny predykat.

(Li & Thompson 1981, 85)

Jedną z konsekwencji takiego ujęcia jest uznanie za temat fraz temporalnych i spacialnych zajmujących w zdaniu pozycję inicjalną (Li & Thompson 1981, 94-95), niezależnie od tego, czy spełniają kryterium *aboutness*, czyli czy reszta zdania coś o nich orzeka, czy też nie¹⁶.

Podobne stanowisko reprezentują m.in. Tai (1985) i Wu (1998), podkreślając, że każdy temat w języku chińskim wyznacza pewne ramy konceptualne, które porządkują nie tylko czas, przestrzeń i obiekty indywidualne, ale także idee abstrakcyjne. Temat zdefiniowany w taki sposób stanowi jednak kategorię niehomogeniczną, obejmującą zarówno frazy temporalne i spacialne, jak i tzw. *dangling topics* (często wyznaczające zakres) czy tematy typu *aboutness* reprezentujące najczęściej obiekty indywidualne (Wu 1998, 49-50).

¹⁴ „Gramatycznym znaczeniem podmiotu i predykatu w chińskim zdaniu jest raczej temat i komentarz niż aktor i czynność” (Chao 1968, 69).

¹⁵ „Temat wyznacza ramy przestrzenne, temporalne i jednostkowe, w których ma zastosowanie główny predykat” (Chafe 1976, 50).

¹⁶ Xu & Langendoen (1985, 4-5) podają przykłady, w których inicjalną frazę temporalną interpretują jako temat, choć w zdaniu (1) nie jest argumentem i wyznacza

Wśród badaczy nie brakuje jednak zwolenników rozróżnienia tych kategorii. Według nich frazy temporalne i spacialne „nie są tym, o czym mówi reumat, tworzą tylko scenę” (LaPolla 2009, 10), nie spełniają więc podstawowego kryterium tematyczności.

Przyjęcie koncepcji tematu opartej na relacji *aboutness* pociąga za sobą konieczność interpretowania zdania w szerszym dyskursie, gdyż często tylko w ten sposób można zidentyfikować temat. Jest to szczególnie istotne wtedy, gdy kilka składników zdania konkuruje do tej funkcji. Odwołanie się do dyskursu nie rozwiązuje jednak problemu definicji tematu. Nadal jest to pojęcie w dużym stopniu intuicyjne, stąd zainteresowanie badaczy innymi interpretacjami.

1.1.1.2. Definicje tematu uwydatniające aspekt syntaktyczny

Zwolennicy definiowania tematu w kategoriach syntaktycznych¹⁷ również zakładają, że każde zdanie ma strukturę dwudzielną i składa się z elementu stanowiącego „punkt wyjścia wypowiedzi”, czyli tematu syntaktycznego, oraz reumat, nazywanego też komentarzem. Wiążąc ideę „punktu wyjścia wypowiedzi” z linearnym charakterem języka, utożsamiają oni temat z inicjalnym składnikiem zdania, któremu przypisują ważne funkcje semantyczno-pragmatyczne.

Specyfikę i znaczenie pozycji inicjalnej dostrzegają zarówno funkcjonalności, jak i generatywiści. Przykładem ujęcia funkcjonalnego jest koncepcja *Theme* Hallidaya¹⁸, w językoznawstwie sinologicznym rozwijana przez Yan et al. (1995) oraz Zhang & Fang (1996). Postrzegają oni chińskie zdanie jako formę zorganizowaną jednocześnie

---

tylko ramy czasowe, a w zdaniu (2) – jest i spełnia warunki relacji *aboutness*. Swój pogląd uzasadniają podobieństwem formalnym obu zdań.

(1) 1968年8月22日，我正好21岁。

Yī jiǔ liù bā nián bā yuè èrshí'èr rì, wǒ zhèng hǎo èrshíyī suì.

1968 rok 8 miesiąc 22 dzień ja dokładnie 21 lat.

22 sierpnia 1968 miałem dokładnie 21 lat.

(2) 1968年8月22日，我永远不会忘记。

Yī jiǔ liù bā nián bā yuè èrshí'èr rì, wǒ yǒng yuǎn bù huì wàng jì.

1968 rok 8 miesiąc 22 dzień ja zawsze nie będę zapomnieć

Dnia 22 sierpnia 1968 roku nigdy nie zapomnę.

¹⁷ Her (1991), Yan et al. (1995) etc.

¹⁸ Zob. Halliday (1967, 1985).

na trzech płaszczyznach: tekstualnej, interpersonalnej i empirycznej. *Theme* wchodzi w skład struktury tekstualnej¹⁹. Definiowany jest jako składnik zajmujący pozycję inicjalną. Może się on składać z kilku elementów: tekstualnego (zwykle wskaźnika nawiązania odnoszącego się do poprzedniej wypowiedzi), interpersonalnego (zwykle przysłówka modalnego) i tematycznego (*topical Theme*), przy czym tylko ten ostatni jest obligatoryjny i z grubsza odpowiada temu, co w literaturze językoznawczej określa się mianem tematu typu *aboutness*. Na przykład:

[10]	那	明天	去借嘛!	
	<i>Nà</i>	<i>míngtiān</i>	<i>qù jiè ma!</i>	
	a więc	jutro	iść pożyczyć MOD	
	A więc	jutro	idź pożyczyć!	
	THEME		RHEME	(Halliday 2005, 321)

W zdaniu [10] *Theme* składa się z elementu tekstualnego 那 (*nà*, ‘a więc’) i elementu tematycznego 明天 (*míngtiān*, ‘jutro’).

[11]	可能	大家	还记得这件事。	
	<i>Kěnéng</i>	<i>dàjiā</i>	<i>hái jìde zhè jiàn shì.</i>	
	być może	wszyscy	jeszcze pamiętać ten CL sprawa	
	Być może	wszyscy	jeszcze pamiętają tę sprawę.	
	THEME		RHEME	(Halliday 2005, 321)

W zdaniu [11] *Theme* składa się z elementu interpersonalnego 可能 (*kěnéng*, ‘być może’) i elementu tematycznego 大家 (*dàjiā*, ‘wszyscy’).

Theme może być realizowany przez najróżniejsze elementy, nie tylko grupy nominalne, ale także przysłówki, spójniki czy frazy czasownikowe. Na przykład:

[12]	忽然	跑来了一只兔子。	
	<i>Hūrán</i>	<i>pǎolai le yī zhī tùzi.</i>	
	nagle	przybiec ASP jeden CL zając	
	Nagle	przybiegł jakiś zając.	
	THEME	RHEME	(Yan et al. 1995, 256)

¹⁹ Metafunkcja tekstualna (*textual metafunction*) odnosi się do informacyjnej struktury zdania i statusu elementów jako składników wiadomości, co ma związek z poprzedzającym dyskursem i jego wewnętrzną organizacją w akt komunikacyjny (Halliday 1967, 199).

- [13] **其实你** 也就是一般人。
Qíshí nǐ *yě jiù shì yībān rén.*
 w rzeczywistości ty też właśnie być zwykły człowiek
 W rzeczywistości ty też jesteś zwykłym człowiekiem.
THEME **RHEME** (Zhang & Fang 1996, 25)
- [14] **出了** 一个光柱儿。
Chū le *yī gè guāngzhùr.*
 wyjść ASP jeden CL snop światła
 Ukazał się snop światła.
THEME **RHEME** (Halliday & McDonald 2004, 323)

Koncepcja *Theme* opracowana w ramach gramatyki systemowo-funkcjonalnej (SFG), choć definiuje *Theme* w kategoriach syntaktycznych, to jednak uwzględnia też jego aspekt pragmatyczny. Halliday nazywa *Theme* „punktem wyjścia” lub „punktem startowym” (1985, 39) wypowiedzi, przyrównuje do kołka, „na którym zawieszona jest informacja”²⁰, i uważa za „podstawę, na której [mówca] buduje swoją wiadomość” (Halliday 2005, 351), a Fang zwraca uwagę na rolę, jaką *Theme* odgrywa w rozwoju dyskursu²¹.

Ideę tematu jako kategorii syntaktycznej, której można przypisać pewne funkcje pragmatyczne, rozwija też Her (1991). Proponuje ona, by temat, który zawsze zajmuje w zdaniu pozycję inicjalną przed podmiotem, traktować jako element struktury syntaktycznej zdania, natomiast kodowane przez niego funkcje semantyczno-dyskursywne opisać terminem rama (*frame*)²², co według niej oznacza informację tła (*background information*), zwykle o statusie *datum*. Na bazie tych ujęć rozwinięto koncepcję tematu jako sceny (*setting, scene*) lub tła (*background*) wydarzeń przedstawionych w rematycznej części zdania.

Generatywiści również definiują temat, odwołując się do jego pozycji w zdaniu, ale koncentrują się głównie na jego właściwościach

²⁰ Definiowanie tematu jako „punktu wyjścia” uwydatnia jego aspekt dynamiczny (dyskurs jest tu postrzegany jako proces), a jako „kołka, na którym zawieszona są informacje” – aspekt statyczny. Halliday sformułował też inne definicje tematu. Odwołując się do semantyki, charakteryzował go jako „to, o czym się mówi” (1967, 212) i „to, czego dotyczy zdanie” (1985, 39). Przyznał jednak, że temat rozumiany w taki sposób to tylko jeden składnik złożonego pojęcia *Theme* (czyli *topical Theme*).

²¹ O znaczeniu struktur tematyczno-rematycznych w konstruowaniu chińskiego dyskursu zob. Yan et al. (1995).

²² Wyjątkiem jest sytuacja, w której temat koduje kontrast, wtedy nie koduje ram.

formalnych (np. Huang 1982, Xu & Langendoen 1985, Jiang 1991, Ning 1993, Shyu 1995, Li 1996). Na przykład:

Tematy to XPs w pozycji inicjalnej przed podmiotem w zdaniu.
(Li 1996, 21)

Przez strukturę tematyczną rozumiemy każdą gramatyczną konfigurację złożoną z dwóch części: tematu, który zawsze stoi na pierwszym miejscu i rematu, czyli frazy, która zawsze stoi po temacie i coś o nim mówi.

(Xu & Langendoen 1985, 1)

Przedstawione definicje tematu odwołujące się do jego właściwości syntaktycznych i utożsamiające go z inicjalnym składnikiem zdania również nie zawsze pozwalają na jego jednoznaczną identyfikację, głównie ze względu na właściwości chińskiego dyskursu, np. tendencję do stosowania zdań eliptycznych czy zerowej anafory. Poza tym definicje te nie rozwiązują problemu identyfikacji składnika tematycznego w zdaniach, w których w pozycji inicjalnej stoją wskaźniki nawiązania, elementy deskryptywne lub modalne. Na przykład:

[15] 可是，慢慢地，**他**也都学会了。

Kěshì, màn màn de, tā yě dōu xuéhuì le.

ale, powoli powoli PART, on też już nauczyć się COMPL MOD

Ale powoli on też już się nauczył.

(当代\文学\大陆作家\老舍长篇3.txt)

W zdaniu [15] wyrażenie tematyczne 他 (*tā*, ‘on’) nie zajmuje pozycji inicjalnej.

Kolejną wadą wskazanych ujęć syntaktycznych jest niewątpliwie brak odniesień do kontekstu, choć niektórzy językoznawcy chińscy prowadzący badania w ramach paradygmatu generatywistycznego próbowali w swoich definicjach uwzględnić także pewne czynniki dyskursywne. Na przykład Shi (2000a), uznając struktury tematyczno-rematyczne za narzędzia gramatyczne służące do wypełniania określonych funkcji dyskursywnych, definiował temat w następujący sposób:

Temat to grupa nominalna nienacechowana (lub jej ekwiwalent), która poprzedza zdanie i jest powiązana z pozycją wewnątrz zdania. Reprezentuje byt, który został już wspomniany w dyskursie poprzedzającym i wspomina się go ponownie w aktualnym zdaniu. Temat jest tym, o czym aktualne zdanie podaje nowe informacje. Zdanie powiązane z tematem w taki sposób jest rematem.

(Shi 2000a, 386)

Zasygnalizowany przez Shi problem relacji między tematem zdania a dyskursem poprzedzającym nie doczekał się jednak wyczerpujących opracowań.

Definicje strukturalne, choć wydają się mniej intuicyjne niż definicje semantyczne, to jednak z powodu zaniedbania refleksji nad dyskursywnymi właściwościami tematu nie pozwalają na wyjaśnienie wielu omawianych w tej pracy zjawisk językowych.

1.1.1.3. Definicje tematu uwydatniające aspekt informacyjny

Interpretacje uwydatniające aspekt informacyjny opierają się na hipotezie, że informacje niesione przez zdanie układają się w określonym porządku, to znaczy informacja dana (*datum*) zwykle poprzedza nową (*novum*), a fokus, czyli składnik o największej wartości informacyjnej, wykazuje tendencję do występowania na końcu zdania (co jest zgodne z regułą EF – *end-focus*)²³. Taka organizacja informacji ułatwia przetwarzanie i rozumienie wypowiedzi.

W teoriach odwołujących się do struktury informacyjnej zdania temat zwykle opisywany jest jako dany (*datum*). Problemy z definicjami informacyjnymi polegają głównie na trudnościach w zdefiniowaniu pojęć *datum* i *novum*, które „są bardzo niejasne, a nawet mylące” (Wu 1998, 8). Czasem odnosi się je do wyrażen językowych, a czasem do bytów dyskursywnych, a dokładniej do ich statusu kognitywnego, czyli lokalizacji w pamięci mówcy lub w mentalnym modelu dyskursu. Status *datum* danego referenta może być ujmowany z punktu widzenia jego relacji do informacji nowej niesionej przez remat, jak również

²³ Zob. Quirk et al. (1985, 1357).

definiowany w terminach odtwarzalności, przewidywalności, wspólnej wiedzy, zakładanej znajomości, identyfikowalności, aktywacji czy stopnia uwytudnienia w świadomości uczestników dyskursu. Terminy te są bardzo intuicyjne, często niedostatecznie zdefiniowane i stosowane w sposób niekonsekwentny.

Poza tym w językoznawstwie chińskim istnieje tendencja do wiązania pojęcia statusu informacyjnego ze statusem referencyjnym (*datum* jest kojarzone z określonością, a *novum* z nieokreślonością) i kodowaniem syntaktycznym (inicjalną lub finalną pozycją w zdaniu), choć statusy te należą do trzech różnych systemów językowych (informacyjnego, referencyjnego i syntaktycznego). To prowadzi do licznych nieporozumień, np. przekonania o konieczności interpretowania składnika w inicjalnej części zdania jako danego i określonego, co ilustrują poniższe fragmenty [podkreślenia autorki]:

W dodatku temat zawsze odnosi się do czegoś, o czym słuchacz już wie, to jest do czegoś określonego lub do klasy obiektów, to jest do czegoś generycznego.

(Li & Thompson 1981, 85)

Pozycja prewerbalna sygnalizuje określoność tematów, podmiotów i dopełnień, to znaczy, że te tematy, podmioty i dopełnienia są już znane wszystkim interlokutorom.

(Li & Thompson 1981, 20)

Chociaż, zgodnie z intuicją, większość tematów rzeczywiście niesie starą informację, to jednak nie jest to ani konieczny, ani wystarczający warunek tematyczności (Reinhart 1981, 73). Na przykład:

[16] 看，一个孩子爬上树去了。

Kàn, yī gè háizi páshàng shù qù le.

patrzeć jeden CL dziecko wspiąć się na drzewo COMPL MOD

Popatrz, jakieś dziecko wspięło się na drzewo. (Wu 2004, 89)

[17] 一位医生告诉我，这种病有可能治愈。

Yī wèi yīshēng gàosu wǒ, zhè zhǒng bìng yǒu kěnéng zhìyù.

jeden CL lekarz powiedzieć ja ten rodzaj choroba być możliwe leczyć

Pewien lekarz powiedział mi, że tę chorobę prawdopodobnie można wyleczyć. (Wu 2004, 90)

W zdaniach [16] i [17] w pozycji inicjalnej stoją elementy nowe o referencji nieokreślonej. Wu Zhongwei (2004) takie wyrażenia uważa za tematy (jeśli tylko nie należą do fokusa), choć przyznaje, że są one dość nietypowe²⁴.

A zatem statusy kognitywne i referencyjne nie mogą być stosowane jako kryteria wyznaczania tematu, lecz raczej traktowane jak jego właściwości lub ogólne tendencje.

1.1.1.4. Definicje syntetyczne

W językoznawstwie chińskim często wyraża się przekonanie, że ze względu na złożony charakter tematu, definiując go, należy wziąć pod uwagę różne jego aspekty. Stanowisko to reprezentuje m.in. Qu (2005).

Temat jest pojęciem syntetycznym, na które składają się relacje syntaktyczne, semantyczne i dyskursywne, przy czym wiodącą rolę odgrywają tu czynniki dyskursywne. A zatem temat musi być definiowany z uwzględnieniem czynników semantycznych (np. referencji), pozycji syntaktycznej (np. pozycji inicjalnej), itp. Poza tym jego rola może wykraczać poza granice zdania, może wyrażać relacje o charakterze dyskursywnym.

(Qu 2005, 179-180)

Za przykład takiego syntetycznego ujęcia złożonej kategorii tematu może posłużyć też koncepcja Wu Zhongwei'a (2004). Uważa on, że temat jest kategorią pragmatyczną, powiązaną ze strukturą syntaktyczną i semantyczną wypowiedzi. Definiuje go jako:

(...) byt komentowany przez temat, składnik referencyjny, zwykle o referencji określonej, niosący informację znaną.

(Wu 2004, 28)

Definicja ta wprowadza jednak pewne zamieszanie, raz odnosząc temat do bytu dyskursywnego, a raz do wyrażenia językowego.

²⁴ Jednak tematyiczność elementu inicjalnego w tych zdaniach jest dyskusyjna. Inna możliwa interpretacja: element inicjalny jest częścią fokusa zdaniowego.

W niniejszej pracy przyjęto koncepcję tematu jako bytu dyskursywnego²⁵, którego dotyczą informacje niesione przez zdanie. A zatem jego konstytutywną właściwością jest relacja *aboutness*, ale działająca nie na poziomie zdania, lecz na płaszczyźnie dyskursu. W takim ujęciu temat jest rozumiany jako *adres*, pod którym informacje zawarte w zdaniu gromadzone są w magazynie wiedzy uczestników aktu komunikacji²⁶. Na przykład:

- [18] **这本书**我非常喜欢。
Zhè běn shū wǒ fēicháng xǐhuan.
ten CL książka ja bardzo lubić
Tę książkę bardzo lubię. (001, 当代\报刊\读书\vol-012.txt)

Przyjmuje się też, że niektóre z tematów oprócz funkcji adresowania mogą także pełnić funkcje delimitacyjne (ustanawiania ram), tj. wyznaczania zakresu, w jakim asercja znajduje zastosowanie. Na przykład:

- [19] 在东北老家也没有什么人了。
Zài Dōngběi lǎojiā yě méiyǒu shénme rén le.
w północny wschód dom rodzinny też nie ma żaden człowiek MOD
W rodzinnym domu na północnym wschodzie też nie mam nikogo.

和我同辈的大多已过世，
Hé wǒ tóngbèi de dàduō yǐ guòshì,
i ja to samo pokolenie PART większość już odejść
Ludzie z mojego pokolenia w większości już odeszli,

年轻的我也不太认识。
Niánqīng de wǒ yě bù tài rènshi.
młody PART ja też niezbyt znać
młodych też za bardzo nie znam. (002, 当代\报刊\1994年报刊精选\06.txt)

W zdaniu [18] temat pełni funkcję adresowania, a w zdaniu [19] – adresowania i delimitacji.

Elementy inicjalne pełniące jedynie funkcje delimitacyjne (np. wyrażenia temporalne i spacialne) ze względu na brak relacji *aboutness* nie

²⁵ „Chociaż uzewnętrznia się na poziomie zdania, tematywność nie jest kategorią zdaniową, lecz dyskursywną. Chociaż można przeanalizować zdanie wyjęte z kontekstu i zidentyfikować temat, to zwykle tym, co dany element czyni tematem, jest dyskurs” (Givon 2001, 53).

²⁶ Zob. też Krifka (2012).

będą uważane za składniki tematyczne, lecz ograniczniki (*restrictors*) (Gast 2010). Na przykład:

- [20] **明天**我给校长打电话。
Míngtiān wǒ gěi xiàozhǎng dǎ diànhuà.
jutro ja dla dyrektor szkoły telefonować
Jutro zatelefonuję do dyrektora szkoły. (当代\文学\大陆作家\石康 奋斗.txt)

Poza tym temat rozumiany jako byt dyskursywny odróżnia się od wyrażenia tematycznego, czyli składnika zdania, który ten byt²⁷ reprezentuje. Wyrażenie tematyczne, jak każdy inny składnik zdania, pełni określoną funkcję syntaktyczną i semantyczną oraz niesie informacje tworzące strukturę informacyjną zdania. A zatem uznaje się, że pragmatyczna kategoria tematu i kategorie syntaktyczne (np. podmiot, dopełnienie), semantyczne (agens, patiens), statusy referencyjne (określony, nieokreślony) i informacyjne (*datum, novum*) operują na różnych płaszczyznach zdania, i choć pozostają ze sobą w pewnych korelacjach, to jednak temat nie jest przez nie determinowany. To otoczenie dyskursywne ostatecznie decyduje o tym, czy dany składnik mający potencjał tematyczny zostanie ustanowiony tematem, czy też nie²⁸.

1.1.2. Remat

Remat to drugi składnik konstytuujący komunikatywną strukturę zdania. Jest on definiowany w relacji do tematu, zwykle jako to, co się mówi o temacie. Jego lingwistyczna reprezentacja, nazywana wyrażeniem rematycznym, obejmuje część zdania pozostałą po usunięciu wyrażenia tematycznego. A zatem można powiedzieć, że remat jest komplementarny w stosunku do tematu. Na przykład:

- [21] 我 **很喜欢这种音乐。**
Wǒ hěn xǐhuan zhè zhǒng yīnyuè.
ja bardzo lubić ta CL muzyka
Bardzo lubię tę muzykę.
TEMAT **REMAT** -----

²⁷ Zob. Roberts (2011); McNally (1998), Gast (2010), Féry & Krifka (2008).

²⁸ Zob. też Wu (1998, 45-46).

[31] 谁喝啤酒了? <i>Shuí hē pǐjiǔ le?</i> kto pić piwo MOD Kto pił piwo?	李四喝啤酒了。 <i>Lǐsì hē pǐjiǔ le.</i> Lisi pić piwo MOD <u>Lisi</u> pił piwo.

Fokus szeroki nienacechowany pokrywa się z całym predykatem. Na przykład:

[32] 李四做什么了? <i>Lǐsì zuò shénme le?</i> Lisi robić co MOD Co robił Lisi?	李四喝啤酒了。 <i>Lǐsì hē pǐjiǔ le.</i> Lisi pić piwo MOD Lisi <u>pił piwo</u>.

Fokus szeroki nacechowany obejmuje całe zdanie. Na przykład:

[33] 发生什么事情? <i>Fāshēng shénme shìqíng?</i> stać się jaka sprawa Co się stało?	李四喝啤酒了。 <i>Lǐsì hē pǐjiǔ le.</i> Lisi pić piwo MOD <u>Lisi pił piwo</u>. (Wu 1998, 62-63)

Jak widać, struktura informacyjna zdań analizowanych w izolacji może być niejasna. Ich interpretacja staje się jednoznaczna dopiero po uwzględnieniu kontekstu (Wu 1998, 63).

Fokus pragmatyczny nie wpływa bezpośrednio na wartość logiczną zdań, ale ma duże znaczenie dyskursywne. Pomaga wyznaczyć kierunek rozwoju dyskursu i budować jego mentalne reprezentacje. Trafny wybór fokusa jest warunkiem efektywnej komunikacji.

Rozdział 2

Mentalne modele dyskursu

Wyjaśnienie różnic pomiędzy poszczególnymi formami topikalizacji wymaga przeanalizowania ich funkcjonowania w dyskursie.

Dyskurs jest złożonym zjawiskiem pragmatycznym, które można ujmować z różnych perspektyw i przedstawiać w postaci modeli uwytatniających poszczególne jego aspekty. W tym rozdziale zaprezentowane zostaną dwa modele dyskursu³³, tj. model katalogowy (według Vallduví 1993) i model oparty na pytaniach diskutowanych (Kuppevelt 1995, Roberts 1996), które pozwolą umieścić topikalizację w szerszym kontekście i mogą stanowić teoretyczne tło analizy tego złożonego zjawiska.

2.1. Katalogowe modele dyskursu

Modele katalogowe, w tym model Vallduví'ego, powstawały na gruncie semantycznych teorii dyskursu, które nawiązując do koncepcji Stalnaker (1978), zakładają wzajemne oddziaływanie kontekstu i sądów zawartych w wypowiedzianych zdaniach.

2.1.1. Koncepcja Stalnaker

Według Stalnaker w dobrze zbudowanym dyskursie uczestnicy aktu komunikacyjnego dzielą ten sam zbiór kontekstowy (*context set*). Jest on definiowany jako fragment wspólnej wiedzy (*common ground*)³⁴, obejmujący zbiór sądów, które w danym momencie wszyscy interlokutorzy uważają za prawdziwe. Wypowiedzenie każdego nowego

³³ Są to modele wyidealizowane, to znaczy ograniczające się tylko do tych elementów skomplikowanej struktury dyskursu, które uznano za relewantne z punktu widzenia omawianego zagadnienia.

³⁴ Wspólna wiedza (*common ground*) to zbiór sądów, które podzielają uczestnicy dyskursu, realizowany jako zbiór możliwych światów kompatybilnych ze wszystkim, co jest presuponowane (Stalnaker 1978, 84).

zdania powoduje modyfikację tego zbioru, a sąd w nim wyrażony jest interpretowany w odniesieniu do wcześniej przyjętych sądów. Jeśli nie ma powodu do jego odrzucenia, zostaje on zaakceptowany i dodany do zbioru. W ten sposób powstaje nowy zbiór kontekstowy, który jest podstawą kolejnych interpretacji.

Koncepcja Stalnakera stworzyła podstawy do rozwoju dynamicznych ujęć semantyki, takich jak semantyka aktualizacji (*Update Semantics*), semantyka zmiany rejestrów (*File Change Semantics*) czy teoria reprezentacji dyskursu³⁵ (*Discourse Representation Theory* – DRT). Wspólnym elementem tych teorii jest przekonanie, że znaczenie zdania nie sprowadza się do jego warunków prawdziwości (jak w tradycyjnych ujęciach statycznych), ale obejmuje także tzw. potencjał zmiany kontekstu (*context-change potential*). Inaczej mówiąc, „znasz znaczenie zdania, jeśli wiesz, jakie zmiany powoduje ono w stanie informacyjnym³⁶ tego, kto akceptuje niesione przez nie informacje” (Veltman 1990, 29). Ale w każdej z tych teorii rozwinęły się też nowe koncepcje, które zostały później zaadaptowane do modelu katalogowego Vallduvi’ego.

2.1.2. Semantyka aktualizacji

W semantyce aktualizacji interpretacja zdania rozumiana jest jako operacja zmiany kontekstu, która skutkuje jego aktualizacją, ale podkreśla się, że tym, co ulega aktualizacji, jest nie jakiś niezależny zbiór wiedzy czy zbiór sądów podzielanych przez wszystkich interlokutorów, ale stan informacyjny słuchacza (Dekker 1993, 38). Mówca bowiem, formułując wypowiedź, nie aktualizuje swojego stanu wiedzy, lecz zgodnie z maksymą jakości Grice’a³⁷ zwykle komunikuje to, co już wie i o prawdziwości czego jest przekonany.

³⁵ Przynależność teorii reprezentacji dyskursu do semantyki dynamizmu jest dyskusyjna, inny pogląd zob. Geurts (1999, 122).

³⁶ Stan informacyjny (*informational state*) jest odpowiednikiem zbioru kontekstowego Stalnakera.

³⁷ Maksyma jakości Grice’a brzmi: „Staraj się, aby twój wkład obejmował wypowiedzi prawdziwe, a w szczególności (i) nie wygłaszać twierdzeń, o których fałszywości jesteś przekonany, (ii) nie wygłaszać twierdzeń, dla których nie masz dostatecznego uzasadnienia” (Grice 1975, 46).

Teoria semantyki aktualizacji uwydatnia co prawda dynamiczny aspekt funkcjonowania zdania w kontekście, ale jego potencjał aktualizacyjny nadal ogranicza do jego zawartości logiczno-semantycznej. W związku z tym teorii tej nie można zastosować do wyjaśnienia różnego rodzaju zjawisk językowych uwarunkowanych pragmatycznie, takich jak topikalizacja czy fokalizacja³⁸. Według teorii semantyki aktualizacji bowiem zdania ekwiwalentne pod względem logiczno-semantycznym, ale o innej strukturze informacyjnej (np. zdanie o szyku kanonicznym i derywowane z niego zdanie stopikalizowane) aktualizują stan informacyjny słuchacza dokładnie w taki sam sposób. Jest to sprzeczne z obserwacją, że takie zdania nie są wzajemnie zastępowalne w danym momencie dyskursu. Konieczne jest więc zmodyfikowanie modelu kontekstu złożonego tylko z sądów poprzez wyposażenie go w dodatkową strukturę.

Teorie, które proponują taką strukturę, rozwijają ideę wyrażoną wcześniej przez Reinhart (1981).

2.1.3. Koncepcja Reinhart

Reinhart zakłada, że zbiór kontekstowy kreowany i uaktualniany podczas dyskursu jest zbyt obszerny, by mógł być tylko listą kolejno dodawanych do niego sądów, a zatem informacje w nim przechowywane muszą być odpowiednio zorganizowane i sklasyfikowane. Dzięki temu słuchacz może je łatwiej przetworzyć, czyli zapisać w pamięci i uzyskać do nich dostęp w dalszym dyskursie. Reinhart posługuje się przy tym metaforą katalogu bibliotecznego. Jej zdaniem, sądy w zbiorze kontekstowym są pogrupowane w podzbiory i uporządkowane tematycznie, podobnie jak karty w bibliotecznym katalogu rzeczowym, który umożliwia łatwe dotarcie do informacji na określony temat. Każdy sąd wprowadzony do zbioru kontekstowego jest więc przyporządkowany do właściwego podzbioru, gromadzącego informacje na jeden temat. Podzbiory te mogą być grupowane w większe zbiory odpowiadające tematom dyskursu. Modyfikacja zbioru kontekstowego

---

³⁸ Fokalizacja to operacja polegająca na modyfikacji struktury zdania, w wyniku której następuje formalne uwydatnienie fokusa, czyli składnika niosącego informację nową o potencjale aktualizującym stan informacyjny słuchacza.

przez wypowiedziane zdanie nie polega więc jedynie na prostym dodaniu do niego nowego sądu, ale także na zapisaniu go we właściwym miejscu (Reinhart 1981).

Reinhart dostrzega już związek operacji na płaszczyźnie semantycznej z działaniem czynników pragmatycznych. Według niej bowiem o tym, jak zmodyfikować zbiór kontekstowy, w jakim katalogu, pod jakim hasłem zapisać wprowadzane sądy, decyduje temat zdania zwykle wyrażany w formie frazy nominalnej NP (Reinhart 1981, 78-80). Model Reinhart, choć posiada już pewną strukturę, to wciąż uwzględnia tylko jeden rodzaj bytów – sądy zawarte w wypowiedzianych zdaniach.

2.1.4. Semantyka zmiany rejestrów Heim

Irene Heim (1983) w teorii semantyki zmiany rejestrów stosuje podobną do Reinhart metaforę katalogu. Ona także widzi konieczność wyposażenia modelu wspólnej wiedzy w wewnętrzną strukturę, która odgrywa ważną rolę w interpretacji zdań języka naturalnego, choć wcale nie musi wpływać na ocenę ich warunków prawdziwości³⁹. Katalog Heim jednak, inaczej niż u Reinhart, tworzą dwa rodzaje bytów: sądy zawarte w wypowiedzianych zdaniach i karty katalogowe, na których są one rejestrowane. Karty te, co ma niebywale znaczenie dla rozwoju teorii, mają status podobny do referentów dyskursywnych⁴⁰ Karttunena, a więc są to byty abstrakcyjne, konstrukty mentalne, które stanowią formę pośrednią między wyrażeniami języka a odpowiadającymi im obiektami ze świata realnego (Heim 1983).

Heim precyzuje sposób funkcjonowania tych rejestrów. W momencie rozpoczęcia dyskursu katalog jest pusty. Jednak wraz z wprowadzaniem do niego kolejnych bytów dyskursywnych powstają odpowiadające im nowe rejestry. Ważną rolę w przeprowadzaniu tych operacji mentalnych odgrywają wyrażenia referencyjne występujące w wypowiedzianych

---

³⁹ „Z mojego punktu widzenia [Stalnaker] ogranicza się do jednego aspektu wspólnej wiedzy (*common ground*) [...] Moje rejestry nie tylko reprezentują wspólną wiedzę, ale także nadają jej wewnętrzną strukturę, która nie odgrywa żadnej roli w szacowaniu ich prawdziwości lub fałszu” (Heim 1982, 288).

⁴⁰ Karttunen (1976) wprowadził pojęcie referentu dyskursywnego jako konstrukt mentalnego. Zostało ono później zastąpione pojęciem bytu dyskursywnego.

zdaniach, które w różny sposób wpływają na rozwój katalogu. Zastosowanie wyrażenia o referencji nieokreślonej skutkuje utworzeniem nowej karty katalogowej, a wyrażenia o referencji określonej – uaktywnieniem karty już istniejącej w celu jej uaktualnienia. Uaktualnienie rejestru polega na zapisaniu w nim informacji o właściwościach danego bytu i o jego relacjach z innymi bytami (Heim 1983).

2.1.5. Teoria reprezentacji dyskursu

Teoria reprezentacji dyskursu, która również w znaczący sposób wpłynęła na model Vallduvi’ego, koncentruje się na konstruktach mentalnych kreowanych przez odbiorcę wypowiedzi podczas interakcji, nazywanych reprezentacjami dyskursu. Taka reprezentacja składa się z uniwersum zawierającego mentalne reprezentacje obiektów, o których mowa oraz ze zbioru warunków, w których zawarta jest informacja o tych obiektach. Według DRT interpretacja wyrażenia lingwistycznego dokonuje się w dwóch etapach. Pierwszy etap to przypisanie wypowiedzi odpowiedniej struktury reprezentacji dyskursu (DRS), czyli formy złożonej ze znacznika odniesienia odpowiadającego każdemu występującemu w niej wyrażeniu referencyjnemu oraz z warunków ich prawdziwości (odpowiadających właściwościom i relacjom obiektu z innymi). Drugi etap to wbudowanie tej struktury w reprezentacje już wcześniej przetworzone, w efekcie czego powstaje struktura wyjściowa (*output discourse*), stanowiąca podstawę do interpretacji następnego fragmentu wypowiedzi. A zatem analizie semantycznej zdania towarzyszy także inna operacja o charakterze pragmatycznym uwzględniająca aspekty zależne od kontekstu (Kamp 1981). W pierwszej wersji DRT obie operacje były realizowane na tej samej płaszczyźnie z wykorzystaniem jednego zestawu reguł, natomiast w wersji nieco późniejszej, zmodyfikowanej, przewidziano dla nich dwa odrębne mechanizmy i dwie różne płaszczyzny (Kamp 1995). Takie dwupłaszczyznowe ujęcie pozwala na wyodrębnienie dodatkowego komponentu języka niezależnego od komponentu semantycznego, którego istnieniem można tłumaczyć różnice w interpretacji zdań ekwiwalentnych pod względem warunków prawdziwości, ale zakodowanych w różny sposób.

2.1.6. Model dyskursu Vallduvi'ego

Zaprezentowane idee, zwłaszcza metafora katalogu Heim (1983), zostały wykorzystane przez Vallduvi'ego do rozwinięcia jego własnej koncepcji mentalnego modelu dyskursu kreowanego przez uczestników sytuacji komunikacyjnej, pozwalającego zilustrować procesy zachodzące w magazynie wiedzy (*knowledge store*) słuchacza podczas interakcji. Vallduvi rozbudował katalog Heim i go zmodyfikował. Modyfikacje dotyczyły jego stanu początkowego, zawartości kart i sposobu aktualizacji umieszczonych na nich zapisów. Vallduvi przyjął, że w momencie rozpoczęcia dyskursu katalog nie jest pusty, istnieją w nim już karty odnoszące się do bytów znanych słuchaczowi, choć jeszcze nie wspomnianych w dyskursie. Każda karta katalogowa, oprócz zapisanych na niej właściwości danego bytu, zawiera również odsyłacze do informacji na jego temat zarejestrowanych na innych kartach. Katalog działa jak informatyczny system oparty na hiperłączach, w którym raz wprowadzone dane dostępne są z różnych lokalizacji dzięki odpowiednio skonfigurowanemu systemowi połączeń. W ten sposób można uniknąć wielokrotnego zapisywania tych samych informacji na różnych kartach i zoptymalizować proces ich przetwarzania (Vallduvi 1993, 1995).

Wraz z rozwojem dyskursu karty katalogowe są aktualizowane. Aktualizacja katalogu, tj. przejście od stanu początkowego (przed wypowiedzeniem zdania) do stanu wyjściowego (po jego wypowiedzeniu), polega na jednocześnie zachodzących, ale niezależnych od siebie dwóch procesach: na zarządzaniu kartami katalogowymi (*file-card management*) i aktualizowaniu zapisanych na nich treści (*content update*). Zarządzanie kartami ma związek ze statusem kognitywnym omawianego bytu względem uniwersum dyskursu i odzwierciedla założenia mówcy na temat wiedzy słuchacza i stanu jego uwagi w odniesieniu do poszczególnych bytów. Wprowadzenie przez nadawcę do dyskursu nowego bytu wiąże się z otwarciem dla niego nowej karty w magazynie wiedzy słuchacza. Wzmianka o bytach znajdujących się już w dyskursie skutkuje wykorzystaniem wcześniej istniejącej karty, aktywnej lub uśpionej. Aktualizowanie zawartości kart polega na zapisywaniu informacji niesionej przez zdanie na nowo otwartej lub wcześniej utworzonej i aktywowanej karcie katalogowej (Vallduvi 1993, 1995).

Taki model dyskursu Valldví powiązał z koncepcją struktury informacyjnej zdania i pakowania informacji. Wyszedł on z założenia, że odbiorca wypowiedzi, aby zbudować mentalny model dyskursu zgodny z intencją nadawcy, musi otrzymać od niego zakodowane w zdaniu odpowiednie instrukcje. Aby zatem zapewnić efektywną komunikację, mówca porządkuje przekazywane informacje i prezentuje je w taki sposób, aby słuchacz wiedział, jak je wbudować w kreowany przez siebie model dyskursu, a w szczególności jaką część zdania stanowi informacja mającą potencjał aktualizacyjny i z jakim bytem dyskursywnym ją powiązać, czyli jak i w jakim aktywnym katalogu (pod jakim hasłem) zapisać nowe informacje⁴¹. Takich instrukcji dostarczają wyrażenia referencyjne oraz struktura informacyjna i powiązana z nią struktura tematyczno-rematyczna zdania, realizowana w zależności od języka za pomocą środków prozodycznych, morfologicznych i/lub syntaktycznych (Valldví 1995, 145-146).

System wyrażen referencyjnych umożliwia odpowiednie zarządzanie kartami katalogowymi. Wyrażenie o referencji nieokreślonej wprowadza do dyskursu nowego referenta, co skutkuje stworzeniem nowej karty, a zastosowanie wyrażenia o referencji określonej – zapisaniem informacji na już istniejącej karcie. Struktura informacyjna i powiązana z nią struktura tematyczno-rematyczna zawierają instrukcje, jak aktualizować rejestry. Wyrażenie tematyczne, nazywane przez Valldví'ego linkiem (*link*), wskazuje jedną z kart jako tę, na której powinna być zarejestrowana nowa informacja⁴² niesiona przez zdanie. Jest to tzw. miejsce aktualizacji (*locus of update*).

Warto tutaj zwrócić uwagę na przekonanie Valldví'ego, że wskazywanie miejsca aktualizacji, co jest zadaniem tematu, nie należy do domeny zarządzania kartami (jak w przypadku systemu referencji), lecz do domeny ich aktualizowania. Temat jest więc kategorią niezależną od referencji (choć oczywiście oba systemy mogą ze sobą współdziałać). Miejsce aktualizacji może mieć bowiem różny status referencyjny. Jego wybór w dużej mierze zależy od intencji nadawcy wypowiedzi, chociaż

---

⁴¹ Zob. też Prince (1981, 35): „Tekst jest zbiorem instrukcji pochodzących od nadawcy, a przeznaczonych dla odbiorcy, o tym, jak skonstruować dany model dyskursu”.

⁴² Koncepcja ta jest zgodna z rozumieniem tematu w terminach relacji *aboutness* i przypomina ideę Reinhart, zgodnie z którą temat wskazuje, pod jakim hasłem zakwalifikować nowy sąd w zbiorze kontekstualnym (Reinhart 1981).

może on też być w pewien sposób ograniczony przez inne czynniki, takie jak struktura dyskursu poprzedzającego, ciągłość tematyczna itp. (Valldví, 1995, 151).

Instrukcje zakodowane w wyrażeniu rematycznym z kolei pozwalają poprawnie zidentyfikować tę część zdania, która zawiera informację nową w odniesieniu do treści już wprowadzonych do magazynu wiedzy słuchacza i pokazują, jak wbudować tę informację w już istniejące struktury. Nośnikiem informacji nowej jest fokus, a o sposobie aktualizacji decyduje struktura wyrażenia rematycznego. Według Valldví'ego proces aktualizacji może zachodzić w dwojaki sposób: poprzez dodanie zapisu na odpowiedniej karcie (*update-add*) lub poprzez zastąpienie zapisanych już informacji nowymi informacjami pochodzącymi z aktualnie wypowiedzanego zdania (*update-replace*). Aktualizacja przez dodanie ma miejsce wtedy, gdy zdanie składa się jedynie z tematu i fokusa. Instrukcje zakodowane w takim zdaniu należy odczytywać jako: „idź do karty wskazanej przez temat (*link*) i zapisz na niej treści zawarte w fokusie”. Natomiast aktualizacja przez zastąpienie ma miejsce wtedy, gdy w zdaniu występuje też tło (*background*), czyli informacje już wcześniej wprowadzone do magazynu wiedzy słuchacza, ale nienależące do tematu. Takie zdanie aktualizuje rejestr poprzez zmianę lub uzupełnienie już zapisanych treści.

Model dyskursu Valldví'ego wyjaśnia różnice w stosowaniu rozmaitych struktur niekanonicznych, w tym różnych modeli topikalizacji. Analiza struktury informacyjnej i tematyczno-rematycznej takich zdań pozwala określić ich potencjał informacyjny, tzn. zidentyfikować składnik, który niesie informację relatywnie nową dla słuchacza i prowadzi do modyfikacji jego magazynu wiedzy oraz wskazać miejsce i sposób aktualizacji, tj. określić, czy treści zawarte w fokusie wystarczy dodać do rejestru, czy też należy zastąpić nimi wcześniej istniejący zapis. Ogólnie mówiąc, topikalizacja pomaga nadawcy przebudować zdanie i uporządkować zawarte w nim informacje w taki sposób, aby ułatwić odbiorcy komunikatu jego przetwarzanie (Valldví 1993, 1995).

Model Valldví'ego nie wyjaśnia jednak, co decyduje o wyborze tematu zdania w danym momencie dyskursu. Valldví wspomina jedynie, że często zależy to od woli mówcy, choć mogą na to wpłynąć także inne czynniki dyskursywne (Valldví 1995, 151). Działanie jednego z takich czynników decydujących o doborze tematu ilustruje

model oparty na koncepcji pytań diskutowanych QUD (*questions under discussion*) (Kuppevelt 1995, Roberts 1996). Ujmuje on zagadnienie struktury dyskursu z nieco innej perspektywy. Podobnie jak model Vallduví'ego uwzględnia dynamiczny charakter dyskursu i dodatkowo wyposaża wspólną wiedzę (*common ground*) interlokutorów w wewnętrzną strukturę.

2.2. Modele dyskursu oparte na pytaniach diskutowanych (QUD)

2.2.1. Model Kuppevelta

Kuppevelt (1995) zaproponował model dyskursu, w którym podstawą jego koherencji jest wewnętrzna hierarchiczna struktura tematyczno-rematyczna powstająca w procesie kontekstualnej indukcji pytań formujących temat (*topic forming questions*) oraz szeregu podpytań generujących podtematy.

Kuppevelt zakłada, że w przebiegu dyskursu kolejno wypowiedzane zdania formułowane są w taki sposób, by w umyśle słuchacza zrodziły się odpowiednie pytania. Pytania te mogą być eksplicytne, czyli wyrażone wprost, bądź implicytne, czyli takie, które rodzą się po zinterpretowaniu poprzednich wypowiedzi lub pewnych nielingwistycznych wydarzeń w dyskursie. Odpowiedź na nie jest niezbędna do zrozumienia następujących po nich wypowiedzi. Byt, którego dotyczy pytanie, znajduje się w centrum uwagi i jest tematem tej jednostki dyskursu (czyli tym, o czym się mówi). Odpowiedź natomiast jest asercją o temacie, czyli remacie. Pytania oraz generowane przez nie tematy są nie tylko liniowo uporządkowane, ale także hierarchicznie zorganizowane (Kuppevelt 1995).

Kuppevelt postrzega więc dyskurs jako dynamiczny proces nadawania kolejnym bytom statusu tematu, rozwijania tematu za pomocą podtematów i w końcu jego wygaszania (wyczerpywania).

Wprowadzanie tematu

Pytania konstytuujące temat są uwarunkowane kontekstualnie. Mogą być implikowane zarówno przez wyrażenia językowe, np. zdania prezentacyjne, jak i zdarzenia pozajęzykowe. Wprowadzają one nowego

referenta, który ma kwalifikacje do bycia tematem któregoś z następujących zdań. Zdanie wprowadzające referenta, który w następującym po nim dyskursie zostanie tematem, Kuppevelt nazywa FEEDER-em. Pełni ono bardzo ważną funkcję inicjowania procesu implikowania pytań w dyskursie (Kuppevelt 1995, 119).

Pytania wynikające z FEEDER-a pozwalają wyznaczyć temat główny. Są one niezależne od innych pytań w dyskursie, implikują za to pytania niższego rzędu, które z kolei wyznaczają podtematy, tworząc w ten sposób strukturę hierarchiczną (Kuppevelt 1995).

Zmiana tematu

Zmiana tematu oznacza przejście od jednej jednostki dyskursu do drugiej. Może ona nastąpić w obrębie jednego FEEDER-a, który inicjuje kilka tematów lub kilku kolejnych FEEDER-ów. W tym drugim przypadku nowy temat może zostać wprowadzony przez FEEDER-a będącego częścią poprzedzającego dyskursu lub być od niego niezależnym (Kuppevelt 1995, 141-143).

Kontynuacja tematu

Jak wiadomo, pytania ustanawiające temat główny mogą rodzić kolejne pytania (czyli podpytania), które pozwalają tematowi trwać w dyskursie. Te podpytania są indukowane przez kontekst jako rezultat niesatysfakcjonujących odpowiedzi na pytanie główne. To, czy odpowiedź jest satysfakcjonująca, zależy od przypuszczeń mówcy o wiedzy i zainteresowaniach adresata. Odpowiedź może być niesatysfakcjonująca ilościowo, gdy nie wszystkie elementy zbioru tematycznego zdefiniowanego przez pytanie zostaną wyspecyfikowane w odpowiedzi, lub jakościowo, gdy któryś z elementów odpowiedzi będzie wymagać dodatkowego wyjaśnienia (Kuppevelt 1995, 122-125).

Procesem tworzenia eksplicytnych lub implicytnych podpytań kierują dwie zasady: zasada niedawności (*Principle of Recency*) i dynamiczna zasada wyczerpania tematu (*Dynamic Principle of Topic Termination*). Są one koherencyjne w tym sensie, że ich zastosowanie implikuje optymalną spójność dyskursu przy minimalnym wysiłku jego przetwarzania. Zasada niedawności wskazuje porządek, w jakim podpytania są indukowane przez kontekst i głosi, że w dobrze zbudowanym dyskursie każde eksplicytne lub implicytne podpytanie jest zadawane

w rezultacie odpowiedzi, która stanowi ostatnią niesatysfakcjonującą odpowiedź na pytanie poprzedzające.

Wyczerpanie tematu

Dynamiczna zasada wyczerpania tematu ma zastosowanie wtedy, gdy na implicytne lub eksplicytne (pod)pytanie uzyskano satysfakcjonującą odpowiedź. Wtedy proces zadawania pytań dobiega końca, w wyniku czego temat traci swą aktualność w dyskursie (Kuppevelt 1995).

Model Kuppevelta został rozwinięty przez Roberts (1996), która wzbogaciła go o struktury intencjonalne, a także ważne pojęcia pytań dyskutowanych (*Questions under Discussion* – QUD), relewancji i strategii.

2.2.2. Model Roberts

Koncepcja Roberts (1996) opiera się na założeniu, że celem każdego dyskursu jest, jak to określił Stalnaker, osiągnięcie przez interlokutorów porozumienia w kwestii „jak się rzeczy mają” (Stalnaker 1978). Uczestnicy komunikacji dążą więc do jak najszybszego uzyskania potrzebnych informacji, a ich intencje odzwierciedlają kolejno zadawane pytania, które determinują wybór tematu w zdaniach będących na nie odpowiedzią⁴³.

Roberts przyrównuje dyskurs do gry językowej, której uczestnicy dążą do osiągnięcia celu komunikacyjnego, działając według określonych reguł⁴⁴. Gracze mają do dyspozycji dwa rodzaje ruchów: stawianie pytań i udzielanie na nie odpowiedzi, czyli wyrażanie stwierdzeń. Dyskurs rozwija się dzięki następującym po sobie pytaniom wyrażonym eksplicytnie, implicytnie lub wywnioskowanym z kontekstu. Jeśli interlokutorzy akceptują pytanie, staje się ono tzw. pytaniem dyskutowanym (*Question under Discussion*). Każdy kooperujący uczestnik rozmowy będzie się starał jak najszybciej na nie odpowiedzieć. Dyskurs jest spójny wtedy, gdy każde kolejne zdanie jest relewantne z punktu

⁴³ Podobny pogląd wyrażają Gundel & Fretheim (2004, 178): „Taką sytuacją, w której kontekst językowy wydaje się determinować pojedynczą strukturę tematyczno-rematyczną, są pary zdań *pytanie-odpowiedź*”.

⁴⁴ Według Roberts w grze obowiązują dwa rodzaje reguł: konwencjonalne (syntaktyczne, semantyczne etc.) i konwersacyjne, np. maksymy Grice’a (Roberts 1996, 64).

widzenia pytania dyskutowanego, czyli częściowo lub wyczerpująco na nie odpowiada (Roberts 1996, 66).

Pytanie główne może implikować podpytania i w ten sposób tworzyć strukturę hierarchiczną częściowo uporządkowaną przez relację zawierania się⁴⁵. Aby odpowiedzieć na pytanie dyskutowane, czyli osiągnąć główny cel dyskursu, trzeba czasem zaplanować cele pośrednie, które są łatwiejsze do osiągnięcia, czyli zadać odpowiednie podpytania. Serię pytań prowadzących do uzyskania odpowiedzi na główne pytanie dyskursu przy zachowaniu obowiązujących reguł Roberts nazywa strategią (Roberts 1996, 66). Ta strategia wskazuje, w jakim kierunku zmierza dyskurs. Wyznacza kolejne ruchy, z których każdy jest podpytaniem prowadzącym do odpowiedzi na pytanie główne albo stwierdzeniem stanowiącym częściową lub wyczerpującą odpowiedź na pytanie dyskutowane.

A zatem według Roberts struktura informacyjna dyskursu to sekwencja ruchów, obejmująca zarówno stawianie pytań, jak i udzielanie na nie odpowiedzi oraz funkcje i relacje między nimi. Relacja pytanie – odpowiedź daje w efekcie pary ruchów, które są dalej częściowo uporządkowane przez strategiczną relację na pyraniach.

Powyższy model, zdaniem Roberts, może służyć rozwojowi teorii tematu i topikalizacji, zwłaszcza topikalizacji kontrastywnej i topikalizacji elementów, które wraz z innymi elementami dyskursu tworzą tzw. zbiory częściowo uporządkowane (*partially ordered set* – POSET) (Roberts 1996, 61-62).

2.3. Podsumowanie

W niniejszym rozdziale przedstawiono modele dyskursu, które mogą służyć do zilustrowania funkcjonowania różnych form topikalizacji. Ujmują one strukturę dyskursu z różnych perspektyw.

Model katalogowy Vallduvi'ego (1993) prezentuje dyskurs z punktu widzenia jego struktury informacyjnej i ukazuje sposób, w jaki wypowiedzane zdania zostają wbudowane w tę strukturę. Taki model pozwala wyznaczyć konteksty, w jakich mogą pojawić się sądy ekwiwalentne

⁴⁵ „Pytanie Q_2 zawiera się w pytaniu Q_1 jeśli odpowiedź na pytanie Q_1 jest także odpowiedzią na pytanie Q_2 ” (Roberts 1996, 67).

pod względem logiczno-semantycznym, ale wyrażone za pomocą różnych form syntaktycznych (np. różne modele topikalizacji) i wytłumaczyć różnice w ich funkcjonowaniu w dyskursie.

Model oparty na QUD (Kuppevelt 1995, Roberts 1996) uwypukla tematyczność jako zasadę organizowania dyskursu. Zakłada istnienie relacji między pytaniami w dyskursie a tematem odpowiedzi i pozwala wytłumaczyć, w jaki sposób kontekst poprzedzający determinuje strukturę tematyczno-rematyczną zdania. Model ten jest szczególnie przydatny w analizie struktur wyrażających kontrast i struktur zbudowanych na zbiorach częściowo uporządkowanych.

Rozdział 3

Koncepcja zdania w języku chińskim

Analiza topikalizacji, zjawiska językowego z pogranicza składni i dyskursu, wymaga uwzględnienia nie tylko struktury dyskursu, ale także struktury zdania, które podczas aktu komunikacji jest w ten dyskurs wbudowywane. Niniejszy rozdział prezentuje ewolucję koncepcji zdania w języku chińskim i mechanizm dopasowywania jego struktury do aktualnej sytuacji dyskursywnej.

3.1. Ewolucja koncepcji zdania w języku chińskim

Początkowo chińscy językoznawcy (np. Wang 1955/1985, Chao 1968 etc.) do opisu języka chińskiego próbowali stosować model gramatyki i aparat pojęciowy wypracowany dla języków indoeuropejskich (Li 2008, 31). Zdanie było więc dla nich konstrukcją dychotomiczną złożoną z podmiotu i predykatu, a funkcję podmiotu pełnił zawsze, niezależnie od formy, element inicjalny. Mogła to być fraza nominalna NP, jak w zdaniu [34], bądź fraza werbalna VP, jak w zdaniu [35]. Na przykład:

[34]	张先生 <i>Zhāng xiānsheng</i> Zhang pan Pan Zhang przyszedł. PODMIOT -----	来了。 <i>lái le.</i> przyjść MOD PREDYKAT ---- (Wang 1955/1985, 32)
[35]	办事 <i>Bàn shì</i> załatwić sprawę Załatwienie sprawy jest pilne. PODMIOT -----	要紧。 <i>yào jǐn.</i> pilny PREDYKAT ---- (Wang 1955/1985, 38)

Chao (1968) przytoczył przykłady zdań, w których funkcję podmiotu pełni fraza przyimkowa [36], a nawet całe zdanie [37], np.:

- [36] 为了这事情   我真发愁。
Wèile zhè shìqíng   wǒ zhēn fāchóu.
 z powodu ten sprawa   ja naprawdę niepokoić się
 Z powodu tej sprawy naprawdę się niepokoję.
PODMIOT-----   PREDYKAT----- (Chao 1968, 86)

- [37] 物价涨得这么高   把生活弄得这么苦。
Wùjià zhǎng de zhème gāo bǎ shēnghuó nòng de zhème kǔ.
 ceny wzrosnąć PART tak wysoki OM życie uczynić PART tak gorzki
 Ceny wzrosły tak wysoko, czyniąc życie tak bardzo ciężkim.
PODMIOT-----   PREDYKAT----- (Chao 1968, 87)

Koncepcja zdania Chao różniła się od koncepcji Wanga ważnym szczegółem. Wang definiował podmiot jako „nadrzędny składnik zdania”⁴⁶, a więc przyjął formalne (relacyjne) kryterium jego identyfikowania. Chao natomiast, definiując podstawowe kategorie syntaktyczne, odwoływał się do pragmatycznych kategorii tematu i rematu.

*Gramatyczne znaczenie podmiotu i predykatu w chińskim zdaniu od-
 powiada raczej tematowi i komentarzowi niż agensowi i czynności.*
 (Chao 1968, 69)

Chao utożsamiał więc podmiot z tematem i definiował go jako „to, o czym się mówi”, a predykat określił jako „to, co mówca mówi na temat przedmiotu, kiedy jest on prezentowany do omówienia” (Chao 1968, 70). Tak rozumiany podmiot z predykatem mogły łączyć bardzo luźne relacje. Na przykład:

- [38] 人家   是丰年。
Rénjiā   shì fēngnián.
 ludzie   być obfity rok
 Dla [tych] ludzi to jest obfity rok.
PODMIOT---   PREDYKAT----- (Chao 1968, 87)

Kolejną konsekwencją takiego ujęcia było skojarzenie podmiotowości z tematycznością, a co za tym idzie – z inicjalną pozycją w zdaniu, referencją określoną i statusem kognitywnym *datum*.

Chao w swojej analizie struktury zdania uwzględnił także pragmatyczną kategorię fokusa, nazywając go predykatem logicznym i odróż-

⁴⁶ 句子的首脑者 (Wang 1955/1985, 64).

niając od predykatu gramatycznego. Predykat logiczny rozumiał jako „istotę, główny sens wiadomości” (Chao 1968, 78) i umiejscawiał go wewnątrz predykatu gramatycznego. Na przykład:

[39]	我	很穷。	
	<i>Wǒ</i>	<i>hěn qióng.</i>	
	ja	bardzo biedny	
	Jestem bardzo biedny.		
	PODMIOT----	PREDYKAT-----	(Chao 1968, 78)

[40]	我	有个 虫牙 。	
	<i>Wǒ</i>	<i>yǒu gè chóngyá.</i>	
	ja	mieć CL zepsuty ząb	
	Mam zepsuty ząb.		
	PODMIOT----	PREDYKAT-----	(Chao 1968, 78)

Predykat logiczny mógł całkowicie pokrywać się z predykatem gramatycznym [39] lub być jego częścią [40].

Chao niewątpliwie zdawał sobie sprawę z pragmatycznej natury języka chińskiego i z konieczności uwzględnienia w opisie zdania jego struktury tematyczno-rematycznej i informacyjnej, ale nie rozróżniał funkcji pragmatycznych od syntaktycznych.

W latach 70. XX wieku pod wpływem generatywizmu w lingwistyce chińskiej zaznaczyła się tendencja do formalizowania opisu języka. Badacze koncentrowali się na formalnych właściwościach kategorii syntaktycznych i stosowali znane z literatury zachodniej syntaktyczne schematy zdań. Teorie formalne kazały opisywać chińskie zdanie formułą „S → NP VP” (Teng 1974, 455-456). Oznaczała ona, że zdanie w formie podstawowej składa się z podmiotu w postaci frazy nominalnej (NP) i orzeczenia w postaci frazy werbalnej (VP), a wszystkie inne konstrukcje są z niego derywowane według określonych reguł transformacyjnych. Szybko jednak okazało się, że za pomocą tego uniwersalnego modelu nie można opisać i wyjaśnić wielu chińskich struktur zdaniowych, np. szeroko dyskutowanej w literaturze sino-logicznej konstrukcji z dwiema frazami NP w pozycji prewerbalnej (NP₁ – NP₂ – VP)⁴⁷. Coraz więcej badaczy dochodziło do wniosku,

⁴⁷ Chodzi o zdania typu:
 这棵树，叶子又黄了。
Zhè kē shù, yèzi yòu huáng le.

że niektóre struktury syntaktyczne mogą być determinowane przez czynniki pragmatyczne i wtedy formalne ujęcia stają się mało przydatne. Li & Thompson (1976) zaproponowali więc uwzględnienie w opisie języka chińskiego pragmatycznej kategorii tematu. Według nich niektóre konstrukcje rzeczywiście można scharakteryzować, odwołując się do kategorii syntaktycznych *podmiot–predykat*, ale jest też wiele struktur uznanych za podstawowe⁴⁸, które w dużym stopniu opierają się na relacjach temat – remat i tylko w tych kategoriach można je wyjaśnić. Ze względu na decydującą rolę czynników pragmatycznych w determinowaniu wielu struktur gramatycznych chiński został przez nich zakwalifikowany do klasy języków uwydatniających temat (*topic prominent language – TPL*)⁴⁹, a potem także do kategorii języków o pragmatycznym szyku wyrazów w zdaniu (*pragmatic word order – PWO*)⁵⁰. Li & Thompson zatem, podobnie jak Chao, zdawali sobie sprawę ze znaczenia relacji temat – remat w opisie zdania chińskiego, ale już nie utożsamiali podmiotu z tematem. Były to dla nich dwie odrębne kategorie gramatyczne⁵¹. Za główne kryteria ich rozróżniania uznali:

---

ten CL drzewo liść znowu żółty MOD

Liście tego drzewa znowu pożółkły. (Tsao 1990, 125)

Dyskusja na ten temat, zob. Teng (1974), Tsao (1990).

⁴⁸ Za struktury podstawowe Li & Thompson uważają takie, które nie są derywowane z innych struktur drogą transformacji (Li & Thompson 1976).

⁴⁹ W 1976 roku Li & Thompson zaproponowali nową typologię języków opartą na pojęciach funkcjonalnych, takich jak uwydatnienie tematu (*topic prominence*) i uwydatnienie podmiotu (*subject prominence*). Języki, których podstawowych struktur nie można opisać, nie odwołując się do kategorii syntaktycznych, nazwano językami uwydatniającymi podmiot (*subject-prominent languages*), zaliczając do nich m.in. angielski i inne języki indoeuropejskie, a języki, w których podstawowe modele zdań można najlepiej opisać, odwołując się do kategorii pragmatycznych (*temat-remat*), nazwano językami uwydatniającymi temat (*topic-prominent languages*). Do tej drugiej kategorii zaliczono chiński, lahu i lisu (Li & Thompson 1976, 459).

⁵⁰ Thompson (1978) rozróżniła języki o gramatycznym szyku wyrazów GWO (*grammatical word order*) i języki o pragmatycznym szyku wyrazów PWO (*pragmatic word order*). W językach GWO, które często są też językami uwydatniającymi podmiot, pozycję podstawowych składników zdania zwykle determinują reguły syntaktyczne działające na poziomie zdania, natomiast w językach PWO, zwykle także uwydatniających temat, o porządku składników zdania, przynajmniej w pewnym stopniu, decydują czynniki pragmatyczno-dyskursywne.

⁵¹ Dokładne omówienie różnic między tematem a podmiotem zob. Li & Thompson 1976, 461-467.

- 1) określoność – temat jest zawsze określony, podczas gdy podmiot nie musi spełniać tego warunku;
- 2) relacje selekcyjne z czasownikiem – temat nie musi w niego wchodzić, tzn. nie musi być argumentem wyrażenia predykatywnego, natomiast podmiot zawsze pozostaje w takich relacjach i oznacza byt wykonujący czynność (agens) oznaczaną przez czasownik lub pozostający w opisywanym przez niego stanie;
- 3) kodowanie powierzchniowe – temat niezmiennie zajmuje w zdaniu pozycję inicjalną, co nie musi być faktem w przypadku podmiotu⁵². Poza tym temat może być odseparowany od reszty zdania pauzą lub jedną z partykuł modalnych wyrażających pauzę, tj. 啊/呀 (*a /ya*), 吧 (*ba*), 么 (*me*) lub 呢 (*ne*);
- 4) rolę w procesach gramatycznych – temat, w przeciwieństwie do podmiotu, nie odgrywa żadnej roli w takich procesach, jak refleksywizacja, imperatywizacja i usuwanie NP koreferencyjnych;
- 5) rolę funkcjonalną – temat stanowi centrum uwagi w zdaniu.

Z analizy podanych wyżej właściwości tych dwóch kategorii wynika, że tym, co najbardziej odróżnia temat od podmiotu, jest jego syntaktyczna niezależność od reszty zdania i określone funkcje w dyskursie. Według Li & Thompson bowiem temat „może być najlepiej rozumiany w terminach dyskursu i rozważań wykraczających poza granice zdania”, natomiast podmiot należałoby analizować „w terminach jego funkcji wewnątrz struktury zdania” (Li & Thompson 1976, 467).

Li & Thompson w strukturze zdania chińskiego widzieli więc miejsce i dla syntaktycznej kategorii podmiotu, i dla dyskursywnej kategorii tematu. Zauważyli, że te dwie kategorie mogą się pokrywać [41] lub występować obok siebie w tym samym wypowiedzeniu [42]. Na przykład:

[41]	我	喜欢吃苹果。
	<i>Wǒ</i>	<i>xǐhuan chī píngguǒ.</i>
	ja	lubić jeść jabłko
	Ja	lubię jeść jabłka.
	PODMIOT=TEMAT	PREDYKAT ----- (Li & Thompson 1981, 87)

⁵² W zdaniach prezentacyjnych podmiot zajmuje pozycję finalną, a w innych zdaniach funkcje podmiotu pełni zwykle pierwsza ożywiona fraza NP na lewo od czasownika lub NP bezpośrednio poprzedzająca czasownik.

[42]	那只狗	我	已经看过了。
	<i>Nà zhī gǒu</i>	<i>wǒ</i>	<i>yǐjīng kànguo le.</i>
	tamten CL pies	ja	już widzieć COMPL MOD
	Tamtego psa		już widziałem.
	TEMAT ----	PODMIOT	PREDYKAT —— (Li & Thompson 1981, 88)

Podali też przykłady zdań, w których podmiot nie jest wyrażony w strukturze powierzchniowej, choć według nich istnieje w strukturze głębokiej [43]. Na przykład:

[43]	那本书	∅	出版了。
	<i>Nà běn shū</i>		<i>chūbǎn le.</i>
	tamten CL książka		wydać MOD
	Tamta książka		[została] wydana.
	TEMAT -----	[PODMIOT]	PREDYKAT —— (Li & Thompson 1981, 88)

Poglądy Li & Thompson, a zwłaszcza przekonanie, że „szyk zdania w języku chińskim służy raczej do sygnalizowania czynników semantycznych i pragmatycznych niż relacji gramatycznych, takich jak podmiot, dopełnienie bliższe i dopełnienie dalsze” (Thompson 1978, 687) spotkały się z krytyką gramatyków formalistów⁵³. Z drugiej jednak strony przyczyniły się do rozwoju badań w paradygmacie funkcjonalistycznym (Tsao 1979, 1990, Tai 1985, Chen 1986, Ho 1993, Hu 1995, Zhang & Fang 1996, Tao H. 1996, Tao L. 1996, Wu 1998, Qu 2005 etc.)⁵⁴.

⁵³ Według Huang (1982), chociaż mogą istnieć pewne podstawy wyróżnienia języków opartych na kryteriach pragmatycznych lub funkcjonalnych, to jednak nie ma dostatecznych powodów, by wyciągnąć wniosek, że szyk zdania w języku chińskim nie jest determinowany przez zasady strukturalne.

Trudno jest sobie wyobrazić, by język bez morfologii, jak chiński, nie wykorzystywał w pełni pewnych sztywnych reguł strukturalnych (ujmowanych w kategoriach linearnego i hierarchicznego porządku) do sygnalizowania gramatycznych i/lub semantycznych właściwości zdań w tym języku. (Huang 1982, 59)

A zatem twierdzenie Li & Thompson (1978, 687) o tym, że szyk zdania chińskiego jest determinowany głównie przez czynniki pragmatyczne i semantyczne, a nieistotny z punktu widzenia struktury gramatycznej, nie jest słuszne (Huang 1982, 59-60).

⁵⁴ Funkcjonalisci postrzegali gramatykę jako miejsce konkurowania rozmaitych reguł w różnym stopniu determinujących strukturę wyrażen językowych. Nie negowali istnienia abstrakcyjnych reguł gramatycznych, ale decydującą rolę w kształtowaniu szyku zdania chińskiego w danym momencie dyskursu przypię-

Jednym z czołowych przedstawicieli nurtu funkcjonalno-dyskursywnego, który kontynuował badania nad właściwościami tematu i podmiotu, był Tsao (1979, 1990). Podobnie jak Li & Thompson uważał on, że w strukturze zdania chińskiego można zidentyfikować zarówno podmiot, jak i temat, które stanowią odrębne kategorie i biorą udział w odmiennych procesach językowych. Podmiot (jako kategoria syntaktyczna) rozciąga swoją domenę na frazę werbalną, a temat – na kilka kolejnych zdań tworzących tzw. łańcuch tematyczny (*topic chain*)⁵⁵ (Tsao 1990, 54). Temat kontroluje usuwanie tematycznych NP w kolejnych zdaniach należących do tego samego łańcucha, w czym przejawia się jego dyskursywny charakter (Tsao 1990, 54). Na przykład:

- [44] **那本书**₁我看完了, $\emptyset$ ₁你想看, $\emptyset$ ₁就拿去看吧。
Nèi běn shū wǒ kàn wán le, nǐ xiǎng kàn, jiù ná qù kàn ba.
 tamten CL książka ja czytać kończyć ASP ty chcieć czytać to wziąć COMPL
 czytać MOD
 Tamtą książkę już przeczytałem, [jeśli] ty chcesz [ją] przeczytać, to weź i czytaj.
 (Tsao 1990, 64)

Powyższy łańcuch tematyczny tworzą trzy kolejne zdania. Temat pojawia się tylko w pierwszym z nich, w następnych nie jest wyrażony

---

sywali regułom funkcjonalnym i kognitywnym (np. Tai 1985, 63; Hu 1995, 90). Katalog reguł gramatycznych został przez nich zredukowany do jednej ogólnej reguły determinacji prepozycyjnej (reguła pierwszeństwa elementu określającego przed określanym, *modifier before head*) (zob. Hu 1995, 28; Jiang 2009, 84). Reguły funkcjonalne (np. reguła dynamizmu komunikacyjnego, reguła funkcjonalnej perspektywy zdania, reguła perspektywy, reguła fokusa, reguła koherencji i relewancji itp.) porządkują jednostki językowe w taki sposób, by rozwój wypowiedzi odbywał się w kierunku osiągnięcia celu komunikacyjnego i w zgodności z wymaganiami bezpośredniego kontekstu (katalog reguł funkcjonalnych, zob. Hu 1995, Jiang 2009).

Reguły kognitywne/konceptualne (np. reguła sekwencji temporalnej, reguła zasięgu temporalnego, reguła pierwszeństwa całości przed częścią, reguła pierwszeństwa pojemnika przed zawartością, reguła pierwszeństwa trajektora przed landmarkiem) szeregują wyrazy w zdaniu w sposób odzwierciedlający porządek struktur czasoprzestrzennych w skonwencjonalizowanym świecie konceptualnym. (Omówienie niektórych reguł kognitywnych – zob. Tai 1985, 1989, 1993, katalog reguł – zob. Hu 1995, Jiang 2009).

⁵⁵ Łańcuch tematyczny Tsao definiuje jako fragment dyskursu składający się z kilku następujących po sobie fraz stanowiących komentarz (remat) do tego samego tematu, który zwykle wyrażony jest eksplicytnie tylko na początku łańcucha.

eksplicytnie. Warto zwrócić uwagę, że według Tsao w drugim i trzecim zdaniu wyrażenie tematyczne zostało najpierw stopikalizowane, a dopiero potem usunięte.

Tsao, omawiając relacje między podmiotem a tematem zdania, doszedł do ważnego wniosku:

(...) *być może nie postępujemy słusznie, umiejscawiając temat i podmiot na tej samej płaszczyźnie i porównując je. Choć zdarzają się przypadki, kiedy [te dwie kategorie] się pokrywają, to jednak zasadniczo należą one do różnych poziomów gramatycznej organizacji.*

(Tsao 1990, 61)

Struktura tematyczno-rematyczna zaczęła więc być uważana za niezależną od struktury syntaktycznej.

Takie ujęcie pozwoliło Tsao na rozwinięcie teorii wielotematyczności (多主题论 *duōzhǔtí lùn*, ‘teoria wielotematyczności’). Głosiła ona, że w zdaniu oprócz tematu głównego można zidentyfikować także tzw. tematy poboczne, które tworzą strukturę hierarchiczną. Każdy temat rozciąga swoją domenę na wszystkie inne tematy zajmujące pozycję po jego prawej stronie. Taka konstrukcja pozwoliła uznać za temat wszystkie prewerbalne grupy nominalne, w tym frazy temporalne i spacjalne, jak również każdą frazę NP przeniesioną z pozycji postwerbalnej (także poprzedzoną wykładnikiem 把 *bǎ* lub 连 *lián*) lub generowaną *in situ*⁵⁶. Na przykład:

[45]	今天	海上	风浪	很大。
	<i>Jīntiān</i>	<i>hǎishàng</i>	<i>fēnglàng</i>	<i>hěn dà.</i>
	dzisiaj	na morzu	fala	bardzo duży
	Dzisiaj na morzu fale są bardzo duże.			(Tsao 1990, 163)
	T ₁ -----	R ₁ -----	-----	
		T ₂ -----	R ₂ -----	-----
			T ₃ -----	R ₃ -----

⁵⁶ Tsao za temat uznaje nawet frazy werbalne w konstrukcjach z powtórzonym czasownikiem SVOV得 COMPL, na przykład:

他_{T1}写字_{T2}写得很快_{C1}, 但是写得不整齐_{C2}。

Tā xiě zì xiě de hěn kuài, dànshì xiě de bù zhěngqí.

on pisać znaki pisać PART bardzo szybki ale pisać PART nie porządnie

On pisze znaki bardzo szybko, ale też bardzo nieporządnie. (Tsao 1990, 229-230)

Obecnie większość badaczy skłania się ku koncepcji dopuszczającej występowanie w zdaniu tylko jednego tematu. Nie można jednak zaprzeczyć, że w języku chińskim istnieją konstrukcje, których przynajmniej na razie nie sposób wyjaśnić bez odwoływania się do teorii wielotematyczności⁵⁷.

Przekonanie Tsao o dominującej roli tematu podziela LaPolla (1990, 1995, 2009). Jest on autorem dość kontrowersyjnej koncepcji, która w opisie zdania chińskiego w ogóle nie uwzględnia kategorii syntaktycznych, takich jak podmiot czy dopełnienie. Jego zdaniem w języku chińskim funkcje syntaktyczne nie zostały jeszcze w pełni zgramatyzowane, nie można więc zidentyfikować w nim takich fraz NP, które miałyby właściwości podmiotu lub dopełnienia. Poszczególnym składnikom zdania można tylko przypisać role semantyczne, odwołując się do kontekstu i wiedzy pozajęzykowej (LaPolla 1990). Tym, co w języku chińskim zostało zgramatyzowane, jest struktura informacyjna, kodowana za pomocą szyku składników zdania. Opis chińskiego zdania może się więc obejść bez kategorii podmiotu i dopełnienia, ale nie może nie uwzględniać jego struktury informacyjnej. LaPolla, analizując gramatyczne relacje w języku chińskim, koncentrował się na strukturze fokusa, gdyż „o ważności tematu w chińskim dyskutowano już dużo (...), a znaczenie ‘struktury fokusa’ (...) w determinowaniu struktury syntaktycznej nie zostało wcześniej wykazane” (LaPolla 1990, 86). LaPolla doszedł przy tym do ważnego wniosku, że centralna pozycja czasownika w zdaniu chińskim ma istotne znaczenie z punktu widzenia uporządkowania zawartych w nim informacji. Czasownik oddziela bowiem składniki tematyczne, a przynajmniej niefokusowe, zajmujące zwykle pozycje prewerbalne, od składników fokusowych lub nietematycznych, zajmujących pozycje finalne, zgodnie z zasadą finalnej pozycji fokusa FFP (*Final Focus Position*)⁵⁸. I choć jeden sąd może być wyrażony przez zdania o różnej strukturze, to jednak zawsze elementy

⁵⁷ Przykład takiego zdania podaje Wu Zhongwei:

那棵花   水   你   浇多了。
Nà kē huā   shuǐ   nǐ   jiāo duō le.
tamten CL kwiat woda   ty   podlać dużo MOD
Tamten kwiat podlałeś zbyt dużą [ilością] wody.

Wydaje się jednak, że zasięg tego zjawiska jest bardzo ograniczony. (Wu 2004, 49)

⁵⁸ Zasada FFP głosi, że „reprezentacje referentów fokusowych lub nietematycznych pojawiają się w pozycjach postwerbalnych” (LaPolla 1990, 95-96).

tematyczne są wyraźnie odróżnione od elementów fokusowych. Myśl tę dobrze ilustruje przykład przytoczony przez Lü Shuxianga.

[46]	窗户 <i>Chuānghu</i> okno Okno TEMAT	已经糊了 <i>yǐjīng hú le</i> już zalepić ASP już zostało zalepione papierem. REMAT-----	纸。 <i>zhǐ.</i> papier FOKUS-----
[47]	纸 <i>Zhǐ</i> papier Papier TEMAT	已经糊了 <i>yǐjīng hú le</i> już zalepić ASP już został nalepiony na okno. REMAT-----	窗户。 <i>chuānghu.</i> okno FOKUS----- (Lü 1979/2005, 63)

A zatem według LaPolli szyk zdania w języku chińskim jest w znacznym stopniu zdeterminowany przez przepływ informacji, w drugiej kolejności przez semantykę, natomiast funkcje syntaktyczne nie odgrywają w nim większej roli (LaPolla 1990, 31). Do analizy zdania wystarczą kategorie pragmatyczne. Pozwalają one wyjaśnić wszystkie modele zdań występujące w dyskursie⁵⁹. Odwoływanie się do syntaktycznych kategorii podmiotu i dopełnienia jest więc niepotrzebne i łamie zasadę ekonomii.

Pogląd negujący istnienie kategorii syntaktycznych w języku chińskim, jako zbyt skrajny, nie spotkał się z powszechną akceptacją⁶⁰. Zainspirował natomiast językoznawców do dokładniejszych badań dyskursu, które zaowocowały ciekawymi spostrzeżeniami.

Chui (1994) oraz Huang & Chui (1994), próbując odpowiedzieć na pytanie, czy chiński rzeczywiście jest językiem o szyku zdania uwarunkowanym pragmatycznie, zbadali relacje między pozycją

⁵⁹ Przykłady takiej analizy można znaleźć w LaPolla (2009).

⁶⁰ Na przykład Paul uważa, że w języku chińskim podmiot odgrywa tak samo istotną rolę, jak w językach uwydatniających podmiot (Paul 2002, 696). Według Shi (2000b) chiński, choć wydaje się językiem bardzo elastycznym, uwarunkowanym pragmatycznie, też ma surowe reguły syntaktyczne. Każda pozycja w strukturze zdania pozostaje w określonych relacjach z czasownikiem i składnik ją zajmujący musi spełniać wynikające z nich warunki. Wszystkie frazy znajdujące się w określonej pozycji pełnią takie same funkcje syntaktyczne.

podstawowych składników zdania chińskiego a niektórymi funkcjami dyskursywno-pragmatycznymi. Analiza materiału językowego wykazała silną korelację między pozycją prewerbalną lub postwerbalną argumentów i ich rolami walencyjnymi, a także pragmatycznymi kategoriami statusu informacyjnego i identyfikowalności⁶¹, przy czym wrażliwość szyku zdania na role walencyjne okazała się większa niż na czynniki pragmatyczne. Huang & Chui stwierdzili więc, że chiński jest językiem o zrównoważonym szyku wyrazów (*balanced word order language*), podlegającym regułom syntaktycznym w stopniu podobnym do języka angielskiego. Jego odmienność od języków indoeuropejskich tłumaczyli faktem, że pozycja inicjalna w zdaniu, która koduje prymarną funkcję semantyczną agensa i prymarną funkcję pragmatyczną tematu, nie odcięła się jeszcze od wpływu czynników pragmatycznych. Kiedy zatem dochodzi do konfliktu między tymi dwiema funkcjami, Chińczycy rzadko uciekają się do procesów zmiany ról syntaktycznych (np. pasywizacji), by rozwiązać konflikt, ale „polegają na złożonej grze semantyki i pragmatyki” (Huang & Chui 1994, 174-175).

Z drugiej jednak strony teza o decydującej roli struktury informacyjnej w determinowaniu budowy zdania chińskiego wyznaczyła dalszy kierunek badań lingwistycznych prowadzonych w paradygmacie funkcjonalistycznym. W 1998 roku analizę struktury informacyjnej wybranych konstrukcji w języku chińskim przeprowadził Wu Guo, a w 2004 roku – Wu Zhongwei. Obydwaj lingwiści pod wpływem idei zachodnich⁶² przyjęli założenie, że w analizie zdania należy uwzględnić trzy płaszczyzny: syntaktyczną, semantyczną i pragmatyczną, z jednej strony traktując je jako odrębne struktury, a z drugiej – szukając wzajemnych powiązań między nimi. W chińskim językoznawstwie ujęcie to znane jest jako 三个平面的语法观 (*sān ge píngmiàn de yǔfǎguān*, ‘gramatyczna koncepcja trzech płaszczyzn’) (zob. Li 2008, 414 n.).

Zgodnie z tą koncepcją każdy składnik zdania można scharakteryzować z punktu widzenia jego funkcji syntaktycznych (podmiot, orzeczenie, dopełnienie) odzwierciedlających różne perspektywy, przez które stany rzeczy przedstawione są w wyrażeniach językowych,

⁶¹ Status informacyjny jest tu rozumiany jako *datum*, jeśli referent już wcześniej pojawił się w dyskursie, lub jako *novum*, jeśli nie został jeszcze wspomniany eksplicitnie. Natomiast identyfikowalność to kategoria kognitywna.

⁶² Np. Dik (1983).

funkcji semantycznych (agens, patiens, odbiorca, beneficjent itp.), definiujących role, jakie uczestnicy odgrywają w danym wydarzeniu, oraz funkcji pragmatycznych (temat, remat, fokus itp.), definiujących tematyczny i informacyjny status składników wyrażen językowych użytych w danej konfiguracji⁶³.

3.1.1. Płaszczyzna syntaktyczna i semantyczna

Wbrew teoriom negującym lub umniejszającym znaczenie kategorii syntaktycznych w języku chińskim w wielu chińskich zdaniach można zidentyfikować funkcje syntaktyczne, choć oczywiste jest, że wobec braku wykładników formalnych są one definiowane nieco inaczej niż dla typowych języków europejskich. Za orzeczenie z reguły uważa się czasownik stanowiący główny (nadrzędny) składnik grupy predykatywnej⁶⁴. Może się on połączyć z dwiema grupami nominalnymi. Grupa nominalna, która po połączeniu z czasownikiem tworzy frazę niebędącą zdaniem, pełni funkcję dopełnienia, a ta, która z czasownikiem lub grupą werbalną tworzy zdanie, pełni funkcję podmiotu. Na przykład:

[48]	买了	一辆车		
	<i>mǎi le</i>	<i>yī liàng chē</i>		
	kupić ASP	jeden CL samochód		
	kupiłem	samochód		
	V	-	O	
[49]	我	买了	一辆车。	
	<i>Wǒ</i>	<i>mǎi le</i>	<i>yī liàng chē.</i>	
	ja	kupić ASP	jeden CL samochód	
	Kupiłem samochód.			
	S	-	V	- O

W przykładzie [48] czasownik łączy się z frazą nominalną 一辆车 (*yī liàng chē*, 'jeden samochód'), tworząc grupę werbalną, która sama nie jest zdaniem. Dopiero po przyłączeniu do tej grupy drugiego składnika 我 (*wǒ*, 'ja') powstaje zdanie [49]. Zaimek 我 (*wǒ*, 'ja') pełni

⁶³ Zob. też Dik (1983, 7).

⁶⁴ Dot. jedynie zdań z orzeczeniem czasownikowym o strukturze NP₁ – V – (NP₂), najbardziej istotnych z punktu widzenia topikalizacji.

więc funkcję podmiotu, a fraza 一辆车 (*yī liàng chē*, ‘jeden samochód’) – dopełnienia.

Takie ujęcie pozwala na identyfikację funkcji syntaktycznej grupy nominalnej NP także w zdaniach, w których czasownik dwuargumentowy występuje tylko z jednym argumentem. Na przykład:

[50] 教授 请来了。
Jiàoshòu qǐnglái le.
profesor prosić przyjąć MOD
Profesorowie [zostali] zaproszeni. (当代\报刊\1994年报刊精选\05.txt)

[51] 课程 设立了。
Kèchéng shèlì le.
program ustanowić MOD
Program [został] ustanowiony. (当代\报刊\1994年报刊精选\05.txt)

W przykładach [50] i [51] grupy nominalne w pozycji inicjalnej z następującymi po nich grupami werbalnymi tworzą tzw. zdania pseudopasywne. Są więc podmiotami, mimo iż nie można przypisać im semantycznej roli agensa⁶⁵.

Jak widać, funkcje syntaktyczne nie są zdeterminowane przez role semantyczne, choć niewątpliwie pozostają z nimi w pewnych korelacjach. Do tych korelacji odwołuje się Tai (1997), kiedy podaje reguły selekcji podmiotu i dopełnienia w chińskim zdaniu. Reguły te stanowią zmodyfikowaną wersję uniwersalnej zasady selekcji argumentów zaproponowanych przez Dowty’ego (1991). Zasada ta głosi:

W przypadku predykatu z gramatycznym podmiotem i dopełnieniem, argument, któremu predykat nadaje najwięcej właściwości proto-agensa⁶⁶, będzie leksykalizowany jako podmiot, a argu-

⁶⁵ Warto zauważyć, że gdy w przykładach [50] i [51] NP zmieniają pozycję na postwerbalną, nie będą już tworzyć zdań, w związku z tym zostaną uznane za dopełnienie. Na przykład:

请来了教授	设立了课程
<i>qǐnglái le jiàoshòu</i>	<i>shèlì le kèchéng</i>
zaprościć ASP profesor	ustanowić ASP program
zaproszono profesorów	ustanowiono program

⁶⁶ Właściwości proto-agensa to:
a. wolicjonalne zaangażowanie w stan lub wydarzenie,
b. świadomość (i/lub percepcja),

ment wykazujący większą liczbę właściwości proto-patiensa⁶⁷
 będzie leksykalizowany jako dopełnienie bliższe.

(Dowty 1991, 576)

Według Tai'a (1997) zasada ta znajduje zastosowanie w odniesieniu do zdań z czasownikiem dwuargumentowym i dwiema grupami nominalnymi w roli jego argumentów, np.:

[52]	我	写了	信 了。	
	<i>Wǒ</i>	<i>xiě le</i>	<i>xìn le.</i>	
	ja	pisać ASP	list MOD	
	Napisałem list.			
	S	-	V	- O

(Tai 1997, 92)

W zdaniu [52] argumentami czasownika są **我** (*wǒ*, 'ja') i **信** (*xìn*, 'list'). Pierwszy argument ma więcej cech proto-agensa, będzie więc identyfikowany jako podmiot, a drugi wykazuje więcej cech proto-patiensa, zostanie zatem uznany za dopełnienie. Ale jak wiadomo, w języku chińskim możliwa jest też sytuacja, w której czasownik dwuargumentowy połączy się tylko z jednym argumentem. Tai proponuje więc następującą modyfikację reguły Dowty'ego⁶⁸:

W przypadku predykatu dwuargumentowego argument z właściwościami proto-patiensa może być leksykalizowany jako podmiot, jeśli konkurencyjny argument z właściwościami proto-agensa nie jest wyrażony eksplicitnie.

(Tai 1997, 93)

-
- c. sprawstwo wydarzenia lub zmiany stanu innego uczestnika,
  - d. ruch (relatywnie w stosunku do innego uczestnika),
  - e. istnienie niezależne od wydarzenia nazwanego przez czasownik. (Dowty 1991, 572)

⁶⁷ Właściwości proto-patiensa:

- a. podleganie zmianie stanu,
- b. pozostawanie pod wpływem innego uczestnika,
- c. bardziej statyczny charakter (w stosunku do innego uczestnika),
- d. nieistnienie niezależnie od wydarzenia. (Dowty 1991, 572)

⁶⁸ Tai (1997) modyfikuje zasady selekcji argumentów mające zastosowanie w przypadku zdań z innymi predykatami, np. jednoargumentowymi, ale ponieważ przedmiotem analizy w tej pracy są jedynie zdania z predykatami dwuargumentowymi, pozostałe modyfikacje nie zostały przytoczone.

Modyfikacja ta pozwala uznać NP inicjalną w tzw. zdaniach pseudo-pasywnych za podmiot, np.:

- [53] 信写了。
Xìn xiě le.
 list pisać ASP
 List [został] napisany. (Tai 1997, 92)

Taka interpretacja jest więc kompatybilna z zaproponowaną powyżej koncepcją funkcji syntaktycznych. Potwierdzają ją też syntaktyczne testy podmiotowości zaproponowane przez Jiang (1991).

Warto jeszcze zwrócić uwagę na to, że w wielu zdaniach stopikalizowanych, w których temat nie pokrywa się z podmiotem, istnieje jeszcze dodatkowa pozycja syntaktyczna przed podmiotem zdania zajmowana przez wyrażenie tematyczne (zob. Her 1991), np.:

[54]	苹果,	他	吃了	一个。
	<i>Píngguǒ,</i>	<i>tā</i>	<i>chī le</i>	<i>yī gè.</i>
	jabłko	on	jeść ASP	jeden CL
	Z jabłek	on	zjadł	jedno.
		S	V	O
	TEMAT	REMAT ----- (Shen 1996, 22)		

[55]	这件事,	你	没有	错。
	<i>Zhè jiàn shì</i>	<i>nǐ</i>	<i>méiyǒu</i>	<i>cuò.</i>
	ten CL sprawa	ty	nie mieć	błąd
	W tej sprawie się nie myliłeś.			
		S	V	O
	TEMAT	REMAT ----- (Her 1991, 11)		

Fraza nominalna zajmująca tę pozycję nie musi pozostawać w relacjach selekcyjnych z czasownikiem. Mogą ją jednak z jakimś innym składnikiem zdania łączyć relacje semantyczne, np. relacja „całość – część”, „zbiór – element zbioru” itp.

3.1.2. Płaszczyzna pragmatyczna

W związku z tym, że poszczególnym składnikom zdania można przypisać określoną wartość semantyczną, są one nośnikami informa-

cji, które odpowiednio uporządkowane tworzą strukturę informacyjną zdania. Jest ona zdeterminowana przez czynniki pragmatyczne.

Nadawanie zdaniu odpowiedniej struktury informacyjnej nazywane jest pakowaniem informacji (*information packaging*). Według Prince (1981, 224) proces ten nie odbywa się na jednej tylko płaszczyźnie, ale jest bardzo złożonym zjawiskiem językowym. Ten wielopłaszczyznowy charakter struktury informacyjnej odzwierciedlają różne ujęcia tego zagadnienia w literaturze językoznawczej. Jednym z najbardziej rozpowszechnionych jest definiowanie struktury informacyjnej zdania w terminach relacji temat – remat (*topic-comment*)⁶⁹, ale możliwe jest też jej opisywanie w terminach temat – fokus⁷⁰, presupozycja – fokus⁷¹, datum – novum⁷² itp.

Wszystkie te ujęcia zakładają, że zdanie, będąc jednostką komunikacyjną, składa się z elementów niosących dwa rodzaje informacji, a mianowicie informacji starych, oczekiwanych, odtwarzalnych z dyskursu, znanych wszystkim uczestnikom aktu komunikacyjnego, które pozwalają nawiązać do tego, co zostało powiedziane już wcześniej, i osadzić wypowiedź w kontekście, oraz z informacji nowych, nieoczekiwanych, uwytłumionych, które posuwają naprzód proces komunikacji językowej. Zdania lingwistów różnią się jedynie w kwestii tego, gdzie przebiega linia podziału i jaki ma on charakter: dychotomii (np. temat – remat, datum – novum, presupozycja – fokus itp.) czy kontinuum (np. koncepcja progresji tematycznej⁷³). Każde ze wspomnianych wyżej ujęć stosuje inne kryteria podziału i w efekcie dzieli zdanie na różne segmenty.

Koncepcja *temat – remat* zakłada, że w zdaniu można wyróżnić byt dyskursywny, o którym się coś orzeka (czyli temat), i to, co się mówi o temacie (czyli remat). Komponenty te wyznaczają strukturę tematyczno-rematyczną zdania.

⁶⁹ Np. Li & Thompson (1976).

⁷⁰ Np. Sgall & Hajičová (1977).

⁷¹ Np. Prince (1981).

⁷² Np. Wu (2004).

⁷³ Koncepcja progresji tematycznej zakłada, że składniki zdania w różnym stopniu przyczyniają się do rozwoju komunikacji wewnątrz danego pola komunikacyjnego. Jednostka niosąca informacje odtwarzalne z kontekstu (werbalnego lub sytuacyjnego) wnosi mniejszy wkład w dalszy rozwój komunikacji i odznacza się niższym stopniem dynamizmu komunikacyjnego niż jednostki niosące informacje nowe dla odbiorcy, niemożliwe do odtworzenia z kontekstu. Składniki zdania uporządkowane są w taki sposób, że ich dynamizm komunikacyjny wzrasta (Firbas 1995).

[56]	张三	是我的好朋友。
	Zhāngsān	shì wǒ de hǎo péngyou.
	Zhangsan	być ja PART dobry przyjaciel
	Zhangsan	jest moim dobrym przyjacielem.
	TEMAT	REMAT-----

Ujęcie w terminach *datum* – *novum* oparte jest na przekonaniu, że aby zdanie było możliwe do przetworzenia, musi zawierać zarówno informacje znane (stare, dane), jak i informacje nowe⁷⁴. Przy czym pojęcia „stary” i „nowy” mogą być różnie rozumiane i definiowane, np. w terminach przewidywalności czy odtwarzalności z kontekstu językowego lub sytuacyjnego⁷⁵ (Halliday & Hasan 1976), aktywacji, czyli obecności danej informacji w świadomości odbiorcy wypowiedzi⁷⁶ (Chafe 1976), wspólnej wiedzy (*shared knowledge*)⁷⁷ (Clark & Haviland 1977) i zakładanej znajomości (*assumed familiarity*) (Prince 1981). Chui (1994) za nowe uważa informacje, które nie pojawiły się wcześniej w dyskursie i nie są możliwe do wywnioskowania z kontekstu, zaś jako stare traktuje te, które już wcześniej zostały w danym dyskursie eksplcytnie wspomniane. Składniki zdania o różnym statusie informacyjnym są zwykle w odpowiedni sposób uporządkowane. Powszechnie uważa się, że w języku chińskim składniki niosące informację daną zajmują pozycje w początkowej części zdania, a składniki niosące informacje

⁷⁴ Oczywiście dopuszcza się też istnienie zdań, które niosą tylko informację nową lub tylko informację starą, ale ich stosowanie podlega licznym ograniczeniom.

⁷⁵ „Element w zdaniu reprezentuje starą, przewidywalną informację, jeśli jest ona możliwa do odtworzenia na podstawie poprzedzającego kontekstu. Jeśli nie jest ona odtwarzalna, element ten reprezentuje informację nową, nieprzewidywalną” (Kuno 1978, 282-283).

⁷⁶ Dla Chafe’a informacja dana reprezentuje „wiedzę, która, jak mówca przypuszcza, jest obecna w świadomości adresata w momencie mówienia”, a informacja nowa – „to, co mówca zakłada, że wprowadza do świadomości adresata przez to, co mówi” (Chafe 1976, 30).

⁷⁷ Koncepcja wspólnej wiedzy opiera się na przekonaniu, że interlokutorzy wyznają zespół poglądów, które częściowo dzielą z innymi uczestnikami aktu komunikacyjnego. Według Clarka & Havilanda (1977) status *datum* posiada informacja, którą jak przypuszcza mówca, słuchacz już zna i akceptuje jako prawdziwą, a status *novum* ma informacja, której według osoby mówiącej, słuchacz jeszcze nie zna. Nie jest ważne, skąd słuchacz zna informację (czy była eksplcytnie wspomniana w dyskursie, czy została wywnioskowana), a także czy w danym momencie dyskursu jest ona w centrum jego uwagi/świadomości, czy też nie.

nowe – na jego końcu, co zresztą jest zgodne z zasadą dynamizmu komunikacyjnego. Na przykład:

[57] 张三在吗?
Zhāngsān zài ma?
 Zhangsan jest MOD
 Czy jest Zhangsan?

[58] 他 出去了。
Tā chūqù le.
 on wyjść MOD
 On wyszedł.
 S V -----
DATUM NOVUM⁷⁸

[59] 他去哪儿了?
Tā qù nǎr le?
 on pójść gdzie MOD
 Dokąd on poszedł?

[60] 他 去 办公室了。
Tā qù bàngōngshì le.
 on pójść biuro MOD
 Poszedł do biura.
 S V --- O -----
DATUM----- NOVUM--

Jednak nie zawsze tak się dzieje. Na przykład:

[61] 谁去过北京?
Shuí qù guo Běijīng?
 kto jechać EXP Pekin
 Kto był w Pekinie?

[62] 我 去过 北京。
Wǒ qù guo Běijīng.
 ja jechać EXP Pekin
 Ja byłem w Pekinie.
 S V O
NOVUM --- DATUM -----

⁷⁸ Tu *datum* rozumiane jest jako wspomniane wcześniej w dyskursie, a *novum* – jako nowe w dyskursie.

W zdaniu [62] składnik 我 (*wǒ*, ‘ja’), choć niesie informację nową, zajmuje pozycję inicjalną. W tym przypadku reguły gramatyczne dominują nad czynnikami dyskursywnymi i nie pozwalają im na zmianę szyku zdania w taki sposób, by był on zgodny z zasadą dynamizmu komunikacyjnego.

Struktura informacyjna ujmowana w terminach *datum* – *novum* i struktura tematyczno-rematyczna w niektórych zdaniach mogą się pokrywać. Na przykład:

[63] 张老师呢?
Zhāng lǎoshī ne?
 Zhang nauczyciel MOD
 Gdzie nauczyciel Zhang?

[64]	他	出去了。
	Tā	<i>chūqù le.</i>
	on	wyjsć MOD
	On	wyszedł.
	S	V-----
	TEMAT	REMAT
	DATUM	NOVUM

W zdaniu [64] składnik inicjalny pełniący syntaktyczną funkcję podmiotu jest tematem zdania i niesie informację daną (*datum*). Pozostała część zdania (predykat) jest rematem i niesie informację nową (*novum*).

Jednak nie zawsze podział zdania wyznaczony przez te dwie struktury jest identyczny. Struktura tematyczno-rematyczna zawsze dzieli zdanie na dwa komplementarne segmenty, z których temat zwykle zajmuje pozycję inicjalną, np.:

[65]	我	明天去北京。
	<i>Wǒ</i>	<i>míngtiān qù Běijīng.</i>
	ja	jutro jechać Pekin
	Jutro jadę do Pekinu.	
	TEMAT	REMAT-----

Struktura informacyjna takiego zdania może być jednak różna w zależności od kontekstu, np.:

[66] 你明天去哪儿?
Nǐ míngtiān qù nǎr?
 ty jutro jechać dokąd
 [Ty] dokąd jutro jedziesz?

[67]	我	明天	去	北京。
	<i>Wǒ</i>	<i>míngtiān</i>	<i>qù</i>	<i>Běijīng.</i>
	ja	jutro	jechać	Pekin
	Jutro jadę do Pekinu.			
	TEMAT	REMAT -----		
	DATUM -----			NOVUM

[68] 你明天做什么?
Nǐ míngtiān zuò shénme?
 ty jutro robić co
 [Ty] co robisz jutro?

[69]	我	明天	去	北京。
	<i>Wǒ</i>	<i>míngtiān</i>	<i>qù</i>	<i>Běijīng.</i>
	ja	jutro	jechać do	Pekin
	Jutro jadę do Pekinu.			
	TEMAT ---	REMAT -----		
	DATUM -----	NOVUM -----		

[70] 你什么时候去北京?
Nǐ shénme shíhou qù Běijīng?
 ty kiedy jechać Pekin
 [Ty] kiedy jedziesz do Pekinu?

[71]	我	明天	去北京。
	<i>Wǒ</i>	<i>míngtiān</i>	<i>qù Běijīng.</i>
	ja	jutro	jechać Pekin
	Jutro jadę do Pekinu.		
	TEMAT ---	REMAT -----	
	DATUM -----	NOVUM -----	DATUM -----

Zdania [67], [69], [71] mają taką samą strukturę tematyczno-rematyczną, ale różną strukturę *datum* – *novum*. Jak widać, prawidłowa interpretacja konkretnych zdań jest możliwa tylko w kontekście, po zidentyfikowaniu pytania implikowanego przez dyskurs poprzedzający, na które to zdanie jest odpowiedzią.

Struktura *presupozycja* – *fokus* również dzieli zdanie na dwa komplementarne segmenty. Presupozycja jest definiowana jako „in-

formacja, o której mówca zakłada, że jest wspólna dla niego i dla słuchacza” (Jackendoff 1972, 230). Chafe (1976) nazywa ją wiedzą tła (*background knowledge*), a Rochemont (1986) – segmentem zdania, który ma swój semantyczny poprzednik w dyskursie. Fokus natomiast to część zdania, która niesie informacje nienależące do wspólnej wiedzy mówcy i słuchacza. Zdanie z fokusem można więc przyrównać do tzw. zdania otwartego (*open proposition*) zawierającego zmienną *x*. Na przykład:

- [72] 张三、李四和王五都来了吗?
Zhāngsān, Lǐsì hē Wángwǔ dōu lái le ma?
 Zhangsan Lisi i Wangwu wszyscy przyjść MOD MOD
 Czy Zhangsan, Lisi i Wangwu już przyszli?
- [73] 都来了。 你要跟谁谈话?
Dōu lái le. Nǐ yào gēn shuí tánhuà?
 wszyscy przyjść MOD ty chcieć z kto rozmawiać
 Wszyscy przyszli. Z kim chcesz rozmawiać?

Powyższe pytanie generuje zdanie otwarte ze zmienną *x*:

- [74] 我要跟*x*谈话。
Wǒ yào gēn x tánhuà.
 ja chcieć z *x* rozmawiać
 Chcę rozmawiać z *x*.

Składnik, który w odpowiedzi pojawi się w miejscu zmiennej, jest fokusem.

[75]	我	要	跟李四	谈话。
	<i>Wǒ</i>	<i>yào</i>	<i>gēn Lǐsì</i>	<i>tánhuà.</i>
	ja	chcieć	z Lisi	rozmawiać
	Chcę rozmawiać z Lisi.			
	TEMAT	REMAT	-----	
	PRESUPOZYCJA	-	FOKUS	- PRESUPOZYCJA

Z powyższych przykładów wynika, że na płaszczyźnie pragmatycznej współlistnieją ze sobą różne struktury informacyjne (m.in. ujmowane w terminach temat – remat, *datum* – *novum*, presupozycja – fokus itp.), wyznaczające różne podziały zdania na mniejsze jednostki informacyjne.

Z punktu widzenia niniejszej pracy, która ma za zadanie scharakteryzowanie funkcjonowania różnych modeli topikalizacji w dyskursie, najbardziej przydatne do wyjaśnienia związanych z tym zjawisk językowych są dwie struktury: *temat – remat* i *presupozycja – fokus*, i tylko one zostaną uwzględnione w dalszej analizie. Nałożone na siebie i spojone w jedną strukturę hierarchiczną wyznaczają podział zdania na trzy segmenty, z których każdy pełni istotną funkcję w dyskursie⁷⁹. Na przykład⁸⁰:

[76]	他	喝了	一杯咖啡。
	<i>Tā</i>	<i>hē le</i>	<i>yī bēi kāfēi.</i>
	on	pić ASP	jeden CL kawa
	On wypił filiżankę kawy.		
	TEMAT -----	REMAT -----	
	PRESUPOZYCJA -----	FOKUS -----	
	TEMAT -----	TAIL -----	FOKUS -----

Takie rozwiązanie uwzględnia nie tylko kategorię tematu i fokusa, ale także bierze pod uwagę pozostałą część zdania, którą Vallduví (1993, 1995) nazywa *tail*.

3.2. Zdanie w dyskursie

Zidentyfikowanie struktury pragmatycznej zdania jest szczególnie istotne podczas analizy jego funkcjonowania w dyskursie. Każde zdanie bowiem na płaszczyźnie pragmatycznej za pomocą szyku wyrazów koduje dla odbiorcy instrukcje, jak zawartą w nim informację o potencjale aktualizacyjnym wprowadzić do uniwersum dyskursu i w jaki sposób zmodyfikować zgromadzone tam zasoby wiedzy.

Jak wiadomo, uczestnicy dyskursu w czasie jego trwania kreują jego mentalny model obejmujący byty dyskursywne i relacje między nimi. Podstawowym celem nadawcy wypowiedzi jest wywołanie zmiany w tym modelu poprzez wprowadzenie do niego odpowiednich

⁷⁹ Jedną z pierwszych osób, która dostrzegła potencjał w łącznym ujęciu dwóch wspomnianych struktur, jest Dahl (1974). Jego koncepcję rozwinął później Vallduví (1993).

⁸⁰ Przykład [76] przedstawia tylko jedną z możliwych interpretacji.

informacji. Mówca, wypowiadając zdanie, pakuje niesione przez nie informacje w taki sposób, by odbiorca mógł je łatwo zidentyfikować i przetworzyć. Zwykle uwzględnia przy tym swoje przypuszczenia na temat stanu świadomości i wiedzy słuchacza.

Podczas aktu komunikacji w mentalnym modelu dyskursu odbiorcy zachodzą dwa rodzaje procesów: zarządzanie rejestrami utworzonymi dla każdego bytu dyskursywnego i ich uaktualnianie. Instrukcje, jak zarządzać kartami, kodują systemy statusów kognitywnych i referencji, a jak je uaktualniać – struktura informacyjna.

Zarządzanie rejestrami obejmuje tworzenie nowych kart, aktywowanie już istniejących, ale uśpionych lub utrzymywanie kart aktywnych w stanie aktywacji. Nowy rejestr tworzony jest dla nowych bytów dyskursywnych, które po raz pierwszy pojawiają się w uniwersum dyskursu. Takie byty na poziomie tekstu reprezentowane są zwykle przez grupę nominalną o referencji nieokreślonej⁸¹. Grupa nominalna o referencji określonej z kolei informuje, że rejestr dla danego bytu już istnieje⁸². Na przykład:

[77]	小王	认识 一个波兰人 。	这个人	在 北京 工作。
	<i>Xiǎo Wáng</i>	<i>rènshi yī gè Bōlánrén.</i>	<i>Zhè gè rén</i>	<i>zài Běijīng gōngzuò.</i>
	Mały Wang	znać jeden CL Polak	ten CL człowiek	w Pekin pracować
	Mały Wang	zna pewnego Polaka.	Ta osoba	pracuje w Pekinie.
	TEMAT ----	FOKUS -----	TEMAT -----	FOKUS -----

W wypowiedzi [77] występuje kilka wyrażeń referencyjnych. 小王 (*Xiǎo Wáng*) i 北京 (*Běijīng*) to nazwy własne, wyrażenia o referencji określonej. Byty dyskursywne, do których się odnoszą, znajdują się już w magazynie wiedzy słuchacza, aktywowane albo uśpione. 一个波兰人 (*yī gè Bōlánrén*, ‘jeden Polak’) to wyrażenie o referencji nieokreślonej, które wprowadza nowy byt do dyskursu. Odbiorca wypowiedzi tworzy więc dla niego nowy rejestr (z nagłówkiem 波兰人). Otwierająca następnie zdanie grupa nominalna 这个人 (*zhè gè rén*, ‘ten człowiek’) jest z nim koreferencyjna. Ponieważ byt, do którego się odnosi, został już wcześniej wprowadzony do dyskursu i obecnie znajduje się w centrum uwagi słuchacza, nie trzeba już dla niego tworzyć nowego rejestru.

⁸¹ O wprowadzaniu referenta do dyskursu zob. Chen (1986).

⁸² Więcej na temat modyfikacji mentalnego modelu dyskursu zob. Vallduví (1993, 1995)

W tym samym czasie ma miejsce drugi proces – uaktualnianie rejestrów, czyli wprowadzanie do nich nowych informacji o potencjale aktualizacyjnym, skoncentrowanych w fokusie. Temat informuje, do jakiego bytu dyskursywnego odnoszą się te informacje, czyli w jakim rejestrze powinny być zapisane, a pozostała część zdania (nietematyczna część presupozycji lub niefokusowa część rematu), zwana *tail*, koduje instrukcje, w jaki sposób tymi informacjami zaktualizować rejestr.

Jeśli presupozycja w całości pokrywa się z tematem (jak w zdaniu [77]), wystarczy do rejestru dodać informację z fokusa. A zatem na karcie z nagłówkiem 小王 (*Xiǎo Wáng*) zostanie zapisane: 认识一个波兰人 (*rènshi yī gè Bōlánrén* – znać pewnego Polaka), a na nowo utworzonej karcie z nagłówkiem 波兰人 (*Bōlánrén* – Polak) znajdzie się adnotacja 在北京工作 (*zài Běijīng gōngzuò* – pracuje w Pekinie).

Drugi sposób modyfikacji ma miejsce wtedy, kiedy w zdaniu oprócz tematu i fokusa jest jeszcze *tail*. Na przykład:

[78]	安娜	现在在北京。
	<i>Ānnà</i>	<i>xiànzài zài Běijīng.</i>
	Anna	teraz w Pekin
	Anna teraz jest w Pekinie.	
	TEMAT	FOKUS -----

[79]	她在那儿做什么?
	<i>Tā zài nàr zuò shénme?</i>
	ona w tam robić co
	Co ona tam robi?

[80]	她	在那儿	工作。
	<i>Tā</i>	<i>zài nàr</i>	<i>gōngzuò.</i>
	ona	w tam	pracować
	Ona tam pracuje.		
	TEMAT	TAIL ----	FOKUS ----

W zdaniu [78] tematem jest 安娜 (*Ānnà*), a pozostała część zdania to fokus zawierający informację nową dodawaną do karty z tym nagłówkiem. Następne zdanie zawiera zaimek 她 (*tā*, ‘ona’), który jako temat odsyła do tej samej aktywnej karty. Jednak dalsza część zdania oprócz informacji nowych zawiera także informacje, które już znajdują się w rejestrze (在那儿 *zài nàr*; ‘tam’). W tym przypadku uaktualnienie

rejestru będzie polegało na wypełnieniu implikowanej przez pytanie [79]⁸³ luki informacyjnej dotyczącej celu pobytu.

Ponieważ w języku chińskim struktura informacyjna kodowana jest głównie za pomocą szyku składników zdania, każda jego modyfikacja (np. w postaci topikalizacji) powoduje zmiany w tej strukturze i implikuje różnice w funkcjonowaniu zdania w dyskursie. Zasadne więc wydaje się postawienie pytania, w jakich warunkach dyskursywnych takie modyfikacje są możliwe i jakie skutki wywołują.

---

⁸³ Pytanie to może być implicytne.

Rozdział 4

Topikalizacja i jej uwarunkowania syntaktyczno-semantyczne

Jak wcześniej wspomniano, w literaturze zachodniej topikalizacja jest zwykle definiowana jako operacja syntaktyczna wysuwająca na pozycję inicjalną składnik, który w zdaniu kanonicznym zajmuje pozycję postwerbalną, w celu uczynienia z niego tematu zdania. Natomiast w językoznawstwie chińskim dominują definicje uwydatniające pragmatyczny charakter tego zjawiska. Topikalizacja jest więc uznawana za jeden z etapów procesu generowania zdania i nadawania mu odpowiedniej struktury informacyjnej. Polega ona na wyborze składnika semantycznego i umieszczeniu go w pozycji inicjalnej (tym samym uczynieniu z niego tematu zdania), a następnie na odpowiednim sformułowaniu reszty zdania zgodnie z regułami składniowymi. Proces ten jest w dużym stopniu uwarunkowany czynnikami dyskursywnymi i pragmatycznymi (Lü Shuxiang 1979/2005, Hu 1995, Wu 2004 etc.).

Jednak niezależnie od tego, czy topikalizację uzna się za operację typowo syntaktyczną, czy za zjawisko pragmatyczne, zawsze chodzi w niej o zastosowanie w pozycji inicjalnej składnika innego niż podmiot, co jest uwarunkowane czynnikami pragmatycznymi (intencją mówcy i otoczeniem dyskursywnym) i pociąga za sobą konieczność odstąpienia od kanonicznego szyku zdania, czyli pewne działania o charakterze syntaktycznym. Jest to zatem złożone zjawisko językowe, którego analiza może prowadzić do lepszego zrozumienia wzajemnego oddziaływania na siebie reguł gramatycznych (syntaktycznych i semantycznych) oraz dyskursywno-pragmatycznych.

4.1. Topikalizacja

W językoznawstwie chińskim kategoria topikalizacji rozumiana jest bardzo szeroko i nie ogranicza się do zdań, w których na pozycję inicjalną wysunięto składnik nominalny. W literaturze podawane są

przykłady wypowiedzeń, w których w pozycji tematycznej pojawiają się nie tylko rzeczowniki ([81], [84]) i frazy nominalne ([82], [83]), ale także frazy werbalne ([87], [88]), frazy przyimkowe ([85], [86]), a nawet frazy podmiotowo-orzeczeniowe ([89]). Jednostki te w zdaniu kanonicznym mogą pełnić różne funkcje syntaktyczne, głównie funkcję dopełnienia ([81], [82], [83]) i okolicznika ([85], [86]), ale także jądra grupy determinacyjnej w pozycji dopełnienia ([84]). Na przykład:

- [81] **啤酒**我喝Ø。
Pǐjiǔ wǒ hē.
 piwo ja pić
 Piwo ja piję. (Wu 1998, 82)
- [82] **这本书**我看过Ø。
Zhè běn shū wǒ kàn guo.
 ten CL książka ja czytać EXP
 Tę książkę czytałem. (Wu 2004, 41)
- [83] **这本书**, (...) 你送他Ø了。
Zhè běn shū, (...) nǐ sòng tā le.
 ten CL książka ty podarować on MOD
 Tę książkę podarowałeś jemu. (Her 1998, 1)
- [84] **衣服**, 我喜欢红的Ø。
Yīfu, wǒ xǐhuan hóng de.
 ubrania ja lubić czerwony PART
 Ubrania lubię czerwone. (Her 1998, 7)
- [85] **在学校里**, 我Ø见过他。
Zài xuéxiào li, wǒ jiàn guo tā.
 w szkoła środek ja dostrzec EXP on
 W szkole go zobaczyłam. (Wu 2004, 28)
- [86] **跟这个老师**, (...), 我一定Ø学不好。
Gēn zhè gè lǎoshī, wǒ yīdìng xué bù hǎo.
 z ten CL nauczyciel ja na pewno uczyć się NEG COMP
 Od tego nauczyciela na pewno nie jestem w stanie się [tego] nauczyć. (Li 2000, 3)
- [87] **出去喝茶**, 我请你Ø。
Chūqù hē chá, wǒ qǐng nǐ.
 wyjść pić herbatę ja prosić ty
 Na herbatę ja cię zapraszam. (Li & Thompson 1981, 98)

- [88] **说这些话**我不赞成Ø。
Shuō zhè xiē huà wǒ bù zànchéng.
 mówić ten CL mowa ja nie popierać
 Mówienia o tym nie popieram. (Xu & Langendoen 1985, 5)
- [89] **他会说这些话**我不相信Ø。
Tā huì shuō zhè xiē huà wǒ bù xiāngxìn.
 on móc mówić ten CL mowa ja nie wierzyć
 W to, że on mógł to powiedzieć, nie wierzę. (Xu & Langendoen 1985, 5)

Na pozycję inicjalną można też wysuwać dopełnienie czasownika tworzącego serię konstrukcji werbalnych ([90], [91]), przy czym czasownik ten może być domyślny ([92]), np.:

- [90] **这把刀**, 我用Ø来切肉。
Zhè bǎ dāo, wǒ yòng lái qiē ròu.
 ten CL nóż ja używać INT kroić mięso
 Tego noża używam do krojenia mięsa. (Wu 2004, 28)
- [91] **外语**, 你得下工夫学Ø。
Wàiyǔ, nǐ děi xià gōngfu xué.
 język obcy ty powinno się wysilić uczyć się
 W naukę języka obcego powinno się włożyć [dużo] wysiłku. (Wu 2004, 65)
- [92] **外语**, 你得下工夫[Ø] Ø。
Wàiyǔ, nǐ děi xià gōngfu.
 język obcy ty powinno się wysilić
 W [naukę] języka obcego powinno się włożyć [dużo] wysiłku. (Wu 2004, 65)

Topikalizacja może przekraczać granice zdania, to znaczy element zajmujący pozycję inicjalną może być powiązany z pozycją w zdaniu zależnym ([93]). Na przykład:

- [93] **这个人**, 他们说吴先生见过Ø。
Zhè gè rén, tāmen shuō Wú xiānsheng jiàn guo.
 ten CL człowiek oni mówić Wu pan widzieć EXP
 Co do tego człowieka, to mówią, że pan Wu [go] widział. (Xu & Langendoen 1985, 12)

W języku chińskim można też wyróżnić tematy, które nie wchodzą w skład syntaktycznej struktury zdania, a z rematem łączy je głównie relacja semantyczna. Są to tzw. *dangling topics*. Na przykład:

- [94] 鱼，我只喜欢鲱鱼。
Yú, wǒ zhǐ xǐhuan fēiyú.
 ryba ja tylko lubić śledź
 Z ryb lubię tylko śledzie. (Her 1991, 11)
- [95] 看戏，他只看喜剧。
Kàn xì, tā zhǐ kàn xǐjù.
 oglądać sztuka on tylko oglądać komedie
 [Jeśli chodzi o] oglądanie sztuk teatralnych, to on ogląda tylko komedie.
 (Xu & Langendoen 1985, 12)

Bogactwo form topikalizacji, a zwłaszcza istnienie *dangling topics*, które uważano za niederywowane z innych struktur, lecz generowane *in situ* pod wpływem czynników dyskursywnych, było dla funkcjonalistów argumentem potwierdzającym tezę, że chiński jest językiem o pragmatycznym szyku wyrazów w zdaniu, uwydatniającym temat (Li & Thompson 1981, Xu & Langendoen 1985, Wu 1998 itp.).

Jednym z pierwszych językoznawców, który polemizował z tym poglądem, był generatywista James Huang (1982). W swojej pracy na temat relacji logicznych w języku chińskim przyznał, że niektóre struktury tematyczno-rematyczne rzeczywiście mogą być generowane *in situ*, ale też podał liczne przykłady form stopikalizowanych, które w sposób naturalny można zanalizować jako powstałe ze zdań SVO w wyniku przesunięcia składnika tematycznego na pozycję inicjalną zgodnie z regułą *przesuń α* (*move α*)⁸⁴.

Publikacja Huanga (1982) rozpoczęła burzliwą dyskusję sinologów na temat istoty zjawiska topikalizacji⁸⁵, a zagadnienie, czy zdania stopikalizowane są derywowane przez ruch, czy generowane *in situ*, było jednym z najchętniej poruszanych przez nich problemów badawczych. Udowodnienie, że topikalizacja jest derywowana przez ruch, byłoby silnym argumentem za działaniem w języku chińskim uniwersalnych reguł syntaktycznych.

W literaturze sinologicznej ukształtowały się trzy stanowiska dotyczące wspomnianego wyżej zagadnienia.

⁸⁴ *Przesuń α* to reguła stosowana w teorii rządu i wiązania, umożliwiająca przesunięcie dowolnego składnika z jednej pozycji na drugą według określonych zasad.

⁸⁵ Zob. Huang (1982), Xu & Langendoen (1985), Xu (1986), Qu (1994), Shyu (1995, 2001), Zhang (2000) etc.

Pierwszy pogląd zakłada, że wszystkie tematy są derywowane przez przesunięcie (tzw. *A'-movement*, zwany też *wh-movement*). Struktury powstałe w wyniku tej operacji charakteryzują się zwykle istnieniem relacji wiązania pomiędzy elementem przesuniętym na pozycję inicjalną a jego pierwotną pozycją syntaktyczną w zdaniu (tzw. śladem *t*), która może wielokrotnie przekraczać granice węzła, przy czym relacja ta jest wrażliwa na ograniczenia miejsca (*locality conditions*⁸⁶). Oznacza to, że nie można przesunąć NP wchodzącej w skład takich struktur językowych, jak złożone frazy nominalne, frazy podmiotowe, frazy okolicznikowe i frazy przydawkowe. Wszystkie wspomniane wyżej formy tworzą tzw. wysepki syntaktyczne, w których nie może zaczynać się żaden ruch. Poza tym, struktury stopikalizowane powinny wykazywać efekt rekonstrukcji.

Zwolennicy takiego ujęcia podają wiele przykładów potwierdzających, że topikalizacja w języku chińskim rzeczywiście spełnia warunki *A'-movement*. Po pierwsze, możliwa jest topikalizacja elementu głęboko zanurzonego we frazę dopełnieniową, a więc wiązanie między tematem a jego śladem wielokrotnie przekracza granice węzła, np.:

- [96] 张三_i, 我知道你认为我们都应该支持_t.
Zhāngsān, wǒ zhīdao nǐ rènwei wǒmen dōu yīnggāi zhīchí.
 Zhangsan ja wiedzieć ty uważać my wszyscy powinniśmy wspierać
 Co do Zhangsana, to wiem, że uważasz, iż my wszyscy powinniśmy [go] wspierać.
 (Her 1998, 6)

Po drugie, nie jest możliwe wyprowadzenie składnika ze złożonej frazy nominalnej [97], a także z frazy przydawkowej [98] i okolicznikowej [99].

- [97] *李四_i, [我很喜欢[[[t唱歌]的]声音]].⁸⁷
Lǐsì, wǒ hěn xǐhuan chàng gē de shēngyīn.

⁸⁶ Zob. Huang (1982), Jiang (1991), Shyu (1995).

⁸⁷ To zdanie staje się akceptowalne, gdy w miejscu śladu (*t*) zostanie użyty zaimek koreferencyjny. To oznacza, że nieakceptowalne zdania nie są semantycznie ani pragmatycznie nieprawidłowe.

李四_i, [我很喜欢[[[他_i唱歌]的]声音]].
Lǐsì, wǒ hěn xǐhuan tā chàng gē de shēngyīn.
 Lisi ja bardzo lubię on śpiewać piosenka PART głos
 Lisi, ja bardzo lubię jego głos, [jak] śpiewa piosenki.

Lisi ja bardzo lubić śpiewać piosenka PART głos
 [Jeśli chodzi o] Lisi, to ja bardzo lubię [jego] głos, jak śpiewa piosenki.
 (Huang et al. 2009, 208)

[98] *张三, 我看见了[t爸爸]。
Zhāngsān, wǒ kànjiàn le bàba.
 Zhangsan, ja widzieć ASP ojciec
 [Co do] Zhangsana, to widziałem [jego] ojca. (Huang et al. 2009, 209)

[99] *李四, 这件事[跟t没来]没有关系。
Lǐsì, zhè jiàn shì gēn méi lái méiyǒu guānxi.
 Lisi ten CL sprawa z nie przyjsć nie mieć związku
 [Jeśli chodzi o] Lisi, to ta sprawa z tym, że nie przyszedł, nie ma żadnego związku.
 (Huang et al. 2009, 209)

Po trzecie, można zaobserwować efekt rekonstrukcji, jeśli temat jest z powrotem umieszczony w pozycji pierwotnej (w miejscu śladu), o czym świadczą poniższe zdania z anaforą. Na przykład:

[100] 他自己的朋友张三很照顾。
Tā zìjǐ de péngyou, Zhāngsān hěn zhàogù.
 on swój PART przyjaciel Zhangsan bardzo opiekować się
 O swoich przyjaciół Zhangsan bardzo się troszczy. (Li 2000, 5)

[101] 张三很照顾他自己的朋友。
Zhāngsān hěn zhàogù tā zìjǐ de péngyou.
 Zhangsan bardzo opiekować się on swój PART przyjaciel
 Zhangsan bardzo troszczy się o swoich przyjaciół. (Li 2000, 4)

Innym argumentem potwierdzającym tezę o derywowaniu zdań stopikalizowanych przez ruch jest możliwość przesunięcia na pozycję inicjalną elementów wchodzących w skład idiomów uważanych za jednostki leksykalne. Jeśli w jakimś zdaniu pozycję tematyczną zajmuje jeden z elementów tworzących taki idiom, musi mieć miejsce przesunięcie, np.:

[102] 这种醋, 你千万吃不得。
Zhè zhǒng cù, nǐ qiānwàn chī bù dé.
 ten rodzaj ocet ty w żadnym razie jeść NEG COMPL
 Takiego uczucia zazdrości w żadnym razie nie będziesz w stanie znieść.⁸⁸
 (Huang et al. 2009, 206)

⁸⁸ W języku chińskim wyrażenie 吃醋 (*chī cù*, dosł. 'jeść ocet') oznacza zazdrość w relacjach z partnerem lub partnerką.

[103] 他的刀, 我不敢开。

Tā de dāo, wǒ bù gǎn kāi.

on PART nóż ja nie odważyć się otwierać

Jego operacji nie mam odwagi przeprowadzić.⁸⁹ (Huang et al. 2009, 206)

Przykłady te mają potwierdzać tezę o derywowaniu topikalizacji przez przesunięcie, czyli świadczyć o istnieniu reguły syntaktycznej *przesuń α* determinującej szyk przynajmniej niektórych zdań w języku chińskim.

Jednakże w literaturze można też znaleźć wiele przykładów świadczących o tym, że wspomniane wyżej ograniczenia wcale nie muszą obowiązywać. Przykłady te są zwykle przytaczane przez zwolenników drugiego poglądu, przekonanych, że topikalizacja jest generowana w miejscu. Na przykład zdanie [104] ewidentnie łamie zakaz wyprowadzania NP z frazy podmiotowej.

[104] 这个学生, [[t去参加这个比赛]最合适]。

Zhè gè xuésheng, qù cānjiǎ zhè gè bǐsài zuì héshì.

ten CL student iść uczestniczyć ten CL konkurs najbardziej odpowiadać

[Jeśli chodzi o] tego studenta, to jego uczestnictwo w tym konkursie, [jest] najbardziej odpowiednim [rozwiązaniem]. (Huang et al. 2009, 208)

W pewnych przypadkach możliwe jest też wyprowadzenie składnika tematycznego z frazy przydawkowej, co oznacza nieprzestrzeganie warunku miejsca.

[105] 张三, [[e爸爸]很有钱]。

Zhāngsān, bàba hěn yǒu qián.

Zhangsan tata bardzo mieć pieniądze

Jeśli chodzi o Zhangsana, to [jego] ojciec ma dużo pieniędzy. (Huang et al. 2009, 209)

Inne ograniczenia wysepek też nie zawsze muszą być przestrzegane. Na przykład zdanie [106] wyraźnie łamie zakaz ekstrakcji NP z frazy okolicznikowej, a zdanie [107] – ze złożonej frazy nominalnej. Mimo to zdania te są akceptowalne.

⁸⁹ W języku chińskim wyrażenie 开刀 (*kāi dāo*, dosł. ‘otworzyć nóż’) oznacza ‘przeprowadzić operację/zabieg chirurgiczny’.

- [106] 那个员工_t, 在老板见过t之后, t立刻就被开除了。⁹⁰
Nà gè yuángōng, zài lǎobǎn jiàn guo zhīhòu, lìkè jiù bèi kāichú le.
 ten pracownik w szef zobaczyć potem natychmiast to PASS zwołnić MOD
 Ten pracownik, po tym, jak szef [go] zobaczył, natychmiast został zwolniony.
 (Huang & Kaiser 2008, 931)

- [107] 张三_t, [[t喜欢的]人]很多。
Zhāngsān, xǐhuan de rén hěn duō.
 Zhangsan lubić PART ludzie bardzo dużo
 [Jeśli chodzi o] Zhangsana, to ludzie lubianych [przez niego] jest bardzo dużo.
 (Huang et al. 2009, 209)

Efekt wysepki wydaje się więc zneutralizowany, kiedy pojawia się ona w pozycji podmiotu. Huang tłumaczy to występowaniem w języku chińskim pustego zaimka *pro* generowanego *in situ*. Według niego w zdaniu [107] pozycja *t* to nie ślad, lecz pusta kategoria *pro*, która może być poprawnie koindeksowana z tematem (jako koreferencyjna lub przez ten temat związana) (Huang 1984). Dla przeciwników teorii przesunięcia jest to argument potwierdzający słuszność ich stanowiska. Jeśli bowiem możliwe jest zdanie [107] z zaimkiem 他 (*tā*, ‘on’), generowanym *in situ*, to w zdaniu [108] o takiej samej strukturze pusta kategoria *pro* też powinna być interpretowana jako generowana *in situ*⁹¹.

- [108] 张三_t看_e的书很多。
Zhāngsān kàn de shū hěn duō.
 Zhangsan czytać PART książka bardzo dużo
 [Jeśli chodzi o] Zhangsana, to książek przeczytanych [przez niego] jest bardzo dużo.
 (Li 2000, 2)

⁹⁰ Interesujące jest to, że niedozwolony ślad we frazie okolicznikowej może zostać „uratowany”, jeśli istnieje jeszcze jeden ślad, dozwolony, w zdaniu głównym. O zdaniach tego typu twierdzi się też, że są konstrukcjami PG (*parasitic gap*) licencjonowanymi przez topikalizację (Ting & Huang 2008) i dla niektórych badaczy stanowią argument za przesunięciem.

⁹¹ Są jednak zdania, w których składnika przeniesionego na pozycję inicjalną (np. w postaci frazy przyimkowej) nie można powiązać z żadnym pustym zaimkiem w pozostałej części zdania.

跟这个老师, 我知道, 我一定学不好。
Gēn zhè gè lǎoshī, wǒ zhīdào, wǒ yīdìng xué bù hǎo.
 z ten CL nauczyciel ja na wiedzieć ja na pewno nie być w stanie się nauczyć
 Od tego nauczyciela, wiem, że na pewno nie jestem w stanie się [tego] nauczyć.
 (Li 2000, 3)

Topikalizacja fraz przyimkowych jest więc silnym argumentem za ruchem.

[109] 张三，他看的书很多。

Zhāngsān, tā kàn de shū hěn duō.

Zhangsan on czytać PART książka bardzo dużo

[Jeśli chodzi o] Zhangsana, to książek przeczytanych przez niego jest bardzo dużo.

(Li 2000, 2)

Szczególnie dużo problemów zwoleńnikom teorii o przeniesieniu sprawiają konstrukcje, w których na pierwszy rzut oka nie można zidentyfikować śladu wiążanego przez przesunięty składnik tematyczny, czyli tzw. *Chinese style topics*, *hanging topics* lub *dangling topics* (Chafe 1976, Xu & Langendoen 1985, Huang 1994). Twierdzi się, że tematy tego typu nie są wyselekcjonowane z rematu, a co za tym idzie, nie są syntaktycznie powiązane z żadną inną pozycją w zdaniu (Li & Thompson 1981, Tsao 1990, LaPolla 1990, Ning 1993). Na przykład:

[110] 水果，我最喜欢香蕉。

Shuǐguǒ, wǒ zuì xǐhuan xiāngjiāo.

owoce ja najbardziej lubię banany

Z owoców najbardziej lubię banany.

(Huang et al. 2009, 202)

[111] 这件事情你不能光麻烦一个人。

Zhè jiàn shìqíng nǐ bù néng guāng máfan yī gè rén.

ten CL sprawa ty nie móc tylko kłopotać jeden CL człowiek

W tej sprawie nie możesz kłopotać jednej tylko osoby. (Li & Thompson 1981, 96)

Zwoleńnicy teorii ruchu twierdzą, że i te konstrukcje powstały w wyniku przesunięcia składnika tematycznego na pozycję inicjalną, ale operacji tej towarzyszyły dodatkowe zabiegi usunięcia składnika. Na przykład zdanie [110] zostało derywowane ze zdania [112]:

[112] 水果，我最喜欢[(水果中的)香蕉]。

Shuǐguǒ, wǒ zuì xǐhuan [shuǐguǒ zhōng de xiāngjiāo].

owoce ja najbardziej lubię owoce wśród PART banany

Z owoców najbardziej lubię banany. (Huang et al. 2009, 203; zob. też Shi 2000a, 401)

Jest jednak wątpliwe, czy takie wyprowadzenie składnika z frazy nominalnej jest w języku chińskim dopuszczalne⁹².

⁹² Gdyby to było dopuszczalne, możliwe byłoby sformułowanie poniższego zdania (a nie jest).

*张三，我最喜欢[(张三的)爸爸]。

W literaturze podawane są też inne przykłady zdań, w których tematu nie można powiązać z żadną pozycją w części rematycznej, a więc nie można interpretować go jako przeniesionego na pozycję inicjalną. Są to zdania z tzw. czasownikami quasi-przechodnimi.

- [113] 这件事，你做主。
Zhè jiàn shì, nǐ zuòzhǔ.
 ten CL sprawa ty podjąć decyzja
 W tej sprawie ty podejmujesz decyzję. (Her 1991, 9)
- [114] *你做主。
Nǐ zuòzhǔ.
 ty podjąć decyzja
 Ty podejmujesz decyzję. (Her 1991, 9)
- [115] *你做主这件事。
Nǐ zuòzhǔ zhè jiàn shì.
 ty podjąć decyzja ten CL sprawa
 Ty podejmujesz decyzję w tej sprawie. (Her 1991, 9)
- [116] 语言学，他拿手。
Yǔyánxué, tā náshǒu.
 językoznawstwo on być dobrym
 Z językoznawstwa on jest dobry. (Her 1991, 9)
- [117] *他拿手。
Tā náshǒu.
 on być dobrym
 On jest dobry. (Her 1991, 9)
- [118] *他拿手语言学。
Tā náshǒu yǔyánxué.
 on być dobrym językoznawstwo
 On jest dobry z językoznawstwa. (Her 1991, 9)

Czasowniki takie wymagają dopełnienia (zdania [114] i [117] bez dopełnienia są niegramatyczne), ale nie pozwalają na umieszczenie go w typowej dla niego pozycji postwerbalnej (zob. zdania [115] i [118]). Nie można więc w tym przypadku mówić o przesunięciu składnika

---

Zhāngsān, wǒ zuì xǐhuan Zhāngsān de bàba.
 Zhangsan ja najbardziej lubić Zhangsan PART tata
 Co do Zhangsana, to najbardziej lubię [jego] ojca. (Huang et al. 2009, 203)

na pozycję inicjalną, gdyż nie sposób wskazać dla niego żadnej pozycji pierwotnej w rematycznej części zdania. Temat musi tu być generowany w miejscu.

Zwolennicy teorii o braku reguły *przesuń a* stoją jednak przed koniecznością wyjaśnienia, na czym polega relacja strukturalna między składnikiem tematycznym a obecną w wielu zdaniach, zbudowaną na bazie koreferencji, pustą pozycją w remacie. Xu (1986) wyraża pogląd, że pozycja ta powinna być uznana za swobodną pustą kategorię (FEC – *free empty category*), która może być interpretowana jako anafora, zaimek lub zmienna⁹³. Shi Dingxu natomiast uważa, że mówca, stosując topikalizację, chce po prostu upewnić się, że wybrany przez niego i użyty w pozycji inicjalnej składnik tematyczny należy do struktury zdania, więc uwzględnia go też w części rematycznej w postaci pustej kategorii lub zaimka koreferencyjnego. Wyjaśnienia te jednak nie są uważane za przekonujące (Shi 2000a).

Część językoznawców (np. Huang et al. 2009), chcąc pogodzić dwa przedstawione wyżej stanowiska, reprezentuje trzeci pogląd, że struktury tematyczno-rematyczne stanowią kategorię niehomogeniczną. Tematy w zdaniach bez luki w części rematycznej mogą być generowane *in situ* i wtedy z rematem łączy je semantyczna relacja „bycia o” (*aboutness*) (Li 2000), a w zdaniach, w których taką lukę można zidentyfikować – struktura tematyczno-rematyczna jest derywowana przez przesunięcie. Li (2000) dodaje też postulat, by podczas interpretacji zdań z luką uwzględnić pojęcie minimalnego wysiłku (*least effort*), a więc uznać, że przesunięcie, które jest operacją bardziej kosztowną niż generowanie *in situ*, zachodzi tylko wtedy, gdy jest to naprawdę konieczne.

Teorie generatywistyczne, choć dokładnie opisują pewne operacje składniowe i wykazują, że przynajmniej w niektórych przypadkach topikalizacji działają uniwersalne reguły syntaktyczne, to jednak wydaje się, że obecnie nie są one w stanie wyczerpująco opisać zjawisk uwarunkowanych pragmatycznie. Nie dają więc odpowiedzi na pytanie, jakie inne czynniki (oprócz reguł syntaktycznych) determinują strukturę stopikalizowanego zdania i dlaczego dane wyrażenie językowe w okre-

---

⁹³ Huang et al. (2009) sugerują, że analiza odwołująca się do FEC jest w tym przypadku nieadekwatna.

ślonym momencie dyskursu jest wybierane przez nadawcę wypowiedzi zamiast innego, alternatywnego. Znalezienie takiej odpowiedzi jest natomiast możliwe w ramach teorii funkcjonalnych.

4.2. Charakterystyka syntaktyczna zdań o strukturze OSV

W zdaniach stopikalizowanych o strukturze OSV, które są przedmiotem niniejszej analizy, zwykle można wyróżnić trzy podstawowe składniki: inicjalną grupę nominalną, prewerbalną grupę nominalną oraz grupę werbalną z czasownikiem przechodnim. Na przykład:

- [119] 北京   我   去过。
Běijīng   *wǒ*   *qù guo.*
 Pekin   ja   jechać EXP
 W Pekinie [już kiedyś] byłem.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP
 (003, 当代\报刊\人民日报\1994年人民日报\第1季度.txt)

Zwolennicy koncepcji przesunięcia wyróżniają jeszcze pustą pozycję postwerbalną, z której pochodzi składnik przeniesiony na pozycję inicjalną. Na przykład:

- [120] 音乐,   我   很喜欢   Ø。
Yīnyuè,   *wǒ*   *hěn xǐhuan.*
 muzyka   ja   bardzo lubić
 Muzykę bardzo lubię.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP   NP_{postwerbalna}
 (Huang et al. 2009, 199)

Pozycja ta może być też zajęta przez element koreferencyjny z tematem, zaimek osobowy [121] albo składnik leksykalny [122], np.:

- [121] 吴先生   我   认识   他。
Wú xiānsheng   *wǒ*   *rènshi*   *tā.*
 Wu pan   ja   znać   on
 [Jeśli chodzi o] pana Wu, to ja go znam.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP   NP_{postwerbalna}
 (Xu & Langendoen 1985, 2)

- [122] **吴先生**   我   认识   **这个人**。
Wú xiānsheng   *wǒ*   *rènshi*   *zhè gè rén.*
 Wu pan   ja   znać   ten CL człowiek
 [Jeśli chodzi o] pana Wu, to ja znam tego człowieka.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP   NP_{postwerbalna}
 (Xu & Langendoen 1985, 2)

W takich zdaniach inicjalna grupa nominalna nie wchodzi w relacje syntaktyczne z resztą zdania. Z elementem zajmującym pozycję postwerbalną łączy ją jedynie relacja koreferencji.

Przenoszeniu składowi na początek zdania może towarzyszyć rozszczepienie postwerbalnej grupy nominalnej. W takiej sytuacji w pozycji inicjalnej umieszczany jest tylko fragment (np. jądro) grupy nominalnej, reszta (determinanty) pozostaje w pozycji pierwotnej (postwerbalnej). Na przykład:

- [123] **这样的例子**   我们   见过   **很多** ∅。
Zhèyàng de lìzi   *wǒmen*   *jiàn guo*   *hěn duō.*
 taki PART przykład   my   widzieć EXP   bardzo dużo
 Takich przykładów widzieliśmy bardzo dużo.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP   NP_{postwerbalna}
 (004, 当代\网络语料\网页\C000022.txt)

- [124] **现钱**   我   只有   **这么一点** ∅。
Xiànrqián   *wǒ*   *zhǐ yǒu*   *zhème yīdiǎn.*
 gotówka   ja   tylko mieć   tak trochę
 Gotówki mam tylko tak niewiele.
 NP_{inicjalna}   NP_{prewerbalna}   VP   NP_{postwerbalna}
 (005, 现代\戏剧\曹禺\雷雨.txt)

4.2.1. Składnik inicjalny

Składnik inicjalny w zdaniach stopikalizowanych może być oddzielony od pozostałej części wypowiedzenia pauzą [125] lub partykułą kodującą pauzę [126], np.:

- [125] **胡冠农这个人**，我太了解了。
Hú Guānnóng zhè gè rén, wǒ tài liǎojiě le.
 Hu Guannong ten CL człowiek ja zbyt znać MOD
 Hu Guannonga, tego człowieka poznałem zbyt dobrze.
 (当代\电视电影\文艺\杨银波\中国的主人.txt)

[126] **这本书呢**，我特别带来了。

Zhè běn shū ne, wǒ tèbié dàilái le.

ten CL książka ja specjalnie przynieść MOD

Tę książkę specjalnie przyniosłem.

(006, 当代\电视电影\非文艺\李敖有话说.txt)

Zastosowanie takich wykładników tematu nie jest jednak ani koniecznym, ani wystarczającym warunkiem topikalizacji. Przyczynia się tylko do większego uwydatnienia tematu, może więc mieć pewne znaczenie pragmatyczne.

Nominalny składnik inicjalny rozumiany jako pozycja w zdaniu może być realizowany przez rozmaite formy gramatyczne. Z punktu widzenia samej składni sposób kodowania NP w zdaniu nie ma większego znaczenia, pełną frazę nominalną można z powodzeniem zastąpić koreferencyjnym zaimkiem osobowym i nie wpłynie to w żaden sposób na akceptowalność zdania (zob. Du Bois 2003, 56). Jednak w przypadku topikalizacji można zauważyć pewne ograniczenia formalne dotyczące sposobu kodowania inicjalnego NP. Skoro nie są one uzasadnione syntaktycznie, należy założyć, że są uwarunkowane dyskursywnie, tym bardziej, że dostępne formy nie są stosowane całkiem dowolnie, lecz zależą od różnych czynników dyskursywnych, głównie związanych z zarządzaniem informacją gromadzoną w uniwersum dyskursu.

4.2.1.1. NP inicjalne a określoność

W literaturze sinologicznej często pojawia się twierdzenie, że grupa nominalna w pozycji inicjalnej pełniąc funkcję tematu (lub/i podmiotu) zdania musi spełniać warunek określoności (zob. Li & Thompson 1976, Tsao 1990 i in.), choć różni autorzy różnie rozumieją znaczenie tego terminu.

Na przykład Li & Thompson (1976), definiując określoność, nawiązują do kognitywnego pojęcia identyfikowalności (Chafe 1976). Według nich grupa nominalna określona jest stosowana wtedy, gdy zdaniem mówcy słuchacz „już zna i może zidentyfikować konkretnego referenta, którego mówca ma na myśli” (Chafe 1976, 39). Ale pogląd ten słuszny jest tylko częściowo, ponieważ w języku chińskim nie istnieje regularna korelacja między określonością a identyfikowalnością.

Dostrzega to Chen (2004), który za Du Bois (1980) rozróżnia pragmatyczne pojęcie identyfikowalności i gramatyczne pojęcie określoności. Termin określoność odnosi on do kategorii gramatycznej grup nominalnych, wyznaczonej przez ich cechy formalne⁹⁴. Natomiast identyfikowalność to pojęcie pragmatyczne, odnoszące się do statusu kognitywnego referenta w umyśle odbiorcy wypowiedzi⁹⁵.

W języku chińskim można wyróżnić formalną kategorię grup nominalnych określonych, które kodują referenty identyfikowalne oraz kategorię grup nominalnych nieokreślonych, które zwykle kodują referenty nieidentyfikowalne.

Grupy nominalne określone

Panuje powszechna zgoda co do tego, że grupy nominalne należące do kategorii NP określonych mogą pojawić się w pozycji inicjalnej i pełnić funkcję tematu zarówno w strukturach kanonicznych, jak i zdaniach niekanonicznych (np. stopikalizowanych). Ze względu na różne modele ich zastosowań w dyskursie zasadne wydaje się wyróżnienie następujących podkategorii:

a. imiona własne

[127] 上海我住不惯。

Shànghǎi wǒ zhù bù guàn.

Szanghaj ja mieszkac NEG COMPL

[Jeśli chodzi o] Szanghaj, to nie jestem w stanie przyzwyczaić się do życia [w tym mieście]. (007, 现代\文学\矛盾\子夜.txt)

[128] 《流浪者》这部电影我也喜欢。

„*Liúlàngzhě*” zhè bù diànyǐng wǒ yě xǐhuan.

włóczęga ten CL film ja też lubię

Ten film „Włóczęga” też lubię. (008, 当代\报刊\作家文摘\1997\1997B.TXT)

⁹⁴ Trzeba jednak pamiętać, że określoność jako kategoria gramatyczna nie została w języku chińskim w pełni rozwinięta, nie ma ona bowiem jednego, całkowicie zgramatyzowanego wykładnika. Chiński dysponuje jednak szeregiem środków gramatycznych do nacechowania NP co do określoności. Mogą to być środki leksykalne (np. zaimki wskazujące) i syntaktyczne (np. szyk wyrazów, pozycja w zdaniu) (zob. też Chen 2004).

⁹⁵ Referent jest uważany za identyfikowalny, jeśli mówca zakłada, że adresat wypowiedzi w danym uniwersum dyskursu jest w stanie wyodrębnić go spośród innych bytów. Jeśli jest to niemożliwe, referent jest uważany za nieidentyfikowalny.

b. zaimki osobowe

[129] **他**我不管。
Tā wǒ bù guǎn.
on ja nie obchodzić
On mnie nie obchodzi. (009, 当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt)

[130] **我**你不用担心。
Wǒ nǐ bù yòng dān xīn.
ja ty nie trzeba martwić się
O mnie nie musisz się martwić. (010, 当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt)

c. frazy z elementami deiktycznymi (w tym frazy z przydawkami wyodrębniającymi)

[131] **这**我知道。
Zhè wǒ zhī dào.
to ja wiedzieć
To wiem. (011, 当代\翻译作品\文学\地球杀场.txt)

[132] **这钱**他花。
Zhè qián tā huā.
ten pieniądze on wydawać
Te pieniądze on wydaje. (012, 当代\相声小品\中国传统相声大全.txt)

[133] **这匹马**我也很喜欢。
Zhè pǐ mǎ wǒ yě hěn xǐ huan.
ten CL koń ja też bardzo lubić
Tego konia też bardzo lubię. (013, 当代\报刊\作家文摘\1995\1995A.TXT)

[134] **这两条路**我都不想走。
Zhè liǎng tiáo lù wǒ dōu bù xiǎng zǒu.
ten dwa CL droga ja wszystko nie chcieć iść
[Jeśli chodzi o] te dwie drogi, to żadną [z nich] nie chcę pójść.
(014, 当代\文学\大陆作家\王朔c.txt)

[135] **您要住的那个房间**我很熟悉。
Nín yào zhù de nà gè fǎngjiān wǒ hěn shú xī.
pan chcieć mieszkać PART tamten CL pokój ja bardzo dobrze znać
Pokój, w którym chce pan zamieszkać, znam bardzo dobrze.
(015, 当代\翻译作品\文学\追忆似水年华.txt)

d. frazy wyrażające stosunki posesywne⁹⁶

[136] **你的工作**我很满意。

Nǐ de gōngzuò wǒ hěn mǎnyì.

ty PART praca ja bardzo być zadowolonym

Z twojej pracy jestem bardzo zadowolony.

(016, 当代\报刊\作家文摘\1997\1997D.TXT)

Grupy nominalne nieokreślone

Grupy nominalne nieokreślone obejmują:

- a) grupy nominalne, w których rzeczowniki poprzedzone są liczebnikiem 一 (*yī*, ‘jeden’) i klasyfikatorem, bądź samym klasyfikatorem, np. 一个人 (*yī gè rén*, ‘jakiś człowiek’);
- b) zaimki wyrażające nieokreśloność, np. 谁 (*shuí*, ‘ktoś’), 什么 (*shénme*, ‘coś’) i frazy je zawierające.

Grupy nominalne należące do tej kategorii, zwłaszcza frazy „liczebnik ‘一’ – klasyfikator – rzeczownik”, uważa się za nietematyczne i wykazujące tendencję do zajmowania pozycji postwerbalnej (zob. Chao 1968, Li & Thompson 1981, Shyu 1995, i in.). Badania Chui (1994) potwierdziły tę tendencję. Niemniej jednak w niewielkiej liczbie przypadków NP kodowane jako nieokreślone zajmują pozycję inicjalną. Korpus również dostarcza takich przykładów. Omawiane frazy w pozycji inicjalnej pojawiają się zarówno w zdaniach kanonicznych, jak i niekanonicznych, jednak w każdej z tych kategorii zdaniowych wymagają innej interpretacji. Analiza ich zastosowania może rzucić światło na różnice w funkcjonowaniu zdań kanonicznych i niekanonicznych w dyskursie, a także doprecyzować funkcje topikalizacji.

Zastosowanie NP nieokreślonych w pozycji inicjalnej zdań kanonicznych ilustruje natępujący fragment tekstu narracyjnego.

[137] 在记者采访过程中,

Zài jìzhě cǎifǎng guòchéng zhōng,

w reporter przeprowadzać wywiad proces środek

Podczas wywiadu przeprowadzonego przez reportera

[137a] **一名病人**突然病情恶化,

yī míng bìngrén tūrán bìngqíng èhuà,

jeden CL chory nagle stan zdrowia pogorszyć się

⁹⁶ Ale tylko takie frazy, które pozwalają na identyfikację reprezentowanego bytu.

stan zdrowia jednego z chorych nagle się pogorszył,

医生和护士急忙过去，
yīshēng hé hùshi jí máng guòqù,
lekarz i pielęgniarka pospiesznie podejść
lekarze i pielęgniarki pospiesznie [do niego] podeszli,

但也只是用听诊器听一听心肺而已。
dàn yě zhǐshì yòng tīngzhěngqì tīng yī tīng xīnzàng éryǐ.
ale też tylko użyć stetoskop słuchać słuchać nic więcej
ale tylko osłuchali serce stetoskopem i to wszystko.

[137b]一位医生告诉我们：

Yī wèi yīshēng gàosu wǒmen:
jeden CL lekarz powiedzieć my
Jeden z lekarzy powiedział nam:

“因年久失修和缺少零配件，
„*Yīn nián jiǔ shīxiū hé quēshǎo língpèijiàn,*
ponieważ od dawna nie naprawiać i brakować części zamienne
„Ponieważ od dawna [aparatura] nie jest konserwowana i brakuje części zamiennych,

所有仪器都不能使用。”
suǒyǒu yíqì dōu bù néng shǐyòng.”
wszystkie aparat wszystkie nie móc stosować
żadnego aparatu nie można zastosować.”

(当代报刊人民日报\1995年人民日报\11月份.txt)

Tekst ten zawiera dwa zdania, które w pozycjach inicjalnych lokują frazy kodowane jako nieokreślone. Wu (2004) uznaje takie frazy za tematy zdania, choć przyznaje, że nie są to tematy typowe. Ich użycie ogranicza się do tekstów o charakterze sprawozdawczym, a także zdań podających źródło przytaczanych informacji. Jednak poglądy językoznawców w kwestii tematyczności takich NP są podzielone (zob. Wu 2004, 89-93).

Obecnie przeważa opinia, że frazy nieokreślone mogą pełnić funkcję tematu zdania kanonicznego pod warunkiem, że odnoszą się do konkretnego referenta⁹⁷. W przytoczonym wyżej fragmencie wypowiedzi frazy

⁹⁷ Według Langackera (1991, 104) referent jest konkretny, jeśli w momencie wypowiedzenia zdania w świadomości mówcy istnieje już wyobrażenie danego bytu, jest on zatem identyfikowalny dla nadawcy wypowiedzi, choć może być nieidentyfikowalny dla odbiorcy. W języku chińskim nie ma regularnej odpowiedniości

będące przedmiotem analizy odnoszą się do bytów nieokreślonych dla odbiorcy, ale konkretnych, identyfikowalnych dla nadawcy komunikatu, a więc warunek ten wydaje się spełniony.

Jednak w przypadku zdania [137a] można rozważyć jeszcze inną interpretację i jego frazę inicjalną uznać za element nietematyczny, wchodzący w zakres fokusa. Fokus obejmowałby tu swoim zasięgiem zdanie, które w całości stanowi odpowiedź na implikowane przez kontekst pytanie:

[138] 在记者采访过程中，发生什么事情？

Zài jìzhě cǎifǎng guòchéng zhōng, fāshēng shénme shìqíng?

w reporter przeprowadzać wywiad proces środek wydarzyć się jaki sprawa

Co się wydarzyło podczas wywiadu przeprowadzonego przez reportera?

Lambrecht (2000) takie formy nazywa konstrukcjami z fokusem zdaniowym (*sentence focus construction*). Nie zawierają one presupozycji, a domena fokusa rozciąga się na całe wypowiedzenie.

[137a] 一名病人突然病情恶化，(…)

yī míng bìngrén tūrán bìngqíng èhuà (...)

jeden CL chory nagle stan zdrowia pogorszyć się

stan zdrowia jednego z chorych nagle się pogorszył, (...)

FOKUS-----

Według Lambrechta takie konstrukcje zwykle charakteryzują się podmiotem nieagentywnym, kodowanym leksykalnie (a nie w postaci zaimka osobowego lub zerowej reprezentacji) i orzeczeniem nieprzechodnim, co ma miejsce w omawianym przykładzie. Służą one m.in. do prezentowania wydarzenia, w którym uczestniczy referent nowy w dyskursie, wprowadzany do jego uniwersum (jak w zdaniu [137a]). To dlatego referent podmiotu nie jest konceptualizowany jako agens, aktywnie zaangażowany w sytuację, ale raczej jako element tworzący tło wydarzeń (Lambrecht 2000, 623). W takich zdaniach zachodzi zjawisko detopikalizacji składnika inicjalnego, polegające na pozbawieniu go cech gramatycznych zwykle kojarzonych z tematem i wyposażenie go w cechy, które kojarzone są z argumentami w funkcji fokusa (czyli

---

między konkretnością a określonością. NP nieokreślone mogą bowiem kodować zarówno referenty konkretne, jak i niekonkretne (Jing-Schmidt 2005, 170).

np. nieokreśloność). Ponieważ fokus najczęściej zajmuje syntaktyczną pozycję dopełnienia, w omawianych strukturach podmiot jest kodowany w sposób charakterystyczny dla dopełnienia wprowadzającego nowego referenta, czyli frazą *liczebnik – klasyfikator – rzeczownik*, co potwierdza hipotezę podmiotowo-dopełnieniowej neutralizacji (Lambrecht 2000, 626).

Można więc powiedzieć, że w zdaniach o szyku kanonicznym, w pozycji inicjalnej łączącej zwykle syntaktyczną funkcję podmiotu z pragmatyczną funkcją tematu, mogą pojawić się grupy nominalne należące do klasy NP kodowanych jako nieokreślone. Jednak status tematyczny przynajmniej niektórych z nich jest dyskusyjny. Aby mogły być uznane za temat, ich referenty muszą być co najmniej konkretne, czyli identyfikowalne dla nadawcy wypowiedzi. Trzeba też wziąć pod uwagę, że element inicjalny kodowany jako nieokreślony może wymagać interpretacji nietematycznej (być elementem fokusa zdaniowego).

W zdaniach stopikalizowanych, które stanowią strukturę nacechowaną, należy się spodziewać większych ograniczeń.

W analizowanym korpusie zdania o strukturze OSV z elementem inicjalnym kodowanym jako nieokreślony są bardzo nieliczne.

[139] **一瓶啤酒**我对付得了。

Yī píng pǐjiǔ wǒ duìfù de liǎo.

jeden CL [butelka] piwo ja poradzić sobie PART COMPL

Z jedną butelką piwa jestem w stanie sobie poradzić.

(017, 当代\翻译作品\文学\荆棘鸟.txt)

[140] **一本书**我带不过来。

Yī běn shū wǒ dài bù guòlái.

jeden CL książka ja nosić NEG COMPL

Książki nie jestem w stanie nosić. (018, 当代\口语\对话\李敖对话录.TXT)

Wspólną cechą tych inicjalnych grup nominalnych jest ich interpretacja ilościowa (zob. też Li 1998, 694-696, Huang et al. 2009). Nie odnoszą się one do jakiegoś nieidentyfikowalnego bytu indywidualnego⁹⁸,

⁹⁸ Topikalizacja z frazą nieokreśloną w pozycji inicjalnej niewyrażającą zakresu, lecz odsyłającą do nieidentyfikowalnego referenta byłaby nieakceptowalna, na przykład:

*一本书, 我买了。

Yī běn shū, wǒ mǎi le.

lecz wyrażają zakres: ilość [139] lub całość [140]. Takie wyrażenia, jak wiadomo, też mogą pełnić funkcje tematyczne. Natomiast fraz inicjalnych kodowanych jako nieokreślone i odnoszących się do nieidentyfikowalnego referenta indywidualnego w korpusie nie znaleziono.

Wu Zhongwei (2004) brak możliwości stopikalizowania frazy nominalnej kodowanej jako nieokreślona, odnoszącej się do indywidualnego nieidentyfikowalnego bytu, tłumaczy względami syntaktyczno-semantycznymi. Uważa on bowiem, że taka grupa nominalna nie może kodować paciensa, jeśli w wyrażeniu tematycznym pojawia się fraza NP kodująca agensa (Wu 2004, 92). Tak się właśnie dzieje w przypadku topikalizacji. Na przykład:

[141]	*一只鸡,	他	杀了。
	<i>Yī zhī jī,</i>	<i>tā</i>	<i>shā le.</i>
	jeden CL kurczak	on	zabić
	Jednego kurczaka zabił.		
	PATIENS	AGENS	
	TEMAT	REMAT -----	(Wu 2004, 92)

Nie jest jasne, w jaki sposób i dlaczego pojawienie się agensa w tematycznej części zdania miałyby blokować topikalizację nieokreślonego paciensa, tym bardziej, że istnieją zdania z grupą nominalną nieokreśloną w pozycji inicjalnej i agensem w wyrażeniu tematycznym (np. zdania z 被), które są doskonale akceptowalne, np.:

[142]	一只鸡	被孩子们 打住。
	<i>Yī zhī jī</i>	<i>bèi háizimen dǎzhù.</i>
	jeden CL kurczak	PASS dzieci bić COMPL
	Jakiś kurczak został pobity przez dzieci.	
	PATIENS	---AGENS -----
	TEMAT	REMAT ----- (现代\文学\萧红 生死场.txt)

Wydaje się więc, że semantyka nie jest tu czynnikiem decydującym. Bardziej istotną rolę odgrywa czynnik pragmatyczno-dyskursywny, związany z funkcją tematu ujmowanego jako link do odpowiedniej karty katalogowej w magazynie wiedzy słuchacza. Zdania kanoniczne z grupą nominalną nieokreśloną w pozycji tematycznej w tym samym

---

jeden CL książka ja kupić MOD
 Jakąś książkę kupiłem.

czasie ustanawiają temat (z referenta nieokreślonego) i go komentują. Natomiast funkcje topikalizacji nie obejmują jednoczesnego przeprowadzania tych dwóch operacji, być może dlatego, że już samo przesuwanie składnika z pozycji postwerbalnej na pozycję inicjalną jest w procesie przetwarzania dyskursu znacznie bardziej kosztowne niż sformułowanie zdania o szyku kanonicznym⁹⁹.

W pozycji inicjalnej zdań stopikalizowanych znacznie częściej niż grupy nominalne nieokreślone o strukturze *liczebnik – klasyfikator – rzeczownik* pojawiają się frazy z zaimkami nieokreślonymi. Na przykład:

[143] **其他的什么东西**我实在不需要。

Qítā de shénme dōngxi wǒ shízài bù xūyào.

pozostały PART jakiś rzecz ja naprawdę nie potrzebować

Żadnych innych rzeczy naprawdę nie potrzebuję.

(019, 当代\翻译作品\文学\查泰莱夫人的情人.txt)

[144] **有的**我一时答不上来。

Yǒude wǒ yīshí dá bù shànglái.

niektóre ja w tym momencie odpowiedzieć NEG COMPL

Na niektóre w tym momencie nie jestem w stanie odpowiedzieć.

(020, 当代\报刊\人民日报\1995年人民日报\1月份.txt)

Choć frazy te zawierają w sobie zaimki nieokreślone, to zwykle nie odnoszą się one do nieidentyfikowalnego referenta indywidualnego, lecz wyznaczają podzbiór osadzonego w kontekście większego zbioru, który w momencie wypowiedzania zdania jest już identyfikowalny. A zatem nie trzeba tworzyć nowych kart katalogowych, a tylko odpowiednio zapisać informacje na aktywnej już karcie.

Przedstawione powyżej klasy grup nominalnych (określonych i nieokreślonych) są rozłączne. Może się jednak zdarzyć, że w jednej frazie pojawiają się determinanty należące do różnych klas, np. zaimek osobowy wyrażający stosunki posesywne (klasa NP określonych) i fraza *liczebnik – klasyfikator – rzeczownik* wyrażająca nieokreśloność. Rodzi się wtedy pytanie, jak interpretować całą frazę. Według Chena (1986) o klasyfikacji takiej grupy nominalnej decyduje determinant umiejscowiony najbardziej na lewo. Grupa nominalna [145] powinna więc być traktowana jak określona¹⁰⁰.

⁹⁹ „Ruch jest bardziej kosztowny niż brak ruchu” (Li 2000, 1).

¹⁰⁰ „W takich przypadkach to determinant rzeczownika umiejscowiony najbardziej na lewo ostatecznie decyduje o przynależności danej NP do danej klasy” (Chen 1986, 18).

- [145] 我的一个孩子
wǒ de yī gè hái zi
 ja PART jeden CL dziecko
 jedno z moich dzieci

Inny pogląd reprezentuje Wu Guo (1998), który takie struktury zalicza do odrębnej klasy NP, a mianowicie NP kodujących nieidentyfikowalne referenty ulokowane. Termin ulokowanie (*locatability*) definiuje jako kognitywny status referenta, który choć sam jest nieidentyfikowalny dla słuchacza, to jednak należy do pewnego identyfikowalnego zbioru. Dzięki swojemu ulokowaniu w takim zbiorze może on być postrzegany jako presuponowany egzystencjalnie, co jest koniecznym warunkiem tematyczności, a zatem może pełnić funkcję tematu¹⁰¹.

Tak długo, jak referent jest ulokowany w identyfikowalnym zbiorze, zakładane jest jego istnienie i może funkcjonować jako temat.

(Wu 1998, 12)

Rzeczywiście takie referenty nieidentyfikowalne ulokowane w identyfikowalnym zbiorze mogą funkcjonować jako tematy, ale tylko zdań o szyku kanonicznym. Wypowiedzenia takie nie różnią się strukturalnie od zdań, w których w pozycji tematycznej występują grupy nominalne kodujące referenty określone [147]. Na przykład:

- [146] **我的一个朋友**很喜欢过乡下恬静的生活。
Wǒ de yī gè péngyou hěn xǐhuan guò xiāngxià tiánjìng de shēnghuó.
 ja PART jeden CL przyjaciel bardzo lubić wieść wieś spokojny PART życie
 Jeden z moich przyjaciół bardzo lubi wieść spokojne życie na wsi.
 (当代\报刊\读者\读者(合订本).txt)

- [147] **张三**很喜欢过乡下恬静的生活。
Zhāngsān hěn xǐhuan guò xiāngxià tiánjìng de shēnghuó
 Zhangsan bardzo lubić wieść wieś spokojny PART życie
 Zhangsan bardzo lubi wieść spokojne życie na wsi.

Wspomniane wyżej grupy nominalne przypominają nieco frazy kodowane jako nieokreślone, ale odnoszące się do konkretnego referenta, który jest identyfikowalny przynajmniej dla nadawcy wypowiedzi.

¹⁰¹ O tym warunku tematyczności zob. też Reinhart (1981).

Podobnie jak one mogą zajmować pozycję inicjalną w zdaniach kano-
nicznych, ale nie w zdaniach stopikalizowanych.

Grupy nominalne nieoznaczone co do określoności

Trzecią kategorią inicjalnych fraz nominalnych są frazy nieoznaczo-
ne co do określoności, które nie mają żadnych formalnych wykładników
określoności lub nieokreśloności. Do kategorii tej należą minimalne
grupy nominalne w postaci rzeczownika (bez determinantów), grupy
nominalne z frazami *liczebnik-klasyfikator* (z liczebnikiem innym niż
„一” *yī*, ‘jeden’), frazy z 的 (*de*) i frazy z przydawkami deskryptyw-
nymi. Na przykład:

a. minimalna grupa nominalna

[148] 人我已经见过。

Rén wǒ yǐjīng jiàn guo.

człowiek ja już widzieć COMPL

[Tę] osobę już widziałem.

(021, 当代\史传\宋氏家族全传.txt)

[149] 酒我不喝。

Jiǔ wǒ bù hē.

alkohol ja nie pić

Alkoholu nie piję. (022, 文件名\当代\文学\台湾作家\朱邦复 巴西狂欢节.txt)

b. grupa nominalna z frazą *liczebnik – klasyfikator*

[150] 两个人我都要。

Liǎng gè rén wǒ dōu yào.

dwa CL człowiek ja wszystkie chcieć

Obydwie osoby chcę.

(023, 当代\文学\大陆作家\陆文夫 人之窝.txt)

c. grupa nominalna z 的

[151] 特别吃亏的我们不干。

Tèbié chīkuī de wǒmen bù gàn.

wyjątkowy być niekorzystnym PART my nie zrobić

[Tych] wyjątkowo niekorzystnych nie realizujemy.

(024, 当代\报刊\人民日报\1994年人民日报\第2季度.txt)

d. grupy nominalne z elementem deskryptywnym¹⁰²

[152] **稍稍与众不同的人**我们也不能接受!

Shāoshāo yǔ zhòng bù tóng de rén wǒmen yě bù néng jiēshòu!

nieznacznie i wielość nie taki sam PART człowiek my też nie móc akceptować

Ludzi nieznacznie różniących się od ogółu też nie jesteśmy w stanie zaakceptować!

(025, 当代\文学\台湾作家\琼瑶\月朦胧鸟朦胧.txt)

[153] **天大的困难**他们也要克服。

Tiāndà de kùnnán tāmen yě yào kèfú.

wielki PART problem oni też musieć pokonać

Wielkie problemy też muszą pokonywać. (026, 当代\报刊\1994年报刊精选\04.txt)

Grupy nominalne nieoznaczone co do określoności są odpowiednio interpretowane na podstawie kontekstu i otoczenia syntaktycznego. NP prewerbalne, czyli zajmujące pozycję typową dla elementów określonych¹⁰³, najczęściej są interpretowane tak jak NP określone, czyli jako odnoszące się do referentów identyfikowalnych. Ta identyfikowalność może wywodzić się z różnych źródeł. Minimalne grupy nominalne i frazy liczebnik – klasyfikator najczęściej są identyfikowane na podstawie kontekstu sytuacyjnego, anafory, wspólnej wiedzy uczestników aktu komunikacji itp. Mogą też być wywnioskowane z kontekstu. Grupy nominalne z 的 (*de*) lub z elementem deskryptywnym najczęściej wyznaczają podzbiór wspomnianego wcześniej w dyskursie identyfikowalnego zbioru i funkcjonują jako tematy adresujące i wyznaczające zakres.

4.2.1.2. NP inicjalne a referencyjność

Większość lingwistów uważa, że temat powinien być referencyjny (Li & Thompson 1976, 1981, Reinhart 1981, Wu 2004 etc.).

Referencyjność definiowana jest jako zdolność wyrażenia językowego do odsyłania do pewnego indywidualnego bytu dyskursywnego lub zbioru bytów dyskursywnych. Ta semantyczna i pragmatyczna

¹⁰² W literaturze można spotkać stwierdzenia, że temat nie może mieć charakteru deskryptywnego (Wu 2004, 29). Jednak w takiej frazie inicjalnej materiał deskryptywny pozwala w zbiorze elementów wyznaczyć pewien zakres, nabiera więc charakteru wyodrębniającego i cała fraza może funkcjonować jako temat.

¹⁰³ Zob. Li & Thompson (1976, 1981), Sun & Givón (1985), Chui (1994) etc.

właściwość niektórych wyrażen językowych jest w dużym stopniu uwarunkowana dyskursywnie (zob. Chen 1986). Wyrażenie językowe jest referencyjne, gdy można odnieść je do bytu indywidualnego, który albo został już ustanowiony i wprowadzony do dyskursu (w związku z czym możliwa jest jego identyfikacja), albo też jego rejestr w uniwersum dyskursu dopiero ma być utworzony (Chen 1986, 22). Wyrażenie referencyjne może być także odniesione do całej klasy obiektów (referencja generyczna). Wyrażenia, które nie odsyłają użytkownika języka do żadnego bytu dyskursywnego, są niereferencyjne, a więc nie powinny zajmować pozycji tematycznej.

W języku chińskim grupy nominalne eksplicytnie nacechowane jako określone lub nieokreślone zwykle są referencyjne i kodują odpowiednio referencję określoną lub nieokreśloną. Natomiast grupy nominalne nieoznaczone co do określoności, zwłaszcza minimalne grupy nominalne, mogą być referencyjne lub niereferencyjne.

Do elementów nieoznaczonych co do określoności interpretowanych jako niereferencyjne zalicza się morfem rzeczownikowy w czasownikach złożonych o strukturze werbalno-dopełnieniowej, np.:

[154] 我经常跟他谈话。

Wǒ jīngcháng gēn tā tánhuà.

ja często z on rozmawiać [dosł. 'rozmawiać mowę']

Często z nim rozmawiam.

Takiego elementu nie można topikalizować, np.:

[155] ***话**我经常跟他谈。

Huà wǒ jīngcháng gēn tā tán.

mowa ja często z on rozmawiać

Często z nim rozmawiam.

Podobnie zachowują się niektóre minimalne grupy nominalne (rzeczowniki) pełniące funkcję dopełnienia w zdaniu z czasownikiem przechodnim, np.:

[156] 他刚学会骑**自行车**。

Tā gāng xuéhuì qí zìxíngchē.

on dopiero co uczyć się COMPL jeździć rower

On dopiero co nauczył się jeździć na rowerze.

(当代\文学\大陆作家\叶兆言 哭泣的小猫.txt)

W zdaniu [156] element 自行车 (*zìxíngchē*, ‘rower’) nie odnosi się do konkretnego bytu, ale łącznie z poprzedzającym go czasownikiem oznacza rodzaj aktywności ruchowej (jazdę na rowerze). Jest więc nie-referencyjny.

Referencyjność minimalnych grup nominalnych w funkcji dopełnienia może zależeć od kontekstu semantycznego. Na przykład zdanie [157] można rozumieć na dwa sposoby:

[157a] 下个月我们要考**研究生**。

Xià gè yuè wǒmen yào kǎo yánjiūshēng.

przyszły CL miesiąc my zamierzać zdawać egzamin magistrant

W przyszłym miesiącu zamierzamy **zdawać egzamin na studia magisterskie**.

(Chen 1986, 26-27)

[157b] 下个月我们要考**研究生**。

Xià gè yuè wǒmen yào kǎo yánjiūshēng.

przyszły CL miesiąc my zamierzać egzaminować magistrant

W przyszłym miesiącu zamierzamy **egzaminować magistrantów**.

(Chen 1986, 26-27)

W zdaniu [157a] element 研究生 (*yánjiūshēng*, ‘magistrant’) należy interpretować nie-referencyjnie, a w zdaniu [157b] – referencyjnie. Tylko w tym drugim przypadku można go przenieść na pozycję tematyczną.

W przypadku dopełnień, które mogą być interpretowane dwojako, ich referencyjność jest często skorelowana z pozycją syntaktyczną. W zdaniu kanonicznym w pozycji postwerbalnej mogą być nie-referencyjne, ale zastosowane w pozycji inicjalnej zwykle są interpretowane jako referencyjne (zob. też Li & Thompson 1981, Chen 1986, 27). Na przykład:

[158] 我不敢抽香烟，他们不容许我，

Wǒ bù gǎn chōu xiāngyān, tāmen bù róngxǔ wǒ,

ja nie ośmielić się palić papieros oni nie pozwalać ja

Nie mam odwagi palić papierosów, oni mi nie pozwalają,

我不敢喝**酒**，他们不容许我。

wǒ bù gǎn hē jiǔ, tāmen bù róngxǔ wǒ.

ja nie ośmielić się pić alkohol oni nie pozwalać ja

nie mam odwagi pić alkoholu, oni mi nie pozwalają.

(口语\对话\传媒大亨与佛教宗师的对话：包容的智慧.TXT)

W powyższym zdaniu rzeczownik 酒 (*jiǔ*, ‘alcohol’) został użyty niereferencyjnie, nie odnosi się bowiem do żadnego konkretnego alkoholu. Cała fraza werbalna 喝酒 [*hē jiǔ*, ‘pić alkohol’) oznacza tu pewien rodzaj zachowania. Zastosowanie tego rzeczownika w pozycji inicjalnej zdania stopikalizowanego jest możliwe, ale jedynie w kontekstach narzucających interpretację konkretną (określoną) lub generyczną. Na przykład:

[159] 大娘端来一个瓷酒壶，一个酒盅。

Dàniáng duānlái yī gè cí jiǔhú, yī gè jiǔzhōng.

ciotka podać COMPL jeden CL porcelana karafka jeden CL kieliszek

Ciotka podała [na stół] porcelanową karafkę i kieliszek.

“酒我不敢喝，舍长知道要打的。”

„*Jiǔ wǒ bù gǎn hē, shèzhǎng zhīdào yào dǎ de.*”

alcohol ja nie odważyć się pić kierownik wiedzieć chcieć bić MOD

„Alkoholu nie mam odwagi pić, jak kierownik internatu się dowie, to mnie zbije.”

“清酒，没关系，少喝一点。”

„*Qīngjiǔ, méi guānxi, shǎo hē yīdiǎnr.*”

sake nie przejmować się mało pić trochę

„[To] sake, nie przejmuj się, wypij [tylko] trochę.”

(027, 当代\文学\大陆作家\邓友梅选集.TXT)

W powyższym zdaniu rzeczownik 酒 (*jiǔ*, ‘alcohol’) odnosi się do konkretnego napoju, który został podany na stół. Jest więc referencyjny.

Do NP niereferencyjnych zaliczają się także wyrażenia wyznaczające klasę, do której należy dany obiekt¹⁰⁴. Na przykład:

[160] 新梅是**工程师**。

Xīn Méi shì gōngchéngshī.

Xin Mei być inżynier

Xin Mei jest inżynierem.

(Li & Thompson 1981, 127)

Takie wyrażenia, wbrew przytoczonej powyżej zasadzie, mogą być zastosowane w pozycji inicjalnej w zdaniach stopikalizowanych. Na przykład¹⁰⁵:

¹⁰⁴ Zob. Li & Thompson (1981), Chen (1986).

¹⁰⁵ Podobny przykład podają Xu & Langendoen (1985, 4).

[161] 像我们国内来一个专家，跟我们项目有关的， (...).

Xiàng wǒmen guónèi lái yī gè zhuānjiā, gēn wǒmen xiàngmù yǒu guān de, (...).
tak jak my w kraju przybyć jeden CL ekspert z my projekt mieć związek PART
To tak, jak [wtedy, gdy] z kraju przybył [do nas] ekspert, w związku z naszym
projektem (...),

但是**国际专家**他不是， (...).

dànshì guójì zhuānjiā tā bù shì, (...).

ale międzynarodowy ekspert on nie jest

ale międzynarodowym ekspertem to on nie był, (...).

(028, 当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\040607-040716\6月29日 《世界遗产
在中国》 郭旃.txt)

Niemniej takie zastosowanie grupy nominalnej wyznaczającej klasę obiektów jest ograniczone wymaganiami co do rodzaju i znaczenia czasownika oraz uwarunkowane czynnikami pragmatycznymi (strukturą informacyjną zdania).

4.2.1.3. Podsumowanie

W pozycji inicjalnej zdań typu OSV pojawiają się przede wszystkim NP kodowane jako określone, odnoszące się do referenta identyfikowalnego (co jest istotną właściwością topikalizacji). Frazy NP nieoznaczone co do określoności w pozycji inicjalnej interpretowane są zwykle tak, jak gdyby były określone. Referenta, do którego się odnoszą, pozwala zidentyfikować kontekst lub otoczenie dyskursywne. Frazy kodowane jako nieokreślone w pozycji tematycznej można stosować pod warunkiem, że nie są referencyjne, to znaczy nie odnoszą się do nieidentyfikowalnych bytów indywidualnych, lecz są interpretowane kwantytyatywnie, jako wyznaczające zakres, w którym mają zastosowanie informacje zawarte w remacie. Niektóre z takich fraz nie odnoszą się do referenta jednostkowego, lecz wyznaczają podzbiór wspomnianego wcześniej w dyskursie identyfikowalnego zbioru. Taki podzbiór też jest uważany za identyfikowalny.

W przeciwieństwie do zdań kanonicznych (szyk SVO) w pozycji tematycznej zdania stopikalizowanego (OSV) nie może pojawić się grupa nominalna kodowana jako nieokreślona odnosząca się do nieidentyfikowalnego obiektu indywidualnego (nawet jeśli jest on konkretny,

czyli identyfikowalny dla nadawcy wypowiedzi) oraz fraza nieokreślona odnosząca się do indywidualnego obiektu nieidentyfikowalnego ulokowanego w identyfikowalnym zbiorze. Można więc powiedzieć, że konkretność czy ulokowanie referenta to minimalne warunki tematyczności w zdaniu kanonicznym, ale w przypadku topikalizacji, która jest strukturą nacechowaną, ten warunek wydaje się niewystarczający. Przyczyną mogą być czynniki pragmatyczne. Funkcje topikalizacji nie obejmują bowiem wprowadzania nowego referenta do dyskursu z jednoczesnym ustanowieniem go tematem zdania. Głównymi funkcjami tematu w zdaniach stopikalizowanych są: (1) adresowanie, czyli ustanawianie linku tematycznego, co jest możliwe tylko w przypadku identyfikowalnych referentów indywidualnych, ale nie w odniesieniu do nieidentyfikowalnego obiektu indywidualnego, nawet jeśli jest on ulokowany w identyfikowalnym zbiorze; (2) wyznaczanie granic asercji. To właśnie te funkcje topikalizacji decydują o formie składnika inicjalnego w zdaniu stopikalizowanym, blokując zastosowanie w pozycji tematycznej większości wyrażen niereferencyjnych lub referencyjnych, ale odsyłających do bytów niemożliwych do zidentyfikowania przez odbiorcę.

4.2.2. Składnik prewerbalny

Druga grupa nominalna w zdaniu stopikalizowanym pełni zwykle syntaktyczną funkcję podmiotu i semantyczną rolę agensa. W zdecydowanej większości przypadków jest realizowana przez zaimek osobowy lub, rzadziej, frazę z zaimkiem osobowym, np.:

[162] 这个问题我还没想过。
Zhè gè wèntí wǒ hái méi xiǎng guo.
 ten CL problem ja jeszcze nie myśleć EXP
 O tym problemie jeszcze nie myślałem. (029,当代\CWAC\CEB0133.txt)

[163] 这个目标她俩又都达到了。
Zhè gè mùbiāo tā liǎ yòu dōu dá dào le.
 ten CL cel ona dwa znowu wszyscy osiągnąć MOD
 Ten cel one obydwie już osiągnęły.
 (030, 当代\报刊\人民日报\2000年人民日报\2000年人民日报.txt)

Można więc powiedzieć, że topikalizacja o modelu OSV podlega gramatycznemu ograniczeniu nazwanemu przez Du Bois ograniczeniem do jednego argumentu leksykalnego we frazie (*One Lexical Argument Constraint*)¹⁰⁶ (Du Bois 2003, 60). Oznacza to, że w zdaniach z orzeczeniem przechodnim jedna z pozycji argumentowych jest zwykle zajęta przez składnik leksykalny, a druga – przez zaimek lub zerową reprezentację referenta.

Z analizy materiału językowego wynika również, że w przypadku topikalizacji ma zastosowanie jeszcze jedno, kompatybilne z poprzednim, ograniczenie dotyczące ról semantycznych argumentów. Du Bois sformułował je w następujący sposób: „unikaj stosowania elementu leksykalnego w roli agensa czasownika przechodniego” (*Non-lexical A Constraint*) (Du Bois 2003, 60). A zatem pozycją preferowaną dla pełnej formy nominalnej jest pozycja inicjalna. Rzeczywiście, w zdecydowanej większości przypadków element leksykalny występuje w roli paciensa czasownika przechodniego i zajmuje pozycję inicjalną. Taka struktura frazy może być wynikiem działania czynników pragmatyczno-dyskursywnych.

Jak wiadomo, pełną formę leksykalną stosuje się głównie wtedy, gdy referent jest kognitywnie mniej dostępny dla odbiorcy wypowiedzi (Ariel 1990, 2001, Chafe 1987, 1994), czyli np. w momencie jego wprowadzania do dyskursu. W zdaniu kanonicznym taka forma często zajmuje pozycję postwerbalną i jej zadaniem jest dostarczenie jak najwięcej informacji o nowo wprowadzanym referencie. Agens natomiast, zwykle pełniący funkcję tematu, jest referentem dość trwałym w dyskursie, często kontynuowanym¹⁰⁷, a więc bardziej dostępnym kognitywnie. Dlatego właśnie najczęściej realizowany jest przez formy zredukowane, tj. zaimek osobowy lub zerową reprezentację (zwłaszcza gdy zdanie stanowi część łańcucha tematycznego). W przypadku topikalizacji pełna forma leksykalna ma inne zadania niż w zdaniach SVO. Nie odnosi się ona do nowego, niewspomnianego wcześniej bytu, ale służy identyfikacji referenta, którego dotyczy komentarz zawarty w dalszej części zdania. Tendencja do stosowania pełnych fraz leksykalnych w pozycji tematu zdania stopikalizowanego sugeruje więc mniejszą kognitywną

---

¹⁰⁶ Ograniczenie to nie ma charakteru bezwzględnej reguły gramatycznej, wyraża jedynie pewne tendencje i może być zlekceważone bez konsekwencji dla akceptowalności zdania (Du Bois 2003, 60).

¹⁰⁷ Zob. Givón (1985), Chen (1984).

dostępność referenta tematycznego w kontekstach typowych dla topikalizacji. Może ona wynikać z obecności w otoczeniu dyskursywnym referentów konkurujących do funkcji tematu lub odzwierciedlać pewne specyficzne dyskontynuacyjne funkcje topikalizacji.

Wspomniane wyżej tendencje nie oznaczają jednak, że inne konfiguracje argumentów nie są dopuszczalne. Zdarzają się bowiem przypadki zajmowania obydwu pozycji argumentowych przez zaimki osobowe¹⁰⁸, np.:

[164] 你就放弃吧。

Wǒ nǐ jiù fàngqì ba.

ja ty po prostu porzucić MOD

Mnie po prostu porzuć. (031, 当代\文学\大陆作家\严歌苓 寄居者.txt)

Zdania podobne do [164] od dawna były przedmiotem zainteresowania sinologów, głównie w związku z domniemanym semantycznym ograniczeniem dotyczącym topikalizacji bytów ożywionych. Ograniczenie to zakazywało przesuwania z pozycji postwerbalnej na pozycję inicjalną lub prewerbalną składnika odnoszącego się do bytu osobowego (nazwy osobowej lub zaimka osobowego)¹⁰⁹. Uważano bowiem,

¹⁰⁸ Istnienie takich zdań nie oznacza złamania przytoczonych reguł, gdyż nie wyznaczają one żadnego limitu form zredukowanych.

¹⁰⁹ Sformułowano następującą generalizację: Y podlega regułom „przesuń α ” wtedy i tylko wtedy, gdy [_s X verb_i Y] nie może być skutecznie zastąpione przez [_s Y verb_i X]. Na przykład:

王教授没有教过第三班。

Wáng jiàoshòu méiyǒu jiāo guo dì sān bān.

Wang profesor nie uczyć EXP PRE-trzy grupa

Profesor Wang nie uczył trzeciej grupy. (Lu 1995, 106)

W przypadku tego zdania powyższy warunek jest spełniony, tzn. nie można w nim zamienić pozycji argumentów. Na przykład:

*第三班没有教过王教授。

Dì sān bān méiyǒu jiāo guo Wáng jiàoshòu.

PRE trzy grupa nie uczyć EXP Wang profesor

Trzecia grupa nie uczyła profesora Wang. (Lu 1995, 106)

A zatem topikalizacja składnika postwerbalnego jest możliwa.

第三班王教授没有教过。

Dì sān bān Wáng jiàoshòu méiyǒu jiāo guo.

że w sytuacji, gdy reguły gramatyczne dopuszczają przesunięcie składnika postwerbalnego zarówno na pozycję inicjalną, jak i prewerbalną (co skutkuje powstaniem niekanonicznych struktur OSV i SOV), mogą zrodzić się wątpliwości, którą strukturę reprezentuje analizowane zdanie i który ze składników prewerbalnych (gdy oba są osobowe) pełni semantyczną funkcję agensa, a który – paciensa.

Lu (1995) zauważył jednak, że ta generalizacja nie znajduje zastosowania w przypadku wszystkich zdań. Według niego, gdy jednym z argumentów jest zaimek osobowy, to on właśnie powinien być interpretowany jako agens, np.:

[165]	张三 <i>Zhāngsān</i> Zhangsan Zhangsana już powiadomiłem.	我 <i>wǒ</i> ja	已经通知了。 <i>yǐjīng tōngzhī le.</i> już powiadomić MOD	(Lu 1995, 108)
	PATIENS	AGENS		

[166]	我 <i>Wǒ</i> ja Ja Zhangsana już powiadomiłem.	张三 <i>Zhāngsān</i> Zhangsan	已经通知了。 <i>yǐjīng tōngzhī le.</i> już powiadomić MOD	(Lu 1995, 108)
	AGENS	PATIENS		

Aby wyrazić myśl przeciwstawną, należy zastosować szyk kanoniczny, np.:

[167]	张三 <i>Zhāngsān</i> Zhangsan Zhangsan już mnie powiadomił.	已经通知 <i>yǐjīng tōngzhī</i> już powiadomić	我了。 <i>wǒ le.</i> ja MOD	PATIENS (Lu 1995, 109)
	AGENS			

Lu Zhong-Ying (1995) zaproponował więc następującą hierarchię semantyczną:

A: zaimek > nazwa własna > rzeczownik pospolity określony > rzeczownik pospolity nieokreślony

---

PRE trzy grupa Wang profesor nie uczyć EXP
Trzeciej grupy profesor Wang nie uczył. (Lu 1995, 106)

Zob. też Paul (2002) etc.

B: Agens – Theme – Cel

Schemat ten oznacza, że NP zajmująca wyższą pozycję w hierarchii ma pierwszeństwo w otrzymywaniu wyższej roli tematycznej niż NP ulokowana niżej. A zatem w zdaniach [165] i [166] zaimkowi 我 (wǒ, ‘ja’) należy przypisać wyższe role semantyczne niż nazwie własnej 张三 (Zhāngsān), która jest dopiero druga w hierarchii.

Według Lu, jeśli w zdaniu obydwa argumenty są realizowane przez zaimki osobowe pozostające na tym samym poziomie hierarchii, topikalizacja nie jest możliwa. Formy z dwoma zaimkami osobowymi w pozycji prewerbalnej (np. [168], [169]) są, jego zdaniem, nieakceptowalne. Na przykład:

- [168] ***我他**已经通知了。
Wǒ tā yǐjīng tōngzhī le.
ja on już powiadomić MOD
Mnie on już powiadomił. / Ja jego już powiadomiłem. (Lu 1995, 109)

- [169] ***他我**已经通知了。
Tā wǒ yǐjīng tōngzhī le.
on ja już powiadomić MOD
Mnie on już powiadomił. / Ja jego już powiadomiłem. (Lu 1995, 109)

Według Paula (2002) z kolei formy z dwiema grupami nominalnymi osobowymi w pozycji inicjalnej i prewerbalnej są możliwe pod warunkiem, że składnik prewerbalny będzie interpretowany jako agens (mimo iż nie jest wyrażony przez zaimek), gdyż struktura OSV, w której S pełni semantyczną funkcję agensa, jest mniej nacechowana niż struktura SOV. Na przykład:

- [170] 我小王不认识。
Wǒ Xiǎo Wáng bù rènshi.
ja Mały Wang nie znać
Mnie Mały Wang nie zna.

Interpretację zaproponowaną przez Lu uważa on za nieakceptowalną.

- [171] ***我小王**不认识。
Wǒ Xiǎo Wáng bù rènshi.
ja Mały Wang nie znać
Ja Małego Wanga nie znam. (Paul 2002, 700)

Rozważania Lu (1995) i Paula (2002) prowadziły do sprzecznych wniosków, ponieważ miały charakter czysto teoretyczny, nie były poparte badaniami empirycznymi i nie uwzględniały otoczenia dyskursywnego analizowanych wypowiedzi.

Analiza autentycznego materiału językowego wykazała jednak, że w dyskursie wspomniane ograniczenia nie mają większego znaczenia. W korpusie zdania z dwiema grupami nominalnymi osobowymi w pozycji inicjalnej i prewerbalnej są dość licznie reprezentowane: Na przykład:

[172] **这位先生**我确实不懂。

Zhè wèi xiānsheng wǒ quèshí bù dǒng.

ten CL pan ja naprawdę nie rozumieć

Tego pana naprawdę nie rozumiem. (032, 当代\报刊\读者\读者(合订本).txt)

Zidentyfikowano też uznane przez Lu za nieakceptowalne zdania z dwoma zaimkami osobowymi w pozycji prewerbalnej, np.:

[173] **他我**不管。

Tā wǒ bù guǎn.

on ja nie obchodzić

On mnie nie obchodzi.

(009, 当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt)

[174] **他我**原来也打算找找的。

Tā wǒ yuánlái yě dǎsuàn zhǎozhǎo de.

on ja pierwotnie też planować szukać MOD

Jego też pierwotnie planowałam szukać.

(033, 当代\文学\大陆作家\迟子建 岸上的美奴.txt)

Choć zdanie [173] pozbawione kontekstu wydaje się trudne do interpretacji, to jednak jest doskonale akceptowalne w dyskursie. Obydwa zaimki wchodzą w relacje z innymi elementami otoczenia dyskursywnego, wykazując zachowania typowe dla elementów konstrukcji OSV. Wygląda więc na to, że przynajmniej na tym etapie nie można zidentyfikować bezwzględnej reguły działającej na płaszczyźnie semantycznej, ograniczającej stosowanie grup nominalnych z cechą [osobowość+] w pozycji inicjalnej i prewerbalnej. Takie zdania podlegają działaniu czynników pragmatyczno-dyskursywnych, podobnie jak zdania z NP inicjalnymi odnoszącymi się do bytów nieożywionych.

4.2.2.1. Podsumowanie

W odniesieniu do pozycji prewerbalnej widoczna jest wyraźna tendencja do stosowania w niej zaimka osobowego odnoszącego się do referenta pełniącego semantyczną funkcję agensa i umieszczenia pełnej formy leksykalnej (jeśli jest stosowana) w pozycji inicjalnej. Wbrew wcześniejszym hipotezom osobowy charakter NP prewerbalnej nie wydaje się blokować topikalizacji grup nominalnych wyrażonych za pomocą nazwy osobowej lub nawet zaimka osobowego. Struktury te funkcjonują w dyskursie podobnie jak zdania z NP nieosobowymi w pozycji inicjalnej i powinny być interpretowane z uwzględnieniem czynników dyskursywnych.

4.3. Predykatywna grupa werbalna

W zdaniach stopikalizowanych grupa werbalna jest bardzo istotna, ponieważ to w niej zwykle ulokowany jest fokus, czyli informacja mająca potencjał modyfikujący uniwersum dyskursu słuchacza. Musi więc być tak sformułowana, by miała określoną wartość informacyjną.

W najbardziej prototypowych zdaniach typu OSV funkcję predykatu pełni czasownik przechodni, wyrażający czynność wykonywaną przez agensa, której odbiorcą jest *patiens*. Dlatego w zdaniach stopikalizowanych dominują czasowniki czynnościowe. Aby wyrazić myśl o tym, w jaki sposób czynność dotyka *patiens*a, czasowniki te często łączą się z dodatkowymi elementami, takimi jak komplementy i partykuły modalne lub aspektualne, np.:

[175] 你的书我收到了。

Nǐ de shū wǒ shōudào le.

ty PART książka ja otrzymać ASP

Twoją książkę otrzymałem.

(034, 当代\报刊\读书\vol-012.txt)

[176] 晚饭我们已经为您准备好了。

Wǎnfàn wǒmen yǐjīng wéi nín zhǔnbèi hǎo le.

kolacja my już dla pan przygotować dobry MOD

Kolację dla pana już przygotowaliśmy.

(035, 当代\报刊\人民日报\1993年人民日报\10月份.txt)

Oprócz tego w zdaniach stopikalizowanych występują też czasowniki wyrażające stany i procesy mentalne (jak poznanie czy rozumienie), stany emocjonalne (miłość, sympatię, zadowolenie itp.) oraz percepcję zmysłową. Takie czasowniki zwykle nie łączą się z komplementami, ale często (choć nie zawsze) poprzedzone są okolicznikami. Na przykład:

- [177] 这个人我**了解**。
Zhè gè rén wǒ liǎojiě.
ten CL człowiek ja rozumieć
Tego człowieka rozumiem. (036, 当代\报刊\1994年报刊精选\05.txt)
- [178] 他们的孩子我都**认识**。
Tāmen de hái zi wǒ dōu rènshi.
oni PART dzieci ja wszystkie znać
Wszystkie ich dzieci znam. (037, 文件名\当代\史传\从普通女孩到银行家.txt)
- [179] 这个问题我还没**想**过。
Zhè gè wèntí wǒ hái méi xiǎng guo.
ten CL problem ja jeszcze nie myśleć EXP
O tym problemie jeszcze nie myślałem. (029, 当代\CWAC\CEB0133.txt)
- [180] 这本书我非常**喜欢**。
Zhè běn shū wǒ fēicháng xǐhuan.
ten CL książka ja bardzo lubić
Tę książkę bardzo lubię. (001, 当代\报刊\读书\vol-012.txt)
- [181] 你的工作我很**满意**。
Nǐ de gōngzuò wǒ hěn mǎnyì.
ty PART praca ja bardzo zadowolony
Z twojej pracy jestem bardzo zadowolony.
(016, 当代\报刊\作家文摘\1997\1997D.TXT)

Istnieje jednak kategoria czasowników, których zastosowanie w zdaniach stopikalizowanych podlega pewnym ograniczeniom. Są to czasowniki relacyjne.

4.3.1. Czasowniki relacyjne w zdaniach stopikalizowanych

Czasowniki relacyjne stanowią dość specyficzną klasę czasowników. Nie oznaczają czynności ani stanów, lecz ustanawiają relacje między

bytami bądź wyrażają przynależność bytu do pewnej kategorii. W tej klasie czasowników wyróżnia się trzy podklasy¹¹⁰:

- a. czasownik 是 (*shì*, ‘być’) wyrażający ekwiwalencję, tożsamość bytów lub ich klasyfikację (przynależność bytu do określonej kategorii);
- b. czasowniki nazywające (*naming verbs*), takie jak: 叫 (*jiào*, ‘mieć na imię’), 姓 (*xìng*, ‘nazywać się’), 当 (*dāng*, ‘stać się, zostać’), 像 (*xiàng*, ‘przypominać’) etc., definiujących tożsamość danego bytu;
- c. czasownik 有 (*yǒu*, ‘mieć’) wyrażający posiadanie.

Według Wu Zhongwei’a (2004) czasowniki relacyjne nie występują w zdaniach stopikalizowanych. Na przykład:

[182] ***我们班主任**他是。
Wǒmen bānzhǔrèn tā shì.
my wychowawca on być
Naszym wychowawcą on jest. (Wu 2004, 63)

[183] ***王**我姓。
Wáng wǒ xìng.
Wang ja nazywać się
Wang się nazywam. (Wu 2004, 63)

Rzeczywiście, powyższe zdania nie są akceptowalne, ale Wu nie wyjaśnił, dlaczego. Mogłoby się wydawać, że przyczyną jest niereferencyjny charakter frazy inicjalnej. Xu & Langendoen (1985) podają jednak przykład zdania, w którym podobna fraza niereferencyjna zajmuje pozycję inicjalną, a mimo to zdanie jest akceptowalne.

[184] 他是个小偷，**强盗**他还不是。
Tā shì gè xiǎotōu, qiángdào tā hái bù shì.
on być CL złodziej bandyta on jeszcze nie być
On jest złodziejem, ale bandytą jeszcze nie jest. (Xu & Langendoen 1985, 4)

Natomiast w innym zdaniu z czasownikiem 是 (*shì*, ‘być’) przesunięcie na pozycję inicjalną NP referencyjnej skutkuje zbudowaniem zdania niegramatycznego. Na przykład:

¹¹⁰ Liu et al. (2004, 154-155).

[185] 我指的就是**李华**。

Wǒ zhǐ de jiù shì Lǐ Huá.

ja pokazywać PART właśnie być Li Hua

[Osobą], którą pokazuje, jest właśnie Li Hua.

[186] ***李华**我指的就是。

Lǐ Huá wǒ zhǐ de jiù shì.

Li Hua ja pokazywać PART właśnie być

*Li Hua, osoba, którą pokazuje, jest.

(Xu & Langendoen 1985, 4)

A zatem w zdaniach z czasownikami relacyjnymi prepozycja NP odnoszącej się do jednostkowego bytu, przynajmniej w niektórych przypadkach, nie jest możliwa, podczas gdy prepozycja NP niereferencyjnej skutkuje powstaniem zdania akceptowalnego (Xu & Langendoen 1995, 4). Analiza dyskursu może dostarczyć danych do wyjaśnienia tego zagadnienia.

Po pierwsze, wbrew opinii Wu (2004) korpus dostarcza dowodów na to, że czasowniki relacyjne z wszystkich trzech podklas mogą pojawić się w zdaniach stopikalizowanych. Na przykład:

[187] 国际专家他**不是**。

Guójì zhuānjiā tā bù shì.

międzynarodowy ekspert on nie być

Międzynarodowym ekspertem [to] on nie jest.

(028, 当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\

040607-040716\6月29日《世界遗产在中国》郭旃.txt)

[188] 顾问我**不当**。

Gùwèn wǒ bù dāng.

doradca ja nie być

Doradcą nie jestem. (038, 当代\报刊\人民日报\1995年人民日报\3月份.txt)

[189] 这点钱我家里**有**。

Zhè diǎn qián wǒ jiāli yǒu.

ten CL pieniądze ja w domu mieć

Te pieniądze mam w domu.

(039, 当代\报刊\人民日报\2000年人民日报\2000年人民日报.txt)

Nie oznacza to jednak, że można je stosować bez żadnych ograniczeń. Wydaje się, że tylko zdania z czasownikiem 有 (*yǒu*, ‘mieć’) podczas operacji topikalizacji zachowują się podobnie jak zdania z czasownikami należącymi do innych kategorii. Czasownik ten może się

bowiem połączyć z dopełnieniem referencyjnym (o referencji określonej), które można topikalizować bez wpływu na akceptowalność zdania otrzymanego w wyniku tej operacji. Nieco inaczej jest w przypadku pozostałych czasowników. Czasownik 当 (*dāng*, ‘zostać’) łączy się tylko z dopełnieniami niereferencyjnymi, a czasownik 是 (*shì*, ‘być’) ma dwa znaczenia, co ilustrują poniższe przykłady:

[190] 她是我妈妈。
Tā shì wǒ māma.
ona być ja mama
Ona jest moją matką.

[191] 他是医生。
Tā shì yīshēng.
on być lekarz
On jest lekarzem.

W zdaniu [190] czasownik 是 (*shì*, ‘być’) wyraża ekwiwalencję. Jego dopełnieniem jest grupa nominalna referencyjna, która pozwala precyzyjnie zidentyfikować referenta. Zdanie [191] natomiast wyraża relację między bytem indywidualnym a kategorią, do której ten byt należy, a więc dopełnienie jest tu bytem abstrakcyjnym, niereferencyjnym. Dlaczego w zdaniach z 是 (*shì*, ‘być’) wyrażenie niereferencyjne może być przesunięte na pozycję inicjalną (np. [187]), a referencyjne (np. [186]) – nie? Wydaje się, że decydującą rolę odgrywa tu czynnik pragmatyczny, a mianowicie wartość informacyjna grupy werbalnej. Topikalizacja ma sens tylko wtedy, kiedy remat orzeka coś o referencie tematycznym. Istnienie tego referenta z definicji jest presuponowane¹¹¹. A zatem fokus, który ma nieść informację modyfikującą wiedzę słuchacza, musi zawierać treści inne niż egzystencjalne. Zdania, w których w pozycji fokusa znajduje się tylko czasownik 是 (*shì*, ‘być’) wyrażający istnienie (np. [186]), są nieakceptowalne. Natomiast zastosowanie negacji sprawia, że zdanie staje się możliwe do zaakceptowania [187]. Zawiera ono bowiem dodatkowe informacje o potencjale aktualizacyjnym (inne niż egzystencjalne)¹¹².

¹¹¹ Zob. Reinhart, 1981.

¹¹² Wykładniki negacji są tzw. TSO (*topic sensitive operator*), czyli operatorami wrażliwymi na temat. Należą do kategorii tzw. *topic licenser*, czyli elementów, których użycie uzasadnia zastosowanie tematu w zdaniu (zob. Liu 2000).

Słuszność takiej interpretacji potwierdza akceptowalność zdań, w których pusta pozycja w remacie jest zajęta przez element koreferencyjny, np.:

[192] **李华**, 我指的就是**他**。

Lǐ Huá, wǒ zhǐ de jiù shì tā.

Lǐ Huá ja pokazywać PART właśnie być on

Lǐ Huá, osobą, którą pokazuję, jest właśnie on.

[193] **李华**, 我指的就是**这个人**。

Lǐ Huá, wǒ zhǐ de jiù shì zhè gè rén.

Lǐ Huá ja pokazywać PART właśnie być ten CL człowiek

Lǐ Huá, osobą, którą pokazuję, jest właśnie ten człowiek.

Tutaj w pozycji fokusa znajduje się już nie sam czasownik egzystencjalny 是 (*shì*, ‘być’), lecz grupa nominalna wyrażająca relację ekwiwalencji z bytem oznaczanym przez NP prewerbalną. Właśnie informacja o tej relacji modyfikuje magazyn wiedzy interlokutora.

Podobnie zachowują się niektóre inne czasowniki relacyjne, np.: 姓 (*xìng*, ‘nazywać się’), czy 叫 (*jiào*, ‘mieć na imię’). Czasowniki te nie mogą pojawić się w zdaniu bez dopełnienia. Na przykład:

[194] *李四我叫。

Lǐ Sì wǒ jiào.

Li Si ja mieć na imię

Li Si mam na imię.

Ale jeśli zostaną użyte jako czasowniki nie relacyjne, lecz dwuprzechodnie, topikalizacja jest możliwa. Na przykład:

[195] **那个年轻姑娘**他叫**老姨**,

Nà gè niánqīng gūniang tā jiào lǎoyí.

ten CL młody dziewczyna on nazywać ciocia

Tę młodą dziewczynę on nazywał ciocią. (040, 当代\文学\大陆作家\王朔e.txt)

4.3.2. Podsumowanie

Grupa werbalna jest bardzo ważnym składnikiem stopikalizowanego zdania, gdyż właśnie w niej ulokowany jest fokus, czyli element,

który ma potencjał aktualizacyjny w stosunku do uniwersum dyskursu słuchacza. Jej zawartość informacyjna może w istotny sposób wpłynąć na akceptowalność topikalizacji. A zatem o możliwości przesunięcia składnika postwerbalnego na pozycję inicjalną w celu uczynienia z niego tematu zdania decydują nie tylko właściwości jego samego (np. identyfikowalność), ale także właściwości grupy werbalnej lub całego wyrażenia rematycznego (zwłaszcza jego potencjał aktualizacyjny). W tym miejscu szczególnie wyraźnie widać współdziałanie reguł funkcjonujących na płaszczyźnie tematyczno-rematycznej i reguł rządzących procesem pakowania informacji.

4.4. Składnik postwerbalny

Jak wspomniano, zwolennicy koncepcji topikalizacji jako operacji przesunięcia elementu postwerbalnego na pozycję inicjalną w zdaniu stopikalizowanym po frazie werbalnej wyróżniają jeszcze jedną pozycję pustą, tzw. ślad (*trace*) po przesuniętym elemencie. Na przykład:

[196] 上海我常来Ø。

Shànghǎi wǒ cháng lái.

Szanghaj ja często przyjeżdżać

Do Szanghaju często przyjeżdżam.

(041, 当代\文学\大陆作家\李可 杜拉拉升职记 .txt)

Pozycja ta może też być zajęta przez elementy leksykalne i zaimki osobowe koreferencyjne z elementem inicjalnym, np.:

[197] 现在的女孩子，我不了解她们，(…)

Xiànzài de nǚháizi, wǒ bù liǎojiě tāmen, (...).

teraz PART dziewczyna ja nie zrozumieć one

Współczesne dziewczyny, ja ich nie rozumiem, (...).

(当代\报刊\作家文摘\1993\1993A.TXT)

Takie konstrukcje lingwiści chińscy zwykle uważają za podkategorię topikalizacji. Natomiast w literaturze zachodniej częściej traktuje się je jako odrębną kategorię struktur niekanonicznych, których właściwości i funkcje dyskursywne częściowo pokrywają się z funkcjami topikalizacji, a częściowo od nich różnią.

Możliwa jest także operacja nazywana topikalizacją częściową lub niezupełną, albo też topikalizacją z rozszczepieniem grupy nominalnej. Polega ona na przesunięciu na pozycję inicjalną tylko części postwerbanej frazy nominalnej. Pozostała część nadal zajmuje pozycję postwerbalną. W zdaniach powstałych w wyniku takiej operacji w pozycji postwerbalnej mogą się znaleźć:

- a. frazy *liczebnik-klasifikator* określające rzeczownik (jądro grupy nominalnej) przesunięty na pozycję inicjalną, np.:

[198] **自行车**我家倒有几辆。

Zìxíngchē wǒ jiā dào yǒu jǐ liàng.

rower ja dom natomiast mieć kilka CL

Rowerów w naszym domu jest kilka. (042, 当代\报刊\读者\读者(合订本).txt)

- b. inny element kwantytatywny

[199] **这样的例子**我们见过**很多**。

Zhèyàng de lìzi wǒmen jiàn guo hěn duō.

taki PART przykład my widzieć EXP bardzo dużo

Takich przykładów widzieliśmy bardzo dużo.

(004当代\网络语料\网页\C000022.txt)

- c. przydawka deskryptywna określająca rzeczownik przesunięty na pozycję inicjalną

[200] **化学农药**我们要选择**一些高效的低毒的**。

Huàxué nóngyào wǒmen yào xuǎnzé yīxiē gāoxiào de dīdú de.

chemia nawóz my chcieć wybrać trochę wysokoefektywne PART niskotoksyczne PART

Nawozy sztuczne chcemy wybrać pewne wysokoefektywne i niskotoksyczne.

(043, 当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\

031013-031121\10月27日《草原蝗虫可持续治理》张泽华.txt)

- d. przydawka oznaczająca rodzaj lub gatunek

[201] **香烟**我只抽**万宝路**。

Xiāngyān wǒ zhǐ chōu Wànbǎolù.

papierosy ja tylko palić Marlboro

Z papierosów palę tylko Marlboro.

(Shen 1996, 33)

- e. jądro grupy determinacyjnej (przydawka jest przesunięta na pozycję inicjalną)

[202] **自行车**我刚换了**链条**。

Zìxíngchē wǒ gāng huàn le liàntiáo.

rower ja dopiero co wymienić ASP łańcuch

W rowerze dopiero co wymienilem łańcuch.

(Shen 1996, 34)

W przypadku topikalizacji zupełnej element przeniesiony na pozycję inicjalną i ślad lub zaimek osobowy w pozycji postwerbalnej odnoszą się do tego samego obiektu, czyli są koreferencyjne, mają dokładnie taki sam zakres semantyczny. W przypadku topikalizacji z rozszczepieniem grupy nominalnej elementy zajmujące te pozycje zwykle różnią się rodzajem desygnatu lub zakresem znaczeniowym. Zawsze jednak element postwerbalny ma mniejszy zakres znaczeniowy niż element inicjalny. Jest to zgodne z kognitywnymi regułami rządzącymi szykiem składników chińskiego zdania zidentyfikowanymi przez Tai'a (1985) i innych przedstawicieli nurtu funkcjonalno-kognitywnego¹¹³. Reguły te są odzwierciedleniem relacji ikonicznych między szykiem wyrazów w zdaniu a sposobem konceptualizacji relacji czasoprzestrzennych ze świata realnego w umysłach uczestników aktu komunikacji. Do reguł dotyczących relacji przestrzennych należy m.in. reguła „całość przed częścią” (*Whole-Before-Part*) i „pojemnik przed jego zawartością” (*Container Before Content*). Reguły te wydają się być uszczegółowieniem jednej zasady ogólnej nakazującej umiejscawianie elementów o większym zakresie znaczeniowym przed elementami o mniejszym zakresie. W literaturze podaje się przykłady na to, że reguła ta obowiązuje także w przypadku topikalizacji zupełnej¹¹⁴.

W omawianym aktualnie modelu topikalizacji niepełnej każde przesunięcie fragmentu postwerbalnej grupy nominalnej na pozycję inicjalną jest podporządkowane wspomnianym wyżej regułom. W pozycji inicjalnej może się bowiem znaleźć jedynie rzeczownik o referencji generycznej, czyli wyznaczający klasę, do której należy być reprezentowany przez NP w pozycji postwerbalnej, a także NP wyznaczająca zbiór, do którego należy desygnat elementu postwerbalnego. NP o referencji szczegółowej może w tym modelu zajmować pozycję inicjalną, jeśli

¹¹³ Zob. też Tai (1989, 1993), Hu (1995).

¹¹⁴ Np. Her (1998), Lu & Wu (2009).

w pozycji postwerbalnej pojawi się NP odnosząca się do części referenta tematycznego (zgodnie z zasadą „całość przed częścią”). Na przykład:

- a. klasa obiektów (referencja generyczna) – obiekty należące do tej klasy ujęte kwantytatywnie

[203] **苹果**孩子吃了一个。

Píngguǒ háizi chī le yī gè.

jabłko dziecko jeść ASP jeden CL

[Jeśli chodzi o] jabłka, to dziecko zjadło jedno.

(Shen 1996, 21)

- b. klasa obiektów – obiekty indywidualne należące do tej klasy

[204] **大学**我只想考**哈佛和伯克利**。

Dàxué wǒ zhǐ xiǎng kǎo Hāfǎ hé Bókèlì.

uniwersytet ja tylko chcę zdawać na Harvard i Berkeley

[Jeśli chodzi o] uniwersytety, to chcę zdawać tylko na Harvard i Berkeley.

(Shen 1996, 33)

- c. klasa obiektów – podklasa obiektów posiadających określoną cechę

[205] **家用电器**他总是买**进口**的。

Jiāyòng diànnqì tā zǒngshì mǎi jìnkǒu de.

sprzęt gospodarstwa domowego on zawsze kupować importowany PART

Sprzęt gospodarstwa domowego zawsze kupuje importowany. (Shen 1996, 34)

- d. obiekt indywidualny (referencja szczegółowa) stanowiący całość – część obiektu indywidualnego

[206] **这篇文章**我只写了**开头**。

Zhè piān wénzhāng wǒ zhǐ xiě le kāitōu.

ten artykuł ja tylko napisać ASP początek

[Jeśli chodzi o] ten artykuł, to napisałam tylko początek.

(Shen 1996, 34)

4.4.1. Reguły syntaktyczne vs. reguły kognitywne

Elementy przeniesione przed podmiot zawsze będą miały większy zakres semantyczny niż elementy pozostawione w pozycji pierwotnej, niezależnie od funkcji, jaką pełniły w grupie nominalnej. Istnieją

jednak pewne ograniczenia syntaktyczne, które blokują możliwość przesunięcia na pozycję inicjalną składników postwerbalnej grupy nominalnej. Pierwsze ograniczenie zidentyfikowane m.in. przez One-Soon Her (1998) dotyczy struktury rozszczepianej frazy nominalnej. Takie rozszczepienie jest możliwe tylko wtedy, gdy obydwie części rozbitej grupy nominalnej mogą samodzielnie pełnić funkcje syntaktyczne. Na przykład:

- [207] 我喜欢**红衣服**。
Wǒ xǐhuan hóng yīfu.
 ja lubić czerwony ubranie
 Lubię czerwone ubrania. (Her 1998, 7)
- [208] *衣服我喜欢**红**。
Yīfu wǒ xǐhuan hóng.
 ubranie ja lubić czerwony
 [Jeśli chodzi o] ubrania, to lubię czerwone. (Her 1998, 7)

W zdaniu [208], w wyniku przesunięcia jądra grupy nominalnej na pozycję inicjalną, w pozycji postwerbalnej znalazł się przymiotnik, który samodzielnie nie może pełnić funkcji dopełnienia. Takie zdanie można jednak „uratować”, dodając do przymiotnika partykułę strukturalną 的 (*de*) i tworząc frazę z 的 (*de*), która w zdaniu funkcjonuje jak grupa nominalna. Na przykład:

- [209] **衣服**, 我喜欢**红的**。
Yīfu wǒ xǐhuan hóng de.
 ubranie ja lubić czerwony PART
 [Jeśli chodzi o] ubrania, to lubię czerwone. (Her 1998, 7)

Podobnie w przykładzie [210]:

- [210] 我要**这一件衣服**。
Wǒ yào zhè yī jiàn yīfu.
 ja chcieć ten jeden CL ubranie
 Chcę to ubranie. (Her 1998, 7)
- [211] ***一件衣服**我要**这**。
Yī jiàn yīfu wǒ yào zhè.
 jeden CL ubranie ja chcieć ten
 [Jeśli chodzi o] jedno ubranie, chcę to. (Her 1998, 7)

Zdanie [211] jest nieakceptowalne z dwóch powodów. Po pierwsze, element pozostawiony w pozycji postwerbalnej (zaimek wskazujący) w takim zdaniu nie może samodzielnie pełnić funkcji dopełnienia; po drugie, element przesunięty na pozycję inicjalną nie może pełnić funkcji tematu, ponieważ jest kodowany jako nieokreślony, a nie można go interpretować kwantytatywnie lub jako element wyznaczający zakres. Fraza *liczebnik-klasifikator* powinna pozostać w pozycji postwerbalnej (jak w [212]), a rzeczownik przeniesiony na pozycję inicjalną powinien być interpretowany generycznie. Wtedy obydwie części rozbitej grupy nominalnej łączy relacja „zbiór – element zbioru”. Na przykład:

- [212] 衣服我要这一件。
Yīfu wǒ yào zhè yī jiàn.
 ubranie ja chcę ten jeden CL
 [Jeśli chodzi o] ubranie, chcę to jedno. (Her 1998, 7)

Istnieje jednak kategoria rzeczowników, która jak zauważyła Her, nie podlega topikalizacji niezupełnej. Są to rzeczowniki, które w danym kontekście konotują argument innego rzeczownika. Na przykład rzeczownik 计划 (*jìhuà*, ‘plan’) może tworzyć grupę nominalną z przydawką deskryptywną [213] lub argumentem [214].

- [213] 我不喜欢太夸张的计划。
Wǒ bù xǐhuan tài kuāzhāng de jìhuà.
 ja nie lubię zbyt przesadny PART plan
 Nie lubię zbyt przesadnych planów. (Her 1998, 8)

- [214] 我不喜欢出国的计划。
Wǒ bù xǐhuan chūguó de jìhuà.
 ja nie lubię wyjechać za granicę PART plan
 Nie podoba mi się plan wyjazdu za granicę. (Her 1998, 8)

W pierwszym przypadku topikalizacja z rozszczepieniem grupy nominalnej jest możliwa, a w drugim – nie. Rzeczownik nie może zostać przesunięty na pozycję inicjalną bez swojego argumentu.

- [215] 计划, 我不喜欢太夸张的。
Jìhuà wǒ bù xǐhuan tài kuāzhāng de.
 plan ja nie lubię zbyt przesadny PART
 Jeśli chodzi o plany, to nie lubię, jak są zbyt przesadne. (Her 1998, 8)

[216] *计划, 我不喜欢**出国**的。

Jìhuà wǒ bù xǐhuan chūguó de.

plan ja nie lubię wyjechać za granicę PART

Jeśli chodzi o plany, to nie lubię, tych [dotyczących] wyjazdu za granicę.

(Her 1998, 8)

A zatem przeniesienie jądra grupy nominalnej (ewentualnie z jakimś determinantem) na pozycję inicjalną jest możliwe pod warunkiem, że obydwa składniki rozbitej grupy nominalnej mogą samodzielnie pełnić funkcje syntaktyczne, a także wtedy, gdy rzeczownik łączy się z przydawką, a nie z argumentem.

Xu & Langendoen (1985) podają jeszcze jedno ograniczenie. Uważają, że do kategorii niepodlegających topikalizacji należy też przydawka, nawet jeśli ma charakter nominalny. Uzasadniają to niegramatycznością zdań typu:

[217] *曹禺的, 我喜欢**剧本**。

Cáo Yú de wǒ xǐhuan jùběn.

Cao Yu PART ja lubię dramaty

[Jeśli chodzi o] Cao Yu, [to] lubię [jego] dramaty. (Xu & Langendoen 1985, 9)

Shen (1996) natomiast podaje przykłady zdań, w których przydawka nominalna może być topikalizowana. Na przykład:

[218] 我刚换了**自行车的链条**。

Wǒ gāng huàn le zìxíngchē de liàntiáo.

ja dopiero co wymienić ASP rower PART łańcuch

Dopiero co wymieniałem łańcuch od roweru.

(Shen 1996, 34)

[219] **自行车**我刚换了**链条**。

Zìxíngchē wǒ gāng huàn le liàntiáo

rower ja dopiero co wymienić ASP łańcuch

[Jeśli chodzi o] rower, to dopiero co wymieniałem łańcuch.

(Shen 1996, 34)

[220] 孩子撕了**那本书的封面**。

Háizi sī le nà běn shū de fēngmiàn.

dziecko wydrzeć ASP ten CL książka PART przednia okładka

Dziecko wydarło przednią okładkę tej książki.

(Shen 1996, 34)

[221] 那本书孩子撕了封面。

Nà běn shū háizi sī le fēngmiàn.

ten CL książka dziecko wyrzucił ASP przednia okładka

Z tej książki dziecko wydarło przednią okładkę.

(Shen 1996, 34)

Wspólną właściwością tych przykładów jest pozostawianie elementu przesuniętego na pozycję inicjalną z elementem postwerbalnym w relacji „całość – część”, co jest zgodne z zasadą „całość przed częścią”. Łańcuch jest częścią roweru, a przednia okładka – częścią książki. W przypadku zdania [217] taka relacja nie zachodzi. Nie można bowiem uznać dramatów napisanych przez Cao Yu za część jego osoby. A zatem niegramatyczności zdania [217] nie można tłumaczyć nominalnym charakterem przydawki, lecz brakiem odpowiedniej relacji semantycznej między przydawką a rzeczownikiem przez nią określanym.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na to, że aby operacja ekstrakcji przydawki i przesunięcia jej na pozycję inicjalną skutkowało powstaniem akceptowalnego zdania, musi jej towarzyszyć operacja usunięcia partykuły strukturalnej 的 (*de*). Zjawisko, o którym mowa, staje się zrozumiałe w świetle teorii pakowania informacji. Jak wiadomo, temat odnosi się do identyfikowalnego bytu istniejącego w uniwersum dyskursu, a remat zawiera informację aktualizującą wiedzę słuchacza dotyczącą tego bytu. W przypadku zdania [219] może to być fraza 换了链条 (*huàn le liàntiáo*, ‘wymieniłem łańcuch’) lub rzeczownik 链条 (*liàntiáo*, ‘łańcuch’), w zależności od tego, czy pytanie generowane przez kontekst brzmi „co zrobiłeś z rowerem”, czy „co wymieniłeś w rowerze”. Łańcuch, który pada w odpowiedzi, jest tu jednoznacznie identyfikowany jako nieodzowna część dyskursywnego bytu, o którym mowa. Bez tego łańcucha rower nie mógłby być postrzegany jako kompletny byt. Podobnie jest z okładką, która stanowi nieodłączną część książki. A zatem, zapisując w rejestrze te informacje, odbiorca od razu je identyfikuje i interpretuje. Ten bliski związek między rowerem i jego łańcuchem oraz książką i jej okładką przejawia się także w tym, że pomiędzy tymi rzeczownikami można nie zastosować partykuły 的 (*de*) i fraza nadal będzie gramatyczna. Na przykład:

[222] 自行车链条
zìxíngchē liàntiáo
rower łańcuch
łańcuch od roweru

[223] 书封面
shū fēngmiàn
książka okładka
okładka książki

W zdaniu [217] dramaty nie są postrzegane jako inherentna właściwość bytu tematycznego, nie są więc automatycznie przypisane osobie Cao Yu. Jeśli jednak w remacie znajdzie się anaforyczny zaimek koreferencyjny, zdanie staje się gramatyczne, np.:

[224] 曹禺，我喜欢他的剧本。
Cáo Yú, wǒ xǐhuān tā de jùběn.
Cao Yu ja lubię on PART dramaty
[Jeśli chodzi o] Cao Yu, [to] lubię jego dramaty. (Xu & Langendoen 1985, 9)

4.4.2. Podsumowanie

Topikalizacja niezupełna jest zjawiskiem, w którym w sposób bardzo widoczny oddziałują na siebie wzajemnie reguły syntaktyczne, semantyczne, kognitywne i dyskursywne. Reguły kognitywne wyznaczają zbiór fraz, które podlegają rozszczepieniu. Są to grupy nominalne, których elementy łączy semantyczna relacja „całość – część”, „zbiór – element zbioru” lub „element o większym zakresie – element o mniejszym zakresie”. Reguły dyskursywne decydują o tym, która część frazy postwerbalnej zostanie przeniesiona na pozycję inicjalną, a sama operacja rozszczepienia i przeniesienia dokonuje się zgodnie z regułami syntaktycznymi.

Rozdział 5

Dyskursywne uwarunkowania topikalizacji

Zdania stopikalizowane, podobnie jak inne struktury niekanoniczne, oprócz znaczenia logiczno-semantycznego kodują także szereg dodatkowych informacji o charakterze pragmatyczno-dyskursywnym. W odpowiedni sposób zastosowane w dyskursie, poprzez inne niż w zdaniach kanonicznych uporządkowanie składników zdania, mogą w znaczący sposób wpływać na strukturę tematyczno-rematyczną i informacyjną tekstu, często pozwalając także na uzyskanie określonych efektów pragmatycznych (np. wyrażenie emfazy czy kontrastu). Poza tym, dzięki tworzeniu połączeń z dyskursem poprzedzającym i następującym, wnoszą znaczący wkład w budowanie spójnej wypowiedzi i ułatwiają jej przetwarzanie.

Te dwa rodzaje funkcji topikalizacji (pragmatyczne i dyskursywne) są ze sobą ściśle powiązane, oddziałują na siebie wzajemnie i nie mogą być rozpatrywane niezależnie od siebie.

5.1. Udział topikalizacji w tworzeniu struktury informacyjnej dyskursu

Topikalizacja jest operacją, która modyfikując podstawowy szyk składników zdania, w szczególny sposób uwydatnia jego dwie pozycje: inicjalną i finalną. Te pozycje są bardzo istotne z punktu widzenia organizacji informacji w zdaniu i w dyskursie.

Pozycję inicjalną zajmuje zwykle składnik niosący informację znaną, osadzoną w kontekście, na której, niczym na fundamencie, budowana jest cała struktura informacyjna zdania. Dla nadawcy wypowiedzi stanowi ona punkt wyjścia w procesie konstruowania zdania, a dla odbiorcy – początek jego interpretacji. Z punktu widzenia mentalnego modelu dyskursu element inicjalny odsyła do bytu, który zwykle znajduje się już w magazynie wiedzy słuchacza, i z którym zostaną powiązane informacje o potencjale aktualizacyjnym niesione przez wyrażenie rematyczne. A zatem pozycja inicjalna jest bardzo istotna ze

względu na osadzenie informacji w kontekście i zapewnienie ciągłości z dyskursem poprzedzającym, ale z punktu widzenia przekazywanego komunikatu nie ma większej wartości informacyjnej¹¹⁵.

Natomiast element finalny (lub inny składnik zdania w fokusie) jest zwykle dość mocno uwydatniony informacyjnie. Często niesie informację nową, najbardziej zaskakującą, niemożliwą do wywnioskowania z kontekstu, mającą największy potencjał aktualizacyjny i, co za tym idzie, w największym stopniu przyczyniającą się do rozwoju dyskursu. Składnik ten ma minimalne znaczenie z punktu widzenia związków z kontekstem poprzedzającym, ale przypisuje mu się największą wartość informacyjną i znaczący wpływ na dyskurs następujący. Nie wolno go zatem opuszczać w zdaniach eliptycznych.

Można więc powiedzieć, że w zdaniu pojedynczym na płaszczyźnie pragmatycznej współlistnieją ze sobą dwa systemy prominenencji (uwydatniania) realizowane przez strukturę tematyczno-rematyczną i informacyjną zdania. Prominenencji tematycznej (tematowi) towarzyszy obniżenie wartości informacyjnej, a elementem nietematycznym (z apogeum w fokusie) – jej zwiększenie. W ten sposób w kolejno następujących po sobie zdaniach składających się na dyskurs powstają dwie fale: tematyczna i informacyjna, które niczym sinusoida na przemian wznoszą się i opadają, tworząc, jak to nazwał Eden Sum-hung Li, „informacyjny puls tekstu”¹¹⁶.

Strumień dyskursu w języku chińskim podąża więc okresowo od zorientowanego na mówcę tematu do zorientowanego na słuchacza fokusa. Zadaniem niekanonicznych struktur syntaktycznych stosowanych przez nadawcę wypowiedzi jest uporządkowanie materiału językowego o różnej wartości informacyjnej w taki sposób, by dopasować go do powyższego schematu i odpowiednio wbudować w kreowany przez słuchacza mentalny model dyskursu. Jeśli w danym momencie interakcji składnikiem tematycznym ma zostać grupa nominalna, która w zdaniu kanonicznym zajmowałaby pozycję postwerbalną, należy przesunąć ją na początek zdania, czyli zastosować topikalizację.

---

¹¹⁵ To dlatego w chińskich zdaniach wchodzących w skład łańcucha tematycznego temat nie musi być wyrażony eksplicytnie.

¹¹⁶ Li (2007, 160).

5.1.1. Temat a dyskurs poprzedzający

5.1.1.1. Tematy typu *aboutness*

Wśród analityków dyskursu panuje powszechne przekonanie, że przenoszenie składnika postwerbalnego na pozycję inicjalną (tematyczną) wymaga, by był on anaforycznie powiązany z dyskursem poprzedzającym (zob. Reinhart 1981, Vallduvi 1993, Birner & Ward 1998, Ward & Birner 2001 etc.). Reprezentuje bowiem byt dyskursywny, do którego odnosi się informacja zawarta w remacie, i który musi być możliwy do zidentyfikowania przez odbiorcę wypowiedzi, a więc zwykle wcześniej wprowadzony do dyskursu, odpowiednio zdefiniowany i dostępny wszystkim uczestnikom aktu komunikacyjnego.

Z analizy autentycznego materiału językowego wynika jednak, że relacje między składnikiem topikalizowanym a dyskursem poprzedzającym są znacznie bardziej złożone i różnorodne.

5.1.1.1.1. Linki koreferencyjne

Najbardziej prototypową relacją łączącą składnik tematyczny z dyskursem poprzedzającym jest koreferencja. Topikalizowane wyrażenie tematyczne odnosi się wtedy do bytu, który już wcześniej został eksplicytnie wprowadzony do uniwersum dyskursu, a zatem jest dany i może być łatwo zidentyfikowany przez odbiorcę wypowiedzi. W zdaniach kanonicznych składnik tematyczny odsyłający do tak łatwo identyfikowalnego bytu może przybrać różne formy, najczęściej anafory zerowej lub zaimkowej. Anafora nominalna występuje stosunkowo rzadko. Według Chena (1986, 118) częstotliwość jej stosowania wynosi zaledwie 26%. Jednak w odniesieniu do formy tematycznego składnika zdania stopikalizowanego, które jest strukturą nacechowaną, można się spodziewać większych ograniczeń.

W analizowanym korpusie zidentyfikowano następujące formy wyrażenia tematycznego zdań stopikalizowanych, które z dyskursem łączy link anaforyczny oparty na koreferencji:

1. Grupa nominalna określona z determinantami – wykładnikami referencji

[225] 望着下属们不解的眼光，

Wàng zhe xiàshǔmen bùjiě de yǎnguāng,
patrzeć ASP podwładni nierozumiejący PART spojrzanie
Widząc nierozumiejące spojrzenia podwładnych,

李志强清了一下喉咙，

Lǐ Zhìqiáng qīng le yīxià hóulóng,
Li Zhiqiang oczyścić ASP jeden raz gardło
Li Zhiqiang odchrząknął [dosł. oczyścił gardło],

继续说：“公司专门设**一大房间**，注意，

jìxù shuō: „Gōngsī zhuānmén shè yī dà fángjiān, zhùyì,
kontynuować mówić spółka specjalnie urządzić jeden duży pokój uważać
i dalej mówił: „Spółka specjalnie urządziła jeden duży pokój, uwaga,

这房间我特请心理学家和行为科学家来布置。

zhè fángjiān wǒ tè qīng xīnlǐxuéjiā hé xíngwéi kēxuéjiā lái bùzhì.
ten pokój ja specjalnie prosić psycholog i behawiorysta przyjść urządzić
[jeśli chodzi o] ten pokój, to specjalnie poprosiłem psychologa i behawiorystę,
aby przyszli [go] urządzić. (044, 文件名\当代\CWAC\CMT0202.txt)

Fragment [225] zawiera przykład linku anaforycznego opartego na relacji koreferencji, który łączy temat stopikalizowanego zdania 这房间 (*zhè fángjiān*, ‘ten pokój’) z wyrażeniem wprowadzającym do dyskursu nowego referenta, tj. 一大房间 (*yī dà fángjiān*, ‘jeden duży pokój’). Topikalizowany składnik tematyczny reprezentowany jest przez frazę nominalną z wykładnikiem referencji, tj. zaimkiem wskazującym 这 (*zhè*, ‘ten’). W takich przypadkach dystans referencyjny¹¹⁷ między obydwooma wspomnieniami referenta jest często dość krótki i wynosi 1-2 zdania. Większa odległość jest możliwa tylko wtedy, gdy zdania oddzielające obydwa wspomnienia referenta mają inny charakter niż zdania połączone linkiem koreferencyjnym, łączą je relacje retoryczne o odmiennym charakterze, w związku z czym należą do innego poziomu w hierarchii dyskursu. Na przykład:

¹¹⁷ Dystans referencyjny (RD – *referential distance*) mierzy odległość badanego składnika od ostatniego wspomnienia jego referenta w dyskursie poprzedzającym. Wyraża się go liczbą zdań oddzielających od siebie te dwie jednostki językowe (Givón 1983).

[226] 在**垃圾**里我还找到了两部译稿。

Zài lājī lǐ wǒ hái zhǎodào le liǎng bù yìgǎo.

w śmieci środek ja jeszcze znaleźć ASP dwa CL tłumaczenie

W śmieciach znalazłem jeszcze dwa tłumaczenia.

一部是北大王力教授译的法国波德莱尔的《恶之花》，

Yī bù shì Běi-Dà Wáng Lì jiàoshòu yì de Fǎguó Bōdé lái'ěr de „È zhī huā”,

jeden CL być Uniwersytet Pekijski Wang Li profesor przetłumaczyć PART
Francja Baudelaire PART zło PART kwiat

Jedno to przetłumaczone przez profesora Wang Li z Uniwersytetu Pekieskiego
francuskie „Kwiaty zła” Baudelaire’a,

译成中国古典诗的形式。

yì chéng Zhōngguó gǔdiǎn shī de xíngshì.

przetłumaczyć na Chiny klasyczny poezja PART forma

przetłumaczone na chiński w formie wiersza klasycznego.

这堆垃圾我仔细地清理了三天。

Zhè duī lājī wǒ zīxì de qīnglǐ le sān tiān.

ten stos śmieci ja staranny PART porządkować ASP trzy dni

Ten stos śmieci starannie porządkowałem przez trzy dni.

(045, 当代\报刊\作家文摘\1995\1995B.TXT)

We fragmencie [226] zdania ze wzmiankami o referencie to zdania o perspektywie aktywnej, posuwające narrację naprzód, a struktury pomiędzy nimi to zdania o perspektywie deskryptywnej.

Składnik tematyczny w zdaniu stopikalizowanym może także tworzyć linki anaforyczne z zerową reprezentacją referenta istniejącego w aktualnym kontekście sytuacyjnym. Na przykład:

[227] 他 (...) 将两万元现金摆在王家桌上。(...)

Tā (...) jiāng liǎng wàn yuán xiànjīn bái zài Wáng jiā zhuō shàng. (...)

on OM dwa dziesięć tysięcy juan gotówka położył na Wang dom stół na

Dwadzieścia tysięcy juanów w gotówce położył na stole w domu Wangu.

“拿回去，**这钱我不要。**”

Ná huíqù, zhè qián wǒ bù yào.

wziąć z powrotem COMPL ten pieniądz ja nie chcieć

„Weź [je] z powrotem, tych pieniędzy nie chcę”.

(046, 当代\报刊\人民日报\1993年人民日报\11月份.txt)

Stopikalizowane wyrażenie 这钱 (*zhè qián*, ‘te pieniądze’) odnosi się do referenta, który nie został eksplicytnie wspomniany w poprzednim zdaniu: „拿回去 (*Ná huí qù*, ‘Weź z powrotem’). Można go jednak bez problemu odtworzyć z kontekstu. Nie ma wątpliwości, że w momencie wypowiedzania tego zdania jego temat (pieniądze) znajdował się już w centrum uwagi uczestników aktu komunikacyjnego.

2. Zaimek osobowy

W języku chińskim anafora zaimkowa zwykle nie jest stosowana do kodowania bytów nieożywionych¹¹⁸, dlatego na pozycję tematu mogą zostać przeniesione tylko zaimki odnoszące się do referentów osobowych. Mogą one tworzyć linki anaforyczne z innymi zaimkami.

Zaimki osobowe nie są kategorią jednorodną. Zaimki 1. i 2. osoby „pełnią funkcję referencyjną, wyznaczając osoby poprzez ukazanie ich stosunku do aktu mowy”¹¹⁹. Podobnie jak imiona własne, odsyłają do określonych obiektów w uniwersum dyskursu i w danej sytuacji komunikacyjnej pozwalają na jednoznaczną identyfikację referenta. Te właściwości zaimków decydują o sposobie ich stosowania w dyskursie. Zdanie, w którym w pozycji inicjalnej stoi zaimek 1. os., jest zwykle bezpośrednią reakcją na pytanie lub komunikat skierowany do osoby mówiącej, a więc referent jest wcześniej wspomniany w dyskursie, zwykle w pozycji tematycznej. Poza tym dystans referencyjny między zaimkiem w pozycji tematycznej zdania stopikalizowanego a ostatnim wspomnieniem referenta w dyskursie jest bardzo mały, zwykle wynosi 1, rzadziej 2. Na przykład:

[228] “你一个人能带好他吗？”

„*Nǐ yī gè rén néng dài hǎo tā ma?*

ty jeden CL człowiek być w stanie opiekować się on MOD

„Czy ty jesteś w stanie sama się nim opiekować?”

咱们现在是两个人，你都...” (...)

Zánmen xiànzài shì liǎng gè rén, nǐ dōu...”

my teraz być dwa CL człowiek ty wszystko

Teraz jesteśmy we dwoje, a ty...”

¹¹⁸ Wyjątki stanowią zdania, w których konieczność zastosowania zaimka jest uzasadniana względami syntaktycznymi (np. w zdaniach z *ba*).

¹¹⁹ Polański (1993, 609).

“谢谢，**我**你不用担心，
„*Xièxie, wǒ nǐ bù yòng dānxīn,*
dziękuję, ja ty nie trzeba się martwić
Dziękuję, o mnie nie musisz się martwić,

我会安排好一切。让人担心的是你。”
wǒ huì ānpáihǎo yīqiè. Ràng rén dānxīn de shì nǐ.
ja móc organizować COMPL wszystkie pozwolić człowiek martwić się PART
być ty
wszystko zorganizuję. [Tym, o kogo] się martwią, jesteś ty.
(010, 当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt)

Nieco inaczej funkcjonują zaimki 3. osoby, które same nie pełnią funkcji referencyjnych i nie pozwalają na jednoznaczną identyfikację referenta. Mimo to mogą pojawić się w pozycji tematycznej zdań stopikalizowanych. Identyfikacja bytu tematycznego w takich zdaniach jest możliwa albo dzięki wykorzystaniu deiktycznych właściwości zaimków, albo dzięki linkom anaforycznym łączącym je z wyrażeniami referencyjnymi obecnymi w dyskursie poprzedzającym. Na przykład:

[229] 林小枫一手捂着脸一手指宋建平，
Lín Xiǎofēng yī shǒu wǔ zhe liǎn yī shǒu zhǐ Sòng Jiànpíng,
Lin Xiaofeng jeden ręka zakryć ASP twarz jeden ręka wskazywać Song Jianping
Lin Xiaofeng jedną ręką zakrywała twarz, drugą wskazywała na Song Jianpinga.

“妈， 他 ——”	(...)	“妈！妈？……您怎么啦？”
“ <i>Mā, tā...</i> ”		“ <i>Mā! Mā? ...Nǐ zěnmē la?</i> ”
mama on		mama mama ty jak MOD
„Mamo, on ...”		„Mamo! Mamo? Co ci jest?”

“ 他 我不管！	我只管你！	我只管我的孩子！”
“ <i>Tā wǒ bù guǎn!</i>	<i>Wǒ zhǐ guǎn nǐ!</i>	<i>Wǒ zhǐ guǎn wǒ de hái zi!</i> ”
on ja nie obchodzić	ja tylko obchodzić ty	ja tylko obchodzić ja PART dziecko
„On mnie nie obchodzi! Obchodzisz mnie tylko ty! Obchodzi mnie tylko moje dziecko!”		(009, 当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt)

We fragmencie [229] zaimek 他 (*tā*, ‘on’) zajmujący pozycję inicjalną w zdaniu stopikalizowanym jest połączony linkiem anaforycznym z podobnym zaimkiem w jednym z poprzednich zdań. Choć żaden z tych zaimków nie jest referencyjny, identyfikacja bytu tematycznego jest możliwa. Byt ten istnieje bowiem w bezpośrednim kontekście czasowo-

-przestrzennym komunikatu i łatwo może się znaleźć w centrum uwagi przywołany gestem jednego z uczestników sytuacji komunikacyjnej (który to gest pełni funkcję referencyjną). Stosunkowo niewielki dystans między zaimkami, brak referentów interferujących, a także kontrast w dyskursie następującym sprawiają, że identyfikacja referenta tematycznego jest tu jednoznaczna. Niemniej jednak deiktyczne zastosowanie zaimka 3. osoby w języku chińskim w niektórych kontekstach uważane jest za niezbyt uprzejme i w efekcie rzadko spotykane¹²⁰. Znacznie częściej zaimek ten pełni funkcję anaforyczną. Stanowi wtedy substytut pełnej grupy imiennej lub innego wyrażenia leksykalnego występującego w dyskursie poprzedzającym i w ten sposób umożliwia identyfikację referenta. Na przykład:

- [230] “你怎么不去找**白石文**，告诉**他**别给我妈开门？” (...)
 „*Nǐ zěnme bù qù zhǎo Bái Shíwén, gàosu tā bié gěi wǒ mā kāi mén?*” (...)
 ty dlaczego nie iść szukać Bai Shiwen powiedzieć mu nie dla ja mama otwierać drzwi
 „Dlaczego nie pójdziesz do Bai Shiwena powiedzieć mu, by nie otwierał drzwi mojej mamie?”
- “**他**我原来也打算找**找**的，这样对他也不好嘛，是不是？”
 „*Tā wǒ yuánlái yě dǎsuàn zhǎozhao de, zhèyàng duì tā yě bù hǎo ma, shì bù shì?*”
 on ja pierwotnie też zamierzać szukać MOD tak do on nie też dobry MOD być nie być
 „Jego też pierwotnie miałam zamiar szukać, [ale] to nie byłoby dla niego dobre, prawda?” (033, 当代\文学\大陆作家\迟子建 岸上的美奴.txt)

W przykładzie [230] zaimek w pozycji inicjalnej z dyskursem poprzedzającym łączy linki anaforyczne odsyłające do grupy imiennej 白石文 (*Bái Shíwén*), która jest wyrażeniem referencyjnym. Dzięki tym połączeniom identyfikacja referenta, mimo obecności drugiego zaimka (referenta interferującego), jest możliwa. Referent musi jednak znajdować się w centrum uwagi interlokutorów lub być obecny w aktualnym kontekście sytuacyjnym.

3. Minimalna grupa nominalna

Link anaforyczny oparty na relacji koreferencji może być też realizowany przez minimalną grupę nominalną, czyli rzeczownik bez determinantów. Na przykład:

¹²⁰ Zob. Liu et al. (2004, 76).

- [231] “**费用**太大了， 我怕洛阳承担不了Ø。”
 „Fèiyòng tài dà le, wǒ pà Luò Yáng chéngdān bù liǎo.”
 koszt zbyt duży MOD ja bać się Luo Yang ponieść NEG COMPL
 „Koszty są zbyt duże, boję się, że Luo Yang nie będzie w stanie ich ponieść.”
- 侯博说。 “**费用**我出。”
 Hóu Bó shuō. „Fèiyòng wǒ chū.”
 Hou Bo mówić koszt ja wydać
 Hou Bo powiedział. „Koszty ja pokryję.”(047, 当代\文学\大陆作家\皮皮.txt)

Choć formalnie minimalne grupy nominalne są nieoznaczone pod względem określoności i pozbawione wykładników referencji, to jednak w języku chińskim przeniesienie ich na pozycję inicjalną wiąże się z nadaniem im interpretacji określonej. Uważane są więc za referencyjne i zdolne do tworzenia połączeń opartych na relacji koreferencji z wyrażeniami, które zostały już wcześniej użyte w dyskursie.

Wyrażenie tematyczne zdania stopikalizowanego i wyrażenie pozostające z nim w relacji koreferencji nie muszą być homosignifikacyjne ani nawet synonimiczne, wystarczy, że odnoszą się do tego samego referenta. Na przykład:

- [232] 哦，出发前有人给你介绍
 Ō, chūfā qián yǒu rén gěi nǐ jièshào
 o, wyjazd przed być człowiek dla ty przedstawić
 O, przed wyjazdem pewien człowiek przedstawił ci

一位刚从美国留学归来的**博士**，
 yī wèi gāng cóng Měiguó liúxué guīlái de bóshì,
 jeden CL dopiero co z Ameryka studiować (za granicą) wrócić PART doktor
 jakiegoś doktora, który dopiero co wrócił ze studiów w Ameryce.

人我已经见过，我和你妈都感到Ø不错……
 rén wǒ yǐjīng jiàn guo, wǒ hé nǐ mā dōu gǎndào bùcuò...
 człowiek ja już widzieć EXP ja i ty mama wszyscy czuć nieźle
 Widziałam już tego człowieka, ja i twoja mama czujemy, że jest niezły...
 (021, 当代\史传\宋氏家族全传.txt)

W takim przypadku jednak dystans pomiędzy dwoma wyrażeniami koreferencyjnymi jest minimalny (wynosi 1). Większy dystans możliwy jest wtedy, gdy wyrażenia te są identyczne. Na przykład:

[233] “你现在还不能吃**水果**,
„*Nǐ xiànzài hái bù néng chī shuǐguǒ*,
ty teraz jeszcze nie móc jeść owoc
„Teraz jeszcze nie możesz jeść owoców,

过后, 我再给你捎些别的来吧。”
guòhòu, wǒ zài gěi nǐ shāo xiē biéde lái ba.”
potem ja znowu dla ty brać trochę inny COMPL MOD
potem znowu przyniosę ci trochę innych [rzeczy].”

光一乖乖地躺下了。
Guāng Yī grzecznie PART kłaść się COMPL MOD
Guang Yi grzecznie się położył.

一来坐在那里十分难受,
Yī lái zuò zài nàlǐ shífēn nánshòu,
jeden PART siedzieć w tam bardzo niewygodny
Po pierwsze, siedzenie tam było bardzo niewygodne,

二来他亦不愿拂市子的好意。
èr lái tā yì bù yuàn fú Shìzǐ de hǎoyì.
dwa PART on też nie być chętnym nadużywać Shizi PART życzliwość
po drugie, on też nie był skłonny do działania wbrew dobrej woli Shizi.

“快躺下吧”。市子亲切地说。
„*Kuài tǎngxià ba*”. *Shìzǐ qīnqiè de shuō*.
szybko leżeć COMPL MOD Shizi serdecznie PART mówić
„Połóż się szybko”. Serdecznie powiedział Shizi.

“不用了, **水果**我可以绞碎了吃” (...).
„*Bùyòng le, shuǐguǒ wǒ kěyǐ jiǎosui le chī*” (...).
nie trzeba MOD owoce ja móc rozdrobnione ASP jeść
Nie trzeba. Owoce mogą jeść rozdrobnione.

(048, 当代\翻译作品\文学\生为女人.txt上文)

5.1.1.1.2. Relacje na zbiorze częściowo uporządkowanym¹²¹

Stopikalizowane wyrażenie tematyczne nie zawsze jednak odnosi się do referenta o statusie *datum* eksplicytnie wyrażonego we wcze-

¹²¹ Zbiorem częściowo uporządkowanym jest zbiór, którego niektóre elementy można uporządkować pod względem wielkości, zakresu itp., a niektórych – nie. W takim zbiorze zachodzą relacje zwrotne, przechodnie i antysymetryczne.

śniejszym dyskursie. Czasem jego desygnatem jest byt, który nigdy wcześniej nie został wspomniany w danej sytuacji komunikacyjnej, a mimo to jest identyfikowalny i bez problemu akceptowany w funkcji tematu. Źródłem jego identyfikowalności jest wtedy relacja łącząca go z innym bytem już istniejącym w uniwersum dyskursu, przypominająca którąś z relacji zachodzących w zbiorze częściowo uporządkowanym, np. relację „bycia częścią”, „bycia elementem”, „bycia typem” itp.¹²²

1. Relacja *zbiór – element zbioru*

[234] 为把儿子培养成才，我与爱人商量分工，
Wèi bǎ érzi péiyǎng chéngcái, wǒ yǔ àirén shāngliang fēngōng,
aby OM syn rozwinać talent ja i współmałżonek rozmawiać podział obowiązków
Aby wykształcić syna, ja i współmałżonek rozmawialiśmy o podziale obowiązków,

以前爱人连块手绢都是我洗的，
yǐqián àirén lián kuài shǒujuàn dōu shì wǒ xǐ de,
przedtem małżonek nawet CL chusteczka zawsze być ja prac MOD
przedtem nawet chusteczki mężowi prałam,

[234a] 现在我让他分担一部分**家务**。
xiànzài wǒ ràng tā fēndān yī bùfēn jiāwù.
teraz ja pozwolić on dzielić jeden część obowiązków domowy
teraz kazałam mu przejąć część obowiązków domowych.

“以后**买粮买菜，早饭**归你做；
„Yǐhòu mǎi liáng mǎi cài, zǎofàn guī nǐ zuò:
potem kupić żywność kupić warzywa śniadanie należeć do ty zrobić
„Odtąd zakup żywności i warzyw oraz śniadania będą należały do twoich obowiązków;

[234b,c] **中、晚饭**我做，**其他活**我做。”
zhōng, wǎnfàn wǒ zuò, qítā huó wǒ zuò.
obiad kolacja ja robić inna praca ja robić
obiad i kolację ja będę robić, inne prace ja będę wykonywać.”
(049, 当代\报刊读者\读者(合订本).txt)

We fragmencie [234] w dyskursie poprzedzającym został eksplcytnie wyznaczony zbiór **家务** (*jiāwù*, obowiązki domowe) [234a]. Składniki tematyczne w dwóch zdaniach stopikalizowanych [234 b, c]

¹²² Zob. Ward & Birner (2001).

denotują elementy tego zbioru. Ich przeniesienie z pozycji postwerbalnej na pozycję inicjalną jest więc licencjonowane przez istnienie relacji *A jest rodzajem B*, gdzie B to zbiór obowiązków domowych, a A – to poszczególne zajęcia (posiłki, zakupy etc.). Mówca, budując dyskurs, zakłada, że słuchacz jest w stanie zrekonstruować te relacje, więc wszystkie byty nimi połączone traktowane są jak identyfikowalne. Ten fragment kontekstu, który wyznacza zbiór częściowo uporządkowany i do którego odsyła wyrażenie tematyczne, nazywa się kotwicą (*anchor*) lub zbiorem zakotwiczającym (*anchoring set*)¹²³.

2. Relacja „całość – część”

Inny typ relacji w zbiorze częściowo uporządkowanym prezentuje fragment [235].

[235] 我在市局招待所给你要个房间,
Wǒ zài shìjú zhāodàisuǒ gěi nǐ yào gè fángjiān,
ja w urząd miasta dom gościnny dla ty chcieć CL pokój
Zamówiłem dla ciebie pokój w domu gościnnym Urzędu Miasta.

旅馆就不要再去了,
lǚguǎn jiù bù yào zài qù zhù le,
hotel więc nie jeszcze iść mieszkać MOD
do hotelu nie idź więc już więcej mieszkać.

房间我派人给你退掉,
fángjiān wǒ pàirén gěi nǐ tuìdiào,
pokój ja wysłać człowiek dla ty wymeldować się COMPL
[Jeśli chodzi o] pokój, [to] wyślę kogoś, by cię wymeldował.

这样也方便, 安全些。
zhèyàng yě fāngbiàn, ānquán xiē.
tak też wygodnie bezpiecznie trochę
Tak też będzie wygodnie i trochę bezpieczniej.

(050, 当代\文学\大陆作家\王朔c.txt)

W przykładzie [235] link anaforyczny łączy dwa byty, z których jeden stanowi część składową drugiego. Byt reprezentowany przez wyrażenie tematyczne przeniesione na pozycję inicjalną, tj. 房间 (*fángjiān*, ‘pokój’), jest częścią większego bytu, kotwicy, tj. 旅馆

¹²³ Ward & Birner (2001, 10-11).

(*lǚguǎn*, ‘hotel’). A zatem relacją porządkującą byty dyskursywne w częściowo uporządkowanym zbiorze jest tu relacja *A jest częścią B*.

3. Relacja *element zbioru – element zbioru*

Czasem zbiór zakotwiczący referenta tematycznego nie jest eksplicytnie wyrażony w dyskursie, a mimo to można go zrekonstruować na podstawie innego bytu, który też do niego należy. Na przykład:

[236] 当前我们谈灾害的时候,
Dāngqián wǒmen tán zāihài de shíhòu,
obecnie my rozmawiać klęski PART czas
Obecnie podczas rozmów o klęskach

特别强调**城市**,
tèbié qiángdiào chéngshì,
szczególnie podkreślać miasto
szczególnie podkreślamy [problem] miast,

农村我们同样重视,
nóngcūn wǒmen tóngyàng zhòngshì,
wieś my tak samo zwracać uwagę
na wieś tak samo zwracamy uwagę,

但是农村它所造成的损失显然没有城市大, (...).
dànshì nóngcūn tā suǒ zàochéng de sūnshī xiǎnrán méiyǒu chéngshì dà.
ale wieś ono PART spowodować PART straty oczywiście nie mieć miasto duży
ale oczywiście jest, że na wsi spowodowane przez nie straty nie są tak duże jak
w mieście.

(051, 当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\
040105-040309\1月6日 大地震 张少泉.txt)

We fragmencie [236] zbiór zakotwiczący nie jest wcześniej wspomniany w dyskursie, ale można go odtworzyć z kontekstu na podstawie relacji łączących byty reprezentowane przez wyrażenia *城市* (*chéngshì*, ‘miasto’) i *农村* (*nóngcūn*, ‘wieś’). Obydwa byty należą do zbioru form osadnictwa. Wyrażenie oznaczające element zbioru zakotwiczącego, który umożliwia jego odtworzenie (tu: *城市* *chéngshì*, ‘miasto’), nazywane jest elementem wyzwalającym (*trigger*)¹²⁴.

Z analizy materiału językowego wynika, że w przypadkach, kiedy referent tematyczny zdania stopikalizowanego z dyskursem poprzedza-

¹²⁴ Ward & Birner (2001).

jącym pozostaje w relacjach na zbiorze częściowo uporządkowanym, z reguły jest on kodowany jako minimalna grupa nominalna, a dystans referencyjny między nim a odpowiednim wyrażeniem zwykle nie jest duży i wynosi 1-2 zdania.

Topikalizacja może więc być licencjonowana nie tylko wcześniejszym wprowadzeniem do dyskursu bytu, do którego odsyła stopikalizowane wyrażenie tematyczne, ale także wspomnieniem innego bytu pozostającego z nim w relacji na zbiorze częściowo uporządkowanym. Wydaje się, że wspomnienie danego referenta nie tylko otwiera jego własny rejestr w uniwersum dyskursu, ale także aktywuje rejestry referentów powiązanych z nim najróżniejszymi relacjami. Byty te, choć początkowo nie znajdują się w centrum uwagi słuchacza, to jednak pozostają w stanie aktywacji, mają zdolność do tworzenia linków ko-referencyjnych i w każdej chwili mogą otrzymać status tematu.

5.1.1.1.3. Wnioskowanie z kontekstu

Relacja, która łączy temat z dyskursem poprzedzającym, nie musi być relacją z elementem wyrażonym eksplicytnie. Istnienie bytu licencjonującego topikalizację może zostać wywnioskowane z kontekstu. Na przykład:

[237] 我儿子在美国洛杉矶留学,
Wǒ érzi zài Měiguó Luòshānjī liúxué,
ja syn w Ameryka Los Angeles studiować za granicą
Mój syn studiował w Los Angeles w Ameryce,

所以我就跟文化部说,
suǒyǐ wǒ jiù gēn Wénhuà Bù shuō,
dlatego ja właśnie z kultura departament mówić
dlatego rozmawiałem z Departamentem Kultury,

能不能我去加拿大途经洛杉矶的时候住十天,
néng bù néng qù Jiānádà tújīng Luòshānjī de shíhòu zhù shí tiān
móc nie móc jechać Kanada przez Los Angeles PART czas mieszkać dziesięć dni
[zapytałem], czy mógłbym w drodze do Kanady, przejeżdżając przez Los Angeles, zatrzymać się [tam] na dziesięć dni,

[Treści wywnioskowane z kontekstu z wykorzystaniem wiedzy o świecie: z pobyt w Los Angeles związane są pewne koszty.]

这个费用我自掏，不要公家掏。

zhè gè fèiyòng wǒ zìtāo, bù yào gōngjiā tāo.

ten CL koszt ja sam wyłożyć nie chceć publiczny wyłożyć

te koszty sam poniosę, nie chcę korzystać ze środków publicznych.

(052, 当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 沉浮.txt)

W tym fragmencie dyskursu byt, do którego odsyła wyrażenie tematyczne **这个费用** (*zhè gè fèiyòng*, ‘te koszty’) został wywnioskowany z informacji o dziesięciodniowym pobycie w Los Angeles, który zgodnie z powszechną wiedzą i doświadczeniem wiąże się z koniecznością poniesienia określonych kosztów. Podobnie jak w przypadku relacji na zbiorze częściowo uporządkowanym, dystans między składnikiem tematycznym a elementem inicjującym proces wnioskowania zwykle nie jest duży. Treści wywnioskowane z kontekstu funkcjonują w tekście podobnie jak informacje wyrażone eksplicitnie. Nawiazujące do nich wyrażenia tematyczne mogą być kodowane jako grupy nominalne o referencji określonej z zaimkiem wskazującym lub nieoznaczone co do określoności, ale interpretowane jako określone.

5.1.1.2. Tematy wyznaczające zakres

5.1.1.2.1. Temat wyznaczający zakres z elementem deskryptywnym

Jak wiadomo, jedną z funkcji tematu jest wyznaczanie zakresu, w jakim znajdują zastosowanie informacje zawarte w remacie. Takie tematy zwykle wyznaczają zbiory referentów, które z dyskursem poprzedzającym powiązane są relacjami podobnymi do tych, jakie wiążą referenty indywidualne. Na przykład:

[238] “我管理**香港的鸟**，是政府的雀鸟管家。

„*Wǒ guǎnlǐ Xiānggǎng de niǎo, shì zhèngfǔ de quèniǎo guǎnjiā.*

ja zajmować się Hongkong PART ptak być rząd PART ptak zarządca

Opiekuję się ptakami w Hongkongu, jestem rządowym nadzorcą ptaków. (...)

当然，**野生的鸟**我们是管不来的。

Dāngrán, yěshēng de niǎo wǒmen shì guǎn bu lái de.

oczywiście dziki PART ptak my być zajmować się NEG COMPL PART

Oczywiście dzikimi ptakami nie jesteśmy w stanie się zajmować.

我们主要的工作是监察饲养在政府公园里的鸟，(…)
Wōmen zhǔyào de gōngzuò shì jiānchá sīyǎng zài zhèngfǔ gōngyuán li de niǎo.
my główny PART praca być nadzorować karmić w rząd park w środku PART ptak
Nasza praca polega głównie na nadzorowaniu i karmieniu ptaków w rządowych
parkach. (053, 当代\文学\香港作家\张小娴\蝴蝶过期居留.txt)

We fragmencie [238] składnik przeniesiony na pozycję inicjalną 野生的鸟 (*yěshēng de niǎo*, ‘dzikie ptaki’) tworzy link z wyrażeniem 香港的鸟 (*Xiānggǎng de niǎo*, ‘ptaki w Hongkongu’) oparty na relacji na zbiorze częściowo uporządkowanym (*A jest elementem B*). Inaczej mówiąc, zbiór dzikich ptaków wspomniany w zdaniu stopikalizowanym i zbiór ptaków hodowanych w parkach rządowych to podzbiory tego samego zbioru wszystkich ptaków żyjących w Hongkongu.

Temat wyznaczający zakres często realizowany jest jako grupa nominalna determinacyjna z elementem, który może pełnić funkcje deskryptywne. Taka fraza w pozycji postwerbalnej miałaby charakter opisowy, np.:

[239] 她虽身患癌症，进行过两次**大的手术**，
Tā suī shēn huàn áizhèng, jìnxín guò liǎng cì dà de shòushù,
ona chociaż organizm zachorować rak przeprowadzić EXP dwa CL duży PART
operacja
Chociaż zachorowała na raka i przeszła dwie poważne operacje,

但她从没有因此而中断对患者的精心治疗。
dàn tā cóng méiyǒu yīncǐ ér zhōngduàn duì huànzhě de jīngxīn zhìliáo.
ale ona nigdy nie z tego powodu SP przerwać w stosunku do chory PART troskliwa opieka medyczna
to jednak nigdy z tego powodu nie przerwała troskliwej opieki nad chorymi.
(当代\报刊\1994年报刊精选\12.txt)

W pozycji prewerbalnej jednak traci ona swój opisowy charakter i wymaga interpretacji ograniczającej, np.:

[240] **大的手术**他不敢动。
Dà de shòushù tā bù gǎn dòng
duży PART zabieg on nie ośmielić się zrobić
Dużych zabiegów nie ośmiela się wykonywać.
(054, 当代\文学\大陆作家\汪曾祺.TXT)

Element pełniący funkcję przydawki w inicjalnej grupie nominalnej podaje kryteria przynależności bytów do wyznaczonego przezeń zakresu.

Temat wyznaczający zakres często występuje w zdaniach o charakterze kontrastywnym, które zastosowane samodzielnie nie stanowią wyczerpującej odpowiedzi na pytanie implikowane przez kontekst. Zwykle towarzyszy im więc drugie zdanie z tematem wyznaczającym zakres komplementarny. Na przykład:

[241] 他也有使树剪子的时候。

Tā yě yǒu shǐ shù jiǎnzi de shíhou.

on też mieć używać drzewo nożyce PART czas

Ale był też czas, kiedy używał nożyc [do przycinania gałęzi] drzew.

大的手术他不敢动, (...)

Dà de shǒushù tā bù gǎn dòng,

duży PART zabieg on nie ośmielić się zrobić

Dużych zabiegów nie ośmielał się wykonywać,

他没有那么大的胆子。

tā méiyǒu nàme dà de dànzi.

on nie mieć tak duży PART odwaga

nie miał takiej dużej odwagi.

像是丁个头什么的, 这他可不含糊,

Xiàng shì dīng gè tóu shénmede, zhè tā kě bù hánhu.

przypominać być przycinanie i tak dalej to on EM niezły

[Ale w przypadku czegoś takiego jak] przycinanie itp., w tym był całkiem niezły.

(054, 当代\文学\大陆作家\汪曾祺. TXT)

Tu zbiór zakotwiczący stanowi kategoria zabiegów ogrodniczych. Wyrażenie tematyczne w zdaniu stopikalizowanym wyznacza będący jej podkategorią zbiór dużych operacji, który pozostaje w kontraście do podkategorii drobnych zabiegów wspomnianych w dyskursie następującym. Ale tematy wyznaczające zakres nie muszą być skonstruowane. Na przykład:

[242] 我们就要互相交流一些

Wǒmen jiù yào hùxiāng jiāoliú yīxiē

my właśnie musieć wzajemnie wymieniać się trochę

My właśnie musimy wymieniać się pewnymi

好的教学仪器、设备、图书资料。

hǎo de jiàoxué yíqì, shèbèi, túshū zīliào.

dobry PART dydaktyczny przyrząd sprzęt książki materiały

dobrymi przyrządami dydaktycznymi, sprzętem, książkami i materiałami.

这个我觉得也是非常重要。
Zhè gè wǒ juéde yě shì fēicháng zhòngyào.
to CL ja myśleć też być bardzo ważny
To, myślę, też jest bardzo ważne.

有的比方说**我们中国的**,
Yǒude bǐfāng shuō wǒmen Zhōngguó de,
niektóre na przykład mówić my Chiny PART
[Jeśli chodzi o] niektóre, na przykład nasze chińskie, to

很多好的杂志可以出口。
hěn duō hǎo de zázhì kěyǐ chūkǒu.
bardzo dużo dobry PART czasopismo może eksportować
bardzo dużo dobrych czasopism możemy eksportować.

当然**国外的**我们也可以引进来。
Dāngrán guówài de wǒmen yě kěyǐ yǐn jìnlái.
oczywiście zagraniczny PART my też móc sprowadzić COMPL
Oczywiście zagraniczne też możemy sprowadzać. (055, 当代\口语\对话\关于教育的对话 (王梓坤、柯惠新) 2002年9月23日.txt)

W przykładzie [242] kategoria wyznaczona przez temat zdania stopikalizowanego 国外的[杂志] (*guówài de [zázhì]*, ‘[czasopisma] zagraniczne’) jest powiązana relacją na zbiorze częściowo uporządkowanym z komplementarną kategorią czasopism chińskich, wyznaczoną przez wyrażenie już obecne w dyskursie 我们中国的 (*wǒmen Zhōngguó de*, ‘nasze chińskie’). Obydwie kategorie są podzbiorami zbioru czasopism.

Zakresy wyznaczone przez tematy połączone relacją na zbiorze częściowo uporządkowanym nie muszą być komplementarne. Na przykład:

[243] “在东北老家也没有什么人**了**。”
„Zài Dōngběi lǎojiā yě méiyǒu shénme rén le.
w Dongbei (północny wschód) ojczyste strony też nie mieć jakiś człowiek MOD
„W ojczystych stronach w Dongbei (Chiny Pn.-Wsch.) też nie mam nikogo.

和我同辈的大多已过世,
Hé wǒ tóngbèi de dàduō yǐ guòshì,
i ja to samo pokolenie PART większość już umrzeć
[Ludzie] z mojego pokolenia w większości już nie żyją,

年轻的我也不太认识。”
niánqīng de wǒ yě bù tài rènshi.”
młody PART ja też niezbyt znać
młodych też nie znam zbyt [dobrze].” (002, 当代\报刊\1994年报刊精选\06.txt)

5.1.1.3.1. Temat wyznaczający zakres z elementem kwantytatywnym

Drugą kategorię tematów wyznaczających zakres tworzą grupy nominalne o strukturze *liczebnik – klasyfikator – rzeczownik*. Wiadomo, że jeśli taka fraza pojawi się w pozycji postwerbalnej, interpretowana jest jako nieokreślona. Koduje wtedy byt nowo wprowadzany do dyskursu, zwykle nieidentyfikowalny dla odbiorcy wypowiedzi (np. [244a]). Ale zdarza się też, choć znacznie rzadziej, że pojawia się ona w pozycji prewerbalnej. W zdaniach kanonicznych może pełnić funkcję tematu, o ile jest konkretna (np. [244b]), a w zdaniach stopikalizowanych – tylko wtedy, gdy jest możliwa jej interpretacja kwantytatywna (np. [244c]).

[244a] 达尔文买**一本新书**，把第一张就撕下来，

Dá'ěrwén mǎi yī běn xīn shū, bǎ dì yī zhāng jiù sī xiàlái,

Darwin kupić jeden CL nowy książka OM PREF jeden CL od razu wyrwać COMPL

Darwin kupił nową książkę, wyrwał z niej pierwszą [kartkę].

放在口袋里面，人家问他说：

fàng zài kǒudài limiàn, rénjiā wèn tā shuō:

włożyć w kieszeń wewnątrz ludzie pytać on mówić

włożył ją do kieszeni, ludzie, pytając go, mówili:

[244b] “多可惜，**一本书**就撕掉了”。

„Duō kěxī, yī běn shū jiù sīdiào le”.

dużo szkoda jeden CL książka właśnie podrzec MOD

„Wielka szkoda, jedna książka właśnie została podarta”.

他说“我去外面采集标本，

Tā shuō “Wǒ qù wàimiàn cǎiji bíāoběn,

on mówić ja iść zewnątrz zbierać okazy

On mówił: „[Kiedy] wychodzę na zewnątrz zbierać okazy,

我可以利用零碎的时间躺在草地上

wǒ kěyǐ liyòng língsuì de shíjiān tāng zài cǎodì shàng

ja móc wykorzystać fragment PART czas leżeć na łąka

mogę wykorzystać moment, by położyć się na łące

就把这一张看完了。

jiù bǎ zhè yī zhāng kàn wán le.

i OM ten jeden CL czytać kończyć MOD

i przeczytać do końca tę jedną [stronę].

[244c] **一本书**我带不过来。

Yī běn shū wǒ dài bù guòlái.

jeden CL książka ja zabrać NEG COMPL

Całą książkę nie byłbym w stanie ze sobą zabrać.

(018, 当代\口语\对话\李敖对话录.TXT)

W zdaniu [244c] fraza *liczebnik – klasyfikator* musi być interpretowana kwantytatywnie. Liczebnik „一” (*yī*, ‘jeden’) oznacza tu „całość”, co licencjonuje przesunięcie NP na pozycję inicjalną. Taką interpretację potwierdza zastosowanie potencjalnej formy czasownika, która wyraża myśl, że objęcie czynnością całego obiektu nie jest możliwe.

Ale fraza „*liczebnik ‘一’ – klasyfikator*” może też wyrażać konkretną liczbę i w ten sposób wyznaczać zakres ilościowy, np.:

[245] **一个人**的命运的发展，它就成了

Yī gè rén de mìngyùn de fāzhǎn, tā jiù chéng le

jeden CL człowiek PART los PART rozwój on właśnie stać się ASP

Koleje losu jednego człowieka stały się

这个小说中间的一个主要的故事了。

zhè gè xiǎoshuō zhōngjiān de yī gè zhǔyào de gùshi le.

ten CL powieść wewnątrz PART jeden CL główny PART opowieść MOD
głównym wątkiem [dosł. opowieścią] w tej powieści.

小说中间这个杨杏园就是来自于安徽的一个报人，

Xiǎoshuō zhōngjiān zhè gè Yáng Xīngyuán jiù shì lái yú Ānhuī de yī gè bàorén
powieść wewnątrz ten CL Yang Xingyuan właśnie być przyjechać z Anhui PART
jeden CL dziennikarz

Ten Yang Xingyuan z powieści jest dziennikarzem, który przyjechał z [prowincji] Anhui,

然后到了北京来，看到各种各样的生活，

ránhòu dào le Běijīng lái, kàndào gè zhǒng gè yàng de shēnghuó,

potem przybyć ASP Pekin COMPL zobaczyć różny rodzaj różny forma PART życie
potem przybył do Pekinu, [gdzie] zobaczył najróżniejsze style życia,

最后他死在北京。

zuihòu tā sǐ zài Běijīng.

ostateczny on umrzeć w Pekin

na samym końcu umarł w Pekinie.

他死了，**故事**结局了 (…)

Tā sǐ le, gùshi jiéjú le (...).

on umrzeć MOD opowieść skończyć się MOD
[Wraz z] jego śmiercią opowieść się skończyła.

如果说你没有一个人物的话，
Rúguō shuō nǐ méiyǒu yī gè rénwù dehuà,
jeśli mówić ty nie mieć jeden CL postać PART
Jeśli nie miałbyś [takiej] jednej postaci,

一个故事你可以永远地写下去，对不对？
yī gè gùshi nǐ kěyǐ yǒngyuǎn de xiě xiàqù, duì bù duì?
jeden CL opowieść ty móc wiecznie PART pisać COMPL słusznie nie słusznie
jedną opowieść mógłbyś pisać wiecznie, prawda?

(056, 当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\
040717-041016\10月13日《“引雅入俗”张恨水》汤哲声.txt)

We fragmencie [247] wyrażenie 一个故事 (*yī gè gùshi*, ‘jedna opowieść’) również należy interpretować ilościowo.

Choć omawiane frazy nie odsyłają do konkretnego bytu, nie można powiedzieć, że nie są one osadzone w dyskursie poprzedzającym. Odpowiednie kategorie bytów są już obecne w uniwersum dyskursu, zostały bowiem przywołane przez wspomnienie należących do nich bytów indywidualnych (kupiona książka, streszczana opowieść) i stanowią temat większej jednostki dyskursu. Fraza *liczebnik – klasyfikator* charakteryzuje je tylko pod względem ilościowym.

5.1.1.3. Tematy nietworzące linków z dyskursem poprzedzającym

W analizowanym materiale językowym występują też zdania stopikalizowane, których tematy z dyskursem poprzedzającym nie są połączone żadnymi z zaprezentowanych relacji. Takie tematy swoją identyfikowalność wywodzą z innych źródeł.

5.1.1.3.1. Wspólna wiedza

Jednym z takich niedyskursywnych źródeł identyfikowalności referentów jest wspólna wiedza pozajęzykowa (np. kulturowa, społeczna), wynikająca z podobnych doświadczeń wszystkich uczestników aktu

komunikacji. Pozwala ona na jednoznaczną identyfikację bytu, mimo że wyrażenie odwołujące się do niego pojawia się w danym układzie komunikacyjnym po raz pierwszy. Rozpoznanie referenta jest możliwe, ponieważ jego reprezentacja istnieje już w magazynie wiedzy słuchacza. Choć zwykle nie znajduje się w ona w centrum uwagi interlokutora, może być aktywowana w każdym momencie. Do wyrażzeń, które odsyłają do takich referentów, należą m.in. imiona własne i frazy z przydawkami wyodrębniającymi. Nazwy wskazują byt indywidualny, wyróżniając go spośród innych na mocy arbitralnej konwencji, a frazy z przydawkami wyodrębniającymi zawierają materiał deskryptywny pozwalający na jednoznaczną identyfikację referenta na podstawie przypisanych mu cech.

1. Imiona własne

[246] “你们学校？有地震监测仪？”
„*Nǐmen xuéxiào? Yǒu dìzhèn jiāncèyí?*”
wy szkoła mieć sejsmograf
„[A] wasza szkoła? Czy ma sejsmograf?”

“是的。”白树点点头：
„*Shì de.*” *Bái Shù diǎn diǎn tóu:*
tak MOD Bai Shu skinąć głowa
„Tak.” Bai Shu skinął głową.

“**唐山地震**我们就监测到了。”
„*Tángshān dìzhèn wǒmen jiù jiāncè dào le.*”
Tangshan trzęsienie ziemi my właśnie wykryć [urządzeniem] MOD
“Trzęsienie ziemi w Tangshan to my właśnie wykryliśmy.”
(057, 当代\网络语料\博客\余华博客.txt)

We fragmencie [246] stopikalizowana grupa nominalna z nazwą własną odnosi się do unikalnie identyfikowalnego wydarzenia znanego wszystkim interlokutorom.

2. Frazy z przydawką wyodrębniającą

[247] 第四，**咱家的那辆毛驴车**你用一次得交费 20 元。
Dì sì, zán jiā de nà liàng máolǘchē nǐ yòng yī cì děi jiāofèi èrshí yuán.
po czwarte nasz dom PART tamten wóz ty użyć jeden CL musicie zapłacić 20 juan

Po czwarte, [jeśli chodzi o] tamten wóz z naszego domu, to za jednokrotne jego użycie będziesz musiał zapłacić 20 juanów.

(072, 当代\报刊\人民日报\1998年人民日报\1998年人民日报.txt)

W zdaniu [247] grupa nominalna z przydawką wyodrębniającą zawiera tyle materiału deskryptywnego, że referent, do którego się odnosi, a który znajduje się w magazynie wiedzy słuchacza, może być przez niego jednoznacznie zidentyfikowany.

5.1.1.3.2. Kontekst sytuacyjny

Wspólna wiedza interlokutorów może także pochodzić z deiktycznego kontekstu komunikacyjnego. Pozwala ona zastosowane po raz pierwszy wyrażenie językowe odnieść do unikalnego bytu powiązanego z dyskursem poprzez relacje czasowe, przestrzenne i interpersonalne. Ta deiktyczna identyfikowalność rozciąga się też na referenty, które wywodzą ją z identyfikowalności innych bytów wcześniej ustanowionych w dyskursie. Na przykład:

[248] 鲍曾对我诚恳地说:

Bào céng duì wǒ chéngkěn de shuō:

Bao niegdyś do ja szczerzy PART mówić

Bao niegdyś powiedział do mnie szczerze:

你要有思想准备，接受党和人民的审查。

Nǐ yào yǒu sīxiǎng zhǔnbèi, jiēshòu dǎng hé rénmin de shěncá.

ty musisz mieć myślenie przygotowanie przyjąć partia i lud PART śledztwo

Musisz przygotować się psychicznie i poddać śledztwu partii i ludu.

你得意时我真想离开你；可是，在你困难时，我不会离开你。

Nǐ déyì shí wǒ zhēn xiǎng líkāi nǐ; kěshì, zài nǐ kùnnán shí, wǒ bù huì líkāi nǐ.

ty dumny czas ja naprawdę chcieć opuścić ty ale w ty trudności czas ja nie móc opuścić ty

W czasie, kiedy byłeś z siebie dumny, naprawdę chciałam cię opuścić, ale w czasie tak trudnym dla ciebie nie mogę tego zrobić.

老人和孩子我会照顾，

Lǎorén hé háizi wǒ huì zhàogù,

stary człowiek i dziecko ja móc opiekować się

Staruszkami i dziećmi się zaopiekuję,

他们的生活费我会每月按时送去。

tāmen de shēnghuófèi wǒ huì měiyuè ànshí sòngqù.

oni PART pieniądze na życie ja móc każdy miesiąc w określonym czasie przekazać COMPL

pieniądze na ich utrzymanie mogę przysłać im co miesiąc w ustalonym czasie.

(058, 文件名\当代\报刊\作家文摘\1996\1996A.TXT)

Choć wyrażenie 老人和孩子 (*lǎorén hé háizi*, ‘starszankowie i dzieci’) pojawiło się w tym dyskursie po raz pierwszy, na podstawie wiedzy pozajęzykowej i kontekstu sytuacyjnego można odnieść je do konkretnych bytów, identyfikowalnych ze względu na relacje, jakie łączą je z innym bytem, uczestnikiem danej sytuacji komunikacyjnej (tu: relacje pokrewieństwa).

5.1.1.3.3. Koncepcja ramy

Aby wyjaśnić proces identyfikacji bytów niewspomnianych wcześniej w dyskursie, ale powiązanych z bytami dyskursywnymi pewnymi relacjami, wypracowano koncepcję ramy (*frame*)¹²⁵. Zakłada ona, że wiedza przechowywana jest w pamięci w sposób uporządkowany i ustrukturyzowany. Każda jednostka tej struktury odpowiada pewnej stereotypowej sytuacji. Jeśli jakiś element tej sytuacji jest wspomniany w dyskursie, to jednocześnie aktywowane zostają inne byty w nią uwikłane. Będą one traktowane jak identyfikowalne i mogą stać się tematem zdania, mimo iż wcześniej nie zostały eksplicytnie wspomniane w dyskursie. Typowymi przykładami referentów, które mogą być zidentyfikowane w opisany wyżej sposób, są byty powiązane z innymi identyfikowalnymi bytami relacją posesywną, np.:

[249] ‘可我这会儿又饿了，

“*Kě wǒ zhèhuìr yòu è le,*

ale ja teraz znowu głodny MOD

„Ale teraz znowu zgłodniałam,

我还想给这个小家伙一点东西吃。

Wǒ hái xiǎng gěi zhè gè xiǎojiāhuo yīdiǎn dōngxī chī.

ja jeszcze chcieć dla ten CL maleństwo trochę rzecz jeść

a jeszcze chciałabym temu maleństwu dać coś do jedzenia.

¹²⁵ Zob. Chafe (1994), Du Bois (1980).

安妮塔，吃点蜂蜜好吗？’ ‘是在村头。
Ānnītǎ, chī diǎn fēngmì hǎo ma? „*Shì zài cūntóu.*
 Anita jeść trochę miód dobry MOD być w wieś
 Anita, zjedz trochę miodu, dobrze?” „To było we wsi.

她的父亲我们昨天见到过的——就是村子的鞋匠。’
Tā de fùqīn wǒmen zuótiān jiàndào guo de – jiù shì cūnzi de xiéjiàng.”
 ona PART ojciec my wczoraj widzieć EXP MOD właśnie być wieś PART szewc
 Jej ojca widzieliśmy wczoraj – jest szewcem we wsi.”

(059当代\翻译作品\文学\牛虻.txt)

We fragmencie [249] ojciec dziecka jest traktowany jak byt identyfikowalny, choć nigdy wcześniej nie pojawił się w tym dyskursie. Źródłem jego identyfikowalności jest rama wiążąca dziecko z jego rodzicami.

5.1.2. Rola pozycji finalnej

Drugim uwydatnionym elementem zdania jest fokus, który wykazuje tendencję do występowania w pozycji finalnej. W zdaniach stopikalizowanych zwykle obejmuje on jeden ze składników grupy werbalnej. W przypadku najprostszych fraz werbalnych elementem o największej wartości informacyjnej jest czasownik, np.:

[250] 她那个对象	我	认识。
<i>Tā nà gè duìxiàng</i>	<i>wǒ</i>	<i>rènshi.</i>
ona tamten CL partner	ja	znać
Tego jej partnera		znam.
TEMAT-----		FOKUS

(067, 当代\文学\大陆作家\杨沫 青春之歌.txt)

Ale przypadku grup werbalnych z komplementami rezultatywnymi, największy potencjał aktualizacyjny ma często element komplementywny, np.:

[251] 对了，琳琳，过几天是你生日，
Duì le, Línlin, guò jǐ tiān shì nǐ shēngrì,
 aha Linlin minąć kilka dni być ty urodziny
 Aha, Linlin, za kilka dni są twoje urodziny,

礼物我早给你准备好了，拿着吧。

lǐwù wǒ zǎo gěi nǐ zhǔnbèi hǎo le, ná zhe ba.

prezent ja wcześniej dla ty przygotować COMPL MOD wziąć ASP MOD

prezent dla ciebie już przygotowałem, weź [go].

TEMAT FOKUS (061, 当代\文学\大陆作家\石康 奋斗.txt)

W powyższym przykładzie przygotowanie prezentu dla jubilata jest przewidywalne, możliwe do wywnioskowania z kontekstu. Znacznie większą wartość informacyjną ma postwerbalny element 好 (*hǎo*) informujący o fazie czynności (tu: o jej dokonaniu). Do tego właśnie efektu nawiązuje następne zdanie łańcucha tematycznego zachęcające do zabrania przygotowanego podarunku. A zatem informacja o największym potencjale aktualizacyjnym danego wypowiedzenia może wpływać na zawartość semantyczną następnego zdania, pozostając w określonej relacji retorycznej (np. koordynacyjnej relacji narracji) z jego materiałem informacyjnym i przyczyniając się w ten sposób do kreowania spójnego dyskursu.

W niektórych zdaniach największą wartość aktualizacyjną ma nie element finalny, lecz grupa nominalna w pozycji prewerbalnej, często zaimek osobowy pełniący semantyczną rolę agensa. Na przykład:

[252] 从明天起**孩子我**接，你去卖鸭子吧，

Cóng míngtiān qǐ háizi wǒ jiē, nǐ qù mài yāzi ba,

od jutro począwszy dziecko ja odbierać ty iść sprzedawać kaczkę MOD

Począwszy od jutra dziecko odbieram ja, a ty idziesz sprzedawać kaczkę,

TEMAT FOKUS

这事你能干得下来！

zhè shì nǐ néng gàn de xiàlái!

ten sprawa ty być w stanie robić PART COMPL

to [dosł. tę sprawę] jesteś w stanie zrobić.

(062, 文件名\当代\文学\大陆作家\当代短篇小说1.TXT)

W zdaniu [252] konieczność odbioru dziecka z przedszkola jest przewidywalna i wynika z kontekstu sytuacyjnego. Informacja o potencjale aktualizacyjnym jest niesiona przez zaimek 我 (*wǒ*, ‘ja’), ale należy ją interpretować relacyjnie, to znaczy nowa informacja dotyczy nie samej osoby, lecz relacji między nią a czynnością, o której mowa. Informacja ta oddziałuje na następne zdanie, implikując użycie w nim kontrastycznego 你 (*nǐ*, ‘ty’).

Potrzeba nadania zdaniu odpowiedniej struktury informacyjnej może też stanowić bodziec do rozbicia postwerbalnej grupy nominalnej. Operacja ta ma miejsce głównie wtedy, gdy fraza postwerbalna niesie częściowo informacje stare, zdolne do utworzenia linku anaforycznego, a częściowo nowe, mające potencjał aktualizacyjny i wpływające na dyskurs następujący. Na przykład:

[253] 1983年振宁来北京时，

Yī jiǔ bā sān nián Zhèn Níng lái Běijīng shí,

1983 rok Zhen Ning przybyć Pekin czas

W 1983 roku, w czasie kiedy Zhen Ning przyjechał do Pekinu,

有一次在电话中与稼先闲谈，

yǒu yī cì zài diànhuà zhōng yǔ Jià Xiān xiántán,

pewnego razu w telefon środek z Jia Xian rozmawiać

pewnego razu rozmawiał przez telefon z Jia Xian,

说话间振宁忽发奇想，

shuōhuà jiān Zhèn Níng hū fā qíxiǎng,

mówić w trakcie Zhen Ning nagle wpaść na dziwny pomysł

w trakcie rozmowy Zhen Ning nagle wpadł na dziwny pomysł,

要向稼先借辆**自行车**，

yào xiàng Jià Xiān jiè liàng zìxíngchē,

chcieć od Jia Xian pożyczyć CL rower

chciał od Jia Xian pożyczyć rower,

二人一起骑车去逛颐和园。

èr rén yīqǐ qí chē qù guǎng Yìhéyuán

dwa człowiek razem jechać rower udać się do Yiheyuan

i w dwójkę pojechać na rowerach do Yiheyuan.

稼先说：“**自行车**我家倒有几辆，可是……”

Jià Xiān shuō „*Zìxíngchē wǒ jiā dào yǒu jǐ liàng, kěshì...*”

Jia Xian mówić rower ja dom natomiast mieć kilka CL ale

Jia Xian powiedział, „[Jeśli chodzi o rowery, to] w domu mam kilka, ale...

TEMAT

FOKUS

(042, 当代\报刊\读者\读者 (合订本) .txt)

We fragmencie [253] zdanie stopikalizowane powstało w wyniku rozbicia grupy nominalnej, która w zdaniu kanonicznym [253a] zajmowałaby pozycję postwerbalną.

[253a] 我家倒有几辆自行车。

Wǒ jiā dào yǒu jǐ liàng zìxíngchē.

ja dom natomiast mieć kilka CL rower

W domu natomiast mam kilka rowerów.

Powyższe zdanie byłoby trafne w kontekście, gdyby miało na celu wprowadzenie do dyskursu nowych bytów (kilku rowerów). Tymczasem pojęcie rowerów jest już obecne w uniwersum tego dyskursu. Co więcej, funkcjonuje jako temat całego paragrafu. Dlatego rzeczownik 自行车 (*zìxíngchē*, ‘rower’) został przesunięty na pozycję inicjalną i ustanowił połączenie z dyskursem poprzedzającym, a nowa informacja (liczba pojazdów w domu Jia Xian) w wyniku tej operacji znalazła się w uwydatnionej pozycji finalnej. Po przesunięciu rzeczownika na pozycję inicjalną musi on być interpretowany generycznie, to znaczy jako odnoszący się do całej klasy obiektów.

Fokus nie zawsze obejmuje jedynie pozostawioną w pozycji finalnej część rozbitej grupy nominalnej. Dokładny zakres fokusa zawsze determinuje kontekst. Na przykład:

[254] 1997年8月，香港回归一个月后，

Yī jiǔ qiū qī nián bā yuè, Xiāngāng huíguī yī gè yuè hòu,

1997 rok sierpień Hongkong wrócić jeden CL miesiąc potem

W 1997 roku w sierpniu, miesiąc po powrocie Hongkongu [do Chin]

我来到美国首都华盛顿，

wǒ lái dào Měiguó shǒudū Huáshèngdùn,

ja przybyć do Stany Zjednoczone stolica Waszyngton

przybyłem do stolicy Stanów Zjednoczonych Waszyngtonu,

在一个叫大西洋理事会的智库从事研究工作。

zài yī gè jiào Dàxīyáng Lìshìhuì de zhìkù cóngshì yánjiū gōngzuò

w jeden CL nazywać Atlantyk Rada PART think tank zajmować się badania praca

gdzie prowadziłem badania w tak zwanym think tanku przy Radzie Północnoatlantyckiej. (...)

[254a] 研究费用我自己出一部分，

Yánjiū fèiyòng wǒ zìjǐ chū yī bùfèn,

badać koszty ja sam pokryć jeden część

Koszty badań w części pokryłem sam,

[254b] 另外一部分由我私人朋友赞助。

lìngwài yī bùfèn yóu wǒ sīrén péngyou zànzhù.

pozostały jeden część przez ja prywatny przyjaciel sponsorować
pozostałą część zasponsorował mój osobisty przyjaciel.

(073, 当代\网络语料\博客\杨恒均博客.txt)

We fragmencie [254a] składnik tematyczny w zdaniu stopikalizowanym, tj. 研究费用 (*yánjiū fèiyòng*, ‘koszty badań’) tworzy link z dyskursem poprzedzającym oparty na wnioskowaniu z kontekstu. Fokus natomiast obejmuje informacje niesione przez grupy nominalne w pozycji prewerbalnej 我自己 (*wǒ zìjǐ*, ‘ja sam’) i finalnej 一部分 (*yī bùfēn*, ‘jedna część’). Informacje zawarte w tych dwóch NP ujmowane łącznie niosą odpowiedź na pytanie implikowane przez kontekst: „*Kto pokrył koszty prowadzonych badań?*” Jest to tzw. fokus rozdzielony i należy go interpretować relacyjnie. W powyższym przykładzie analizowane zdanie nie stanowi jednak wyczerpującej odpowiedzi na pytanie dyskutowane (QUD), w związku z tym konieczne jest uzupełnienie go o zdanie z elementem komplementarnym 另外一部分 (*lìngwài yī bùfēn*, ‘pozostała część’). I tym razem informacje zawarte w fokusie [256a] wpływają na zawartość informacyjną następnego zdania [256b].

5.2. Udział topikalizacji w strukturze tematyczno-rematycznej dyskursu

Zdania stopikalizowane można również analizować z punktu widzenia ich roli w kreowaniu spójnego dyskursu poprzez zapewnienie jego ciągłości tematycznej. Jednym z narzędzi służących do utrzymania takiej ciągłości są łańcuchy tematyczne (*topic chain*), które spajają zdania o tym samym temacie i które łączą się w większe jednostki zwane paragrafami tematycznymi (*thematic paragraphs*).

5.2.1. Łańcuchy tematyczne jako narzędzia utrzymania ciągłości tematycznej

Łańcuch tematyczny pierwotnie definiowany był jako sekwencja zdań połączonych wspólnym tematem, zawsze eksplicytnie wyrażanym w pierwszym wypowiedzeniu (Tsao 1990, 63-64). Na przykład:

[255] 我 打开冰箱, Ø倒了一杯牛奶, Ø做了一个三明治。
 Wǒ dǎkāi bīngxiāng, dào le yī bēi niúniǎi, zuò le yī gè sānmíngzhì.
 ja otworzyć lodówkę nalać ASP jeden CL mleko robić ASP jeden CL
 kanapka
 Otworzyłem lodówkę, nalałem mleko do szklanki i zrobiłem kanapkę.
TEMAT **T'** **T'** (Li 2004, 27)

[256] 那棵树 花小, Ø叶子大, Ø很难看, 所以Ø我没买。
 Nèi kē shù huā xiǎo, yèzi dà, hěn nánkàn, suǒyǐ wǒ méi mǎi.
 tamten CL drzewo kwiat mały liść duży bardzo brzydki dlatego ja nie kupić
 Tamto drzewko (ma) małe kwiaty i duże liście, (jest) bardzo brzydkie, więc (go)
 nie kupiłem. (Tsao 1990, 62-63)
TEMAT **T'** **T'** **T'**

We wskazanych łańcuchach ich temat wspomniany jest tylko raz, na początku pierwszego zdania (tzw. pierwszy link – *the first link*), a koreferencyjne z nim tematy kolejnych wypowiedzi zakodowano jako zerowe NP. Choć nie zostały wyrażone eksplicytnie, są one dość łatwo identyfikowane przez odbiorcę wypowiedzi. Stanowią element łączący kolejne zdania w spójny dyskurs i funkcjonują jako wyznaczniki jego kontynuacji (*continuity marker*)¹²⁶.

Według klasycznej definicji łańcuch tematyczny w języku chińskim charakteryzuje się następującymi cechami:

- temat zawsze pojawia się na początku pierwszego zdania łańcucha (tzw. *the first link*);
- temat w kolejnych frazach lub zdaniach łańcucha ma zerową reprezentację o charakterze anaforycznym;
- łańcuch tematyczny jest utożsamiany ze zdaniem¹²⁷.

Jednak Li Wendan (2004) wykazała, że temat wcale nie musi być wspomniany w pierwszym zdaniu łańcucha. We fragmencie [257] został on eksplicytnie wyrażony dopiero w zdaniu drugim, a zerowa NP w pozycji inicjalnej jest z nim koreferencyjna kataforycznie.

¹²⁶ O problemie kontynuacji dyskursu zob. Givón 1983.

¹²⁷ „Zdanie w języku chińskim może być z grubsza zdefiniowane jako łańcuch tematyczny, który jest fragmentem dyskursu złożonym z jednej lub kilku fraz rematycznych odnoszących się do wspólnego tematu stojącego na początku łańcucha” (Tsao 1990, 63).

[259] **∅不敢再思索，他拔起脚就往回走，非常的快。**

Bù gǎn zài sīsuǒ, tā báqǐ jiǎo jiù wǎng huí zǒu, fēicháng de kuài.

nie odważyć się nadal rozmyślać on ruszyć nogi od razu w kierunku tył iść
bardzo PART szybki

Nie mając odwagi dalej rozmyślać, ruszył i od razu zawrócił, bardzo szybko.

T₁'   **TEMAT₁**

门外有些脚印，路上有两条新印的汽车道儿。

Mén wài yǒu xiē jiǎoyìn, lù shàng yǒu liǎng tiáo xīn yìn de qìchēdàoer.

drzwi zewnątrz być trochę ślady stóp droga na być dwa CL nowy odcisnąć PART
koleiny

Na zewnątrz było trochę śladów stóp, a na drodze – dwie świeżo odcisnięte koleiny.

难道曹太太已经走了吗？那个姓孙的为什么不拿他们呢？

Nándào Cáo tàitai yǐjīng zǒu le ma? Nà gè xìng Sūn de wèishénme bù ná tāmen ne?

czyżby Cao pani już pójść MOD MOD tamten CL nazywać Sun PART dlaczego
nie brać oni MOD

Czyżby pani Cao już poszła? A ten o nazwisku Sun, dlaczego ich nie złapał?

∅不敢过去推门，∅恐怕又被人捉住。

Bù gǎn guòqù tuīmén, kǒngpà yòu bèi rén zhuōzhù.

nie odważyć się podejść popchnąć drzwi obawiać się znów PASS człowiek złapać
Nie miał odwagi podejść i popchnąć drzwi, obawiał się, że znów zostanie przez
kogoś złapany.

T₁'   **T₁'**

∅左右看，没人，他的心跳起来，试试看吧，

Zuǒyòu kàn, méi rén, tā de xīn tiào qǐlái, shìshì kàn ba,

dookoła patrzeć nie człowiek on PART serce skoczyć COMPL próbować PART
MOD

Rozejrzał się dookoła, nikogo nie było, serce mu [mocniej] zabiło, spróbujmy.

T₁'

反正也无家可归，被人逮住就逮住吧。

fǎnzhèng yě wú jiā kě guī, bèi rén dǎizhù jiù dǎizhù ba.

w każdym razie też nie mieć dom można wrócić PASS człowiek złapać to złapać
MOD

W każdym razie nie mam dokąd wrócić, najwyżej zostaną złapani.

∅轻轻推了推门，门开着呢。

Qīngqīng tuī le tuī mén, mén kāizhe ne.

lekko lekko popchnąć ASP popchnąć drzwi drzwi otworzyć ASP MOD

Leciutko pchnął drzwi, drzwi były otwarte.

T₁'

Ø顺着墙根走了两步，Ø看见自己屋中的灯亮儿，自己的屋子！

Shùnzhē qiánggēn zǒu le liǎng bù, kànjiàn zìjǐ wū zhōng de dēng liàng'er, zìjǐ de wūzi!
wzdłuż ściana iść ASP dwa CL zobaczyć swój pokój środek PART lampa świecić
swój PART pokój

Wzdłuż ściany przeszedł parę kroków, zobaczył światło lampy w swoim pokoju,
w swoim własnym pokoju!

T₁'

T₁'

(Li 2004, 36-37)

W przytoczonym łańcuchu temat został eksplicytnie wspomniany tylko w drugim zdaniu, w pozostałych jest kodowany jako zerowa anafora. Łańcuch ten przerywają zdania o innych tematach, które jednak nie posuwają narracji naprzód, lecz pełnią funkcje deskryptywne lub komentujące.

Temat całego łańcucha (tzw. temat dyskursywny) funkcjonuje nieco inaczej niż tematy poszczególnych zdań.

Temat zdania ogranicza swoją domenę do jednego wypowiedzenia, które może występować w dyskursie samodzielnie lub być wbudowane w dłuższy łańcuch tematyczny. W pierwszym przypadku takie zdanie ma znaczenie incydentalne, w drugim – uczestniczy w kreowaniu struktury tematycznej dyskursu, a jego temat wraz z koreferencyjnymi tematami pozostałych zdań łańcucha zapewnia ciągłość dyskursu na płaszczyźnie tematycznej.

Temat dyskursu zwykle eksplicytnie wyrażony jest tylko w jednym z pierwszych zdań łańcucha, potem kodowany jest jako zerowa anafora, czyli narzędzie o najmniejszej zawartości materiału leksykalnego, stosowane w sytuacji największej przewidywalności i dostępności referenta tematycznego. W mentalnym modelu dyskursu rejestr, do którego odsyła ten referent, przez dłuższy czas utrzymywany jest w stanie aktywacji.

Wyrażenie odsyłające do tematu dyskursu może pojawiać się również w pozycjach nietematycznych. Wtedy co prawda łańcuch zostaje przerwany, ale dzięki temu, że jeden z argumentów zdania przerywającego nadal odnosi się do tematu dyskursu, jego rejestr pozostaje aktywny i ciągłość referenta zostaje zachowana. Na przykład:

[260] 一位英国朋友想要**这匹马**，我也打算送给他，

Yī wèi Yīngguó péngyou xiǎngyào zhè pǐ mǎ, wǒ yě dāsuan sòng gěi tā,

jeden CL Anglia przyjaciel chcieć ten CL koń ja też zamierzać podarować dla on
Pewien angielski przyjaciel chciałby mieć tego konia, ja też zamierzałem mu
[go] podarować,

但这匹马我也很喜欢，送他带走了，
dàn zhè pǐ mǎ wǒ yě hěn xǐhuan, sòng tā dài zǒu le,
ale ten CL koń ja też bardzo lubię podarować on zabrać COMPL MOD
ale tego konia ja też bardzo lubię, [jeśli] podaruję mu [go i on go] zabierze,

我也就看不到了，(...)。
wǒ yě jiù kàn bù dào le (...).
ja też patrzeć NEG COMPL MOD
ja też nie będę mógł go oglądać. (013, 当代\报刊\作家文摘\1995\1995A.TXT)

W tym krótkim fragmencie dyskursu pojawiły się zdania z trzema różnymi tematami, tj. 一位英国朋友 (*yī wèi Yīngguó péngyou*, ‘pewien angielski przyjaciel’), 我 (*wǒ*, ‘ja’) i 这匹马 (*zhè pǐ mǎ*, ‘ten koń’). Ale tematem dyskursu jest tu 马 (*mǎ*, ‘koń’), który pojawia się w każdym zdaniu tego fragmentu kodowany za pomocą pełnej frazy NP lub zerowej anafory, w różnych pozycjach tematycznych i nietematycznych.

5.2.2. Topikalizacja w łańcuchach tematycznych

Aby dany był mógł stać się tematem dyskursu, musi być najpierw w odpowiedni sposób wprowadzony do jego uniwersum, a następnie wypromowany do roli tematu i podtrzymywany tak długo, aż nie zostanie zastąpiony w tej funkcji przez inny byt dyskursywny. Topikalizacja może pełnić istotną rolę na każdym etapie tego procesu.

5.2.2.1. Ustanawianie tematu

Topikalizacja może być narzędziem służącym do ustanawiania nowego tematu dyskursywnego, czyli wprowadzania do dyskursu niewspomnianego wcześniej referenta, który będzie pełnił funkcję tematu w kilku kolejnych zdaniach. Zdanie stopikalizowane zajmuje wtedy miejsce na początku łańcucha tematycznego. Temat takiego zdania charakteryzuje się brakiem ciągłości z dyskursem poprzedzającym i stosunkowo wysokim współczynnikiem ciągłości w dyskursie następującym. Najczęściej kodowany jest za pomocą fraz determinacyjnych zawierających materiał leksykalny wystarczający do zidentyfikowania referenta w danym

kontekście sytuacyjnym na podstawie samego wyrażenia językowego i aktualnego stanu wiedzy interlokutorów. Na przykład:

[261] “你推荐的秘书我非常满意，

Nǐ tuījiàn de mìshū wǒ fēicháng mǎnyì,

ty rekomendować PART sekretarka ja bardzo być zadowolonym

Z sekretarki, którą mi zarekomendowałeś, jestem bardzo zadowolony,

可以说Ø是美国式的高效率！”

kěyǐ shuō shì Měiguó shì de gāo xiàolǜ!”

można mówić być Ameryka styl PART wysoki efektywność

można powiedzieć, [że odznacza się ona] wysoką efektywnością w stylu amerykańskim. (063, 当代史传宋氏家族全传.txt)

Warto zwrócić uwagę na dyskontynuacyjne właściwości tak stosowanej topikalizacji. Rozpoczyna ona nowy łańcuch tematyczny, a więc przerywa pewną ciągłość tematyczną, wprowadza nowego referenta, często powodując także zmianę perspektywy. Z drugiej jednak strony struktura ta przyczynia się do utrzymania spójności tekstu osadzając w dyskursie niewspomnianego wcześniej referenta, który zwykle pojawia się jeszcze w pozycjach tematycznych lub nietematycznych kilku następnym zdań.

5.2.2.2. Promocja referenta do roli tematu

Topikalizacja może też pełnić funkcję promowania do roli tematu referenta, który wcześniej został już eksplicytnie wprowadzony do dyskursu. Taki referent najpierw pojawia się w zdaniu w pozycji nietematycznej, najczęściej postwerbalnej¹²⁸. Kodowany jest jako NP o referencji nieokreślonej lub jako NP nieoznaczona co do określoności¹²⁹ (Chen 1986). Jednocześnie w uniwersum dyskursu aktywowany zostaje odpowiadający mu rejestr. W momencie, gdy referent uzyska

¹²⁸ Jest to zgodne z zasadą rozdzielenia referencji i roli (*Principle of Separation of Reference and Role*) (Lambrecht 1994, 185), która zabrania wprowadzania referenta do dyskursu i orzekania o nim w tym samym czasie.

¹²⁹ W nielicznych przypadkach referent wprowadzany do dyskursu może być kodowany jako NP określone. Dotyczy to sytuacji, w których jest on elementem wspólnej wiedzy uczestników aktu komunikacji, stale obecnym w ich umyśle. Ta wspólna wiedza może także pochodzić z deiktycznego kontekstu sytuacyjnego.

status tematu, w rejestrze tym zostaną zapisane dotyczące go informacje niesione przez kolejne wyrażenia tematyczne. Aby wskazać odpowiedni rejestr, referent tematyczny w zdaniu stopikalizowanym promującym go do roli tematu najczęściej kodowany jest jako NP z elementem deiktycznym (zaimkiem wskazującym). Na przykład:

[262] 这是欧阳海牺牲之后,
Zhè shì Ōuyáng Hǎi xīshēng zhīhòu,
ten być Ouyang Hai poświęcić się potem
O tym, po śmierci Ouyang Hai'a

她从作家**金敬迈**的**长篇小说《欧阳海之歌》**中知道的。
tā cóng zuòjiā Jīn Jīngmài de chángpiān xiǎoshuō „Ōuyáng Hǎi zhī gē” zhōng zhīdào de.
ona z pisarz Jin Jingmai PART długi powieść Ouyang Hai PART pieśń środek
wiedzieć MOD
dowiedziała się z powieści pisarza Jin Jingmai'a „Pieśń Ouyang Hai'a”.

这部小说她没完全看懂,
Zhè bù xiǎoshuō tā méi wánquán kàndǒng,
Ten CL powieść ona nie całkiem zrozumieć
Tej powieści nie zrozumiała do końca,

但她听了老师的介绍,
dàn tā tīng le lǎoshī de jièshào,
ale ona słyszeć ASP nauczyciel PART wprowadzenie
ale jak usłyszała wprowadzenie nauczyciela,

晓得**这**是一部写给亲爱的海哥哥的书。
xiǎode zhè shì yī bù xiě gěi qīn'ài de Hǎi gēge de shū.
wiedzieć to być jeden CL pisać dla kochany PART Hai starszy brat PART książka
wiedziała, że jest to książka napisana dla kochanego starszego brata Hai'a.
(064, 当代\报刊\作家的文摘\1994\1994B.TXT)

Dystans referencyjny między zdaniem wprowadzającym referenta do dyskursu a topikalizacją promującą go do roli tematu jest zwykle stosunkowo niewielki (1-2 zdania). W przypadku większych odległości (jak w [263]) zdania rozdzielające oba wspomnienia referenta mają charakter komentarza lub dygresji, a więc funkcjonują na innym poziomie hierarchicznej struktury dyskursu, np.:

Niektóre referenty wprowadzane do dyskursu jako określone swoją identyfikowalnością wywodzą z innych referentów już ustanowionych w dyskursie.

[263] 我跟我的台大历史系的学弟、
Wǒ gēn wǒ de Tái-Dà lìshǐxì de xuédì,
ja z ja PART Uniwersytet Tajwański wydział historii PART kolega z niższego roku
Razem z kolegą z niższego roku z Wydziału Historii Uniwersytetu Tajwańskiego,

美国的教授汪荣祖合写了一本《蒋介石评传》。
Měiguó de jiàoshòu Wāng Róngzǔ héxiě le yī běn „Jiǎng Jièshí píngzhuàn”.
Ameryka PART profesor Wang Rongzu razem napisać ASP jeden CL Czang Kaj-szek krytyczna biografia
amerykańskim profesorem Wang Rongzu napisaliśmy *Krytyczną Biografię Czang Kaj-szeka.*

我们可以看得很清楚，蒋介石是多么样的不要脸，
Wǒmen kěyǐ kàn de hěn qīngchū, Jiǎng Jièshí shì duōmeyàng de bù yào liǎn,
my móc patrzeć PART bardzo wyraźnie Czang Kaj-szek być tak bardzo PART
nie chcieć twarz
Mogliśmy zobaczyć bardzo wyraźnie, że Czang Kaj-szek tak bardzo nie ma
poczucia wstydu.

他后面的人李登辉是多么样的不要脸，
Tā hòumian de rén Lǐ Dēnghuī shì duōmeyàng de bù yào liǎn,
on tył PART człowiek Li Denghui być tak bardzo PART nie chcieć twarz
stojący za nim Li Denghui tak bardzo nie ma poczucia wstydu,

把全世界军衔给搞得这么乱。
bǎ quán shìjiè jūnxián gěi gǎo de zhème luàn.
OM cały świat ranga wojskowa dla robić PART tak bałagan
w rangach wojskowych całego świata narobił takiego bałaganu.

这本书呢我特别带来了。
Zhè běn shū ne wǒ tèbié dàilái le.
ten CL książka MOD ja specjalnie przynieść MOD
Tę książkę przyniosłem specjalnie.

大家看看，这个厚厚的一本《蒋介石评传》。
Dàjiā kànkàn, zhè gè hòuhòu de yī běn „Jiǎng Jièshí píngzhuàn”.
wszyscy spojrzeć ten CL gruby PART jeden CL Czang Kaj-szek krytyczna
biografia
Spójrzcie wszyscy, na tę grubą *Krytyczną biografię Czang Kaj-szeka.*
(006, 当代\电视电影\非文艺\李敖有话说.txt)

W omawianym modelu zdań nowo wypromowany temat ma charakter dyskontynuacyjny w stosunku do dyskursu poprzedzającego, ale

może inicjować łańcuch tematyczny charakteryzujący się mniejszą lub większą trwałością w dyskursie następującym. W przykładach [262] i [263] referent tematyczny w dyskursie następującym pojawia się incydentalnie (w pozycji tematycznej zdania zależnego lub w pozycji nietematycznej), ale w przykładzie [264] rozpoczyna długi łańcuch, przez co uczestniczy w utrzymaniu ciągłości dyskursu. Dysproporcja w trwałości nowo wypromowanych tematów jest przejawem wyraźnej zauważalnej tendencji, że referenty tematyczne posiadające cechę [+osobowość] mają większy potencjał kontynuacyjny niż referenty nieożywione, przez co mogą aktywniej uczestniczyć w utrzymaniu ciągłości dyskursu. Na przykład:

[264] 在夫人们当中，议论最多的，
Zài fūrénmen dāngzhōng, yìlùn zuì duō de,
w panie wśród komentarz najbardziej dużo PART
[Tym, co wzbudziło] najwięcej komentarzy wśród pań

影响最坏的是江青有**两个专门“舞伴”**。
yǐngxiǎng zuì huài de shì Jiāng Qīng yǒu liǎng gè “zhuānmén wǔbàn”.
wpływ najbardziej zły PART być Jiang Qing mieć dwa CL specjalny partner
do tańca
i wywarło [na nich] najgorsze wrażenie, było to, że Jiang Qing miała dwóch
specjalnych „partnerów do tańca”.

那两个人我都见过，
Nà liǎng gè rén wǒ dōu jiàn guo,
tamten dwa CL człowiek ja wszyscy widzieć ASP
Widziałem ich obydwu,

∅年纪很轻，∅高挑个儿，
niánjì hěn qīng, gāotiǎo gèr;
wiek bardzo młody wysoki wzrost
[byli w] bardzo młodym wieku, wysokiego wzrostu,

∅比江青高半个头，毛料衣服毕挺，
bǐ Jiāng Qīng gāo bàn gè tóu, máoliào yīfu bǐtǐng,
w porównaniu z Jiang Qing wysoki pół głowy wełniany ubranie sztywne
byli pół głowy wyżsi od Jiang Qing, nosili sztywne wełniane ubranie,

∅头油搽得亮亮的，∅属于小白脸之类。
tóuyóu chá de liàngliàng de, shǔyú xiǎobáiliǎn zhī lèi.
brylantyna nałożyć PART lśnić MOD należeć do przystojniak PART typ
na ich włosach lśniła brylantyna, można było ich zaliczyć do przystojniaków.

据说一个 是上海的，另一个 则在广州，
Jùshuō yī gè shì Shànghǎi de, lìng yī gè zé zài Guǎngzhōu,
podobno jeden CL być Szanghaj PART pozostały jeden CL natomiast w Kanton
Podobno jeden był z Szanghaju, a drugi z Kantonu,

为了给江青伴舞，Ø总是飞机往返，
wèile gěi Jiāng Qīng bànwǔ, zǒngshì fēijī wǎngfǎn,
aby dla Jiang Qing towarzyszyć w tańcu zawsze samolot przemieszczać się w tę
i z powrotem
aby towarzyszyć w tańcu Jiang Qing, zawsze latali w obie strony samolotami,

一切费用自然公家报销。
yīqiè fēiyòng zìrán gōngjiā bàoxiāo.
wszystkie koszt naturalnie publiczny pokrywać
wszystkie koszty naturalnie pokrywane były ze środków publicznych.
(065, 当代\报刊\作家文摘\1994\1994A.TXT)

5.2.2.3. Podtrzymywanie tematu

O podtrzymywaniu tematu przez topikalizację można mówić wtedy, gdy pojawia się ona wewnątrz łańcucha lub paragrafu tematycznego. W takich sytuacjach referent wprowadzony do dyskursu i wypromowany do roli tematu pełni tę funkcję w kolejnych zdaniach, topikalizacja nie powoduje więc jego zmiany, lecz umożliwia kontynuację, przyczyniając się do zachowania spójności dyskursu. Na przykład:

[265] 对于普列诺夫的书，我一直情有独钟，
Duìyú Pǔliènuòfū de shū, wǒ yīzhī qíng yǒu dú zhōng,
w stosunku do Plechanow PART książka ja wciąż czuć sentyment
Do książek Plechanowa wciąż czuję sentyment,

[265a] 这次看到了他的《论一元论历史观之发展》，
zhè cì kàndào le tā de “Lùn yīyuánlùn lìshǐguān zhī fāzhǎn”，
ten Cl zobaczyć ASP on PART analiza teoria monistyczna pogląd na historię
PART rozwój
tym razem zobaczyłem jego *Przyczynek do zagadnienia rozwoju monistycznego
pojmowania dziejów,*

[265b,c] Ø博古译，Ø三联书店出版，
Bó Gǔ yì, Sānlián Shūdiàn chūbǎn,
Bo Gu tłumaczyć Joint Publishing wydać
w tłumaczeniu Bo Gu, wydany przez Joint Publishing,

[265d,e] Ø原价1.05元, Ø现价仅0.32元。

yuánjià yī diǎn líng wǔ yuán, xiànjià jǐn líng diǎn sān èr yuán.

cena pierwotna 1.05 juan cena aktualna tylko 0.32 juan

cena pierwotna [wynosiła] 1.05 juanów, cena aktualna – tylko 0.32 juana.

[265f] **这本书**我在“文革”中认真读了数遍，

Zhè běn shū wǒ zài Wén-Gé zhōng rènzhēn dú le shùbiàn,

ten CL książka ja w rewolucja kulturalna środek sumiennie przeczytać ASP wielokrotnie

Tę książkę podczas rewolucji kulturalnej sumiennie przeczytałem wiele razy,

[265g,h] Ø上面写满了眉批, Ø至今仍在我的书架上。

shàngmiàn xiěmǎn le méipī, zhìjīn réng zài wǒ de shūjià shàng.

na zapisać pełno ASP notatki do dzisiaj nadal w ja PART półka na książki na [było] na [niej] pełno notatek, dzisiaj nadal stoi na mojej półce na książki.

(066, 当代\CWAC\CEB0133.txt)

We fragmencie [265] składnik tematyczny w zdaniu stopikalizowanym ([265f]) powiązany jest relacją koreferencji z tematem poprzednich zdań realizowanym jako zerowa anafora. W pewnym momencie jednak ta sekwencja zdań zostaje przerwana zdaniem z wyrażeniem tematycznym w postaci pełnej frazy NP, a więc jednostki o dużej zawartości materiału leksykalnego, zwykle stosowanej w warunkach dyskursywnych utrudniających identyfikację referenta (np. duży dystans referencyjny, obecność referenta interferującego itp.).

Wydaje się, że użycie topikalizacji wewnątrz łańcucha tematycznego może być uzasadnione z dwóch powodów. Po pierwsze, stosowanie zerowej anafory nie jest nieograniczone. Nie pozwalają na to możliwości poznawcze ludzkiego umysłu. Taka anafora wymaga pewnego wysiłku interpretacyjnego, więc zwykle stosuje się ją zaraz po eksplicytnym wspomnieniu referenta, gdy ten jest jeszcze łatwiej dostępny. Im dłuższy dystans między analizowanym zdaniem a ostatnim wspomnieniem referenta, tym większa potrzeba „przypomnienia”, do jakiego bytu odnoszą się gromadzone informacje i tym większe prawdopodobieństwo zastosowania pełnej formy leksykalnej¹³⁰. Po drugie, zastosowanie topikalizacji w środku łańcucha często jest związane ze zmianą perspektywy, co można wyjaśnić, odwołując się do segmentacyjnej teorii

¹³⁰ Według Chena (1984, 120) anafora nominalna zwykle jest stosowana po mniej więcej pięciu zdaniach od ostatniego eksplicytnego wspomnienia referenta.

reprezentacji dyskursu)¹³¹. Zdania [265a] i [265f] przyjmują perspektywę aktywną (występuje w nich agens), mają charakter narracyjny, łączy je retoryczna relacja koordynacji. Pozostałe zdania pełnią funkcje deskryptywne, nie posuwają narracji naprzód, lecz dostarczają więcej szczegółów na temat referenta wprowadzonego do dyskursu w zdaniu [265a] i podrzymanego w roli tematu przez stopikalizowane zdanie [265f]. Ze wspomnianymi zdaniami wiąże je podrzędna relacja elaboracji. Zdania [265 b-e] i [265 g-h] działają więc na innym poziomie w hierarchicznej strukturze dyskursu.

Topikalizacja przerywa sekwencję zdań deskryptywnych, w czym przejawia się jej dyskontynuacyjny charakter. Z drugiej jednak strony referent tematyczny, który dzięki topikalizacji może nadal pełnić swoją funkcję, ma istotne znaczenie dla zapewnienia ciągłości dyskursu. Topikalizacja umożliwia zatem zmianę perspektywy (tu: z deskryptywnej na narracyjną) przy zachowaniu kontynuacji tematycznej.

Warto również zauważyć, że informacja zawarta w wyrażeniu rematycznym zdania stopikalizowanego wpływa na dalszy przebieg dyskursu inicjując sekwencję zdań opisowych [265g-h] o nieco innym charakterze niż zdania [265b-e]. Prezentują one bowiem nie inherentne właściwości referenta (jak zdania [265b-e]), lecz cechy będące wynikiem działania agensa [265f]. A zatem użycie topikalizacji jest tu związane nie tylko ze zmianą perspektywy, ale także ze zmianą charakteru opisu referenta tematycznego.

5.2.2.4. Przywracanie tematu

Kolejną dyskursywną funkcją topikalizacji jest przywrócenie tematu po jego czasowej nieobecności w dyskursie. Ma ona zastosowanie wtedy, gdy referent tematyczny na krótko znika z dyskursu, by za chwilę pojawić się znowu, i to od razu w roli tematu. Na przykład:

---

¹³¹ Teoria SDRT zakłada istnienie relacji retorycznych łączących zdania składające się na spójny dyskurs z otoczeniem dyskursywnym. Dyskurs jest w niej postrzegany jako struktura hierarchiczna, system zdań o określonej wartości semantycznej połączonych przez relacje dyskursywne. Relacje te mogą mieć charakter współrzędny (np. narracja) lub podrzędny (np. elaboracja). Zob. też Asher & Vieu (2005).

[266] 我身边就有一些朋友的孩子,
Wǒ shēnbiān jiù yǒu yīxiē péngyou de hái zi,
ja obok właśnie mieć trochę przyjaciele PART dziecko
Mam właśnie obok siebie trochę dzieci przyjaciół,

Ø由于吸毒被学校开除。
yóuyú xīdú bèi xuéxiào kāichú.
z powodu branie narkotyków PASS szkoła relegować
[które] zostały relegowane ze szkoły za branie narkotyków.

我的这些朋友, 有的是大学教授,
Wǒ de zhè xiē péngyou, yǒude shì dàxué jiàoshòu,
ja PART ten trochę przyjaciele niektórzy być uniwersytet profesor
Z tych kilkorga moich przyjaciół niektórzy są profesorami na uniwersytecie,

有的是电脑工程师, 有的是博士生, 都是知识分子。
yǒude shì diànnǎo gōngchéngshī, yǒude shì bóshìshēng, dōu shì zhīshi fēnzǐ.
niektórzy być informatyk niektórzy być doktorant wszyscy być intelektualiści
niektórzy są informatykami, niektórzy są doktorantami, wszyscy są intelektualistami.

他们的孩子我都认识,
Tāmen de hái zi wǒ dōu rènshi,
oni PART dziecko ja wszyscy znać
Wszystkie ich dzieci znam,

Ø小的时候很是听话可爱的。
xiǎo de shíhou hěn shì tīnghuà kě'ài de.
mały PART czas bardzo być posłuszny kochany MOD
w dzieciństwie były bardzo posłuszne i kochane.

他们的父母都不知道**他们**是如何染上毒品的。
Tāmen de fùmǔ dōu bù zhīdao tāmen shì rúhé rǎnshàng dùpīn de.
Oni PART rodzice wszyscy nie wiedzieć oni być jak uwikłać się narkotyki MOD
Żadne z ich rodziców nie wie, jak uwikłały się w narkomanię.
(037, 文件名\当代\史传\从普通女孩到银行家.txt)

Przywrócenie tematu w zdaniu stopikalizowanym pokrywa się z krótkotrwałą zmianą perspektywy z deskryptywnej na narracyjną.

Sposób kodowania przywracanego referenta jest uwarunkowany dyskursem poprzedzającym. Ze względu na obecność innego bytu interferującego¹³², konkurującego do roli tematu, przywracany referent

¹³² Referent interferujący konkuruje do roli tematu, znajdując się w najbliższym otoczeniu danego referenta tematycznego. Referent jest postrzegany jako konkurują-

musi być kodowany pełną frazą nominalną, niosącą tyle materiału leksykalnego, by możliwa była jednoznaczna identyfikacja bytu jeszcze aktywnego, ale już niezajdującego się w centrum uwagi interlokutora.

5.2.2.5. Zamykanie tematu

Topikalizacja ze względu na swoje właściwości dyskontynuacyjne może być także stosowana na końcu łańcucha tematycznego w celu wygaszenia tematu. Na przykład:

- [267] 他随手把**一叠课本**和四个班的点名册交给我，便站起身来。
Tā suíshǒu bǎ yī dié kèběn hé sì gè bān de diǎnmíngcè jiāo gěi wǒ, biàn zhàn qǐ shēn lái.
on przy okazji OM jeden stos podręcznik i cztery CL klasa PART lista obecności dać dla ja i wstać COMPL ciało
Przy okazji podał mi stos podręczników oraz listy obecności czterech klas i wstał.

我捧着**这些本子**回到新搭起来的教员宿舍。
Wǒ pěng zhe zhè xiē běnzi huídào xīn dǎ qílái de jiàoyuán sùshè.
ja trzymać w rękach ASP ten kilka tom wrócić do nowy postawić COMPL PART pracownik dydaktyczny akademik
Trzymając w rękach tych kilka tomów, wróciłam do nowo postawionego akademika dla pracowników dydaktycznych.

一看**课本**，不禁吃了一惊。
Yī kàn kèběn, bùjīn chīle yī jīng.
jeden spojrzeć podręcznik nie powstrzymać się od zaskoczony
Jak tylko spojrzałam na podręczniki, nie mogłam opanować zaskoczenia. (...)

- [267a] **四个班的课本**是四个书店出版的 (...),
Sì gè bān de kèběn shì sì gè shūdiàn chūbǎn de,
cztery CL klasa PART podręczniki być cztery CL księgarnie wydać MOD
Podręczniki dla czterech klas były wydane przez cztery [różne] księgarnie (...),

Ø体系各各不同，Ø编法互不一样，
tìxì gègè bù tóng, biānfǎ hù bù yīyàng,
układ każdy nie wspólny edycja wzajemnie nie taki sam
każdy [z nich] miał inny układ, różniły się między sobą edycja,

---

cy do roli tematu wtedy, gdy składnik go reprezentujący jest tak samo semantycznie kompatybilny z predykatem zdania jak składnik będący przedmiotem analizy (Givón 1983).

Ø连注音方法都有三种 (...)

lián zhùyīn fāngfǎ dōu yǒu sān zhǒng.

nawet notacja fonetyczna wszystko mieć trzy rodzaje
były [w nich] nawet trzy rodzaje notacji fonetycznej (...).

离上课只有两三天，

Lí shàngkè zhǐ yǒu liǎng sān tiān,

od prowadzić zajęcia tylko być dwa trzy dni

Zaledwie dwa, trzy dni przed rozpoczęciem zajęć

[267b] **这几种课本**我都没学过，

zhè jǐ zhǒng kèběn wǒ dōu méi xué guo,

ten kilka rodzaj podręcznik ja wszystkie nie nauczyć się EXP
nie znałam żadnego z tych podręczników,

必须赶快熟悉四种教学体系，

bìxū gǎnkuài shúxī sì zhǒng jiàoxué tǐxì,

musieć szybko poznać cztery rodzaje dydaktyczny system

musiałam szybko zapoznać się z czterema systemami dydaktycznymi,

还得找各班学生问明白学到哪一课，

hái děi zhǎo gè bān xuéshēng wèn míngbái xué dào nǎ yī kè,

jeszcze musieć szukać każdy klasa uczeń pytać pojąć uczyć się do który jeden
lekcja

jeszcze musiałam wypytać uczniów każdej klasy, do której lekcji się nauczyli,

以前教员如何教的，立刻准备下一课的教案，

yǐqián jiàoyuán rúhé jiāo de, lìkè zhǔnbèi xià yī kè de jiào'àn,

przedtem nauczyciel jak uczyć MOD natychmiast przygotować następny jeden
lekcja PART konspekt

jak uczył poprzedni nauczyciel, natychmiast przygotować konspekt następnej
lekcji,

免得老校长问起来不好答对。

miǎnde lǎo xiàozhǎng wèn qǐlái bù hǎo dáduì.

uniknąć stary dyrektor szkoły pytać COMPL nie dobrze odpowiedzieć po-
prawnie

aby uniknąć [sytuacji, kiedy] stary dyrektor szkoły zacznie zadawać pytania,
na które nie będzie mi łatwo udzielić poprawnej odpowiedzi.

(067, 当代\报刊\读书\vol-081.txt)

Powyższy fragment dyskursu rozpoczyna się od wprowadzenia do niego nowych referentów (czterech podręczników). Początkowo odnoszące się do nich wyrażenia językowe pojawiają się w zdaniu

w pozycjach nietematycznych, ale w [267a] referenty te zostają wy-promowane do roli tematu kontynuowanego przez kilka kolejnych wypowiedzi, aż do stopikalizowanego zdania [267b]. Element inicjalny zdania zamykającego łańcuch tematyczny jest kodowany jako pełna fraza nominalna z zaimkami wskazującymi i elementem kwantytatywnym, co nadaje mu podsumowujący charakter.

I w tym fragmencie topikalizacja zostaje zastosowana w miejscu zmiany perspektywy z deskryptywnej na narracyjną. Zamykając temat, działa w sposób dyskontynuujący w stosunku do dyskursu następującego, ale jednocześnie dostarcza referenta 我 (wǒ, 'ja'), który w następnym zdaniu pełni rolę tematu. W ten sposób spaja dwa fragmenty dyskursu o różnej perspektywie i różnych referentach tematycznych.

Nowy referent tematyczny może też zostać wprowadzony w zdaniu następującym po topikalizacji, powiązany z nią semantycznie. Na przykład:

[268] 赵胜天说：“去**北京**吧？”(...)

Zhào Shèngtiān shuō: „Qù Běijīng ba?”

Zhao Shengtian mówił jechać Pekin MOD

Zhao Shengtian powiedział: „Jedziemy do Pekinu?”

“**北京**我去过了，还不如去**上海**。”

Běijīng wǒ qùguo le, hái bùrú qù Shànghǎi.”

Pekin ja jechać EXP MOD jeszcze nie dorównywać jechać Szanghaj

W Pekinie [już] byłem, lepiej jechać do Szanghaju.

赵胜天则认为**上海**是个商业城市，

Zhào Shèngtiān zé rènwei Shànghǎi shì gè shāngyè chéngshì,

Zhao Shengtian natomiast uważać Szanghaj być CL handel miasto

Zhao Shengtian natomiast uważał, że Szanghaj jest miastem handlowym,

Ø没什么风景可看。

méi shénme fēngjǐng kě kàn.

nie jakiś krajobraz można patrzeć

nie ma [w nim] żadnych krajobrazów, [które] można by oglądać.

上海人又欺生排外又不禁打，

Shànghǎirén yòu qīshēng páiwài yòu bùjīn dǎ,

Szanghajczyk i oszukiwać obcych, i nie stronić od bójek

Szanghajczycy oszukują obcych i nie stronią od bójek,

还不如去苏杭。

hái bùrú qù Sū-Háng.

jeszcze nie dorównywać jechać Suzhou Hangzhou

jeszcze lepiej jechać do Suzhou i Hangzhou. (068, 当代\文学\大陆作家\池莉.txt)

5.2.3. Podsumowanie

W świetle powyższych rozważań topikalizacja jawi się jako zjawisko dyskursywne o złożonym charakterze. Wchodzi ona w skład różnych struktur dyskursu, przyczyniając się do zachowania jego spójności. Działa na płaszczyźnie informacyjnej tekstu, porządkując informacje niesione przez zdanie i wbudowując je w dyskurs w sposób ułatwiający odbiorcy jego przetwarzanie. Jednocześnie aktywnie uczestniczy w kreowaniu struktury tematyczno-rematycznej tekstu, pełniąc istotną funkcję w łańcuchach na każdym etapie ich tworzenia, od ustanawiania nowego tematu, przez podtrzymywanie go wewnątrz łańcucha tematycznego aż do jego wygaszania. Jest też przydatnym narzędziem do tworzenia hierarchicznych struktur retorycznych działających na płaszczyźnie semantycznej.

Istotną właściwością topikalizacji jest pojawianie się jej w miejscach pewnej dyskontynuacji dyskursu, czyli w momencie przerywania ciągłości tematu (wprowadzanie, przywracanie, zamykanie tematu), bądź też w momencie zmiany charakteru relacji retorycznych między zdaniami funkcjonującymi na różnych poziomach hierarchii (np. między sekwencjami zdań, które łączy relacja narracji i elaboracji), co zwykle pokrywa się ze zmianą typu dyskursu z deskryptywnego (dostarczającego dodatkowych informacji tła) na narracyjny (posuwający akcję naprzód).

Jednak mimo tych właściwości dyskontynuacyjnych topikalizacja może także działać spajająco, dostarczając materiału łączącego fragmenty dyskursu o różnym charakterze. Na przykład w warunkach przerywania ciągłości tematycznej, wprowadzając nowy temat, osadza go w dyskursie poprzedzającym, a wygaszając temat, wpływa na dyskurs następujący. Zapewnia kontynuację referenta, który w stopikalizowanym zdaniu pełnił nietematyczną rolę agensa, a w momencie zmiany perspektywy tekstu z deskryptywnej na narracyjną często dostarcza nowych informacji pozwalających zbudować relacje retoryczne z dyskursem następującym. A zatem topikalizacja, przerywając ciągłość na jednej płaszczyźnie dyskursu, jednocześnie zapewnia ją na innej.

Rozdział 6

Implikacje dydaktyczne

Badania nad akwizycją struktur tematyczno-rematycznych i topikalizacji w języku chińskim prowadzono od lat 90. XX w.¹³³ Główną motywacją językoznawców zajmujących się tym zagadnieniem była chęć znalezienia odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób różnice typologiczne między językiem chińskim a językami indoeuropejskimi wpływają na akwizycję struktur tematyczno-rematycznych, czyli jak studenci mówiący na co dzień językiem uwydatniającym podmiot (*subject prominent language*) o szyku zdania uwarunkowanym gramatycznie (*grammatical word order*) przyswajają sobie struktury charakterystyczne dla języka uwydatniającego temat (*topic prominent language*) o szyku zdania uwarunkowanym pragmatycznie (*pragmatic word order*). Badania te wykazały, że osoby uczące się języka chińskiego jako obcego z akwizycją topikalizacji i innych struktur tematyczno-rematycznych mają duże problemy¹³⁴. Formy te, tak istotne z punktu widzenia tworzenia spójnego dyskursu, w interjęzyku studentów obecne są w stopniu dalece niewystarczającym. Nawet osoby, które opanowały chiński na poziomie zaawansowanym, nie identyfikują niektórych struktur tematyczno-rematycznych jako akceptowalnych w tym języku lub wykazują dużą niepewność co do ich gramatyczności, a formy, które uznają za akceptowalne, często nietrafnie stosują w kontekście. Problemy te są trudne do wyeliminowania, nie mijają z czasem, lecz utrzymują się do końca procesu akwizycji. Wiele wskazuje na to, że to właśnie one nie pozwalają wielu osobom uczącym się języka chińskiego na rozwinięcie kompetencji produktywnej na poziomie natywnego użytkownika¹³⁵.

¹³³ Zob. Hu (1991a, 1991b), Xie (1992), Jin (1994), Li (1996), Cao et al. (2006), Jin (2008), Liu (2015) etc.

¹³⁴ Zob. Hu (1991a, 1991b), Xie (1992), Li (1996), Jin (2008).

¹³⁵ Nawet studenci biegle mówiący po chińsku w przeprowadzonych przez Li Wendan testach badających trafność użycia struktur tematyczno-rematycznych w dyskursie nie byli w stanie zbliżyć się do poziomu natywnych użytkowników, uzyskując średnie wyniki na poziomie 46% (maksymalnie 66%) wobec 98% w grupie kontrolnej (Li 1996, 161).

Problemy z akwizycją struktur tematyczno-rematycznych, w tym także topikalizacji, chińscy badacze próbowali wyjaśniać, odwołując się do hipotezy analizy kontrastywnej¹³⁶ (Hu 1991a, Li 1996), a potem także hipotezy nacechowania dyferencyjnego¹³⁷ (Jin 2008). Teorie te pozwalały tłumaczyć błędy w strukturze zdań niekanonicznych interferencją języka L1, ale nie wyjaśniały trudności w opanowaniu umiejętności trafnego stosowania takich zdań w dyskursie. Problemy z użyciem struktur tematyczno-rematycznych próbowano natomiast tłumaczyć różnicami typologicznymi między chińskim a językiem L1. Według Li Wendan (1996) osoby, których L1 należy do kategorii języków GWO, ucząc się chińskiego, oprócz kompetencji gramatycznej (budowania zdań poprawnych pod względem strukturalnym) muszą nabyć także kompetencję pragmatyczno-dyskursywną, czyli umiejętność dostosowywania struktury zdania do aktualnego kontekstu. Wiąże się to z koniecznością uwzględniania złożonych czynników pragmatyczno-dyskursywnych, co wymaga od studentów uruchomienia dodatkowych zasobów kognitywnych i stanowi dla nich dość znaczne obciążenie. Obserwacje Li Wendan są zbieżne z poglądami Antonelli Sorace, która badając problemy końcowego etapu akwizycji L2 w odniesieniu do języków indoeuropejskich, sformułowała tzw. hipotezę interfejsu (*Interface Hypothesis*). Głosi ona, że formy, których przetworzenie wymaga koordynacji działania zarówno systemów wewnątrzjęzykowych (np. składni), jak i pozajęzykowych systemów kognitywnych (np. dyskursu), są znacznie trudniej przyswajalne niż struktury czysto syntaktyczne lub wymagające jedynie współdziałania systemów wewnątrzjęzykowych, np. składni i semantyki (Sorace & Filiaci 2006, Tsimpli & Sorace 2006). Przyczyn tego zjawiska Sorace upatruje w ograniczonym dostępie do zasobów kognitywnych, koniecznych do koordynacji i zintegrowania wiedzy z różnych domen językowych potrzebnych do przetwarzania topikalizacji.

W świetle powyższych badań nauczanie topikalizacji jawi się więc jako jedno z największych wyzwań współczesnej glottodydaktyki sino-

¹³⁶ Hipoteza ta zakłada, że dla osób uczących się drugiego języka trudne są głównie struktury niewystępujące w L1 albo znacznie różniące się od analogicznych konstrukcji obecnych w L1 (Lado 1957, 2).

¹³⁷ Hipoteza nacechowania dyferencyjnego (Eckman 1977) trudności w przyswajaniu danych struktur tłumaczy różnicą w stopniu ich nacechowania w językach L1 i L2. Badania empiryczne (Jin 2008) potwierdziły tę hipotezę.

logicznej. Tymczasem zagadnieniu temu w dydaktyce języka chińskiego nie poświęca się należytej uwagi. Konieczne jest zatem wprowadzenie tematu topikalizacji i innych struktur niekanonicznych do sylabusów, co wiąże się z potrzebą opracowania odpowiednich materiałów dydaktycznych dla studentów i instrukcji dla nauczycieli. W niniejszym rozdziale zaproponowany zostanie ogólny model kształcenia sinologicznego w zakresie topikalizacji uwzględniający rezultaty dotychczasowych badań nad jej akwizycją w języku chińskim oraz wyniki analizy syntaktycznych, semantycznych i dyskursywnych aspektów tego zjawiska zaprezentowane w poprzednich rozdziałach.

6.1. Przebieg akwizycji topikalizacji w języku chińskim

6.1.1. Wpływ typologicznych cech L1 na akwizycję języka chińskiego

W latach 80. XX wieku niektórzy językoznawcy zajmujący się akwizycją drugiego języka wyrażali przekonanie, że pierwszym jej etapem jest tzw. tryb przedsyntaktyczny (*pre-syntactic mode*)¹³⁸. Interjęzyk studentów rozpoczynających naukę pod wieloma względami miał przypominać języki uwarunkowane pragmatycznie, a więc charakteryzować się nadreprezentacją struktur tematyczno-rematycznych, luźnymi połączeniami między strukturami zdaniowymi, pragmatycznym uwarunkowaniem szyku wyrazów w zdaniu, ubóstwem środków gramatycznych i niskim stosunkiem elementów nominalnych do elementów werbalnych w stosowanych konstrukcjach. Tryb ten uznano za zjawisko uniwersalne i niezależne od typologicznych cech języka L1¹³⁹. Jednak już w latach 90. hipotezę o trybie przedsyntaktycznym zakwestionowali badacze akwizycji języka chińskiego Xie (1992) i Jin (1994).

¹³⁸ O trybie przedsyntaktycznym, zob. Givón (1984).

¹³⁹ Fuller & Gundel (1987) zbadali interjęzyk osób uczących się języka angielskiego. Przeanalizowali wypowiedzi natywnych użytkowników języków uwydatniających temat TPL (chińskiego, japońskiego i koreańskiego) i porównali je z wypowiedziami użytkowników języków uwydatniających podmiot SPL (hiszpańskiego, arabskiego i perskiego). Zauważyli wtedy, że w interjęzyku osób należących do obu grup było więcej struktur tematyczno-rematycznych niż w wypowiedziach natywnych użytkowników języka angielskiego.

Xie Tianwei przeprowadził badania wśród natywnych użytkowników języka angielskiego uczących się chińskiego i zauważył, że w początkowym okresie akwizycji ich interjęzyk pozbawiony był cech trybu przedsyntaktycznego. Za to pod wieloma względami przypominał on system ich pierwszego języka (uwydatniającego podmiot). Pewne zmiany w kierunku rozwoju prominencji tematycznej zaczynały zachodzić dopiero na poziomie średnio zaawansowanym. Zdaniem Xie gramatyczny charakter języka L1 badanych wpłynął na przebieg nauki chińskiego w stopniu tak znaczącym, że nie wystąpił u nich przewidywany tryb pragmatyczny. Do podobnych wniosków doszła Jin (1994), kwestionując istnienie uniwersalnego stadium tematyczno-rematycznego w akwizycji języka chińskiego (zob. też Li 1996, 84). Według niej systematyczny transfer cechy SPL do języka chińskiego utrzymuje się aż do momentu uświadomienia sobie przez studentów prominencji tematycznej, co zwykle następuje na poziomie co najmniej średnio zaawansowanym. Wyniki powyższych badań świadczą o tym, że takie cechy typologiczne L1 jak prominencja podmiotu czy tematu mogą być przedmiotem transferu.

Teza ta została później potwierdzona przez Cao et al. (2006), którzy porównali przebieg akwizycji topikalizacji w języku chińskim u osób anglojęzycznych (L1 typu SPL) i u osób mówiących językiem japońskim lub koreańskim (L1 wykazujący cechy TPL). Anglojęzyczni uczestnicy eksperymentu nieco inaczej przyswajali sobie struktury tematyczno-rematyczne niż pozostali. W pierwszej kolejności opanowywali oni stopikalizowane zdania OSV, a dopiero później charakterystyczne dla języków TPL struktury tematyczno-rematyczne z dwiema frazami NP w pozycji inicjalnej (tzw. *double-NP sentence*), zdania z tematem generowanym w miejscu (z tzw. *dangling topics*) oraz konstrukcje z tematem wyznaczającym zakres. Natomiast u osób posługujących się językiem TPL akwizycja poszczególnych struktur przebiegała w odwrotnej kolejności. Najpierw przyswajały sobie one formy charakterystyczne dla TPL, a dopiero potem model zdania o szyku OSV. Poza tym w działaniach produktywnych struktury tematyczno-rematyczne stosowały z częstotliwością ponad dwa razy większą niż studenci anglojęzyczni¹⁴⁰. Badania Cao et al. potwierdziły więc,

---

¹⁴⁰ Osoby z grupy azjatyckiej – 2,45%, osoby anglojęzyczne – 1,08%.

że typologiczne cechy L1 mogą wywierać znamienny wpływ na system interjęzyka, decydując w dużym stopniu o przebiegu akwizycji różnych modeli struktur tematyczno-rematycznych, także topikalizacji¹⁴¹. Zmiany w interjęzyku osób mówiących językiem uwydatniającym podmiot (SPL) i uczących się chińskiego odzwierciedlają proces transformacji typologicznej od SPL do TPL.

A zatem użytkownik języka indoeuropejskiego, ucząc się języka chińskiego, oprócz występujących w nim struktur syntaktycznych musi przyswoić sobie także jego właściwości typologiczne (prominencja tematu, wariacje szyku zdania uwarunkowane czynnikami pragmatyczno-dyskursywnymi itp.), czyli przejść proces „pragmatyzacji”. Według Li Wendan (1996) proces ten następuje po opanowaniu przez studenta umiejętności tworzenia niekanonicznych struktur syntaktycznych (np. OSV, SOV itp.), czyli po nabyciu kompetencji gramatycznej.

6.1.2. Pierwszy etap akwizycji topikalizacji w języku chińskim – nabycie kompetencji gramatycznej

Pierwszy etap akwizycji topikalizacji, czyli nabywanie kompetencji gramatycznej w tym zakresie, przeważnie przebiega dość harmonijnie. Przystawanie kolejnych struktur niekanonicznych następuje równoległe do akwizycji innych zjawisk językowych i zwykle kończy się na poziomie średnio zaawansowanym. Według Li samo tworzenie form niekanonicznych nie stanowi dla osób posługujących się na co dzień językiem uwydatniającym podmiot SPL większego problemu. Błędy gramatyczne (strukturalne), które pojawiają się na tym etapie, zwykle są wynikiem transferu negatywnego z L1. Zdarzają się one stosunkowo rzadko (stanowią zaledwie 7,4% wszystkich błędów kwalifikowanych jako związane z szykiem wyrazów) i szybko zanikają po wstępnym etapie akwizycji (Hu 1991a, Li 1996).

Przebieg akwizycji kompetencji gramatycznej w odniesieniu do topikalizacji w języku chińskim został przeanalizowany w świetle dwóch teorii: teorii przetwarzalności (*Processability Theory*) Pienemanna (1998) i teorii socjokulturowej Vygotsky’ego (1987).

---

¹⁴¹ Zob. też Kecskes 2000, 89.

Teoria przetwarzalności (PT) opisuje kolejne etapy rozwoju systemu językowego L2. Zakłada ona, że w każdym języku poszczególne formy gramatyczne przyswajane są w określonej kolejności, od najprostszych do najbardziej złożonych, przy czym żaden etap w tej naturalnej hierarchii nie może zostać pominięty. Opanowanie kolejnych umiejętności nie jest bowiem możliwe bez uprzedniego przyswojenia sobie innych, bardziej podstawowych struktur i procedur¹⁴². Wynika to z ograniczeń kognitywnych, którym podlegają osoby uczące się drugiego języka na każdym etapie akwizycji i które wpływają na ich możliwości przetwarzania informacji. Odpowiednio zaprogramowana instrukcja nauczyciela może przyspieszyć akwizycję, ale nie może radykalnie zmienić jej przebiegu (Pienemann 1998).

W 2005 roku Pienemann na bazie teorii przetwarzalności sformułował hipotezę tematu (*Topic Hypothesis*), która przewiduje przebieg akwizycji kompetencji w zakresie topikalizacji. Według tej hipotezy osoba ucząca się drugiego języka początkowo nie jest w stanie odróżnić gramatycznej funkcji podmiotu od pragmatycznej funkcji tematu i posługuje się jedynie szykiem kanonicznym, w którym te dwie funkcje reprezentowane są przez ten sam składnik inicjalny. Z czasem jednak coraz częściej podejmuje próby profilowania wypowiedzi i dostosowywania jej do konkretnej sytuacji komunikacyjnej. W tym celu na pozycję inicjalną (tematyczną) wysuwa składnik zdania inny niż podmiot. Powoduje to zróżnicowanie funkcji gramatycznej podmiotu i tematu. Przetwarzanie takiej struktury jest bardziej kosztowne kognitywnie niż przetwarzanie struktur kanonicznych, w których podmiot jest tożsamy z tematem (Pienemann et al. 2005, 239), staje się więc możliwe dopiero po uprzednim opanowaniu bardziej podstawowych umiejętności.

Według hipotezy tematu do akwizycji topikalizacji prowadzą trzy kolejne etapy:

- a) opanowanie szyku kanonicznego SVO, w którym podmiot jest tożsamy z tematem, np.:

---

¹⁴² Na przykład w domenie składni student najpierw opanowuje leksemy i wiąże je z pewnymi strukturami konceptualnymi, a następnie przypisuje im kategorię gramatyczną i tworzy frazy. W dalszej kolejności rozwija procedury frazowe, które wymagają wymiany informacji na poziomie frazy, a potem (po ustaleniu kategorii gramatycznej frazy) także procedury zdaniowe. Na końcu tworzy zdania złożone (Pienemann 1998, 250).

[269] **我** 昨天看完了这本书。
Wǒ zuótiān kànwán le zhè běn shū.
 ja wczoraj czytać kończyć ASP ten CL książka
 Wczoraj skończyłam czytać tę książkę.
S V O
TEMAT – REMAT-----

b) opanowanie zdań XP-SVO, w których pozycję inicjalną zajmuje grupa nominalna temporalna lub spacialna, wymagających wykonania syntaktycznej operacji przesunięcia elementu prewerbalnego na pozycję inicjalną przy zachowaniu kanonicznego szyku podstawowych składników zdania SVO, np.:

[270] **昨天**, 我Ø看完了这本书。
Zuótiān wǒ kànwán le zhè běn shū.
 wczoraj ja czytać kończyć ASP ten CL książka
 Wczoraj skończyłam czytać tę książkę.
S V O
TEMAT¹⁴³ REMAT-----

c) opanowanie umiejętności budowania zdań o strukturze OSV, w których pozycję tematyczną zajmuje składnik pełniący syntaktyczną funkcję dopełnienia. Jest to konstrukcja, która zakłada wymianę informacji między pustą (postwerbalną) pozycją wewnątrz zdania a uwydatnioną pozycją inicjalną, np.:

[271] **这本书**, 我昨天看完了Ø。
Zhè běn shū wǒ zuótiān kànwán le.
 ten CL książka ja wczoraj czytać kończyć ASP
 Tę książkę wczoraj skończyłam czytać.
O S V
TEMAT REMAT-----

Badania akwizycji topikalizacji w języku chińskim w oparciu o teorię przetwarzalności i hipotezę tematu Pienemanna przeprowadziły Zhang Yanyin (2001, 2007), Gao Xiaodan (2009) i Wang Xiaojing (2011), uzyskując wyniki zbieżne z jej przewidywaniami. Osoby badane

¹⁴³ Status nominalnych fraz temporalnych i lokatywnych zajmujących w zdaniu pozycję inicjalną jest kontrowersyjny. Nie wszyscy przypisują im funkcje tematyczne.

po wstępnym etapie leksykalnym opanowywały umiejętność budowania zdań w szyku kanonicznym, potem tworzyły konstrukcje XP-SVO, a na końcu struktury niekanoniczne OSV (Zhang 2001, Zhang 2007). Zhang w swoich badaniach uwzględniła także występującą w języku chińskim strukturę SOV (która była przyswajana na tym samym etapie co OSV), a Gao i Wang do wyjściowego modelu akwizycji dodały jeszcze jeden etap, podczas którego osoby uczące się chińskiego opanowywały konstrukcje z *ba* (把) i *bei* (被).

Model akwizycji topikalizacji w języku chińskim po modyfikacjach Gao i Wang wygląda więc następująco:

Tab. 1. Hierarchia przetwarzania chińskiej składni według hipotezy przetwarzalności i hipotezy tematu.

Etap	Przyswajane struktury
5	Zdania z <i>ba</i> (把) Zdania z <i>bei</i> (被)
4	Topikalizacja OSV Struktury niekanoniczne SOV
3	Zdania z NP temporalną lub lokatywną w pozycji inicjalnej XP-SVO
2	Zdania w szyku kanonicznym SVO
1	Pojedyncze wyrazy i utarte wyrażenia

Dopiero w 2014 roku Zhang Xian podjął próbę zakwestionowania sekwencyjnego i progresywnego charakteru akwizycji topikalizacji w języku chińskim. Odwoływał się przy tym do teorii socjokulturowej Vygotsky'ego, która nabywanie wiedzy i umiejętności językowych postrzega jako wynik interakcji człowieka z jego otoczeniem (a nie jako procesy zachodzące wyłącznie w jego umyśle). Istotnym warunkiem rozwoju kompetencji językowej są tu odpowiednio zaplanowane instrukcje ze strony nauczycieli lub innych uczestników otoczenia społecznego, które powinny nie tyle wspierać naturalne procesy rozwojowe (jak w PT), ile wyznaczać ścieżki akwizycji i decydować o jej kierunkach.

Zhang (2014) przeprowadził badania eksperymentalne, by sprawdzić, czy odpowiednio zaprogramowane instrukcje mogą zmienić przewidywany przez PT porządek akwizycji, a zwłaszcza, czy umożliwiają one pominięcie jednego z jej etapów. Badania wykazały, że możliwe jest opanowanie struktury OSV wcześniej niż XP-SVO lub mniej więcej w tym samym czasie. A zatem instrukcje mogą w pewien sposób wpłynąć na przebieg akwizycji. Wydaje się jednak, że odstępstwa od porządku wyznaczonego przez hipotezę przetwarzalności nie mogą być zbyt radykalne.

6.1.3. Drugi etap akwizycji – nabywanie kompetencji pragmatycznej

Drugi etap akwizycji topikalizacji, podczas którego następuje nabywanie kompetencji pragmatycznej, trwa przez cały okres nauki drugiego języka, nawet na poziomie zaawansowanym, i może nigdy się nie skończyć. Proces ten nie przebiega już tak harmonijnie jak akwizycja struktur gramatycznych. Zaobserwowano bowiem, że między osobami uczącymi się języka chińskiego występują dość znaczne różnice w sposobie i tempie opanowywania poszczególnych umiejętności pragmatyczno-dyskursywnych, i to niezależnie od reprezentowanego przez nie poziomu biegłości językowej¹⁴⁴.

Cechą charakterystyczną interjęzyka tego etapu jest duża liczba¹⁴⁵ błędów pragmatycznych polegających na nietrafnym zastosowaniu gramatycznych struktur w dyskursie, które według Li (1996) stanowią aż 92,6% wszystkich błędów związanych z szykiem zdania. Przeważnie polegają one na użyciu struktur kanonicznych w kontekstach wymagających zastosowania topikalizacji, a nieco później – także na nietrafnym zastosowaniu różnych struktur niekanonicznych. Przyczyną tego zjawiska może być dysproporcja między rozwojem kompetencji gra-

---

¹⁴⁴ Li (1996) zauważyła, że niektórzy studenci biegle posługujący się językiem chińskim pod względem umiejętności pragmatycznych nie dorównywali studentom na znacznie niższych poziomach zaawansowania (p. 159).

¹⁴⁵ Według Li (1996) liczba błędów pragmatycznych, i tak już duża na poziomie podstawowym, na poziomie średnio zaawansowanym jeszcze wzrasta. Dopiero na poziomie zaawansowanym częstotliwość takich błędów stopniowo się zmniejsza, ale rzadko zbliża się do zera.

matycznej i pragmatycznej. Na poziomie średnio zaawansowanym studenci mają już bowiem opanowany pewien zasób środków językowych pozwalający im na tworzenie poprawnych gramatycznie wypowiedzi o różnym charakterze, co sprzyja większej samodzielności w działaniach produktywnych. Produkcja coraz dłuższych jednostek dyskursu wiąże się z koniecznością częstszego stosowania konstrukcji niekanonicznych istotnych z punktu widzenia strukturyzowania informacji, wbudowywania ich w kontekst i tworzenia spójnego dyskursu. Jednak takich umiejętności pragmatycznych studenci na tym etapie akwizycji jeszcze nie posiadają. Będąc natywnymi użytkownikami języka typu GWO, są oni naturalnie wyposażeni w zdolność do gramatyzacji, czyli rozpoznawania i stosowania reguł gramatycznych, dzięki czemu szybko opanowują stosunkowo proste i przejrzyste chińskie struktury syntaktyczne, natomiast w mniejszym stopniu zdolni są do pragmatyzacji, czyli dostosowywania tych struktur do kontekstu (Li 1996). Mechanizmów i reguł obowiązujących na poziomie dyskursu i modeli pragmatyczno-dyskursywnych charakterystycznych dla przyswajanego języka muszą się dopiero nauczyć. Jest to proces znacznie bardziej skomplikowany niż opanowanie reguł czysto składniowych. Wymaga identyfikowania i uwzględnienia nie tylko struktury syntaktycznej, semantycznej, informacyjnej i tematyczno-rematycznej zdania, ale także struktury tematycznej i informacyjnej dyskursu, odniesienia się do kontekstu językowego i pozajęzykowego oraz wzięcia pod uwagę intencji komunikacyjnej nadawcy i pragmatycznego celu wypowiedzi. Poza tym zasięg działania reguł pragmatyczno-dyskursywnych zwykle nie ogranicza się do jednego zdania (jak w przypadku reguł gramatycznych), lecz obejmuje dłuższy fragment dyskursu. Konieczność przetworzenia większych partii tekstu, dostrzeżenia zależności między poszczególnymi jego fragmentami, uwzględnienia wielu czynników wpływających na wybór takiej czy innej formy sprawiają, że nabycie umiejętności pragmatyczno-dyskursywnych rozciąga się w czasie i nie jest w pełni możliwe na omawianym etapie. Dopiero na poziomie zaawansowanym świadomość językowa studentów wzrasta na tyle, że rozwija się u nich intuicja pozwalająca trafniej stosować struktury niekanoniczne w dyskursie. Nadal jednak ich kompetencja w tym zakresie dość znacznie odbiega od poziomu reprezentowanego przez natywnych użytkowników języka chińskiego (Li 1996, 163). W ni-

welowaniu przedstawionych wyżej dysproporcji między rozwojem kompetencji gramatycznej i pragmatycznej w zakresie topikalizacji mogą pomóc odpowiednio zaprogramowane instrukcje dydaktyczne¹⁴⁶.

6.2. Model kształcenia w zakresie topikalizacji na poziomie akademickim

Instrukcje nauczyciela mogą przyspieszyć przyswajanie drugiego języka pod warunkiem, że studenci na danym etapie akwizycji są mentalnie przygotowani na przyjęcie prezentowanych struktur i zintegrowanie ich z budowanym przez siebie systemem języka L2¹⁴⁷. A zatem, aby instrukcje dotyczące topikalizacji były efektywne, powinny prezentować poszczególne struktury zgodnie z naturalnym porządkiem akwizycji, czyli po opanowaniu przez studentów umiejętności bardziej podstawowych.

Niektórzy badacze uważają, że ze względu na złożoność zjawiska topikalizacji jej nauczanie należy rozpocząć na poziomie co najmniej średnio zaawansowanym lub nawet zaawansowanym (np. Jiang 2009, 207)¹⁴⁸. Jednak w świetle przeprowadzonych badań empirycznych (Cao et al. 2006, Zhang 2007, Zhang 2014, Liu 2015 etc.) wydaje się, że pierwsze instrukcje na temat prostych struktur stopikalizowanych (OSV) można wprowadzać już na poziomie podstawowym, jak w zaproponowanym przez Zajdler programie nauczania języka chińskiego na poziomie A1 i A2 (Zajdler 2010, 84-96). Trzeba jedynie upewnić się, że studenci spełniają określone warunki wyjściowe.

---

¹⁴⁶ O roli instrukcji w nauczaniu drugiego języka zob. m.in. Ellis (2005).

¹⁴⁷ Zob. hipoteza nauczalności (*Teachability Hypothesis*) Pienemanna (1988, 1989).

¹⁴⁸ Jiang (2009) uważa, że etap początkujący zarezerwowany jest dla nauczania reguł gramatycznych, a etap średnio zaawansowany – dla wprowadzania reguł kognitywnych (np. uporządkowania fraz temporalnych czy spacialnych). Reguły funkcjonalne (do których zalicza m.in. regułę dynamizmu komunikacyjnego i fokusa) mogą być nauczane dopiero na poziomie zaawansowanym, gdyż funkcjonują na poziomie dyskursu i ich stosowanie wymaga opanowania różnych strategii komunikacyjnych.

6.2.1. Poziom podstawowy niższy A1

Na poziomie podstawowym niższym (A1) po okresie posługiwania się głównie pojedynczymi wyrazami i zwrotami studenci zaczynają opanowywać podstawowe struktury syntaktyczne (frazy i zdania). Aby ich interjęzyk mógł zostać wzbogacony o najprostszy model topikalizacji OSV, muszą oni najpierw nabyć umiejętność tworzenia i stosowania prostych zdań w szyku kanonicznym (SVO). Jest to konieczne nie tylko dlatego, że szyk ten stanowi formę wyjściową syntaktycznej operacji topikalizacji, ale także dlatego, że zdanie stopikalizowane to struktura nacechowana pragmatycznie. Aby w pełni uświadomić sobie jej dodatkowe znaczenie, studenci muszą zdawać sobie sprawę, że odbiega ona od neutralnego modelu kanonicznego.

Po utrwaleniu szyku SVO można stopniowo wprowadzać struktury niekanoniczne, poczynając od zdań typu OSV. Szyk ten w wielu badaniach jawi się jako najłatwiej przyswajany przez studentów, których L1 jest językiem o gramatycznym szyku wyrazów (Li 1996, Cao et al. 2006 etc.). Zdania o tej strukturze w testach akceptowalności są przez badanych wyjątkowo zgodnie identyfikowane jako akceptowalne¹⁴⁹, a w badaniach kompetencji produktywnych stanowią najczęściej stosowaną strukturę tematyczno-rematyczną, która pojawia się w wypowiedziach już na poziomie podstawowym (Cao et al. 2006). Łatwość, z jaką studenci opanowują tę konstrukcję, wynika z faktu, że podobna forma występuje także w ich języku rodzimym L1. Mogą więc odwoływać się do już posiadanej wiedzy językowej podczas interpretacji i tworzenia takich zdań w języku docelowym (transfer pozytywny). Poza tym istnieje możliwość sformułowania prostej i przejrzystej reguły transformacji zdania SVO w zdanie stopikalizowane OSV („przesunięcie postwerbalnej grupy nominalnej na pozycję inicjalną”). Tę operację można też łatwo przedstawić wizualnie, co często pomaga studentom w internalizacji poznawanych reguł językowych bardziej niż wyjaśnienia czysto werbalne¹⁵⁰.

¹⁴⁹ Wyjątek stanowią NP inicjalne o referencji generycznej przez niektórych studentów błędnie oceniane jako nieakceptowalne (Cao et al. 2006).

¹⁵⁰ Według Lantolfa wizualizacja pozwala studentom na usystematyzowanie relevantnej wiedzy językowej w sposób holistyczny i uniknięcie uczenia się na pamięć sformułowań werbalnych (Lantolf 2011, 313), co znacznie zwiększa efektywność instrukcji.

Pewne kontrowersje wzbudza jedynie przewidywana przez hipotezę tematu konieczność poprzedzenia instrukcji dotyczącej OSV akwizycją konstrukcji, w której pozycję inicjalną zajmują przesunięte z pozycji prewerbalnej wyrażenia temporalne lub spacialne (XP-SVO). Zhang (2007), Gao (2009) i Wang (2011) uważają, że jest to konieczny warunek akwizycji OSV, natomiast Zhang (2014) twierdzi, że odpowiednio zaprogramowana instrukcja może ten porządek zmienić. Wydaje się, że z punktu widzenia kompetencji gramatycznej instrukcja na temat zdań typu OSV rzeczywiście nie wymaga uprzedniego opanowania formy XP-SVO. Mechanizm przesunięcia frazy NP na pozycję inicjalną w tych dwóch strukturach jest bardzo podobny, różnica dotyczy tylko pozycji wyjściowej przesuwanego elementu. Niemniej umiejętność stosowania struktur XP-SVO może sprzyjać nabywaniu przez studentów kompetencji pragmatycznej w zakresie rozpoznawania czynników dyskursywnych motywujących do wykonania tej operacji i tworzenia linków anaforycznych z dyskursem poprzedzającym. Uświadomienie sobie istnienia takich zjawisk dyskursywnych już na tym etapie może stanowić dobre przygotowanie do nabywania kolejnych umiejętności pragmatycznych w przyszłości.

Jednak na poziomie podstawowym niższym możliwość stosowania topikalizacji jest jeszcze bardzo ograniczona. Studenci są w stanie zbudować jedynie najprostsze zdania OSV z czasownikami wyrażającymi głównie stany mentalne, niewymagającymi zastosowania elementów postwerbalnych. Na przykład:

[272] 我还不认识**张老师**。

Wǒ hái bù rènshi Zhāng lǎoshī.

ja jeszcze nie znać Zhang nauczyciel

Jeszcze nie znam nauczyciela Zhanga.

张老师, 我还不认识。

Zhāng lǎoshī, wǒ hái bù rènshi.

Zhang nauczyciel ja jeszcze nie znać

Nauczyciela Zhanga jeszcze nie znam.

Poza tym na poziomie podstawowym studenci nie potrafią jeszcze zbudować dłuższego dyskursu, w związku z tym nauka zdań typu OSV oprócz ich aspektu formalnego może obejmować jedynie stosowanie ich w prostych dialogach. Na przykład:

[273] A: 你应该找**张老师**,
Nǐ yīnggāi zhǎo Zhāng lǎoshī,
 ty powinno się szukać Zhang nauczyciel
 Powinieneś pójść do nauczyciela Zhanga,

他会帮助你的。
tā huì bāngzhù nǐ de.
 on może pomóc ty MOD
 on może Ci pomóc.

B: **张老师**, 我不认识。
Zhāng lǎoshī, wǒ bù rènshi.
 Zhang nauczyciel ja nie znać
 Nauczyciela Zhanga nie znam.

王老师怎么样?
Wáng lǎoshī zěnmeyàng?
 Wang nauczyciel jak
 A co (myślisz o) nauczycielu Wangu?

Jednak nawet tak prosty materiał językowy może zostać wykorzystany do zilustrowania pewnych zjawisk dyskursywnych. Już na tym etapie warto wprowadzić pojęcie tematu definiowanego jako „to, o czym jest zdanie” i pojęcie linku anaforycznego. Próby tworzenia przez studentów najprostszych linków koreferencyjnych w oparciu o relację homoleksji mogą być pierwszym krokiem w kierunku rozwijania ich kompetencji pragmatyczno-dyskursywnych. Na przykład:

[274] A: 咱们喝**绿茶**吧。
Zánmen hē lǜchá ba.
 my pić zielona herbata MOD
 Napijmy się zielonej herbaty.

B: **绿茶**我不怎么喜欢。
Lǜchá wǒ bù zěnmē xǐhuan.
 zielona herbata ja nie tak lubić
 Zielonej herbaty nie lubię aż tak bardzo.

茉莉花茶怎么样?
Mòlihuāchá zěnmeyàng?
 herbata jaśminowa jak
 Co powiesz na herbatę jaśminową?

6.2.2. Poziom podstawowy wyższy A2

Kształcenie w zakresie topikalizacji na poziomie podstawowym wyższym powinno koncentrować się na rozwijaniu umiejętności budowania bardziej złożonych struktur OSV, co wymaga od studentów uprzedniej znajomości różnych modeli fraz nominalnych i werbalnych. Szczególnie istotna wydaje się zdolność rozróżniania wyrażen o referencji określonej (minimalnych grup nominalnych [275] lub fraz nominalnych z zaimkiem wskazującym [276]) zdolnych do tworzenia linków koreferencyjnych z dyskursem poprzedzającym i wyrażen o referencji nieokreślonej (np. NP z frazą liczebnik-klasyfi-

kator) [277] lub niereferencyjnych [278], które zwykle nie podlegają topikalizacji.

[275] **水果**我不想吃。
Shuǐguǒ wǒ bù xiǎng chī.
owoce ja nie chcę jeść
Owoców nie chcę jeść.

[276] **这张照片**，你拍得挺不错。
Zhè zhāng zhàopiàn, nǐ pāi de tǐng bùcuò.
ten CL zdjęcie ty zrobić PART całkiem nieźle
To zdjęcie zrobiłeś całkiem nieźle.

[277] ***一本书**我很想看。
*Yī běn shū wǒ hěn xiǎng kàn.
jeden CL książka ja bardzo chcę czytać
Pewną książkę bardzo chcę przeczytać.

[278] ***书**我想教。
*Shū wǒ xiǎng jiāo.
książka ja chcę wykladać
Chcę wykladać [pracować jako nauczyciel].

Na tym etapie można też wprowadzić pojęcie referencji generycznej kodowanej za pomocą minimalnej grupy nominalnej, np.:

[279] **狗**我很喜欢。
Gǒu wǒ hěn xǐhuan.
pies ja bardzo lubię
Psy bardzo lubię.

Opanowanie tych umiejętności pozwoli studentom z jednej strony na poszerzenie katalogu znanych im modeli topikalizacji o formy OSV z rzeczownikami o referencji generycznej (np. [279]) i z frazami nominalnymi, w skład których wchodzi zaimki wskazujące (np. [276]), a z drugiej strony – na uświadomienie sobie ograniczeń nakładanych na wyrażenia tematyczne w zdaniach stopikalizowanych. Umożliwi im też tworzenie linków koreferencyjnych typu NP_{ndef} – NP_{def} np.:

[280] 我朋友写了一本**书**。
Wǒ péngyou xiě le yī běn shū.
ja przyjaciel pisać ASP jedna CL książka
Mój przyjaciel napisał książkę.

这本书我非常喜欢。
Zhè běn shū wǒ fēicháng xǐhuan.
ten CL książka ja bardzo lubić
Ta książka bardzo mi się podoba.

Na przykładzie takich modeli dyskursu można również zaprezentować jedną z funkcji dyskursywnych realizowanych przez topikalizację – promocję nowo wprowadzonego referenta do funkcji tematu. Na przykład:

[281] A: 我们明天晚上做什么?
Wǒmen míngtiān wǎnshàng zuò shénme?
my jutro wieczór robić co
Co robimy jutro wieczorem?

B: 我们可以去看**张艺谋的《长城》**。
Wǒmen kěyǐ qù kàn Zhāng Yímóu de „Chángchéng”.
my móc iść obejrzeć Zhang Yimou PART Wielki Mur
Możemy iść [do kina] obejrzeć „Wielki Mur” Zhang Yimou.
TEMAT-REMAT-----

A: **这部电影**我看过，拍得不错，但我不想再看。
Zhè bù diànyǐng wǒ kàn guo, pāi de bùcuò, dàn wǒ bù xiǎng zài kàn.
ten CL film ja obejrzeć EXP kręcić PART nieźle ale ja nie chcę powtórnie
obejrzeć
Ten film już widziałem, nieźle zrobiony, ale nie chcę oglądać go jeszcze raz.
TEMAT--REMAT-----

Warunkiem dalszego rozwoju kompetencji gramatycznej w zakresie topikalizacji jest poznanie struktury i właściwości frazy werbalnej, a zwłaszcza nabycie umiejętności poprawnego interpretowania i stosowania partykuł aspektualnych i elementów komplementywnych (co zwykle następuje pod koniec kursu na poziomie podstawowym wyższym). Formy te wchodziły bowiem w skład predykatywnej frazy werbalnej w zdecydowanej większości zdań stopikalizowanych (np. [282], [283], [284]).

[282] 这种人我**还没碰到过**。
Zhè zhǒng rén wǒ hái méi pèngdào guo.
ten rodzaj człowiek ja jeszcze nie napotkać EXP
Takiego człowieka jeszcze nie spotkałam.

[283] 你的书我**已经看完了**。
Nǐ de shū wǒ yǐjīng kànwán le.
 ty PART książka ja już czytać kończyć MOD
 Twoją książkę już przeczytałem.

[284] 这曲子我**弹不好**。
Zhè qǔzi wǒ tán bù hǎo.
 ten melodia ja grać NEG COMPL
 Tej melodii nie jestem w stanie zagrać.

Interpretując rozbudowane frazy werbalne w zdaniach stopikalizowanych, studenci powinni zwracać uwagę na ich strukturę informacyjną. Wiadomo bowiem, że w takich zdaniach informacja *novum*, czyli ta, która modyfikuje magazyn wiedzy słuchacza, może być ulokowana albo w podmiotowej frazie nominalnej ([285]), albo we frazie werbalnej (w całej frazie [286] lub tylko w jednym z jej składników [287]). Na przykład:

[285] 费用太大了，我怕他承担不了。
Fèiyòng tài dà le, wǒ pà tā chéngdān bù liǎo.
 koszty zbyt duży MOD ja bać się on ponieść NEG COMPL
 Koszty są zbyt duże, boję się, że nie będzie w stanie ich ponieść.

费用	我	替他承担。
<i>Fèiyòng</i>	<i>wǒ</i>	<i>tì tā chéngdān.</i>
koszty	ja	zamiast on pokryć
Koszty ja za niego pokryję.		
DATUM ----- NOVUM --- DATUM -----		

[286] A: 明天我给你介绍上海。
Míngtiān wǒ gěi nǐ jièshào Shànghǎi
 jutro ja dla ty przedstawić Szanghaj
 Jutro pokażę ci Szanghaj.

B: 上海 我	很熟悉 。
<i>Shànghǎi wǒ</i>	<i>hěn shúxī.</i>
Szanghaj ja	bardzo dobrze znać
Szanghaj znam bardzo dobrze.	
DATUM ----- NOVUM ---	

[287] 我请她弹贝多芬的小曲《Für Elise》。
Wǒ qǐng tā tán Bèiduōfēn de xiǎoqǔ „Für Elise”.
 ja prosić ona zagrać Beethoven PART miniatura „Dla Elizy”
 Poprosiłem ją, by zagrała miniaturę Beethovena „Dla Elizy”.

这曲子她弹得
Zhè qǔzi tā tán de
ten melodia ona grać PART
Tę melodię zagrała
DATUM -----

不太好。
bù tài hǎo.
nie zbyt dobry
niezbyt dobrze.
NOVUM -----

Umiejętność identyfikowania statusu informacji zawartych w zdaniu jest warunkiem osiągnięcia przez studenta kolejnego etapu rozwijania kompetencji pragmatyczno-dyskursywnej, a mianowicie nauki dostosowywania struktury zdania do dyskursu. Umiejętność ta kształtowana jest na poziomach średnio zaawansowanym i zaawansowanym.

Podsumowując poczynione rozważania, można uznać, że po ukończeniu kursu na poziomie podstawowym wyższym student powinien znać pojęcia tematu i rematu, *datum* i *novum*, a także struktury informacyjnej i tematyczno-rematycznej zdania. Jego kompetencja gramatyczna powinna obejmować tworzenie struktur OSV z elementem inicjalnym w postaci minimalnej grupy nominalnej lub frazy nominalnej kodowanej jako określona i frazą werbalną VP w postaci czasownika, któremu oprócz okolicznika może towarzyszyć też partykuła aspektualna lub element komplementywny. Natomiast kompetencja pragmatyczna powinna obejmować uwzględnianie ograniczeń nakładanych na element tematyczny w zdaniach stopikalizowanych, tworzenie linków anaforycznych z dyskursem poprzedzającym opartych na relacji koreferencji (realizowanej przez takie same wyrazy lub przez frazy NP_{def} - NP_{def} i NP_{ndef} - NP_{def}), stosowanie topikalizacji w funkcji promowania referenta do roli tematu, a także umiejętność analizy stopikalizowanego zdania pod kątem jego struktury informacyjnej.

6.2.3. Poziom średnio zaawansowany (B1-B2)

Jak wiadomo, na poziomie średnio zaawansowanym studenci podejmują już samodzielne próby budowania dłuższego dyskursu. Ich wypowiedzi stają się coraz bardziej gramatyczne, ale nadal są niedoskonałe w warstwie dyskursywnej. Charakteryzuje je nadreprezentacja struktur kanonicznych, czyli stosowanie zdań o szyku SVO w kontekstach wymagających użycia topikalizacji lub innych struktur tematyczno-rematycznych.

Ogólną strategią dla tego etapu dydaktycznego powinno więc być, przy dalszym rozwijaniu kompetencji gramatycznej, skoncentrowanie się na kształceniu sprawności pragmatyczno-dyskursywnych, a zwłaszcza umiejętności identyfikowania modeli dyskursu, w których najczęściej pojawiają się zdania stopikalizowane i trafnego stosowania poszczególnych wariantów topikalizacji w odpowiednich otoczeniach dyskursywnych.

Rozwijanie kompetencji gramatycznej studentów na poziomie średnio zaawansowanym powinno polegać na kształtowaniu umiejętności tworzenia rozmaitych wariantów zdań stopikalizowanych, takich jak topikalizacja z elementem koreferencyjnym [288] czy topikalizacja z rozszczepieniem grupy nominalnej [289]. Na przykład:

[288] **这孩子**我要亲自教导**他**。

Zhè hái zi wǒ yào qīn zì jiàodǎo tā.

ten dziecko ja chceć osobiście edukować on

To dziecko chciałbym osobiście edukować.

[289] **衣服**我买了**两件**。

Yī fu wǒ mǎi le liǎng jiàn.

ubranie ja kupić ASP dwa CL

[Jeśli chodzi o] ubranie, [to] kupiłam dwie sztuki

Budowanie powyższych modeli zdań nie wymaga od studentów rozwijania nowych procedur międzyfrazowych, ponieważ opiera się na wykształconej już wcześniej umiejętności przesuwania elementów postwerbalnych na pozycję inicjalną. Przesuwaniu temu towarzyszy jednak dodatkowa operacja zastosowania elementu koreferencyjnego w pustej pozycji postwerbalnej lub rozbicia postwerbalnej grupy nominalnej na dwie mniejsze frazy. Poprawne przeprowadzenie tych operacji wymaga wcześniejszego opanowania przez studentów niektórych zagadnień z zakresu referencji, takich jak koreferencja, referencja generyczna i szczegółowa, a także doskonałej znajomości struktury i właściwości chińskich grup nominalnych, w szczególności umiejętności rozpoznawania tych elementów pełnej frazy nominalnej, które mogą samodzielnie pełnić syntaktyczne funkcje dopełnienia lub pragmatyczne funkcje tematu (po przeniesieniu ich na pozycję inicjalną).

Dalszy rozwój kompetencji pragmatyczno-dyskursywnej wymaga od studentów biegłego posługiwania się bogatym zasobem środków

językowych i zdolności do przetwarzania dłuższych jednostek dyskursu, a nie tylko pojedynczych zdań i krótkich dialogów.

Naukę wbudowywania różnych modeli topikalizacji w dyskurs warto zacząć od kształtowania umiejętności identyfikowania pytań implikowanych przez kontekst w danym momencie dyskursu. Pomaga to interpretować kolejne zdania pod względem ich struktury informacyjnej i stosować zasady pakowania informacji, czyli porządkowania składników zdań w taki sposób, by temat znajdował się w pozycji inicjalnej, a informacja o potencjale aktualizacyjnym – w wyrażeniu rematycznym, najczęściej w pozycji finalnej. Na przykład:

[290] [他]每周领取**几块钱的工钱**,

Tā měi zhōu lǐngqǔ jǐ kuài qián de gōngqián,

on każdy tydzień odbierać kilka juan pieniędzy PART zapłata

Każdego tygodnia odbiera kilka juanów zapłaty,

[Pytanie implikowane przez kontekst: *Co robi z tymi pieniędzmi?*]

这些钱

他

还想攒起来。

zhè xiē qián

tā

hái xiǎng zǎn qǐlái.

Ten trochę pieniędzy

on

jeszcze chce zaoszczędzić COMPL

Te pieniądze chciałby jeszcze zaoszczędzić.

TEMAT-----

REMAT-----

DATUM-----NOVUM-----

(069, 当代\翻译作品\文学\嘉莉妹妹.txt)

[291] 我可以用一下**你的书**吗?

Wǒ kěyǐ yòng yíxià nǐ de shū ma?

ja móc skorzystać COMPL ty PART książka MOD

Czy mógłbym skorzystać z twojej książki?

[Pytanie implikowane przez kontekst: *A co się stało z twoją książką?*]

我的书

我

忘在家里了。

Wǒ de shū

wǒ

wàng zài jiāli le.

ja PART książka

ja

zapomnieć w dom środek MOD

Moją książkę zapomniałem [zabrać] z domu.

TEMAT-----

REMAT-----

DATUM-----NOVUM-----

Identyfikowanie pytań implikowanych przez kontekst pomaga również tworzyć linki anaforyczne w oparciu o inferencję, np.:

[292] 我儿子在美国洛杉矶留学,
Wǒ érzi zài Měiguó Luòshānjī liúxué,
 ja syn w USA Los Angeles studiować
 Mój syn studiuje w Los Angeles w USA,

所以我就跟文化部说,
suǒyǐ wǒ jiù gēn Wénhuà Bù shuō,
 zatem ja właśnie z Wydziałem Kultury rozmawiać
 więc rozmawiałem z Wydziałem Kultury,

能不能我去加拿大途经洛杉矶的时候住十天,
néng bù néng qù Jiānàdà tújīng Luòshānjī de shíhòu zhù shí tiān.
 móc nie móc iść Kanada przez Los Angeles PART czas mieszkać dziesięć dzień
 czy mógłbym jadąc do Kanady przez Los Angeles zatrzymać się tam na dziesięć dni.

[Informacja inferowana: *Pobyt w Los Angeles wiąże się z dodatkowymi kosztami.*
 Pytanie implikowane przez kontekst: *Kto pokryje te koszty?*]

这个费用	我自	掏 (...).
<i>Zhè gè fèiyòng</i>	<i>wǒ zì</i>	<i>tāo.</i>
ten CL koszt	ja sam	pokryć
Te koszty sam pokryję.		

TEMAT -----	REMAT -----
DATUM -----	NOVUM DATUM

(052, 当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 沉浮.txt)

Kolejną umiejętnością dyskursywną, którą można rozwijać na tym etapie, jest budowanie linków anaforycznych w oparciu o relację na zbiorze częściowo uporządkowanym. Najprostsze modele dyskursu tego typu zawierają zarówno eksplicytne wspomnienie takiego zbioru, jak i jego elementów, np.:

[293] 我们要分担一部分**家务**。
Wǒmen yào fēndān yī bùfēn jiāwù.
 my musieć podzielić się jeden część obowiązek domowy
 Musimy podzielić się częścią domowych obowiązków.

[Tu **家务** (*jiāwù*) wyznacza zbiór prac domowych i aktywuje potencjalne linki z jego elementami, trzema głównymi posiłkami, które trzeba przyrządzić.]

“ 早饭 你做,	午饭 我做,	晚饭 我们一起做”。
„ <i>Zǎofàn nǐ zuò,</i>	<i>wǔfàn wǒ zuò,</i>	<i>wǎnfàn wǒmen yìqǐ zuò.</i> ”
śniadanie ty robić	obiad ja robić	kolacja my razem robić
Śniadania ty robisz,	obiady ja robię,	a kolacje robimy razem.

Przy okazji warto zwrócić uwagę studentów na fakt, że zdania takie mogą implikować pytania z więcej niż jedną zmienną (np. zdanie [293] wyznacza pytanie: „*Co kto robi?*” lub „*Kto co robi?*”) i na tym przykładzie wyjaśnić działanie tzw. klucza sortującego¹⁵¹.

Uruchomienia większych zasobów pamięci roboczej wymaga model dyskursu, w którym zbiór częściowo uporządkowany nie jest wspomniany eksplcytnie, ale wyznaczony przez jeden z jego elementów, np.:

[294] 我认识他的**母亲**,
Wǒ rènshi tā de mǔqīn,
ja znać on PART matka
Znam jego matkę,

[母亲 (*mǔqīn*) w zdaniu [294] wyznacza implicytny zbiór „rodzice” i aktywuje link z drugim elementem tego zbioru 父亲 (*fùqīn*).]

父亲我从来没见过。
fùqīn wǒ cónglái méi jiàn guo.
ojciec ja nigdy nie widzieć EXP
ojca nigdy nie widziałem.

Umiejętność identyfikowania zbioru częściowo uporządkowanego w dyskursie i wyznaczania jego uzupełniających się elementów jest przydatna do stosowania topikalizacji w zdaniach kontrastywnych. Na przykład:

[295] 我送给你的**那两本书**你都看完了吗?
Wǒ sòng gěi nǐ de nà liǎng běn shū nǐ dōu kànwán le ma?
ja ofiarować dla ty PART tamten dwa CL książka ty wszystko czytać kończyć
ASP MOD
Czy przeczytałeś już te dwie książki, które dostałeś ode mnie?

这本书我已经看完了，觉得很有意思。
Zhè běn shū, wǒ yǐjīng kànwán le, juéde hěn yǒuyìsi.
ten CL książka ja już czytać kończyć ASP myśleć bardzo interesujący
Tę książkę już przeczytałem, myślę, że jest bardzo interesująca,

那本我只看了一部分，估计下星期才能看完。
Nà běn wǒ zhǐ kàn le yī bùfen, gūjì xià xīngqī cái néng kànwán.

¹⁵¹ Działanie klucza sortującego, zob. Kuno (1982).

tamten CL ja tylko czytać ASP jeden część szacować przyszły tydzień dopiero
móc czytać kończyć
z tamtej przeczytałem tylko część, szacuję, że będę mógł przeczytać ją dopiero
w przyszłym tygodniu.

Po ukończeniu nauki na poziomie średnio zaawansowanym student powinien być w stanie poprawnie budować różne warianty zdań stopikalizowanych i podejmować próby trafnego stosowania ich w dyskursie. Może mu w tym pomóc umiejętność identyfikowania pytań implikowanych przez kontekst poprzedzający i odpowiedniego pakowania informacji w zdaniach będących na nie odpowiedzią, jak również rozpoznawania podstawowych modeli dyskursu, w których temat stopikalizowanego zdania tworzy z dyskursem poprzedzającym różne rodzaje linków anaforycznych.

6.2.4. Poziom zaawansowany (C1-C2)

Na poziomie zaawansowanym studenci zwykle są już świadomi istnienia sieci powiązań pomiędzy zdaniami tworzącymi spójny tekst i umieją zidentyfikować relacje między analizowanym zdaniem a kontekstem. Wiele form kanonicznych i niekanonicznych trafnie stosują w dyskursie, ale ciągle jeszcze zdarzają się przypadki, gdy nie mają pewności, która z opcjonalnych form wyrażających to samo znaczenie logiczno-semantyczne powinna być użyta w danym otoczeniu dyskursywnym. Studenci mają problem z wyborem najbardziej trafnej konstrukcji i w efekcie w podobnych kontekstach stosują różne formy z katalogu dostępnych opcji. Ta ich niepewność i zmienność wyborów może utrzymywać się długo, a nawet nigdy nie minąć. W związku z tym proponowaną strategią dla tego etapu jest rozwijanie umiejętności różnicowania znaczenia i funkcji dyskursywnych poznanych wcześniej struktur kanonicznych i niekanonicznych oraz rozpoznawania modeli dyskursu, w których zwykle występują. W rezultacie po zakończeniu tego etapu kształcenia studenci powinni być w stanie zidentyfikować subtelne różnice między formami takimi jak [296], [297], [298] i [299] i każdą z tych struktur skojarzyć z odpowiednim modelem dyskursu.

- [296] 我做完**功课**了。
Wǒ zuòwán gōngkè le.
 ja robić skończyć lekcje MOD
 Odrobiłem [już] lekcje.
- [297] **功课**, 我做完了。
Gōngkè, wǒ zuòwán le.
 lekcje ja robić skończyć MOD
 Lekcje [już] odrobiłem.
- [298] **功课**, 我做了一部分。
Gōngkè, wǒ zuò le yī bùfēn.
 lekcje ja robić ASP jeden część
 Z lekcji odrobiłem jedną część.
- [299] 我**功课**做完了, [可以去玩儿了]。
Wǒ gōngkè zuòwán le, [kěyǐ qù wánr le].
 Ja lekcje robić kończyć MOD [można iść pobawić się MOD]
 Odrobiłem [już] lekcje, [mogę iść się pobawić.]

Ponieważ studenci na poziomie zaawansowanym zwykle bez większego problemu przetwarzają już obszerne fragmenty dyskursu, w programie dydaktycznym więcej miejsca mogą zajmować instrukcje dotyczące łańcuchów tematycznych i związanych z nimi zjawisk transfrastycznych (anafora, śledzenie referenta itp.).

Warto też pamiętać, że studenci na tym etapie, korzystając z bogatego autentycznego materiału językowego, są w stanie czerpać wiele korzyści z zawartych w nim instrukcji implicytnych. Instrukcje te, dostarczane w postaci bogatego *inputu*, mogą sprawić, że studenci pewne reguły pragmatyczne przyswoją sobie bezwiednie, nieświadomie, bez udziału uwagi i pamięci. Sprzyja to gromadzeniu przez nich wiedzy intuicyjnej, którą trudno zwerbalizować, ale z której niewątpliwie korzystają oni podczas działań produktywnych w przyswajającym języku¹⁵². Ponieważ biegłość językowa w dużej mierze jest wynikiem korzystania z wiedzy implicytnej, nie powinno się zaniedbać żadnych środków prowadzących do jej wzbogacenia.

¹⁵² Więcej o na temat wiedzy implicytnej i eksplicytnej oraz o instrukcji implicytnej i eksplicytnej zob. Ellis (2009).

Tab. 2. Ramowy program kształcenia w zakresie topikalizacji w języku chińskim

Wymagania wstępne	Kompetencja gramatyczna	Kompetencja pragmatyczno-dyskursywna	Wiedza metalingwistyczna
Poziom podstawowy niższy (A1)			
struktura SVO [struktura XP-SVO]	struktura OSV, w której element inicjalny ma postać minimalnej NP, a VP – czasownika stanu	anaforyczne linki koreferencyjne, oparte na relacji homoleksji	pojęcie tematu i rematu, pojęcie linka anaforycznego
Poziom podstawowy wyższy (A2)			
struktura frazy nominalnej, wyrażanie identyfikowalności, kodowanie określoności	struktura OSV, w której element inicjalny ma postać frazy <i>zaimek wskazujący-(liczebnik)-klasyfikator-rzeczownik</i> lub minimalnej NP (także o referencji generycznej)	anaforyczne linki koreferencyjne NP _{def} -NP _{def} i NP _{ndef} -NP _{def}	pojęcie <i>datum</i> i <i>novum</i> , identyfikowalności, określoności i nieokreśloności
struktura frazy werbalnej, partykuły aspektualne i elementy komplementywne	struktura OSV z VP w postaci V lub frazy V-ASP lub V-Compl		

Wymagania wstępne	Kompetencja gramatyczna	Kompetencja pragmatyczno-dyskursywna	Wiedza metalingwistyczna
Poziom średnio zaawansowany (B1-B2)			
<p>referencja (generyczna, szczegółowa), koreferencja, struktura NP (zwłaszcza elementy, które mogą samodzielnie pełnić funkcje syntaktyczne), zdolność do przetwarzania dłuższych jednostek dyskursu</p>	<p>warianty topikalizacji: topikalizacja z elementem koreferencyjnym, topikalizacja z rozszczępieniem grupy nominalnej</p>	<p>identyfikowanie pytań implikowanych przez kontekst poprzedzający, analiza struktury informacyjnej zdania i jego otoczenia dyskursywnego, modele dyskursu, w których występują poszczególne modele topikalizacji, linki oparte na inferencji, linki oparte na relacji na zbiorze częściowo uporządkowanym, kontrastywne funkcje topikalizacji</p>	<p>struktura informacyjna, pakowanie informacji</p>

Wymagania wstępne	Kompetencja gramatyczna	Kompetencja pragmatyczno-dyskursywna	Wiedza metalingwistyczna
Poziom zaawansowany (C1-C2)			
zdolność do przetwarzania obszernych fragmentów dyskursu	utrwalanie nabytych wcześniej umiejętności	różnicowanie znaczenia i funkcji dyskursywnych ekwiwalentnych pod względem logiczno-semantycznym struktur kanonicznych i niekanonicznych, modele dyskursu, w których występują, zjawiska transfrastyczne w łańcuchach tematycznych (anafora, śledzenie referenta itp.), dyskursywne funkcje topikalizacji	łańcuchy tematyczne

6.3. Metody i techniki dydaktyczne znajdujące zastosowanie w nauczaniu topikalizacji

6.3.1. Wzmocnienie *inputu*

W glottodydaktyce panuje powszechna zgoda co do tego, że warunkiem akwizycji drugiego języka jest wartościowy *input*, czyli materiał językowy, na jaki osoby uczące się języka są wyeksponowane w naturalnym środowisku komunikacyjnym lub w układzie zaaranżowanym przez nauczyciela. Bez niego akwizycja

byłaby niemożliwa (Gass 1997). Jednak nie cały *input*, na który wyeksponowany jest student, może na danym etapie nauki zostać przez niego przyswojony. Osoba ucząca się języka za pomocą pewnego wewnętrznego mechanizmu filtruje dostępny jej materiał językowy i tylko pewną jego część (tzw. *intake*) wbudowuje w tworzony przez siebie system interjęzyka (Schmidt 1990). Według Schmidta, aby jakies zjawisko językowe z *inputu* mogło być faktycznie przyswojone, musi zostać najpierw zauważone przez studenta (zob. hipoteza zauważania, *Noticing Hypothesis*).

W przypadku topikalizacji samodzielne uświadomienie sobie istnienia tego zjawiska jest utrudnione, przez co sam *input* bez odpowiedniej instrukcji może być mało efektywny. Wiadomo, że do czynników sprzyjających samodzielnemu dostrzeganiu nowych form i zjawisk językowych należą m.in. duża częstotliwość ich występowania w materiale językowym i ich uwydatnienie (Schmidt & Frota 1986, Schmidt 1990). Tymczasem częstotliwość pojawiania się topikalizacji w tekstach chińskich zwykle nie jest duża. Zdania stopikalizowane, choć bardzo istotne w dyskursie, stanowią zaledwie kilka procent wszystkich zdań, przy czym w spontanicznych wypowiedziach ustnych występują znacznie częściej niż w pisanych tekstach narracyjnych, z którymi studenci uczący się języka w warunkach szkolnych mają najczęściej do czynienia. Jeśli materiał *inputu* jest dodatkowo odpowiednio preparowany (dobierany w taki sposób, by ilustrował omawiane na zajęciach zagadnienia), to w kursach, których programy nie uwzględniają topikalizacji, ekspozycja studentów na to zjawisko może być dalece niewystarczająca.

Topikalizacja nie jest też zjawiskiem mocno wyeksponowanym. Co prawda składnik tematyczny może być zaznaczony formalnie za pomocą którejs z partykuł modalnych (啊 *a*, 吧 *ba*, 么 *me* lub 呢 *ne*), jednak ich użycie jest fakultatywne. Poza tym partykuły te są bardzo wieloznaczne, wielofunkcyjne i stosowane z dużą częstotliwością, więc nawet jeśli pojawiają się po temacie, wcale nie muszą być przez studentów kojarzone ze zmianą struktury zdania i interpretowane jako wykładnik jakiejś operacji syntaktycznej. Studenci podczas działań receptywnych często w ogóle nie zauważają zmiany szyku zdania, co tłumaczy hipoteza przetwarzania inputu (*Input Processing Hypothesis*) VanPattena (1996). Według tej hipotezy studenci, wstępnie przetwarzając dyskurs, koncentrują się głównie na jego warstwie semantycznej. Jeśli od razu

zrozumieją znaczenie zdania, zwykle nie zwracają już uwagi na jego formę i przechodzą do przetwarzania kolejnego fragmentu tekstu. Ponieważ topikalizacja nie wpływa na logiczno-semantyczną wartość zdania, zmiana szyku często pozostaje przez studentów niezauważona. Takiemu niedostrzeganiu odstępstw od form kanonicznych może też sprzyjać charakter języka L1. Jeśli jest on językiem o dość swobodnym szyku zdania, w którym dozwolone są różne konfiguracje jego składników, studenci mogą nie zdawać sobie sprawy z tego, że każda, nawet najmniejsza zmiana porządku wyrazów w chińskim zdaniu, jest istotna, gdyż koduje ważne funkcje pragmatyczno-dyskursywne. W efekcie studenci bez problemu rozumieją tekst z topikalizacją, ale sami form niekanonicznych nie stosują, gdyż nie otrzymali bodźca do zainteresowania się nimi i wbudowania ich w swój system interjęzyka. W ten sposób powstaje często obserwowany rozdźwięk między umiejętnościami receptywnymi a produktywnymi. Zastosowanie technik ułatwiających zauważanie słabo uwydatnionych form językowych może prowadzić do jego zredukowania.

Jedną z takich technik jest tzw. wzmacnianie *inputu* (*input enhancement*), które polega na uwydatnianiu w różny sposób (podkreślaniu, zakreślaniu, stosowaniu różnych gestów, modulowaniu głosu itp.) fragmentów tekstu, na które nauczyciel chce zwrócić uwagę studentów. Można ją stosować na dwa sposoby: eksplicytnie, kiedy struktura docelowa zaznaczona jest w tekście graficznie, a nauczyciel wyjaśnia studentom jej znaczenie i funkcjonowanie, oraz indukcyjnie, kiedy studenci kierowani przez nauczyciela (np. poprzez pytania naprowadzające) sami odkrywają zasady funkcjonowania tych form w zaprezentowanym materiale językowym.

Przykład 1: Instrukcja eksplicytna

Forma docelowa jest uwydatniona graficznie, a nauczyciel wyjaśnia studentom jej znaczenie i funkcje pragmatyczno-dyskursywne.

[300] “王二贵，有什么事请讲。”

Wáng Èrguì, yǒu shénme shì qǐng jiǎng.

Wang Ergui mieć jakiś sprawa prosić mówić

Wang Ergui, [jeśli] masz jakąś sprawę, powiedz, proszę.

“他让我去找一个人，**这个人我现在找到了。**”

Tā ràng wǒ qù zhǎo yī gè rén, zhè gè rén wǒ xiànzài zhǎodào le.

on kazać ja iść szukać jeden CL człowiek ten CL człowiek ja teraz znaleźć MOD
On kazał mi iść poszukać pewnego człowieka, tego człowieka teraz znalazłem.

“什么人？”

Shénme rén?

jaki człowiek

Jakiego człowieka?

“何处长说这个人能帮你们的大忙，（...）。”

Hé chùzhǎng shuō zhè gè rén néng bāng nǐmen de dà máng.”

He dyrektor powiedzieć ten CL człowiek móc pomóc wy PART duży zajęty
Dyrektor He powiedział, że ten człowiek może wam bardzo pomóc.

(074, 当代\文学\大陆作家\张平\十面埋伏.txt)

Przykład 2: Instrukcja indukcyjna

Konstrukcja docelowa w materiale językowym nie jest zaznaczona graficznie. Studenci sami odkrywają odstępstwa od szyku kanonicznego i z pomocą nauczyciela próbują wyjaśnić mechanizmy i funkcjonowanie nowo poznanej formy.

Przykłady pytań naprowadzających nauczyciela:

- a) Czy wszystkie zdania w tym tekście mają taki sam porządek głównych składników? Które zdanie odbiega szykiem od znanego ci modelu podstawowego SVO?
- b) Który składnik zmienił swoją pozycję?
- c) Czy referent, do którego się on odnosi, pojawia się w tym dialogu po raz pierwszy?
- d) Jaka jest różnica między obydwoma wspomnieniami referenta?
- e) Dlaczego w tym momencie dyskursu zastosowano zdanie o szyku niekanonicznym?

Według Fotos (1993) oba sposoby mogą być równie efektywne, choć instrukcje indukcyjne, wymagające działania i interakcji, często są przez studentów postrzegane jako bardziej atrakcyjne i angażujące emocjonalnie. Dlatego warto uczynić z nich główną metodę prezentacji nowych zjawisk językowych.

6.3.2. Przetwarzanie *inputu* znaczącego

Nie można jednak oczekiwać, że sama prezentacja formy docelowej będzie od razu skutkowała jej akwizycją. Materiał językowy, aby mógł zostać przyswojony, musi być dalej przetwarzany przez studentów.

Wiele tradycyjnych metod nauczania języka (np. teoria nabywania sprawności *Skill Learning Theory*) opiera się na przekonaniu, że akwizycja następuje głównie w wyniku wielokrotnego powtarzania formy docelowej, czyli działań produktywnych. Tymczasem VanPatten (1996) zwrócił uwagę na konieczność uwzględnienia jeszcze jednego etapu procesu dydaktycznego, tzw. przetwarzania *inputu*, który powinien poprzedzać zadania produktywne. Nie kwestionując zasadności wykonywania ćwiczeń rozwijających umiejętność tworzenia nowych wypowiedzi, widział konieczność uprzednich działań na odpowiednio strukturyzowanym materiale językowym, bo według niego właśnie wtedy, podczas przetwarzania *inputu*, a nie podczas ćwiczeń produktywnych, dochodzi do rozwoju interjęzyka. Planując kształcenie w zakresie topikalizacji, warto więc uwzględnić ćwiczenia w przetwarzaniu *inputu*, mając na względzie reguły kierujące tym procesem zidentyfikowane i sformułowane przez VanPattena (1996).

Z punktu widzenia akwizycji topikalizacji szczególnie istotne wydają się następujące zasady:

1. Reguła pierwszeństwa znaczenia (*The Primacy of Meaning Principle*). Z powodu ograniczeń kognitywnych pamięci roboczej studenci najpierw zwracają uwagę na znaczenie leksykalne przetwarzanego materiału językowego, a dopiero później, jeśli wystarczy im zasobów kognitywnych, na jego formę. Z regułą tą powiązana jest reguła semantyki leksykalnej (*The Lexical Semantics Principle*), która głosi, że studenci wykazują tendencję do przetwarzania zdania w oparciu o semantykę elementów leksykalnych, nie uwzględniając szyku zdania, który często umyka ich uwadze.

A zatem w przypadku nauczania topikalizacji działania dydaktyczne na etapie analizy *inputu* powinny być zaprogramowane w taki sposób, by skłonić studentów do skoncentrowania się na formie zdania, a nie tylko na jego treści. Wykonanie poszczególnych zadań musi wymagać uwzględnienia szyku występujących w nich zdań.

2. Reguła dostępności zasobów (*The Availability of Resources Principle*). Zwrócenie uwagi na formę o niższej wartości komunikacyjnej (czyli np. na szyk zdania) jest możliwe przede wszystkim wtedy, gdy komunikat jest łatwy do zrozumienia i student nie musi całej swojej uwagi koncentrować na dekodowaniu znaczenia leksykalnego.

Poszczególne modele topikalizacji lepiej jest więc prezentować w tekstach nie wymagających od studentów dużego wysiłku interpretacyjnego, by mogli skoncentrować się na formie, którą mają sobie przyswoić.

3. Reguła lokalizacji w zdaniu (*The Sentence Location Principle*). Osoby uczące się drugiego języka wykazują tendencję do przetwarzania w pierwszej kolejności elementów zajmujących w zdaniu pozycję inicjalną, potem pozycję finalną, a dopiero na końcu pozycję centralną.

Ta tendencja jest bardzo korzystna w przypadku przetwarzania zdań stopikalizowanych, w których pozycje inicjalna i finalna są zwykle najbardziej uwydatnione. Ale istnieje też model topikalizacji, w którym fokus informacyjny ulokowany jest nie w finalnej, lecz w centralnej części zdania. Przetwarzanie takich zdań wymaga od studentów dodatkowego wysiłku, a od instruktora – zaplanowania ćwiczeń, które kierują ich uwagę właśnie na tę pozycję.

Działania na strukturyzowanym materiale językowym powinny uświadamiać studentom relewantne właściwości przyswajanej formy. Mogą one mieć charakter działań referencyjnych, mających na celu zwrócenie uwagi studentów na relacje między formą a znaczeniem, jak również działań afektywnych, wymagających od nich zaangażowania emocjonalnego, wyrażenia własnej opinii lub przekonań.

Przykłady ćwiczeń dotyczących topikalizacji na etapie przetwarzania inputu (działania na materiale strukturyzowanym)

Ćwiczenie 1 (szyk OSV, poziom zdania, działania afektywne):

Przeczytaj pytanie. Zaznacz twoje odpowiedzi.

[301] 这些菜你都吃过吗?

Zhè xiē cài nǐ dōu chī guo ma?

ten trochę danie ty wszystkie jeść EXP MOD

Czy wszystkie te dania jadłeś?

鱼香肉丝

宫保鸡丁

糖醋鲤鱼

[301a] **鱼香肉丝**, 我   吃过   /   还没吃过
Yúxiāng ròusī, wǒ   *chī guo*   /   *hái méi chī guo*
 mięso o zapachu ryby ja   jeść EXP   /   jeszcze nie jeść EXP
 Mięso o zapachu ryby   jadłem   /   jeszcze nie jadłem

非常喜欢   不怎么喜欢   很想品尝   不想品尝
fēicháng xǐhuan / bù zěnmē xǐhuan   *hěn xiǎng pǐncháng*   / *bù xiǎng pǐncháng*
 bardzo lubić   /   nie zbyt lubić   bardzo chcieć spróbować   / nie chcieć spróbować
 bardzo lubię / nie bardzo lubię   bardzo chcę spróbować   / nie chcę próbować

[301b] **宫保鸡丁**, 我
Gōngbǎo jīdīng, wǒ   --
 kurczak *gongbao* ja
 Kurczaka *gongbao* ja

[301c] **糖醋鲤鱼**, 我
Tángcù lǐyú, wǒ   --
 ryba w sosie słodko-kwaśnym ja
 Rybę w sosie słodko-kwaśnym ja

Praca w parach lub w małych grupach: Dowiedz się, jak na to pytanie odpowiedział twój kolega, i porównaj jego odpowiedzi z twoimi.

鱼香肉丝,   我 .....,   他/她.....
Yúxiāng ròusī,   *wǒ*   *tā/tā*
 mięso o zapachu ryby   ja   on/ona
 Mięso o zapachu ryby   ja   on/ona

Powyższe ćwiczenie dotyczy zdań stopikalizowanych OSV i ich struktury informacyjnej. Wykonując je, studenci zwracają uwagę na dwie wyeksponowane pozycje w zdaniu: inicjalną, w której znajduje się temat odsyłający do referentów wspomnianych wcześniej w dyskursie, i finalną, zajmowaną przez elementy niosące informację nową, o największym potencjale aktualizacyjnym. W ten sposób studenci uświadamiają sobie konieczność odpowiedniego uporządkowania elementów o różnym statusie informacyjnym i funkcjach dyskursywnych w zdaniach stopikalizowanych.

Ćwiczenie 2 (szyk SVO vs. OSV, poziom zdania, działania referencyjne):

Anna wczoraj kupiła trochę owoców. Które z podanych niżej zdań mówią o tym, co się z nimi stało.

[302] 安娜昨天买了一些水果（香蕉、苹果和梨子）。

Ānnà zuótiān mǎi le yīxiē shuǐguǒ (xiāngjiāo, píngguǒ hé lízi).

Anna wczoraj kupić ASP trochę owoce banan jabłko gruszka

Anna wczoraj kupiła trochę owoców (banany, jabłka i gruszki).

怎么今天就不见了？

Zěnmě jīntiān jiù bù jiàn le?

dłaczego dzisiaj już nie widać MOD

Dłaczego dzisiaj już ich nie ma?

.....

[302a] 我昨天吃了一根香蕉。

Wǒ zuótiān chī le yī bā xiāngjiāo.

ja wczoraj jeść ASP jeden CL banan

Wczoraj zjadłem kiść bananów.

[302b] 香蕉我跟孩子们一起吃了。

Xiāngjiāo wǒ gēn hái zǐmen yìqǐ chī le.

banan ja z dzieci razem jeść MOD

Banany zjadłem razem z dziećmi.

[302c] 香蕉我非常喜欢。

Xiāngjiāo wǒ fēicháng xǐhuan.

banan ja bardzo lubić

Banany bardzo lubię.

[302d] 苹果我送给朋友了。

Píngguǒ wǒ sòng gěi péngyou le.

jabłko ja podarować dla przyjaciel MOD

Jabłka podarowałem przyjacielowi.

[302e] 梨子我妈妈拿走了。

Lízi wǒ māma ná zǒu le.

Gruszka ja mama zabrać COMPL MOD

Gruszki zabrała moja mama.

[302f] 我妈妈拿走了一斤梨子。

Wǒ māma náizǒu le yī jīn lízi.

ja mama zabrać COMPL ASP jeden CL gruszka

Mama zabrała pół kilo gruszek.

Powyższe ćwiczenie uczy rozpoznawania zdań stopikalizowanych i pomaga zrozumieć różnicę między formami kanonicznymi SVO a niekanonicznymi OSV. Zapoznaje studentów z właściwościami tematu, którego funkcję pełni inicjalny składnik zdania. Aby poprawnie wykonać to ćwiczenie, muszą oni uwzględnić zarówno znaczenie zdania, jak i jego formę, koncentrując się na dwóch uwydatnionych pozycjach: inicjalnej i finalnej. W ten sposób uczą się dostrzegać zależności między strukturą zdania a jego funkcją pragmatyczną. Forma graficzna nawiązuje do katalogowego modelu dyskursu i pomaga studentom uświadomić sobie funkcję tematu w dyskursie – odsyłanie do karty, na której zapisywane są informacje zawarte w reumatycznej części zdania.

Ćwiczenie 3 (linki koreferencyjne, poziom dyskursu, działania referencyjne):

Połącz zdania z lewej i prawej kolumny tak, by tworzyły spójną wypowiedź. Zaznacz w nich elementy, które odnoszą się do tej samej osoby lub rzeczy.

[303]

那时我朋友给我买了
Nà shí wǒ péngyou gěi wǒ mǎi le
wtedy ja przyjaciel dla ja kupić ASP
Wtedy mój przyjaciel kupił mi

陈旭红写的《人间欢乐》。
Chén Xùhóng xiě de „Rénjiān huānlè”.
Chen Xuhong pisać PART ziemski radość
„Radość na ziemi” Chen Xuhonga.

[304]

她有一个从美国来的朋友。
Tā yǒu yī gè cóng Měiguó lái de péngyou.
on mieć jeden CL z USA przyjechać
PART przyjaciel
Ona ma przyjaciela z USA.

[305]

(...) 如果走山上的小路,
(...) rúguǒ zǒu shān shàng de xiǎolù
ale jeśli iść górski PART ścieżka
jeśli się idzie górską ścieżką,

那就不算太远。
nàjiù bù suàn tài yuǎn.
to nie uważać za zbyt daleko
nie jest zbyt daleko.

这条路我以前曾走过一次,
Zhè tiáo lù wǒ yǐqián céng zǒu guo yī cì,
ten CL droga ja wcześniej kiedyś iść
EXP jeden raz
Kiedyś szedłem tą drogą.

可以带你去。
kěyǐ dài nǐ qù.
móc zaprowadzić ty iść
mogę cię zaprowadzić. (070)

这部小说我读了几遍,
Zhè bù xiǎoshuō wǒ dú le jǐ biàn,
Ten CL powieść ja czytać ASP kilka raz
Tę powieść przeczytałam kilka razy,

它给了我生存下去的信心、勇气和力量。
tā gěi le wǒ shēngcún xiàqù de xīnxīn,
yǒngqì hé lìliàng.
on dać ASP ja przetrwać COMPL
PART wiara odwaga i siła
dała mi wiarę, odwagę i siłę
przetrwania. (075)

这个人我见过, 个子很高,
Zhè gè rén wǒ jiàn guo, gèzi hěn gāo,
ten CL człowiek ja widzieć EXP
wzrost bardzo wysoki
Tego człowieka [kiedyś] widziałem,
[jest] wysokiego wzrostu,

长得很帅, 挺不错的。
zhǎng de hěn shuài, tǐng bùcuò de.
rosnąć PART bardzo przystojny
całkiem niezły MOD
bardzo przystojny, całkiem niezły.

Ćwiczenie to zwraca uwagę studenta na linki anaforyczne oparte na relacji koreferencji. Wymaga skoncentrowania się na elementach tematycznych w pozycji inicjalnej zdań z prawej kolumny i skojarzenia ich z referentami wprowadzonymi do dyskursu przez zdania z lewej kolumny. Wykonując to ćwiczenie, student uświadamia sobie takie funkcje topikalizacji, jak promocja referenta nietematycznego do funkcji tematu i zmiana perspektywy.

Ćwiczenia wspomagające przetwarzanie *inputu*, jak wykazały badania¹⁵³, w znaczący sposób poprawiają zarówno umiejętności receptywne studentów, jak i ich zdolności produktywne (choć to nie one są przedmiotem ćwiczeń). Jednak w testach badających długoterminowe efekty instrukcji najlepsze wyniki (zarówno w przypadku umiejętności receptywnych, jak i produktywnych) osiągają studenci, którzy oprócz ćwiczeń z zakresu przetwarzania *inputu* wykonują również zadania produktywne.

6.3.3. Rozwijanie zdolności produktywnych

Swain (1985), która sformułowała hipotezę *outputu* (*Output Hypothesis*), twierdzi, że próby wyprodukowania zrozumiałej wypowiedzi w L2 podejmowane przez osoby uczące się drugiego języka sprzyjają rozwojowi nie tylko kompetencji gramatycznej, ale także pragmatycznej. Podczas działań produktywnych studenci uświadamiają sobie bowiem istnienie relacji między przyswajaną strukturą a innymi formami w dyskursie i całym kontekstem. Mają wtedy miejsce operacje stymulujące procesy integracyjne, prowadzące do powstania spójnego tekstu (Izumi 2002, 571). Aby jak najbardziej efektywnie wykorzystać możliwości, które daje ten etap akwizycji, należy zaprojektować zadania mające na celu nakłonienie osoby uczącej się języka do poprawnego tworzenia i używania nowo poznanych form językowych w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Topikalizacja, będąc bardzo złożonym zjawiskiem językowym, oprócz samej operacji syntaktycznej przeniesienia składnika postwerbalnego na pozycję inicjalną, wymaga także opanowania innych spraw-

---

¹⁵³ Np. Wong (2002).

ności (np. tworzenia linków anaforycznych, budowania NP o strukturze odzwierciedlającej status referenta, do którego odsyła, pakowania informacji z uwzględnieniem struktury informacyjnej zdań poprzedzających itp.). Działania dydaktyczne podejmowane w celu nauczania stosowania topikalizacji w dyskursie powinny mieć na celu rozwój każdej z wymaganych sprawności (zob. ćwiczenia 1-4), jak również kształtowanie umiejętności ich koordynacji podczas samodzielnego tworzenia spójnego tekstu (ćwiczenia 5-6).

Przykłady ćwiczeń rozwijających umiejętności produktywne

Ćwiczenie 1 (linki koreferencyjne):

Uzupełnij puste miejsca, wpisując w nie element koreferencyjny z innym elementem, który pojawił się już w kontekście poprzedzającym.

[306] A: 小王，你会说什么外语？

Xiǎo Wáng, nǐ huì shuō shénme wàiyǔ?

mały Wang ty umieć mówić jaki język obcy

Mały Wangu, w jakich językach obcych umiesz mówić?

B: 英语，德语和汉语。

Yīngyǔ, Déyǔ hé Hànyǔ.

angielski niemiecki i chiński

Po angielsku, niemiecku i chińsku.

A: 老张告诉我你也会说日语。

Lǎo Zhāng gàosu wǒ nǐ yě huì shuō Rìyǔ.

Stary Zhang powiedzieć ja ty też umieć mówić japoński

Stary Zhang powiedział mi, że umiesz też mówić po japońsku.

B: ... 我学过，不过都忘了，

wǒ xué guo, bùguò dōu wàng le,

ja uczyć się EXP ale wszystko zapomnieć MOD

się [kiedyś] uczyłem, ale wszystko zapomniałem,

现在一句话也说不上来了。

xiànzài yī jù huà yě shuō bù shànglái le.

teraz jeden CL mowa też mówić NEG COMPL MOD

teraz nie jestem w stanie powiedzieć ani jednego zdania.

Ćwiczenie to uczy rozpoznawania referenta, który zostaje promowany do roli tematu, i którego dotyczy komentarz w zdaniu z luką, a także tworzenia linków koreferencyjnych (opartych na relacji homoleksji) z jego udziałem.

Ćwiczenie 2 (referencja określona i nieokreślona, linki koreferencyjne):

Uzupełnij zdania, w puste miejsca wpisując frazy nominalne wybrane spośród podanych w nawiasie.

[307] A: 小王，学校旁边新开了……，咱们去看看。怎么样？
Xiǎo Wáng, xuéxiào pángbiān xīn kāi le ... zánmen qù kànkan. Zěnmeyàng?
 mały Wang szkoła obok nowy otworzyć ASP ...my iść zobaczyć jak
 Mały Wangu, obok szkoły otwarto nowy ... Chodźmy zobaczyć, co ty na to?

B: ..... 我知道。 上星期，我和王丽去过一次。
wǒ zhīdào. Shàng xīngqī, wǒ hé Wáng Lì qù guo yī cì.
 ja wiedzieć zeszedł tydzień ja i Wang Li iść EXP jeden CL
 wiem. W zeszłym tygodniu ja i Wang Li raz [tam] byliśmy.

一杯茶、几块小点心就要八十块。
Yī bēi chá, jǐ kuài xiǎo diǎnxīn jiù yào bāshí kuài.
 jeden CL herbata kilka CL mały przekąska aż trzeba osiemdziesiąt juanów
 Za filiżankę herbaty i kilka małych przekąsek trzeba [zapłacić] aż osiemdziesiąt juanów.

[这家茶馆;	一家茶馆;	茶馆]
<i>zhè jiā cháguǎn</i>	<i>yī jiā cháguǎn</i>	<i>cháguǎn</i>
ten CL herbaciarnia	jeden CL herbaciarnia	herbaciarnia
ta herbaciarnia;	jedna herbaciarnia;	herbaciarnia

Ćwiczenie to rozwija umiejętność tworzenia linków koreferencyjnych między pierwszym i kolejnym wspomnieniem referenta wprowadzanego do dyskursu i promowanego do funkcji tematu. Wykonując je, studenci uczą się też poprawnie stosować koreferencyjne frazy nominalne o referencji określonej i nieokreślonej, a także kojarzyć formę NP z jej funkcją w zdaniu i w dyskursie.

Ćwiczenie 3 (pakowanie informacji):

Przeczytaj fragment tekstu i uzupełnij go zdaniem ułożonym z wyrazów podanych w nawiasie w przypadkowej kolejności.

[308] A: 这里的红酒挺不错的，咱们喝两杯吧。

Zhèlì de hóngjiǔ tǐng bùcuò de, zánmen hē liǎng bēi ba.

tutaj PART wino całkiem niezły MOD my pić dwa CL MOD

Tutejsze wino jest całkiem niezłe, wypijmy dwa [kieliszki].

B: ....., 老师知道会生气的。

lǎoshī zhīdào huì shēngqì de.

nauczyciel wiedzieć móc złościć się MOD

jeśli nauczyciel się dowie, może się złościć.

[我 · 敢 · 酒 · 不 · 喝]

wǒ gǎn jiǔ bù hē

ja odważyć się alkohol nie pić

Wykonując to ćwiczenie, studenci rozwijają umiejętność budowania zdania z podanych wyrazów, czyli identyfikowania elementu pełniącego funkcję tematu (z uwzględnieniem różnych czynników dyskursywnych) i odpowiedniego uporządkowania pozostałych składników zdania według zasad pakowania informacji.

Ćwiczenie 4 (pakowanie informacji):

Przeczytaj fragment tekstu i uzupełnij go samodzielnie ułożonym zdaniem zawierającym wyrazy podane w nawiasie.

[309] A: 你昨天逛商店买了那么多衣服!

Nǐ zuótiān guàng shāngdiàn mǎi le nàme duō yīfu!

ty wczoraj chodzić po sklepach kupić ASP tak dużo ubranie

Wczoraj, chodząc po sklepach, kupiłaś tak dużo ubrań.

B: ....., 钱倒花得不少。

qián dào huā de bùshǎo.

pieniądz za to wydać PART niemało

Pieniądzy za to wydałam niemało.

光这件衬衫就两百多块啊!

Guāng zhè jiàn chènshān jiù liǎng bǎi duō kuài a!

Tylko ten CL bluzka aż dwieście dużo juan MOD

Sama ta bluzka kosztowała aż ponad dwieście juanów.

[只 · 两件]
zhǐ liǎng jiàn
tylko dwa CL
tylko dwie sztuki

Kolejne ćwiczenie wymaga już samodzielnego tworzenia zdania o odpowiedniej strukturze z podanymi wyrazami. Kształtuje ono umiejętność odtwarzania intencji osoby mówiącej z kontekstu, analizy struktury tematyczno-rematycznej i informacyjnej dyskursu i dopasowania do niego modelu zdania.

Ćwiczenie 5 (budowanie spójnego dyskursu):

Dokończ dialog, wykorzystując wyrazy podane w nawiasie.

[310] A: 最近胜利电影院放映了一部很有意思的电影。
Zuìjìn Shènglì Diànyǐngyuàn fàngyìng le yī bù hěn yǒu yìsi de diànyǐng.
ostatnio Zwycięstwo kino wyświetlać ASP jeden CL bardzo ciekawy PART film
Ostatnio w kinie Zwycięstwo grają bardzo ciekawy film.

你想去看吗?
Nǐ xiǎng qù kàn ma?
ty chcieć iść obejrzeć MOD
Chcesz obejrzeć?

B: 什么电影?
Shénme diànyǐng?
jaki film
Jaki [to] film?

A: 张艺谋导演的《活着》。
Zhāng Yímóu dǎoyǎn de „Huózhe”.
Zhang Yimou reżyserować PART żyj
„Żyj” w reżyserii Zhang Yimou.

B: .....

[看过]
kàn guo
oglądać EXP
oglądałem

W tym ćwiczeniu rozwijana jest umiejętność samodzielnego tworzenia dłuższych jednostek dyskursu. Zadaniem studenta jest analiza kontekstu poprzedzającego i dopasowanie do niego struktury następujących zdań wyrażających dowolne treści z uwzględnieniem zasad pakowania informacji, tworzenia łańcuchów tematycznych, anafory, śledzenia referenta itp.

Podobne ćwiczenia studenci mogą wykonywać w parach lub małych grupach, samodzielnie układając dialogi według podanego modelu. Na przykład:

Ćwiczenie 6 Dialog sterowany (budowanie spójnego dyskursu):

Student A proponuje studentowi B przeczytanie książki, obejrzenie filmu, wystawy, sztuki teatralnej. Student B reaguje, odnosząc się w swojej wypowiedzi do wspomnianego przez studenta A referenta, np.:

Student A: 我.....一本书/一出戏/一部电影/一个展览/..., ...?
Wǒ..... yī běn shū/yī chū xì/yī bù diànyǐng/yī gè zhǎnlǎn/.....
ja ..... jeden CL książka/jeden CL sztuka, jeden CL film/jeden CL wystawa.
Ja.....jedną książkę/jedną sztukę/jeden film/jedną wystawę.....

Student B: 这本书/这出戏/这部电影/这个展览, 我.....
Zhè běn shū/zhè chū xì/zhè bù diànyǐng/zhè gè zhǎnlǎn wǒ .....
ten CL książka/ten CL sztuka/ten CL film/ten CL wystawa ja .....
Tę książkę/tę sztukę/ten film/tę wystawę ja .....

Ćwiczenia rozwijające umiejętności produktywne powinny być zaplanowane w taki sposób, by nowe zadania opierały się na umiejętnościach już rozwiniętych na poprzednich etapach kształcenia i stopniowo prowadziły do samodzielnego budowania coraz dłuższych jednostek dyskursu.

6.3.4. Gromadzenie wiedzy metajęzykowej

Stosowaniu materiału w interakcji może towarzyszyć pojawienie się u studenta refleksji dotyczącej użytej przez niego formy językowej, jej poprawności, trafności itp. Taka autorefleksja, choć nie jest warunkiem akwizycji i raczej nie ma wpływu na biegłość w praktycznym

posługiwaniu się językiem obcym, to jednak może pozytywnie wpłynąć na rozwój wrażliwości i świadomości językowej. Pewien zasób usystematyzowanej wiedzy metalingwistycznej, zwłaszcza umiejętność werbalizowania reguł językowych i odwoływania się do nich podczas analizy wypowiedzi, szczególnie przydaje się studentom studiów sinologicznych, którzy mają zamiar rozwijać swoje kompetencje w zakresie glottodydaktyki sinologicznej. Ćwiczenia służące rozwijaniu świadomości językowej najwięcej korzyści mogą przynieść studentom na końcowych etapach kształcenia.

Przykłady ćwiczeń metajęzykowych

Ćwiczenie 1 (ocenie akceptowalności zdania w danym kontekście):
Przeczytaj krótki fragment tekstu i oceń, czy wyróżnione zdanie zostało trafnie użyte w kontekście.

[311] “告诉爸爸，是不是有心上人了？”
„Gàosu bàba, shì bù shì yǒu xīnshàng rén le?”
powiedzieć tata być nie być mieć sympatia MOD
Powiedz tacie, czy masz [już] sympatię?

“爸爸……”宋蔼龄有些迷惑。
„Bàba...” Sòng Āiling yǒu xiē míhuò.
tata Song Ailing trochę zmieszany
„Tato ...” Song Ailing była trochę zmieszana.

“哦，出发前有人给你介绍
„Ō, chūfā qián yǒu rén gěi nǐ jièshào
o wyruszyć przed być człowiek dla ty przedstawić
O, przed wyjazdem pewien człowiek przedstawił ci

一位刚从美国留学归来的博士，
yī wèi gāng cóng Měiguó liúxué guīlái de bóshì,
jeden CL dopiero z Ameryka studiować za granicą wracać PART doktor
pewnego doktora, który dopiero co wrócił ze studiów w Ameryce,

我已经见过人，我和你妈都感到不错……”
wǒ yǐjīng jiàn guo rén, wǒ hé nǐ mā dōu gǎndào bùcuò...”
ja już widzieć EXP człowiek ja i ty mama wszyscy czuć niezły
już widziałem tego człowieka. Ja i twoja mama czujemy, że jest niezły.

“不！我不要！”
„Bù! Wǒ bù yào!
nie ja nie chcieć
„Nie, ja nie chcę!”

“为什么呢？” (...)
Wèi shénme ne?
dlaczego MOD
„Dlaczego?”

“我要嫁给孙先生！”
„Wǒ yào jià gěi Sūn xiānsheng!”
ja chcieć wyjść za mąż dla pan Sun
„Chcę wyjść za mąż za pana Suna!” (021, 当代\史传\宋氏家族全传.txt)

Jeśli zdanie jest nieakceptowalne w danym kontekście, na czym polega problem:

- niepoprawny szyk zdania
- niepoprawna forma jednego ze składników zdania (frazy nominalnej lub werbalnej)
- niejasne znaczenie zdania
- inny (jaki?) .....

Ćwiczenie 2 (identyfikacja błędów językowych):

Przeczytaj zamieszczony poniżej fragment dyskursu i wskaż zdania, które zostały zastosowane nietrafnie. Podaj rodzaju błędu.

[312] “我已经想好了，趁你年轻，有文凭，又聪明，
Wǒ yǐjīng xiǎng hǎo le, chèn nǐ niánqīng, yǒu wénpíng, yòu cōngmíng,
ja już myśleć COMPL MOD wykorzystać ty młody mieć dyplom i mądry
Ja już wymyśliłam, wykorzystamy to, że jesteś młody, masz dyplom i jesteś mądry,

赶快转业或者复员，和我一起 做买卖算了。
gǎnkuài zhuǎnyè huòzhě fùyuán, hé wǒ yìqǐ zuò mǎimài suàn le.
szybko zmienić zawód lub demobilizować i ja razem robić handel i tyle.
szybko zmienisz zawód lub się zdemobilizujesz, razem ze mną będziesz robić
interesy, i tyle.

如果一时转不了业，就调出扫雷队，
Rúguǒ yīshí zhuǎn bù liǎo yè, jiù diào chū sǎoléidui,
jeśli chwilowo zmienić NEG COMPL zawód to przenieść się wyjść rozminować
drużyna
Jeśli chwilowo zmiana zawodu nie będzie możliwa, to wystąp z drużyny saperów.

我来想办法，费用我来出，只要你点头就行了。“

wǒ lái xiǎng bàn fǎ, fèi yòng wǒ lái chū, zhǐ yào nǐ diǎn tóu jiù xíng le.

ja INT myśleć sposób koszty ja INT ponieść jeśli tylko ty skinąć głowa to OK MOD

Wymyśleć sposób i koszty poniosę, wystarczy, że skiniesz głową i będzie OK.

(071, 当代\报刊\1994年报刊精选\03.txt)

Zaproponowany model kształcenia w zakresie topikalizacji niewątpliwie wymaga potwierdzenia w badaniach empirycznych i wprowadzenia ewentualnych modyfikacji w zależności od otrzymanych wyników. Szczególnie istotne wydaje się zbadanie efektywności poszczególnych metod i technik dydaktycznych w kształceniu natywnych użytkowników języka polskiego uczących się chińskiego, których interjęzyk nie był dotychczas przedmiotem badań. Model ten powinien być również stopniowo uzupełniany o inne, charakterystyczne dla języka chińskiego struktury tematyczno-rematyczne (np. różne modele zdań z tematem generowanym w miejscu), które nie mieszczą się w zakresie niniejszej pracy, a które podobnie jak topikalizacja, choć bardzo istotne z punktu widzenia budowania spójnego dyskursu, nie doczekały się jeszcze opracowań o charakterze dydaktycznym.

Zakończenie

Celem niniejszej pracy była analiza różnych modeli topikalizacji występujących w języku chińskim pod kątem ich właściwości formalnych (syntaktyczno-semantycznych) i zbadanie funkcjonowania tych form w dyskursie. Zakładano, że operacja przeniesienia składnika tematycznego na pozycję inicjalną z jednej strony jest uwarunkowana pragmatycznie, a z drugiej – podlega różnym regułom gramatycznym. Zdanie niekanoniczne powstałe w wyniku tej operacji stanowi więc rezultat oddziaływania wielu rozmaitych czynników i reguł, które w różnym stopniu wpływają na ostateczny kształt wypowiedzi. Poza tym zakładano, że zdania stopikalizowane, jako struktury nacechowane, wyposażone są w dodatkowe znaczenia i funkcje dyskursywne, których nie posiadają ekwiwalentne pod względem logiczno-semantycznym zdania o szyku kanonicznym, dlatego wiele miejsca poświęcono na zbadanie funkcjonowania tych form w dyskursie. Oczekiwano, że w przypadku języka chińskiego poszukiwanie związków między gramatyką a dyskursem okaże się szczególnie interesujące ze względu na wrażliwość tego języka na czynniki pragmatyczne.

Uznano, że aby lepiej zrozumieć istotę topikalizacji, złożonego zjawiska z pogranicza składni, semantyki i dyskursu, badając ją, należy zintegrować różne płaszczyzny analizy językowej i wyjść poza granice zdania, ujmując temat w szerszej perspektywie. Takie podejście pozwoliło zrozumieć i wyjaśnić niektóre zjawiska językowe niemożliwe do wyjaśnienia na jednej tylko płaszczyźnie.

W celu realizacji przedstawionych zadań zebrano obszerny materiał językowy obejmujący przykłady autentycznego użycia topikalizacji w dyskursie (zdania stopikalizowane i ich otoczenie dyskursywne) i poddano go wieloaspektowej analizie. Dzięki wykorzystaniu autentycznego języka możliwe stało się zweryfikowanie znanych z literatury twierdzeń, reguł i hipotez dotyczących topikalizacji, sformułowanych na podstawie spekulacji czysto teoretycznych bądź też analizy zdań izolowanych, bez uwzględnienia kontekstu (np. zakaz topikalizacji NP osobowych, zwłaszcza zaimków osobowych, NP niereferencyjnych itp.).

Aby znaleźć odpowiedź na pytanie, w jaki sposób czynniki syntaktyczne, semantyczne i dyskursywne determinują różne modele topikalizacji i jak te konstrukcje niekanoniczne uczestniczą w procesie budowania spójnego dyskursu, przeanalizowano ich strukturę syntaktyczną, uwzględniając nie tylko tradycyjnie badany element inicjalny, ale także pozostałe składniki zdania. Zbadano też strukturę tematyczno-rematyczną i informacyjną stopikalizowanych zdań w szerszej perspektywie mentalnego modelu dyskursu kreowanego przez uczestników aktu komunikacji. Następnie podjęto próbę identyfikacji pełnionych przez topikalizację różnych funkcji dyskursywnych, zwłaszcza tych, które przyczyniały się do utrzymywania ciągłości tematycznej i informacyjnej dyskursu. W tym celu zastosowano metodę analizy porównawczej dystrybucji poszczególnych modeli topikalizacji w dłuższych jednostkach dyskursu.

Badania potwierdziły przypuszczenia, że forma zdań stopikalizowanych w dużym stopniu zależy od czynników pragmatyczno-dyskursywnych. Dotyczy to nie tylko struktury frazy inicjalnej, która zdeterminowana jest przez pragmatyczne funkcje tematu (adresowanie i wyznaczanie zakresu) i inne czynniki kognitywne (np. identyfikowalność), ale także pozostałych składników zdania, tj. frazy werbalnej, której zawartość informacyjna może decydować o akceptowalności topikalizacji czy też elementu postwerbalnego, na formę którego wpływają reguły syntaktyczne, semantyczne i kognitywne.

Analizując rolę, jaką topikalizacja odgrywa w strukturze informacyjnej i tematyczno-rematycznej dyskursu, zaobserwowano, że konstrukcja ta, porządkując materiał informacyjny niesiony przez zdanie i odpowiednio wbudowując go w mentalny model dyskursu, uczestniczy w utrzymaniu spójności tekstu na płaszczyźnie informacyjnej. Jednakże spajająca rola topikalizacji polega nie tylko na osadzaniu informacji w dyskursie poprzedzającym (jak się można było spodziewać), ale także na oddziaływaniu na dyskurs następujący. To oddziaływanie przejawia się w dostarczeniu następnym zdaniom w eksponowanej pozycji finalnej informacji tła lub takich treści semantycznych, które mogą wchodzić w odpowiednie relacje retoryczne z materiałem zawartym w tych zdaniach i przez to w istotny sposób uczestniczyć w rozwoju dyskursu.

Poza tym analizując relacje topikalizacji z otoczeniem dyskursywnym, zaobserwowano, że jej funkcji spajającej często towarzyszy dzia-

łanie dyskontynuacyjne. Zdania stopikalizowane pojawiają się zwykle w miejscach zmiany tematu lub zmiany perspektywy wypowiedzi (np. z deskryptywnej na aktywną). To może tłumaczyć formę składnika inicjalnego zdań stopikalizowanych (pełna NP), charakterystyczną dla struktur stosowanych w warunkach zakłóconej ciągłości pewnych parametrów dyskursu. Ale topikalizacja, przerywając ciągłość na jednej płaszczyźnie dyskursu, jednocześnie utrzymuje ją na innej. W ten sposób przyczynia się do połączenia fragmentów dyskursu o różnorodnym charakterze w jedną spójną całość.

Temat udziału topikalizacji w różnych strukturach dyskursu, zwłaszcza w budowaniu jego struktury retorycznej, jest problemem wartym głębszego zainteresowania i dalszych analiz. Na zbadanie czeka też wiele innych zagadnień, dotyczących omawianego zjawiska, które nie zostały uwzględnione w tej pracy, np. dyskursywne funkcje topikalizacji występującej poza łańcuchami tematycznymi, w zdaniach izolowanych, mających znaczenie incydentalne w dyskursie, topikalizacja w konstrukcjach kontrastywnych, w zdaniach paralelnych niewyrażających kontrastu, a także podobieństwa i różnice pomiędzy topikalizacją a innymi podobnymi strukturami niekanonicznymi (np. zdaniami o szyku SOV) itp. Znalezienie odpowiedzi na te pytania, pogłębienie wiedzy na temat relacji strukturalnych, reguł semantycznych i kontekstów pragmatycznych, które kierują akceptowalnością i odpowiednim użyciem konstrukcji niekanonicznych w języku chińskim, może nie tylko przyczynić się do lepszego poznania zasad funkcjonowania chińskiego dyskursu, ale także do opracowania lepszych metod nauczania pragmatycznie uwarunkowanego języka chińskiego studentów na co dzień posługujących się zupełnie innym typem języka.

Bibliografia

- Ariel, Mira. 1990. *Accessing Noun Phrase antecedents*. London: Routledge.
- Ariel, Mira. 2001. "Accessibility theory: An overview": Ted J.M. Sanders, Joost Schilperoord, Wilbert Spooren (eds.). *Text Representation: Linguistic and psycholinguistic aspects*. Amsterdam: John Benjamins, 29-87.
- Asher, Nicholas, Laure Vieu. 2005. "Subordinating and coordinating discourse relations", *Lingua* 115.4, 591-610.
- Birner, Betty J. 1994. "Information status and word order: An analysis of English inversion", *Language* 70.2, 233-259.
- Birner, Betty J., Gregory Ward. 1998. *Information Status and Noncanonical Word Order in English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Byrne, Donn. 1986. *Teaching Oral English*. Harlow: Longman.
- Cao Xiuling, Yang Suying, Huang Yueyuan, Gao Liquan, Cui Xiliang. 2006. „Hànyǔ zuòwéi dì èr yǔyán huàtǐjù xídé yánjiū”, *Shijìè Hànyǔ Jiàoxué* 3, 86-102. 曹秀玲、杨素英、黄月圆、高立群、崔希亮. 2006. 《汉语作为第二语言话题句习得研究》, “世界汉语教学”第3期, 86-102.
- Chafe, Wallace L. 1976. "Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view": Charles N. Li (ed.). *Subject and Topic*. New York: Academic Press, 27-55.
- Chafe, Wallace L. 1987. "Cognitive constraints on information flow", Russel S. Tomlin (ed.), *Coherence and Grounding in Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 21-51.
- Chafe, Wallace L. 1994. *Discourse, Consciousness, and Time: The flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Chao, Yuen Ren. 1968. *A Grammar of Spoken Chinese*. Berkeley: University of California Press.
- Chen, Ping. 1984. *A Discourse Analysis of Third Person Zero Anaphora in Chinese*. Bloomington: Indiana University Linguistic Club.
- Chen, Ping. 1986. *Referent Introducing and Tracking in Chinese Narratives*. PhD. Los Angeles: University of California.
- Chen Ping. 1994. „Shilùn Hànyǔ zhōng sān zhǒng jùzǐ chéngfēn yǔ yǔyǐ chéngfēn de pèiwèi yuánzé”, *Zhōngguó Yǔwén*, 3, 161-168. 陈平. 1994. 《试论汉语中三种句子成分与语义成分的配位原则》, “中国语文”第3期, 161-168.
- Chen, Ping. 2004. "Identifiability and definiteness in Chinese", *Linguistics* 42-6, 1129-1184.
- Chui, Kaiwai. 1994. *Information Flow in Mandarin Chinese Discourse*. PhD. Taipei: National Taiwan Normal University.

- Clark, Herbert H., Susan E. Haviland. 1977. "Comprehension and the Given-New Contract": Roy O. Freedle (ed.). *Discourse Production and Comprehension*. Norwood: Ablex Publishing Corporation, 1-40.
- Dahl, Östen. 1974. "Topic-comment structure revisited": Östen Dahl (ed.). *Topic and Comment, Contextual Boundedness and Focus*. Hamburg: Helmut Buske, 1-24.
- DeKeyser, Robert M. 1998. "Beyond focus on form: Cognitive perspectives on learning and practicing second language grammar": Catherine J. Doughty, John N. Williams (eds.). *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition*. New York: Cambridge University Press, 42-63.
- Dekker, Paul. 1993. "Update in dynamic semantics": Robin Cooper (ed.). *Integrating Semantic Theories. DYANA – 2 Report R2.1.A. Institute for Language, Logic and Computation*, 1-44.
- Dik, Simon C. 1983. *Advances in Functional Grammar*. Dordrecht: Foris Publications.
- Dowty, David R. 1991. "Thematic Proto-Roles and Argument Selection", *Language* 67: 547-619.
- Du Bois, John W. 1980. "Beyond Definiteness: The Trace of Identity in Discourse": Wallace L. Chafe (ed.). *The Pear Stories: Cognitive, Cultural, and Linguistic Aspects of Narrative Production*. Norwood: Ablex, 203-74.
- Du Bois, John W. 2003. "Discourse and Grammar": Michael Tomasello (ed.). *The New Psychology of Language: Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*. London: Erlbaum, 47-87.
- Eckmann, Fred R. 1977. "Markedness and the Contrastive Analysis Hypothesis", *Language Learning* 27 (2), 315-330.
- Ellis, Rod. 2005. "Principles of Instructed Language Learning", *System* 7 (2), 209-225.
- Ellis, Rod, Shawn Loewen, Catherine Elder, Rosemary Erlam, Jenefer Philp, Hayo Reinders. 2009. *Implicit and explicit knowledge in second language learning, testing and teaching*. Bristol: Multilingual Matters.
- Fan Jiyan. 1984. "Duō xiàng NP jù", *Zhōngguó Yǔwén* 1, 271-286. 范继淹. 1984. 《多项NP句》, "中国语文" 第1期, 271-286.
- Fan Kaitai. 1985. "Yǔyòng fēnxī shuōlüè", *Zhōngguó Yǔwén* 6. 范开泰. 1985. 《语用分析说略》, "中国语文" 第6期。
- Féry, Caroline, Manfred Krifka. 2008. "Information Structure: Notional Distinctions, Ways of Expression": Piet van Sterhenburg (ed.). *Unity and Diversity of Languages*. Amsterdam: John Benjamins, 123-136.
- Firbas, Jan. 1995. "Mobility of clause constituents and functional sentence perspective": Barbara H. Partee and Petr Sgall (ed.). *Discourse and Meaning. Papers in honor of Eva Hajičová*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 221-233.

- Fotos, Sandra. 1993. "Consciousness-raising and Noticing through Focus on Form: Grammar Task Performance vs. Formal Instruction", *Applied Linguistics* 14, 385-407.
- Fuller, Judith, Jeanette Gundel. 1987. "Topic-prominence in interlanguage", *Language learning* 37, 1-18.
- Gao, Xiaodan. 2009. *Noun Phrase Morphemes and Topic Development in L2 Mandarin Chinese: A Processability Perspective*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Gass, Suzan. 1997. *Input, Interaction, and the Second Language Learner*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gast, Volker. 2010. "Contrastive Topics and Distributed Foci as Instances of Sub-informativity: A comparison of English and German: Carsten Breul, Edward Gübbel (eds.). *Comparative and Contrastive Studies of Informational Structure*, 15-50.
- Geurts, Bart. 1999. *Presuppositions and Pronouns*. Amsterdam: Elsevier.
- Givón, Talmy (ed.). 1983. *Topic Continuity in Discourse: A Quantitative Cross-language Study*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Givón, Talmy. 1984. "Universals of Discourse Structure and Second Language Acquisition": William Rutherford (ed.). *Language Universals and Second Language Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins, 107-136.
- Givón, Talmy. 1985. "Iconicity, Isomorphism, and Non-arbitrary Coding in Syntax": John Haiman (ed.). *Iconicity in Syntax*. Amsterdam: John Benjamins, 187-220.
- Givón, Talmy. 2001. *Syntax. An introduction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Gómez-González, María Ángeles. 2001. *The Theme-Topic Interface. Evidence from English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Grice, H. Paul. 1975. "Logic and conversation": Cole et al. (eds.). *Syntax and Semantics. Speech Acts*. New York: Academic Press, 41-58.
- Gundel, Jeanette K., Thorstein Fretheim. 2004. "Topic and Focus": Laurence R. Horn, Gregory Ward (eds.). *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Basil Blackwell, 175-196.
- Gundel, Jeanette K., Nancy Hedberg, Ren Zacharski. 1993. "Cognitive Status and the Form of Referring Expressions in Discourse", *Language* 69, 274-307.
- Halliday, Michael A. K. 1967. "Notes on Transitivity and Theme in English", *Journal of Linguistics* 3.37-81, 199-244.
- Halliday, Michael A. K. 1985. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael A. K. 2005. "On the Grammatical Foundations of Discourse": Jonathan Webster (ed.). *Studies in Chinese Language. Collected Works of M.A.K. Halliday*. London/New York: Continuum.

- Halliday, Michael A. K., Ruqaiya Hasan. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Halliday Michael A.K., Edward McDonald. 2004. “Metafunctional Profile of the Grammar of Chinese: Alice Caffarel, J. R. Martin, Christian M. I. M. Matthiessen (eds.). *Language Typology. A Functional Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Heim, Irene. 1982. *The Semantics of Definite and Indefinite Noun Phrases*. PhD. University of Massachusetts.
- Heim, Irene. 1983. “File Change Semantics and the Familiarity Theory of Definiteness”: Reiner Bäuerle, Christoph Schwarze, Arnim von Stechow (eds.). *Meaning, Use, and Interpretation of Language*. Berlin: de Gruyter, 164-189.
- Her, One-Soon. 1991. „Topic as a grammatical function in Chinese”, *Lingua* 84, 1-23.
- Her One-Soon. 1998. “Hànyǔ zhǔtí zài yǔyán céngmiàn shàng de xiànzhi”, *Guóli Zhèngzhì Dàxué Xuébào* 77, 1-11. 何萬順, 《汉语主题在语法层面上的限制》, “国立政治大学学报”77,1-13.
- Ho, Yong. 1993. *Aspects of Discourse Structure in Mandarin Chinese*. Leviston: Mellen University Press.
- Hu, Mingliang. 1991a. *Function of Word Order in Mandarin Chinese*. PhD. University of Florida.
- Hu Mingliang. 1991b. “Qiǎntán Hànyǔ yǔxù de piānzhāng gōngnéng”, *Yǔyán Jiàoxué yǔ Yánjiū* 3, 81-87. 胡明亮.1991.《浅谈汉语词序的篇章功能》,“语言教学与研究”1991.3: 81-87.
- Hu, Wenzhe. 1995. *Functional Perspectives and Chinese Word Order*. PhD. The Ohio State University.
- Huang, James C.-T. 1982. *Logic Relations in Chinese and the Theory of Grammar*. PhD. Massachusetts Institute of Technology.
- Huang, James C.-T. 1984. “On the Distribution and Reference of Empty Pronouns”, *Linguistic Inquiry* 15.4, 531-574.
- Huang, James C.-T., Y.-H. Audrey Li, Yafei Li. 2009. *The Syntax of Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huang, Shuanfan and Kawai Chui. 2005. “Is Chinese a pragmatic order language?”: Dah-an Ho, Chiu-yu Tseng (eds.). *Proceedings of the Fourth International Symposium on Chinese Languages and Linguistics*. Taipei: Academia Sinica, 31-48.
- Huang, Yan. 1994. *The Syntax and Pragmatics of Anaphora: With Special Reference to Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huang, Yu-Chi, Elsi Kaiser. 2008. „Investigating Filler-Gap Dependencies in Chinese Topicalization”: Marjorie K.M. Chan and Hana Kang (eds.).

- Proceedings of the 20th North American Conference on Chinese Linguistics (NACCL-20)*. Columbus: The Ohio State University, 927-941.
- Izumi, Shinichi. 2002. "Output, Input Enhancement, and the Noticing Hypothesis: An Experimental Study on ESL Relativization", *Studies in Second Language Acquisition* 24 (04), 541-577.
- Jackendoff, Ray. 1972. *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge: MIT Press.
- Jiang, Wenyang. 2009. *Acquisition of Word Order in Chinese as a Foreign Language*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Jiang, Zixin. 1991. *Some Aspects of the Syntax of Topic and Subject in Chinese*. PhD. University of Chicago.
- Jin, Hong Gang. 1994. "Topic-prominence and Subject-prominence in L2 Acquisition: Evidence of English-to-Chinese typological transfer", *Language Learning* 44, 101-122.
- Jin, Lingxia. 2008. "Markedness and Second Language Acquisition of Word Order in Mandarin Chinese", Marjorie K.M. Chan and Hana Kang (ed.). *Proceedings of the 20th North American Conference on Chinese Linguistics (NACCL-20)* 1. Columbus: The Ohio State University, 297-308.
- Jing-Schmidt, Zhuo. 2005. *Dramatized Discourse. The Mandarin Chinese Ba-construction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Kamp, Hans. 1981. "A theory of truth and semantic representation": Jeroen A. G. Groenendijk, Theo M. V. Janssen, Martin B. J. Stokhof (eds). *Formal Methods in the Study of Language*. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Kamp, Hans. 1995. "Discourse Representation Theory": Jef Verschueren, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert (eds.). *Handbook of Pragmatics*. John Benjamins, 253-257.
- Karttunen, Lauri. 1976. "Discourse referents": James McCawley (ed.). *Syntax and Semantics. Notes from the Linguistic Underground*. New York: Academic Press, 363-85.
- Kecskes, Istvan, Tünde Papp. 2000. *Foreign Language and Mother Tongue*. New York, London: Psychology Press.
- Krashen, Stephen. 1981. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon.
- Krifka, Manfred, Renate Musan. 2012. "Information structure: Photos Overview and Linguistic Issues": Manfred Krifka, Renate Musan (eds.). *The Expression of Information Structure*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 1-43.
- Kuno, Susumu. 1978. "Generative discourse analysis in America": Wolfgang Dressler (ed.). *Current Trends in Textlinguistics*. New York: de Gruyter, 275-294.
- Kuno, Susumu. 1982. "The Focus of the Question and the Focus of the Answer": Robinson Schneider, Kevin Tuite, Robert Chametzky (eds.). *Papers from*

- the Parasession on Nondeclaratives*. Chicago: Chicago Linguistic Society, 134-157.
- Kuppevelt, Jan. 1995. "Discourse Structure, Topicality and Questioning", *Linguistics* 31, 109-147.
- Lado, Robert. 1957. *Linguistics across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lambrech, Knud. 1994. *Information structure and sentence form: Topic, Focus, and the Mental Representation of Discourse Referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lambrech, Knud. 2000. "When Subjects Behave Like Objects: An Analysis of the Merging of S and O in Sentence-focus Constructions across Languages", *Studies in Language* 24.3, 611-682.
- Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar. Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Lantolf, James. 2011. "Integrating sociocultural theory and cognitive linguistics in the second language classroom": Eli Hinkel (ed.). *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning*. New York: Routledge, 303-318.
- LaPolla, Randy J. 1990. *Grammatical Relations in Chinese: Synchronic and Diachronic Considerations*. PhD dissertation. University of California.
- LaPolla, Randy J. 1995. „Pragmatic relations and word order in Chinese“: Pamela Downing, Michael Noonan (eds.). *Word Order in Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 297-329.
- LaPolla, Randy J. 2009. "Chinese as a Topic-Comment (not Topic-Prominent and not SVO) Language": Janet Xing (ed.). *Studies of Chinese Linguistics. Functional Approaches*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 9-22.
- Lee, Sang-Ki. 2007. "Effects of Textual Enhancement and Topic Familiarity on Korean EFL Students' Reading Comprehension and Learning of Passive Form", *Language Learning* 57 (1), 87-118.
- Leow, Ronald. 2001. "Do Learners Notice Enhanced Forms While Interacting with the L2?: An Online and Offline Study of the Role of Written Input Enhancement in L2 Reading", *Hispania* 84, 496-509.
- Li Baojia. 2008. *Zhōngguó Zhuǎnxíng Yǔfǎxué – Jīyú Ōuměi Múbǎn yǔ Hànyǔ Lèixíng de Chénsī*. Nánjīng: Nánjīng Shīfàn Dàxué Chūbǎnshè. 李葆嘉《中国转型语法学-基于欧美模板与汉语类型的沉思》. 南京: 南京师范大学出版社.
- Li, Charles N., Sandra A. Thompson. 1976. "Subject and Topic. A New Typology of Language": Charles N. Li (ed.). *Subject and Topic*. New York: Academic Press, 457-489.
- Li, Charles N., Sandra A. Thompson. 1978. "Grammatical Relations in Languages without Grammatical Signals": W. Dressler (ed.). *Proceedings of the XIIth International Congress of Linguists*, 687-691.

- Li, Charles N., Sandra A. Thompson. 1981. *A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Li, Eden Sum-hung. 2007. *A Systemic Functional Grammar of Chinese. A text-Based Analysis*. London: Continuum International Publishing Group.
- Li, Jen-I Yelina. 1996. *Preverbal NP Positions in Mandarin Chinese*. PhD Dissertation. The University of Arizona.
- Li Jinquan. 1995. „Huàtí liánguàn hé shùtí liánguàn”, *Yǔyán Jiàoxué yǔ Yánjiū*, 1. 李晋荃 《话题连贯和述题连贯》, “语言教学与研究”第1期.
- Li, Wendan. 1996. *Second Language Acquisition of Topic-Comment Structures in Mandarin Chinese*. PhD. University of Alberta.
- Li, Wendan. 2004. “Topic Chains in Chinese Discourse”, *Discourse Processes* 37 (1), 25-45.
- Li, Yen-hui Audrey. 1998. “Argument Determiner Phrases and Number Phrases”, *Linguistic Inquiry*, 29/4, 693-702.
- Li, Yen-Hui Audrey. 2000. “Topic Structures and Minimal Effort”, *ZAS Papers in Linguistics* 20, 2000, 1-20.
- Liu, Danqing. 2000. “Identical Topics in Mandarin Chinese and Shanghainese”, *ZAS Papers in Linguistics* 20, 43-69.
- Liu, Feng-hsi. 2015. “Acquiring Topic Structures in Mandarin Chinese”, *Chinese as a Second Language Research* 4 (1), 1-21.
- Liu Yuehua, Pan Wenyu, Gu Wei. 2004. *Shíyòng Xiàndài Hànyǔ Yǔfǎ*. Běijīng: Shāngwù Yīnshūguǎn. 刘月华、潘文娱、故韡. 2004. 《实用现代汉语语法》。北京：商务印书馆。
- Lu, Bingfu, Xiaozhou Wu. 2009. “The placement of Chinese adverbials revisited: What differentiates Chinese word order from other SVO languages”: Janet Zhiqun Xing (ed.). *Studies of Chinese Linguistics Functional Approaches*. Hong Kong University Press.
- Lü Shuxiang. 1979/2005. *Hànyǔ Yǔfǎ Fēnxī Wèntí*. Běijīng: Shāngwù Yīnshūguǎn. 吕叔湘. 1979/2005. 《汉语语法分析问题》。北京：商务印书馆。
- Lu, Zhong-ying. 1995. “Movement from Object Position in Chinese: A Restriction on Substitution”, *Linguistica Atlantica* 17, 97-116.
- Mathesius, Vilém. 1939. „O tak zvanem aktualnim cleneni vetnem”, *Slovo a Slovesnost* 5: 171-174.
- Mathesius, Vilém. 1942. “Řeč s sloh”: Havránek, Bohuslav, Jan Mukařovský (eds.). *Čtení o jazyce a poezii*. Praha: Druževní práce, 11-102.
- McNally, Louise. 1998. „On Recent Formal Analyses of Topic”: Jonathan Ginzburg, Zurab Khasidashvili, Carl Vogel, Jean-Jacques Lévy and Enric Vallduví (eds.). *The Tbilisi Symposium on Logic, Language and Computation. Selected Papers*. Stanford: The European Association for Logic, Language nad Information, 147-160.

- Neeleman, Ad, Elena Titov, Hans van de Koot, Reiko Vermeulen. 2009. "A syntactic Typology of Topic, Focus and Contrast": Jereon Van Craenenbroeck (ed.). *Alternatives to Carthography*. Berlin: Mouton de Gruyter, 15-51.
- Ning, Chunyan. 1993. *The Overt Syntax of Relativization and Topicalization in Chinese*. PhD. University of California.
- Paul, Hermann. 1880. *Prinzipien der Sprachgeschichte*. Leipzig: Niemeyer. (<https://archive.org/details/prinzipiendersp01paulgoog>)
- Paul, Waltraud. 2002. "Sentence-internal Topics in Mandarin Chinese: The Case of Object Preposing", *Language and Linguistics* 3.4, 695-714.
- Pienemann, Manfred. 1988. „Determining the Influence of Instruction on L2 Speech Processing”, *AILA Review* 5, 40-72.
- Pienemann, Manfred. 1989. „Is Language Teachable? Psycholinguistic Experiments and Hypotheses”, *Applied Linguistics* 10 (1), 52-79.
- Pienemann, Manfred. 1998. *Language Processing and Second Language Development: Processability Theory*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pienemann, Manfred, Bruno Di Biase, Satomi Kawaguchi. 2005. "Extending Processability Theory": Manfred Pienemann (ed.). *Cross-Linguistic Aspects of Processability Theory*. Amsterdam/ New York: John Benjamins, 199-252.
- Polański, Kazimierz (red.). 1993. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Prince, F. Ellen. 1981. „Toward a Taxonomy of Given-New Information”: Peter Cole (ed.). *Radical Pragmatics*. New York: Academic Press, 223-255.
- Qu Chengxi. 2005. *Hànyǔ Rènzhī Gōngnéng Yǔfǎ*. Hā'ěrbīn: Hēilóngjiāng Rénmín Chūbǎnshè. 屈承熹. 2005. 《汉语认知功能语法》. 哈尔滨: 黑龙江人民出版社.
- Qu, Yanfeng. 1994. *Object Noun Phrase Dislocation in Mandarin Chinese*. PhD. University of British Columbia.
- Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Reinhart, Tanya. 1981. "Pragmatic and Linguistics: An analysis of sentence topics", *Philosophica* 27, 1981 (1), 53-94.
- Roberts, Craige. 1996. "Information Structure in Discourse: Towards an Integrated Formal Theory of Pragmatics", *Semantics & Pragmatics*, vol. 5, 6, 1-69.
- Roberts, Craige. 2011. "Topics": Claudia Maienborn, Klaus von Stechow, Paul Portner (eds.). *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1908-1934.
- Rochemont, Michael S. 1986. *Focus in Generative Grammar*. Amsterdam. John Benjamins.

- Schmidt, Richard. 1990. "The Role of Consciousness in Second Language Learning", *Applied Linguistics* 11 (2), 129-158.
- Schmidt, Richard, Sylvia Nagem Frota. 1986. "Developing Basic Conversational Ability in a Second Language. A case study of an adult learner of Portuguese": Richard Day (ed.). *Talking to Learn: Conversation in Second Language Acquisition*. Rowley: Newbury House, 137-326.
- Sgall, Petr, Eva Hajičová. 1977. "Focus on focus", *Prague Bulletin of Mathematical Linguistics* 28, 5-54.
- Sgall, Petr, Eva Hajičová, Eva Benešová. 1973. *Topic, Focus and Generative Semantics*. Kronberg/Taunus: Scriptor Verlag.
- Sgall, Petr, Eva Hajičová, Jarmila Panenova. 1986. *The Meaning of the Sentence in Its Semantic and Pragmatic Aspects*. Dordrecht: Reidel Publishing Company.
- Sharwood Smith, Michael. 1981. "Consciousness-raising and the Second Language Learner", *Applied Linguistics* 11 (2), 159-168.
- Shen Yang. 1996. "Hànyǔ jùfǎ jiégòu zhōng míngcí duǎnyǔ bùfēn chéngfēn yíwèi xiànxàng chūtān", *Yǔyán Jiàoxué yǔ Yánjiū* 1, 21-39. 沈阳, 1996. 《汉语句法结构中名词短语部分成分移位现象初探》, "语言教学与研究"第1期, 21-39.
- Shi, Dingxu. 2000a. "Topic and topic-comment constructions in Mandarin Chinese", *Language* 76.2:383-408.
- Shi Dingxu. 2000b. "Hànyǔ jùfǎ de línghuóxíng hé jùfǎ lǐlùn", *Dāngdài yǔyánxué* 1, 18-26. 石定栩. 2000b. 《汉语句法的灵活性和句法理论》, "当代语言学"第1期, 18-26.
- Shyu, Shu-ing. 1995. *The Syntax of Focus and Topic in Mandarin Chinese*. PhD. University of Southern California.
- Shyu, Shu-ing. 2001. „Remarks on Object Movement in Mandarin SOV Order”, *Language and Linguistics* 2.1, 93-124.
- Sorace, Antonella, Francesca Filiaci. 2006. "Anaphora resolution in near-native speakers of Italian", *Second Language Research* 22, 339-368.
- Stalnaker, Robert C. 1978. "Assertion": Peter Cole (ed.). *Pragmatics (Syntax and Semantics, vol. 9)*. New York: Academic Press, 315-322.
- Sun, Chaofen, Talmy Givón. 1985. "On the So-called SOV Word Order in Mandarin Chinese. A Quantified Test Study and Its Implications", *Language* 61.2, 329-351.
- Sun, Yayun Anny. 2008. "Input Processing in Second Language Acquisition: A Discussion of Four Input Processing Models", *Working Papers in TESOL & Applied Linguistics* 8 (1), 1-10.
- Swain, Merrill. 1985. "Communicative Competence: Some roles of Comprehensible Input and Comprehensible Output in its Development": Susan

- Gass, Carolyn G. Madden (eds.). *Input in Second Language Acquisition*. New York: Newbury House, 235-256.
- Tai, James H.-Y. 1985. "Temporal sequence and Chinese word order": John Haiman (ed.), *Iconicity in Syntax*. John Benjamins, 49-72.
- Tai, James H.-Y. 1989. "Towards a Cognition-Based Functional Grammar of Chinese": James H.-Y. Tai, Frank F.S. Hsueh (eds.). *Functionalism and Chinese Grammar*. Chinese Language Teachers Association Monograph Series 1, 187-226.
- Tai, James H.-Y. 1993. "Iconicity: Motivations in Chinese Grammar": Mushira Eid, Gregory Iverson (eds.). *Principles and Prediction: The Analysis of Natural Language*. Amsterdam: John Benjamins, 153-174.
- Tai, James H.-Y. 1997. "'Topic', 'Subject' and Argument Selection in Chinese", *Tsing Hua Journal of Chinese Studies* 1, 83-101.
- Tao, Hongyin. 1996. *Units in Mandarin Discourse. Prosody, Discourse and Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Tao, Liang, 1996. "Topic Discontinuity and Zero Anaphora in Chinese Discourse: Cognitive Strategies in Discourse Processing": Fox, Barbara (ed.). *Studies in Anaphora*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 487-513.
- Teng Shou-hsin. 1974. "Double nominatives in Chinese", *Language* 50, 3, 455-473.
- Thompson, Sandra. 1978. "Modern English from a Typological Point of View: Some Implications of the Function of Word Order", *Linguistische Berichte* 54, 19-35.
- Ting, Jen, Yu-Chi Huang. 2008. "Some Remarks on Parasitic Gaps in Chinese", *Concentric: Studies in Linguistics*, 34, 1, 27-52.
- Tsao, Feng-Fu. 1979. *A Functional Study of Topic in Chinese: The First Step towards Discourse Analysis*. Taipei: Student Book Co.
- Tsao, Feng-Fu. 1990. *Sentence and Clause Structure in Chinese: A Functional Perspective*. Taipei: Student Book Co.
- Tsimpli, Ianthi, Antonella Sorace. 2006. "Differentiating Interface: L2 Performance in Syntax-Semantics and Syntax-Discourse Phenomena": David Bamman, Tatiana Magnitskaia, Calleen Zaller (eds.). *Proceedings of the 30th Annual Boston Conference on Language Development*. Somerville: Cascadilla Press, 653-664.
- Vallduvi, Enric. 1993. *The Informational Component*. PhD. University of Pennsylvania.
- Vallduvi, Enric. 1995. "Aspects of Information Structure in a Dynamic Setting": Carlos Martín-Vide (ed.). *Actes de L'Onzè Congrès de Llenguatges Naturals I Llenguatges Formals*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 145-162.

- VanPatten, Bill. 1990. "Attending to Form and Content in the Input: An Experiment in Consciousness", *Studies in Second Language Acquisition* 12 (3), 287-301.
- VanPatten, Bill. 1996. *Input Processing and Grammar Instruction in Second Language Acquisition*. Northwood: Ablex Publishing Corporation.
- Veltman, Frank. 1990. "Defaults in Update Semantics": Hans Kamp (ed.). *Conditionals, defaults and belief revision* (DYANA Report R 2.5.A.). Edinburgh: Centre for Cognitive Science, University of Edinburgh, 28-63.
- Vygotsky, Lev. 1987. *The collected works of L. S. Vygotsky*. New York: Plenum.
- Wang Li. 1955/1985. *Zhōngguó Xiàndài Yǔfǎ*. Běijīng: Běijīng Shāngwù Yīnshūguǎn. 王力. 1955/1985. 《中国现代语法》. 北京: 北京商务印书馆。
- Wang, Xiaojing. 2011. *Grammatical Development among Chinese L2 Learners: From a Processability Account*. PhD. Newcastle University.
- Ward, Gregory, Betty Birner. 2001. "Discourse and Information Structure": Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, and Heidi E. Hamilton (eds.). *Handbook of Discourse Analysis*. Malden/Oxford: Blackwell, 119-137.
- Wong, Wynne. 2002. "Linking Form and Meaning: Processing Instruction", *The French Review* 76 (2), 236-264.
- Wu, Guo. 1998. *Information Structure in Chinese*. Beijing: Peking University Press.
- Wu Zhongwei. 2004. *Xiàndài Hànyǔ Jùzǐ de Zhǔtí Yánjiū*. Běijīng: Běijīng Dàxué Chūbǎnshè. 吴中伟. 2004. 《现代汉语句子的主题研究》. 北京: 北京大学出版社.
- Xie, Tianwei. 1992. *An Examination of the Topic-prominence of Chinese Language Learners' Interlanguage*. PhD. University of Pittsburgh.
- Xu Liejiong. 1986. "Free empty category", *Linguistic Inquiry* 17, 75-94.
- Xu Liejiong, D. Terence Langendoen. 1985. "Topic Structures in Chinese", *Language* 61.1, 1-27.
- Xu Liejiong, Liu Danqing. 1998. *Huàtí de Jiégòu yǔ Gōngnéng*. Shànghǎi: Shànghǎi Jiàoyù Chūbǎnshè. 徐烈炯、刘丹青. 1998. 《话题的结构与功能》. 上海: 上海教育出版社。
- Yan, Fang, Edward McDonald, Cheng Musheng. 1995. "On Theme in Chinese: From Clause to Discourse": Ruqaiya Hasan, Peter H. Fries (eds.). *On Subject and Theme. A discourse-functional perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Zajdler, Ewa. 2010. *Glottodydaktyka sinologiczna*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Zhang Bojiang, Fang Mei. 1996. *Hànyǔ Gōngnéng Yǔfǎ Yánjiū*. Nánchāng: Jiāngxī Jiàoyù Chūbǎnshè. 张伯江、方梅. 1996. 《汉语功能语法研究》. 南昌: 江西教育出版社。

- Zhang, Niina Ning. 2000. "Object Shift in Mandarin Chinese", *Journal of Chinese Linguistics* 28.2, 201-246.
- Zhang, Xian. 2014. *The Teachability Hypothesis and Concept-Based Instruction Topicalization in Chinese as a Second Language*. PhD. Pennsylvania State University.
- Zhang, Yanyin. 2001. *Second language acquisition of Chinese grammatical morphemes: A processability perspective*. Phd. Australian National University,
- Zhang, Yanyin. 2007. "Testing the Topic Hypothesis: The L2 acquisition of Chinese syntax": Fethi Mansouri (ed.). *Second Language Acquisition Research: Theory-Construction and Testing*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 145-171.

Indeks rzeczowy

A

- aboutness 21, 22, 23, 29, 41, 85
- adresowanie 104
- agens 30, 50, 53, 59, 60, 61, 93, 95, 104, 105, 107, 108, 110, 150, 165
- anafora 15, 25, 80, 85, 99, 127, 130, 157, 158, 164
- anafora nominalna 15, 127
- anafora zaimkowa 15, 127, 130
- anafora zerowa 15, 25, 127, 157, 158, 164

B

- byt dyskursywny 28, 29, 30, 32, 38, 41, 64, 70, 71, 72, 99, 123, 127, 148, 158
- byt interferujący 166

C

- Chinese-style topic 12, 83
- ciągłość dyskursu 162, 165
- ciągłość tematyczna 13, 42, 153, 159, 170
- czasownik dwuargumentowy 61, 62
- czasownik dwuprzechodni 115
- czasowniki relacyjne 111, 112, 113, 115
- czasownik przechodni 100, 105, 110
- czasownik quasi-przechodni 84
- czasownik złożony 100

D

- dangling topic 12, 21, 77, 78, 83
- datum 24, 26, 27, 30, 50, 64, 65, 67, 68, 69, 134
- detopikalizacja składnika inicjalnego 93
- dopełnienie 17, 27, 30, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 76, 84, 94, 100, 101, 114, 120, 121
- dopełnienie bliższe 54, 62
- dopełnienie dalsze 54
- dopełnienie nierreferencyjne 114
- dopełnienie referencyjne 114

- dynamiczna zasada wyczerpania tematu 44, 45
- dyskurs 11, 12, 13, 15, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 53, 58, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 73, 86, 89, 91, 96, 99, 103, 104, 105, 109, 110, 113, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 169, 170, 219
- jako gra językowa 45
- mentalny model 13, 19, 26, 40, 41, 46, 70, 71, 125, 126, 157
- model Kuppevelta 43
- model oparty na pytaniach dyskutowanych 47
- model Vallduwięgo 35, 41, 42, 46
- struktura informacyjna 46
- dystans referencyjny 15, 128, 130, 133, 138, 160, 164

E

- efekt rekonstrukcji 79, 80
- element finalny 126, 150
- element inicjalny 49, 94, 116, 118, 125, 169
- element koreferencyjny 19, 86, 115
- element nieokreślony 121
- element nominalny 13
- element postwerbalny 116, 118, 123, 150
- element wyzwalający 137

F

- FEEDER 44
- fokalizacja 37
- fokus 13, 20, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 42, 50, 57, 60, 64, 68, 69, 70, 72, 93, 94,

110, 114, 115, 126, 149, 152, 153
definicja 31, 32, 69
fokus nacechowany 33, 34
fokus nienacechowany 33, 34
fokus rozdzielony 153
fokus szeroki 33, 34
fokus wąski 33
fokus zdaniowy 93, 94
fraza dopełnieniowa 79
fraza inicjalna 93, 95, 112
fraza liczebnik – klasyfikator 98, 99,
117, 121, 144, 145
fraza liczebnik – klasyfikator – rzeczow-
nik 94, 96, 143
fraza nieokreślona 92, 95, 104
fraza niereferencyjna 112
fraza nominalna 38, 49, 51, 76, 81, 83,
88, 95, 117, 128, 167, 169
fraza nominalna złożona 79
fraza okolicznikowa 79, 81
fraza podmiotowa 79, 81
fraza podmiotowo-orzeczeniowa 76
fraza postwerbalna 117, 124, 151
fraza przydawkowa 79, 81
fraza przyimkowa 49, 76
fraza spacyjna 21, 22, 56
fraza temporalna 21, 22, 56
fraza werbalna 13, 32, 49, 51, 55, 76,
102, 116, 149
fraza z elementem deskryptywnym 98
fraza z 的 (de) 120

G

generyczność 102, 121, 152
glottodydaktyka sinologiczna 11, 12
gramatyczna koncepcja trzech płasz-
czyzn 59
grupa nominalna 14, 23, 26, 60, 61, 62,
71, 87, 88, 89, 91, 95, 96, 97, 98, 100,
103, 104, 114, 115, 117, 119, 120,
121, 122, 124, 126, 140, 143, 146,
147, 150, 151, 152, 153
inicjalna 63, 86, 87, 88, 94, 109, 140
nieokreślona 71, 89, 91, 94, 95, 96,
100, 103, 104, 159

nieosobowa 110
nieoznaczona co do określoności
98, 99, 100, 103, 139, 159
niereferencyjna 100, 102, 113
określona 71, 88, 89, 96, 99, 100,
103, 128, 139
osobowa 109, 110
postwerbalna 118, 120, 151
prewerbalna 56, 86, 99, 110, 115
referencyjna 100, 112, 114
z argumentem 121
z elementem deskryptywnym 99,
121
z frazą liczebnik – klasyfikator 98
z 的 (de) 98, 99
grupa werbalna 60, 61, 86, 110, 114,
115, 116, 149

H

hanging topic 83
hipoteza outputu 14
hipoteza podmiotowo-dopełnieniowej
neutralizacji 94
hipoteza przetwarzania inputu 14
hipoteza tematu 14
hipoteza zauważania 14

I

identyfikowalność 59, 88, 89, 116, 149
imiona własne 89, 146
imperatywizacja 53
informacja dana 26, 65, 67
informacja nowa 26, 32, 42, 64, 65, 66,
67, 72, 126, 151, 152
informacja stara 27, 64, 65, 151
informacja znana 28, 65, 125

J

język chiński współczesny 14
języki indoeuropejskie 49, 59
język o pragmatycznym szyku wyrazów
78
język uwydatniający temat 11, 52, 78

K

komentarz 22, 50
kompetencja językowa 11
koncepcja ramy 148
kontekst 12, 13, 18, 20, 25, 32, 34, 35,
36, 37, 39, 44, 46, 57, 64, 68, 101,
103, 109, 126, 130, 131, 132, 137,
138, 139, 141, 147, 150, 152, 153
kontekst sytuacyjny 129, 132, 148, 150,
158
koreferencja 71, 85, 87, 88, 118, 127,
128, 132, 133, 164
kotwica 136

L

link 41, 42
link anaforyczny 15, 127, 128, 129, 130,
131, 132, 136, 151
link koreferencyjny 128, 138
link tematyczny 104

Ł

łańcuch przerwany 155
łańcuch tematyczny 12, 15, 55, 105, 150,
153, 154, 155, 157, 158, 159, 162,
163, 164, 167, 169, 170
definicja 155

M

maksyma jakości Grice'a 36
minimalna grupa nominalna 98, 99,
100, 101, 132, 133, 138

N

nieokreśloność 27, 30, 91, 94, 96
niereferencyjność 101, 102, 112
novum 26, 27, 30, 64, 65, 67, 68, 69

O

ograniczenie do jednego argumentu
leksykalnego we frazie 105
ogranicznik 30
okolicznik 76

określoność 27, 30, 53, 88, 89, 102, 133
orzeczenie 17, 51, 59, 60
otoczenie dyskursywne 12, 13, 14, 15,
30, 75, 103, 106, 109
otoczenie syntaktyczne 99

P

pakowanie informacji 41, 64, 71, 116,
123
paragraf tematyczny 15, 153, 163
patiens 30, 60, 95, 105, 107, 110
pierwszy link 154
podmiot 11, 17, 21, 25, 27, 30, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
61, 62, 63, 67, 75, 82, 88, 93, 94, 104,
119
definicja 50
podmiot psychologiczny 20
podpytanie 43, 44, 46
podpytanie eksplicytne 44
podpytanie implicytne 44
podtemat 43, 44
potencjalna interferencja 15
potencjał zmiany kontekstu 36
pozycja finalna 27, 33, 57, 125, 149,
152, 153
pozycja inicjalna 13, 14, 17, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 25, 27, 28, 50, 53, 59, 61,
65, 67, 75, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 85,
86, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 95, 96, 98,
101, 102, 103, 105, 106, 107, 108,
109, 110, 112, 114, 116, 117, 118,
120, 121, 122, 123, 124, 125, 127,
130, 131, 132, 133, 136, 140, 144,
152, 154
pozycja postwerbalna 14, 56, 75, 84, 86,
87, 91, 96, 101, 105, 106, 117, 118,
119, 120, 121, 126, 136, 140, 143,
151, 159
pozycja prewerbalna 13, 27, 57, 59, 106,
107, 108, 109, 110, 140, 143, 150,
153
pozycja tematyczna 76, 95, 97, 101, 103,
104, 130, 131, 159
pragmatyczny szyk wyrazów 52, 78

predykat 31, 34, 49, 50, 52, 61, 67, 110
predykat gramatyczny 51
predykat logiczny 50, 51
presupozycja 31, 33, 64, 68, 69, 70, 72,
93
definicja 68
progresja tematyczna 64
prominencja tematu 126
przydawka 122
przydawka deskryptywna 117
przydawka nominalna 122
przydawka wyodrębniająca 146, 147
pytanie dyskutowane 43, 45, 46, 153
pytanie eksplicytne 43, 45
pytanie formujące temat 43
pytanie implicytne 43, 45

R

referencja 28, 32, 41, 71, 133
referencja generyczna 100, 118, 119
referencja nieokreślona 28, 39, 41, 71,
100, 159
referencja określona 28, 39, 41, 50, 71,
100, 114
referencja szczegółowa 119
referencyjność 99, 101, 102
referent dyskursywny 38
referent identyfikowalny 89, 94, 99, 103,
104
referent interferujący 132, 164
referent konkretny 94
referent nieidentyfikowalny 89, 104
referent nieidentyfikowalny ulokowany
97
referent nieokreślony 96
referent określony 97
referent tematyczny 15, 106, 114, 119,
132, 137, 157, 160, 162, 165, 169
refleksywizacja 53
reguła „całość przed częścią” 118
reguła end-focus 26
reguła „pojemnik przed jego zawarto-
ścią” 118
reguła przesun α 78, 81, 85
reguły dyskursywne 124

reguły kognitywne 118, 124
reguły syntaktyczne 85, 124
relacja „bycia typem” 135
relacja „bycia-częścią” 135, 137
relacja „całość-część” 63, 123, 124, 136
relacja elaboracji 165
relacja „element o większym zakresie-
-element o mniejszym zakresie” 124
relacja „element zbioru-element zbioru”
137
relacja kataforyczna 15
relacja na zbiorze częściowo uporządko-
wanym 138, 139, 140, 142
relacja posesywna 148
relacja „zbior-element zbioru” 63, 121,
124, 135
relewancja 45
remat 12, 13, 20, 22, 25, 26, 28, 30, 31,
43, 50, 52, 60, 64, 67, 69, 70, 72, 77,
83, 85, 103, 114, 115, 123, 124, 127,
139
reprezentacja dyskursu 39
retoryczna relacja koordynacji 165
rozszczipienie grupy nominalnej 19,
87, 120

S

segmentacyjna teoria reprezentacji
dyskursu 165
semantyka aktualizacji 36
semantyka zmiany rejestrów 36
składnik inicjalny 22, 25, 67, 87, 88, 104
składnik postwerbalny 107, 116, 127
składnik prewerbalny 107, 108
składnik tematyczny 19, 25, 57, 78, 83,
85, 126, 127, 128, 129, 135, 139, 153,
164
status informacyjny 59
status kognitywny 71
strategia 45, 46
struktura informacyjna 13, 15, 18, 26,
30, 31, 37, 41, 42, 51, 57, 59, 64, 67,
69, 71, 73, 75, 103, 125, 126, 151
struktura kanoniczna 89

struktura niekanoniczna 107, 116
struktura reprezentacji dyskursu 39
struktura tematyczno-rematyczna 15,
18, 25, 41, 42, 43, 47, 51, 56, 64, 67,
68, 78, 85, 125, 126, 170
struktury niekanoniczne 11, 14, 42,
125, 126
struktury tematyczno-rematyczne 11
szyk kanoniczny 75, 94, 96, 97, 107
szyk OSV 13, 14, 103, 105, 107, 108,
109, 110
szyk SOV 107, 108
szyk SVO 17, 103
szyk zdania 54, 57, 58, 59, 67, 70, 73, 75,
81, 118, 125
szyk zdania uwarunkowany pragma-
tycznie 58
szyk zdania zrównoważony 59

Ś

ślad 19, 79, 80, 82, 83, 116, 118

T

tail 70, 72

temat 11, 12, 13, 15, 19, 20, 21, 22, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 37, 38, 40,
41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 52, 53,
55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 67, 69, 70,
72, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86,
88, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 104,
105, 106, 116, 121, 123, 126, 128,
130, 135, 138, 139, 140, 141, 142,
143, 145, 148, 152, 153, 154, 155,
157, 158, 159, 160, 161, 163, 164,
165, 166, 167, 169, 170, 219
adresowanie 29
definicja 20, 21, 24, 25, 28
delimitacja 29
funkcje 104, 139
kontynuacja 44
pytanie konstytuujące 43
ustanawianie ram 29
właściwości 53
wyczerpanie 45

wykładniki 88
zmiana 44
temat adresujący 99
temat dyskursu 37, 157, 158
temat generowany w miejscu. Patrz
dangling topic
temat główny 56
temat łańcucha 157
temat poboczny 56
temat typu aboutness 21, 23
temat wyznaczający zakres 99, 140, 141,
143
tematyczność 47
temat zdania 157
teoria przetwarzalności 14
teoria reprezentacji dyskursu 36
teoria semantyki aktualizacji 37
teoria wielotematyczności 56
Theme 22, 23, 24, 108
topikalizacja 11, 12, 13, 14, 19, 20, 35,
37, 42, 46, 47, 49, 70, 73, 75, 77, 78,
79, 81, 85, 88, 91, 95, 96, 103, 104,
105, 106, 108, 110, 113, 114, 115,
116, 121, 122, 125, 126, 138, 158,
159, 160, 163, 164, 165, 167, 169,
170
akwizycja 11, 12, 14
definicja 75
funkcje 104, 106, 125, 165
topikalizacja częściowa 117
topikalizacja kontrastywna 46
topikalizacja niezupełna 117, 118, 121,
124
topikalizacja z rozszczepieniem grupy
nominalnej 15, 117, 118, 121
topikalizacja zupełna 14, 118
trwałość referenta w dyskursie 15

U

ulokowanie (locatability) 97
uniwersum dyskursu 70, 71, 88, 93, 100,
110, 116, 123, 127, 130, 135, 138,
145, 152, 158, 159

W

- wielotematyczność 56, 57
wnioskowanie z kontekstu 45, 99, 138, 139, 150, 153
wspólna wiedza 27, 35, 38, 65, 69, 99, 145, 147
wyrażenia koreferencyjne 133
wyrażenie niereferencyjne 32, 100, 104, 114
wyrażenie predykatywne 53
wyrażenie referencyjne 39, 41, 71, 100, 104, 114, 131, 132
wyrażenie rematyczne 30, 31, 42, 95, 116, 125, 160, 165
wyrażenie tematyczne 25, 30, 31, 41, 56, 63, 127, 133, 134, 136, 138, 139, 141, 164
wysepka syntaktyczna 79
- Z**
- zaimek koreferencyjny 85, 88, 124
zaimek nieokreślony 96
zaimek osobowy 130, 150
zasada dynamizmu komunikacyjnego 66, 67
zasada finalnej pozycji fokusa 57
zasada niedawności 44
zasada selekcji argumentów 61
zbiór częściowo uporządkowany 46, 47, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142
zbiór kontekstowy 35, 36, 37, 38
zbiór zakotwiczący 136, 137, 141
zdanie eliptyczne 25, 126
zdanie kanoniczne 12, 17, 19, 75, 76, 91, 92, 94, 95, 97, 98, 101, 103, 104, 105, 125, 126, 127, 143, 151
zdanie kontrastywne 141
zdanie niekanoniczne 11, 18, 19, 89, 91, 219
zdanie o perspektywie aktywnej 129, 165
zdanie o perspektywie deskryptywnej 129
zdanie o szyku kanonicznym 37, 96, 97
zdanie o szyku OSV 86, 94, 103, 110
zdanie o szyku SVO 78, 105
zdanie prezentacyjne 43
zdanie pseudopasywne 61, 63
zdanie stopikalizowane 11, 12, 13, 14, 15, 16, 37, 63, 78, 80, 85, 86, 87, 89, 94, 96, 98, 102, 103, 104, 105, 110, 111, 112, 113, 116, 127, 129, 130, 131, 133, 135, 137, 140, 141, 142, 143, 145, 149, 151, 153, 158, 160, 164, 165, 166, 169, 170
zdanie z dwiema frazami NP w pozycji prewerbalnej 51

Aneks

001. “肖洛姆—阿莱汉姆”是他的笔名，意思是“愿你平安”，原是犹太人见面时的问候语。他选用这个笔名不是偶然的，这是他对人民的衷心祝愿。“要学会热爱人民”丁聪高尔基在一九一〇年读完他的中篇小说《莫吐儿》俄译本以后，曾给他写了一封十分热情的回信。信上说：“**您的书我收到了**，读过以后我笑了也哭了。真是一本绝妙好书！……**这本书我非常喜欢**。再说一遍，这是一本了不起的好书！整本书都洋溢着对人民的深厚、亲切而聪明的爱。”“对人民的深厚、亲切而聪明的爱”是肖洛姆—阿莱汉姆作品的最主要的特色。(当代\报刊\读书\vol-012.txt). [18] [180]

002. 我问。“老家还有什么人吗？”“对家乡我是经常挂念的，台湾也是我的家，也是中国。可是，一个人总会想到自己的家乡。”“在东北老家也没有什么人了。和我同辈的太多已过世，**年轻的我也不太认识**。”张先生思维敏捷，快人快语。“外传您10月份回大陆，能去吗？”中央电视台记者王求问。(当代\报刊\1994年报刊精选\06.txt). [19] [243]

003. 我说，在中国北京，我们已经接待了几批从美国、法国来访的苗族兄弟，可惜未见到陶先生。他们很想念中国，很愿意到中国寻根访祖。现今中国云南、广西等地的苗族，仍有他们的许多亲友。陶宝端起酒杯，拍拍我的肩膀：“李先生，**北京我去过**，而且在**北京**的中医研究院进修，取得了中国卫生部开具的合格证明。当时不晓得您在北京中央民族学院。以后还要组织人去中国，会去找你们的。”下文按苗族习惯，我俩喝了交杯酒。他又说：“今天准备很仓促，我是从西雅图刚赶回来，来不及通知更多的苗胞同你见面，很抱歉。”主人的盛情，令我十分感动。(当代\报刊\人民日报\1994年人民日报\第1季度.txt). [119]

004. 这里有几条原则可供参考：其一，就是尽量不做大公司和成熟产品的代理，因为这类产品一般市场稳定，但利润空间小，条件苛刻，非实力雄厚者不能承受，上班族更难以问津。其二，选择产品，必须是真材实料的，必须是正规企业生产的，最好经相关部门认证的有合法手续的产品。其中是否存在市场，可由其产品的功能和广告支持力度来判断。其三，产品的独特性与进入门槛要高。有些产品很好，但太容易仿造，结果市场一打开，跟风者一哄而上，市场很快又垮掉，这时候最吃苦的除了厂家，就是代理商，**这样的例子我们见过很多**。五万块钱如何成功创业？品的独特性如何，是否容易仿造，可以根据

产品原材料的来源是否珍稀、独有，产品的技术含量等等来判断。(当代\网络语料\网页\C000022.txt). [123] [199]

005. 贵：（笑着接下钱，数）只十二块？四：得了，您别这样客气。贵：（佯辞）那你不是没有化的了么？四：（坦白地）**现钱我只有这么一点**。贵：那么，这堵着周公馆跟我要帐的，怎么打发呢？四：（忍着气）您叫他们晚上到我们家里来吧。回头，见着妈，再想别的法子，这**钱**，您留着自己用吧。贵：（高兴地）这给我啦，那我只当你这是孝顺父亲的。——哦，好孩子，我早知道你是个孝顺孩子。(现代\戏剧\曹禺雷雨.txt). [124]

006. 最重要的，我跟我的台大历史系的学弟、美国的教授汪荣祖合写了一本《蒋介石评传》。我们可以看得很清楚，蒋介石是多么样的不要脸，他后面的人李登辉是多么样的不要脸，把全世界军衔给搞得这么乱。**这本书呢我特别带来了**。大家看看，这个厚厚的一本《蒋介石评传》。我跟汪荣祖讲，我们是历史家，蒋介石的优点我们要把它找出来，把它写出来。找了半天，太少了。有，不是没有。比如说，男女到旅馆里面开房间，台湾的基隆就发生过，警察查房间，结果，这个女的是女老师，报上一曝光，觉得脸上没面子了，就自杀了，那时候还比较保守一点。蒋介石看报纸看到这一条，就讲了一句话，说：这种事情警察还要管吗？从此以后，台湾的警察就不到旅馆里面去抓这些野鸳鸯了。所以，我认为这是蒋介石的德政，我们应该赞美他。我跟汪荣祖教授，我们用尽心机去找蒋介石的优点，也不过是这种开房间的自由而已。(当代\电视电影\非文艺李敖有话说.txt). [126] [263]

007. 他真不懂四小姐为什么忽然起这怪念头，他的严厉而惊愕的眼光钉住了四小姐那苍白得可怜的面孔。“什么！要回乡下去？”吴荪甫吃惊地说，脸色也变了。“三哥！过了爸爸的开丧，我打算仍旧回乡下去！”四小姐低了头，过一会儿，方才慢吞吞地回答：“我是一向跟爸爸在乡下的，**上海我住不惯**——”“两个月住过了倒反觉得不惯了么？哈哈！”吴荪甫打断了四小姐的话，大声笑了起来，觉得四小姐未免太孩子气。可是他这猜想却不对。四小姐猛抬起头来，尖利地看着她的哥哥。(现代\文学\矛盾子夜.txt). [127]

008. 杨刚同志答应得这么干脆、痛快。主持座谈会的同志也很高兴。且不说文章的内容，人民日报副总编辑的政治身份，也会抬高这篇文章的身价。我大喜过望，真没想到，我心中正在七上八下，忐忑不安。只见杨刚同志点燃一支香烟，深深吸了一口，微笑着说：“可以，我写篇评介《两亩地》的文章吧。”愿意评介《流浪者》的同志很多。我记得有钟惦斐同志，还有其他同志。不料，杨1刚同志又微笑着说：“**《流**

浪者》这部电影我也喜欢。因为，它提出了一个尖锐的社会问题，就是在婚姻方面如何破除门第，防止偏见。为了表示对印度电影艺术的重视，评介文章不妨多发几篇。我不怕献丑，也写一篇评介《流浪者》的文章。”（当代\报刊\作家文摘\1997\1997B.TXT). [128]

009. 林小枫一手捂着脸一手指宋建平，“妈，他——”林母一把抽出了那只手，对着女儿的脸狠狠扇去。林小枫害怕地，“妈！妈？……您怎么啦？”去拉妈妈的手。“**他我不管！**我只管你！我只管我的孩子！……小枫，我白疼了你了，你真不像——不像是我的闺女……”话音未落，软软地向地下瘫去。（当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt). [129] [173] [229]

010. 小枫，我并不是非要跟你争这个孩子，”宋建平态度极其诚恳，”就像那谁说的，孩子那还不跟庄稼似的，哪儿水土肥沃，哪儿向阳利于生长就种哪儿。我主要考虑的还是你。一个女人，三十多了，要工作要带孩子，还要考虑再建立家庭吧？……难。两个和尚没水吃。你一个人能带好他吗？咱们现在是两个人你都……林小枫被宋建平态度中的诚恳周到打动了，想哭，她极力掩饰，”谢谢，**我你不用担心**，我会安排好一切。让人担心的是你。平心而论，你的条件不错，有地位有房子有前途，又正处于‘男人一枝花’的年龄，一旦你获得人身自由的消息传出去，肯定会有很多人毛遂自荐找上门来。这可以想像得出。凡是冲着房子地位来的，一概不能要。不要。我会严格掌握标准择优录取。（当代\电视电影\文艺\中国式离婚.txt). [130] [228]

011. “好的。飞机怎么样了？”乔尼问。“沿路边的那条沟走。营地附近有许多塞库洛枪弹的袭击。”“大约十五分钟吧。”乔尼回答。“飞机我们都已准备好。只是现在没有驾驶员。”“**这我知道**。现在请你帮我做一件事，找个人往一架飞机里放点暖和的衣物和气套，再放点吃的东西和一些非放射性水下爆破雷，一支突击枪和一个空气面具。还有，多放几瓶空气瓶。过会儿，我要在十五万英尺的高空飞行。”对讲机那头一阵沉默。“你听到了吗？”乔尼问。（当代\翻译作品\文学\地球杀场.txt). [131]

012. 有这么一档子事。民国初年，在北京西城有个大财主，此人姓花，名字叫源泉，花源泉。叫别了呢，就是“花冤钱”，人称花二爷。他家里趁钱，可对穷人他是一个子儿也不花！天生的倒霉鬼。专爱花冤枉钱！什么钱他花呀？在民国三年的时候，他花两千块钱买了四个蝈蝈葫芦儿——那时候一袋面粉才一块八——当玩意儿，**这钱他花**。要不怎么叫花冤钱哪！穷人是一文钱也沾不着他的，谁要是画个圈儿骗他，那行；不然哪，没用。（当代\相声小品\中国传统相声大全.txt). [132]

013. 早在1949年建国初期，他在中山公园发现了一种奇特的美术印刷物展品，感到很新奇，于是他便四处打听询问，终于询问到了，是在石家庄“大众美术社”制作出版的。他便促成出版总署将石家庄的一部分技术人员调来北京，1949年在出版总署组成了木印科，这就是荣宝斋公私合营的甲方前身。@侯恺：《徐悲鸿与荣宝斋》在经常的来往中，当他看到我们印制的《齐白石画集》后，啧啧称赞。有一天下午，他拿来他绘制的奔马找我说：“一位英国朋友想要这匹马，我也打算送给他，**但这匹马我也很喜欢**，送他带走了，我也就看不到了，所以我想留下件副本，不知可不可以用你们的木版印一下，留作个纪念。”我当即表示：可以试试，随即把他领到刻印车间。他仔细地参观了勾、刻、印全过程，表示很有信心，并嘱咐了我们一番。（当代\报刊\作家文摘\1995\1995A.TXT). [133] [260]

014. 邢邱林不说话。“别打算蒙我说你不认识他。现在你面前有两条路，要么去公安局作为强奸犯坐十年牢。要么杀死我灭口，后一条要费点劲，而且还说不准谁杀死谁。”“你不必遮羞——在我面前。”她脸上的泪水干涸了，眼中流露出冷酷的神情。“刘志彬在哪儿？”她问。白丽跳下床，把灯一下拉亮，刺眼的光芒顿时沐浴了整个房间，邢邱林不由蜷缩起来，他显得狼狈、惊恐。白丽逼近他以用刀子一样的目光盯了他一会儿，似乎要把他的面目深深镌刻在自己的脑海，然后她环视房间，流下了眼泪。她发现精心设计的阴谋的迹象：若无刘志彬的参与合作，这间屋子在她上厕所的几分钟内方会变得如此面目全非。她裹紧睡衣在转子上坐下，默默啜泣，不住地打着寒噤。邢邱林试图悄悄穿上衣服，被白丽飞来的一个茶杯狠狠击中。“**这两条路我都不想走。**”“好，那，走第三条路，跟我合作。”“你想干什么？”“搞清楚这件事，然后，处理它。”“你想干吗？”“你已经作了一次帮凶，何妨再作一次，我要是你就答应，这是聪明和识时务的选择。”（当代\文学\大陆作家\王朔c.txt). [134]

015. „我的上帝！您住到哪里去好呢？说实话，我不会劝您去住我们搭伙的那个饭店的，它挨着展览馆，那里就要举行开幕式，人多得不得了。不去那里！还是住到弗兰德旅馆去吧。”看来，可怜的小家伙，您是看不上这个漂亮的旅馆罗，瞧您脸色多么苍白。我真象一个不近情理的人，给您谈什么地毯之类的，您哪有心思去欣赏这些东西。**您要住的那个房间我很熟悉**，我个人觉得它很舒服，但我也知道您很敏感，您的感觉跟我的不一样。可不要认为我不理解您，我们两人的感觉是不一样的，但我能理解您。一名士官在院子里驯马，正忙着教马跳跃，士兵向他行礼，他也不还礼，可是谁要是挡了他的路，他就破口大骂。这时，他朝圣卢笑了笑，发现圣卢在和一个人朋友说话，便打起招呼来。（当代\翻译作品\文学\追忆似水年华.txt). [135]

016. 可白瑞德早气白了脸，冲着建尼大骂：“混蛋！你发错了命令！北平军调部要知道此事，我们都将被撤职查办，威风扫地！你知道吗，由于你的失误，共军将抓住我们的把柄，就像国军抓住共军打死人的把柄一样！”建尼一下傻了眼，胆怯地问：“我们怎么办？”白瑞德明确告诉他：“一方面要阻止国民党把此事闹大；另一方面，要立即更改你的命令！”“你去！但一个字也不要改。你就说，你做为翻译，当然服从建尼中校的指示，你要坚定立场，绝不要退让！”黄镇听完霍明的叙述，决断地说：“这是一个重要关节，要抓住建尼这个毛病！”“他们要找我更改怎么办？”霍明有些担心。白瑞德亲自出马，将霍明请来，表现出从未有过的热情，陪着笑脸问：“霍少校，**你的工作我很满意**。只是建尼中校的命令，你听错了吧？”“没有。”霍明已有准备，回答得很平静。“你可能听错了。”“我做为翻译，只忠实于原文。建尼中校怎么说，我就怎么写，一个字不会错的。”（当代\报刊\作家的文摘\1997\1997D.TXT). [136] [181]

017. 这话要是在半天之前也会叫她非常恼火的，但是眼下，她太高兴了，没有感到生气。”我不知道我是不是应该给你一瓶啤酒，”鲍勃站在那里，手里拿着一瓶冰凉的”天鹅牌”啤酒，犹疑不定地说道。朱丝婷感到他们身上洋溢着一种可以称之为爱的感情，她逐次望着那些皱纹纵横、带着微笑的脸。鲍勃是这群人的生命中枢，德罗海达的首领，但却是这样谦逊；杰克似乎只是跟着鲍勃转，也许正是这样了们才在一起处得如此和睦；休吉有一种其他人所不具备的调皮的特点，然而和他们又是如此相似；詹斯和帕西是一个自我满足的整体的正反面；可怜而又冷漠的弗兰克似乎是唯一被恐惧和危险折磨过的人。除了詹斯和帕西之外，他们现在都已经头发花白了。确实，鲍勃和弗兰克的头发已经是白发苍苍了，但是实际上他们的容貌和她还是个小姑娘时记忆中的样子没有什么区别。”瞧，亲爱的，我知道咱们和雷恩一起聚会的时候，你从没想到要给我一瓶，可是，老实讲，我现在是个大姑娘了，**一瓶啤酒我对付得了**。我保证这不是一种罪孽。”她微笑着说道。”雷纳在哪儿呢？”詹斯从鲍勃手中接过一杯酒，递给了她，问道。”我和他吵架了。”和雷纳？（当代\翻译作品\文学\荆棘鸟.txt). [139]

018. 杨澜：有些人买了书以后非常爱护的，就是那种碰在…怕它坏了，很小心。你是属于这种要剪的。李敖：对，然后就剪出来，我看的资料就分类了。所以握有很多书是被我见过的，有的是经过正反影印的，也有这种情况。所以基本上我是靠这些分类，而不是靠这些书，分类分出来以后才是真正的…杨澜：就是说你一边看书一边就在你的脑子里都归类了。李敖：那是错误的，我看了一个故事，达尔文的故事，达尔文买一本新书，把第一张就撕下来，放在口袋里面，人家问他说“多可惜，一本书就撕掉了”。他说“我去外面采集标本，我可以利用零碎

的时间躺在草地上就把这一张看完了。**一本书我带不过来。**他说“你把一本书保持得很完整很好，不看，还是撕下来好。”所以我认为我看了那个故事以后，我对书的爱惜就不像以前那么爱惜书了。(当代\口语\对话\李敖对话录.TXT). [140] [244]

019. 至于”性爱”呢，这最后而最伟大的字眼，只是一个轻挑的名称，至于金钱呢？也许我们便不能这样说。人总是需要金钱的。金钱，成功，这”财神”--这名字是唐米·督克斯依照亨利·詹姆士的说话，常常拿来象征成功的--那是永久需要的东西。你不能把你最后的一枚铜子花光了，结尾说：不过就是这样！不，甚至你还有十分钟生命，你还是需要几个铜子。若要使生命的机械运转不停，你便需要金钱，你得有钱。钱你得有。**其他的什么东西你实在不需要。**不过就是这样！当然，你在世上生活着，这并不是你的过错，你既生活着，你便需要金钱，这是唯一的绝对的需要品，其余一切都可以不要，你看，不过就是这样！她想着蔑克里斯，想着她要是跟他时所能有的金钱，甚至这个，她还是不要他，她宁愿帮助克利福用著作去内部矛盾来的小钱。因为这个钱实在是她帮助他赚来的。下-”克利福和我，我们用著作一年赚一千二百英镑。(当代\翻译作品\文学\查泰莱夫人的情人.txt). [143]

020. 他高兴了，微红的脸泛出了得意的神色，蓝眼睛也幽幽地闪出光来。为了显示他对中国了解的渊博，他对我提出了许多问题：“长城是公元前300年建造的，对吗？”……“您知道得真多，我还以为您是地理系教授呢！”这是多么难得的“喜欢”啊！在他一连串问题中，**有的我一时答不上来**，他便歪着脑袋瞅着我。“我想去中国。”他边说边把手指头扳得咯咯作响：“可惜没有钱！”“坐火车去便宜。”我不假思索地脱口而出：“我就是从北京出发，穿过西伯利亚坐火车到达德国的。”“您来这儿干吗？不离开吧？打算什么时候回国？”他问道。(当代\报刊\人民日报\1995年人民日报\1月份.txt). [144]

021. “这……”宋蔼龄犹豫不决。“告诉爸爸，是不是有心上人了？”“爸爸……”宋蔼龄有些迷惑。“哦，出发前有人给你介绍一位刚从美国留学归来的博士，**人我已经见过**，我和你妈都感到不错……”“不！我不要！”“为什么呢？”宋蔼龄低下头，憋了半天，猛地抬起头来，两眼放出坚定的光芒：“我要嫁给孙先生！”(当代\史传\宋氏家族全传.txt). [148] [232] [311]

022. 菲力举起了左腕，我心中一惊，急迫中，竟听到自己的声音：“到我们餐馆去喝杯酒好不好？就算是为格林哥饯行。”白蒂急忙摇着怀中的婴儿，并解开衣襟让他吃奶。这种状态持续着，持续着，直到小尼可的哭声划破了宁静的夜幕。没有人答腔，最后，凯洛琳说：“**酒我不喝**，有可

口可乐就好。”“要喝什么都有，饿了也有吃的。”我特别补充：“不必担心，我们老板请客。”大家都会意地笑了，白蒂把小尼可也带着。（文件名\当代\文学\台湾作家\朱邦复\巴西狂欢节.txt). [149]

023. 费亭美脸上的颜色转过来了，她虽然弄不清楚胡妈为什么要突然改口，可那一场风波总算暂时平息。阿妹的婆婆倒也是能说会道的。“这是哪里话呀，大姐，我是说人总是要老的，总有老得做不动时候，你要是做得动的话，阿妹想夺你的饭碗也夺不着，师母，你说对不对？”至于谁在许家当佣人，都可以，她很欢喜阿妹，但对胡妈也不讨厌，也只有胡妈才懂得她的爱好和脾气：“**两个人我都要**，老的有经验，小的有力气，只要我有饭吃，都不会饿着你们的。”费亭美对这种事情从来就无所谓，她也不知道用一个人要花多少钱。阿妹的婆婆十分欢喜，拉拉阿妹，要她向费亭美磕头：“快谢谢师母，谢谢师母答应收留你。”阿妹只是稍微弯了弯腰，她知道，在这里是不兴磕头的。（当代\文学\大陆作家\陆文夫\人之窝.txt). [150]

024. 我们的劳动力比较便宜，有这个优越条件。人家来做生意，就是要赚钱，我们应该使得他们比到别的地方投资得多，这样才有竞争力。陈云同志的意见是一个项目一个项目地研究，我赞成这个意见，应该这样来研究。但是，**特别吃亏的我们不干**。我们干几件事，慢慢就懂了。还有，引进项目必须是能够带动我们自己的。就是说，引进的项目里有好多东西我们能自己干的，都用我们自己的，有些则用它的图纸，用它的规格，由我们来制造。（当代\应用文\议论文\邓小平文选2.txt). [151]

025. 可是，一旦事情临头，我们就又成了最保守最顽固最封建的家庭！我们这个家，标榜的是民主，高唱的是自由，动不动就说儿女有选择自己婚姻的权利！灵珊猛然从沙发里站了起来，板著脸，冷冰冰的说：“你们不用再说了，我已经很了解你们的意思。稍微跨出轨道的人我们就不能接受，**稍稍与众不同的人我们也不能接受！**”她高昂著下巴，越说越激动，她眼里闪烁著倔强的光声音冷漠而高亢：“你是反对这件事！你们反对韦鹏飞，只因为他离过婚，有个六岁大的女儿！你们甚至不去设法了解他的为人个性品德及一切！你们和外公外婆没什么两样，一般父母会犯的毛病，你们也一样会犯……”（当代\文学\台湾作家\琼瑶\月朦胧鸟朦胧.txt). [152]

026. 43年前，“钢二班”跟随第一批部队进藏，在抢渡大渡河时，汽车过不了河，“钢二班”的战士们将汽车拆成散件，用牛皮船运送到河岸，重新组装后上了路。回顾“钢二班”的成长道路，就是在这种精神的支持和鼓舞下走出来的。伟大的创业实践，需要有伟大的创业精神

来支持和鼓舞。他们同大军一道一面修路，一面运送物资，**天大的困难他们也要克服**，因为战士们有一种要解放百万农奴、建设一个繁荣富强的新西藏的崇高信念在心中。以后，“钢二班”又在“长期建藏，边疆为家”的思想指引下，胜利地完成了开发边疆，建设西藏的各项运输任务。他们发扬“老西藏精神”。同西藏人民“同呼吸、共命运、心连心”，为西藏的两个文明建设做出了自己应有的贡献。（当代\报刊\1994年报刊精选\04.txt). [153]

027. 大娘端来一个瓷酒壶，一个酒盅。“我照顾你，会吃得下。”千代子指指她面前也有一副筷子。“那我一个人怎么吃得下？”**“酒我不敢喝，舍长知道要打的。”**“清酒，没关系，少喝一点。”千代子倒上一杯，正正经经举到齐眉说：“你帮妈妈把东西背回来，真叫我感激极了。我以为，谁也不肯帮助我们。山崎先生不准假，我都急死了。谢谢你，谢谢你了。”虎子没想到他帮点小忙，千代子会这么正经地感激。一面说不敢当，一面接过杯子，先用舌头舔舔，不像白干那么辣，就一扬脖子喝了。（当代\文学\大陆作家\邓友梅选集.TXT). [159]

028. 咱们中国人热情好客，我们常常把这种国际专家评估考察的阶段，这个东西看得很重，重在哪儿呢？重在接待上，这是暴露出我们一个很大的问题，以为我们接待好了，像我们国内来一个专家，跟我们项目有关的，我们只要吃好了，住好了，礼节到了，就会不能成也能成。**但是国际专家他不是**，一个规则很严，他们的廉政措施规定的很细的，国际专家来考察的时候，甚至规定到说酒桌上，因为当地的习俗大家要喝个酒，不好拒绝，那么大家一起来喝这瓶酒是可以的，剩下半瓶给你拿回屋里去这都是不可以的，规定很严。但尽管这样，有的专家知道我们中国人热情好客，有时候来了以后，给什么吃就吃，给喝就喝，甚至个别情况下有的给点小礼品他也拿，但是回去以后他该怎么说还是怎么说，这个我们有时候想像不到，没有把精力放在我们的保护管理水平上，环境整治上，和我们这种专业研究水平上，而把过多的精力放在接待上，这实际上是申报工作中一个误区。（当代\电视电影\非文艺百家讲坛\040607-040716\6月29日《世界遗产在中国》郭旃.txt). [161] [187]

029. 那是十多年前，我乘飞机去西安讲学。上飞机后我就埋头读《书剑恩仇录》。读到陈家洛等好汉与坏人张召重打得刀剑齐飞、鲜血横流时突然觉得腿上湿了——莫非我也中剑了？这时听到空姐一声“对不起”——原来她把茶水洒在我腿上了。邻座的一位老先生给我拿出了纸巾，还批评了那位空姐。于是我们就攀谈起来了。他得知我是大学经济学教员时，惊讶地问，你还看这种书？我说，华罗庚先生把武侠定义为“成年人的童话”，许多大学者都是武侠迷呢！他又问我，武侠对经济学有什么启发呢？**这个问题我还没想过**。但经济学是研究人的行为的

学问，武侠所描述的正是人类行为之一。武侠这个世界中反映出的人类行为规律，应该可以用经济学来解释。受这位老先生的启发，此后我在读武侠时总在思考武侠中的经济学含义。这篇文章正是这些年断断续续地读武侠的思考结果。(当代\CWAC\CEB0133.txt). [162] [179]

030. 郭佩瑄在给李丹报告喜讯的信中，还特意提起李丹对她的鼓励。她说：“丹姐，要不是你的鼓励，我很可能会堕落下去，能不能考上台大就很难说了。说起来，我真要好好感谢我的丹姐！”第二年，李丹由学校保送进了吉林大学哲学社会学院，这是一所名牌大学。这对海峡两岸小姐妹原来共同制定的目标全都如愿以偿。在大学里，姐妹俩互励互勉，**要争取成为学校的优秀生，这个目标她俩又都达到了**。郭佩瑄在大学二年就被选为“班代”（副班长），李丹是在第一年就当上了学校学生联合会学习部副部长和院刊编辑，两人都是学校的优秀生。2000年到来的时刻，这对海峡两岸的小姐妹，又订下了都要考研究生的计划。郭佩瑄在信中告诉李丹，因为台湾没有保送制度，各校毕业生只有到各校的研究所去参加考试，然后选出研究生，所以只能从现在起挑灯夜战去读书。(当代\报刊\人民日报\2000年人民日报\2000年人民日报.txt). [163]

031. 他说：那你呢？我说：怎么样？你可以忙得不得了，不过你要做好捶胸顿足的打算。他们比我还没指望。我回答说不是的，我是指“A角”。这个钢琴手的A角理所当然该是他的。但我暂时急需这位置。如果他愿意，我可以再帮着找几个比我还没音乐天分的学生。因为他们学不出来，所以他可以永远教下去，永远有收入。我不记得自己当时会不会像现在这样，一张口就这么玩世不恭。但我从很年轻的时候就是个不会正经八百的人。我说：**我你就放弃吧**。我岂止是小指头的毛病？他说：我是问，那么好的挣钱机会，你为什么不去？他朝我侧转脸，钢琴上的蜡烛映在他眉弓下两泓深深的潭水里。我突然感到了我们肌肤的接触。凳子不大，我和他一直你挤着我，我贴着你。奇怪的是，只有心里突然有了什么，肌肤厮磨才发生意义。所以一切都是心灵作怪。我马上向旁边移了一点。没有用，他的体温和气息与我的仍在交融。一阵燥热来了。我的避让反而使我们更敏感。(当代\文学\大陆作家\严歌苓\寄居者.txt). [164]

032. 我认识的人不多，当中有些还是应该研究研究。胡适就是其中之一。我不大懂他。我想，他总是有一个有很多中国历史知识的人，不然的话，他不可能在那时候的北大教中国哲学史。胡适我不大懂他。我的《论道》那本书印出后，石沉大海。唯一表示意见的是宰平先生。他不赞成，认为中国哲学不是旧瓶，更无需洋酒，更不是一个形式逻辑体系，他自己当然没有说，可是按照他的生活看待，他仍然极力要成为一个新时代的儒家。**这位先生我确实不懂**。我认识他很早的时候，

有一天他来找我，具体的事忘了。我们谈到necessary时，他说：“根本就没有什么必需的或必然的事要做。”我说：“这才怪，有事实上的必然，有心理上的必然，有理论上的必然……”我确实认为他一定有毛病。他是搞哲学的呀！还有一次，是在我写了那篇《论手术论》之后。谈到我的文章，他说他不懂抽象的东西。这也是怪事，他是哲学史教授呀！哲学中本来是有世界观和人生观的。（当代\报刊\读者\读者（合订本）.txt). [172]

033. “你怎么不去找白石文，告诉他别给我妈开门？”美奴冷漠地说。难道是白石文找了镇长，说妈妈勾引他、缠他不放？要不就是镇长自作主张来的？镇长那副手足无措的奴才相真让她生厌。“**他我原来也打算找找的**，这样对他也不好嘛，是不是？影响他的名誉和前程。可我不知该跟他怎么张口，你知道他喝的墨水多，他有一大堆的话要反驳我，我能听那反驳吗？”镇长的语气高昂起来，仿佛一条狗啃完肉骨头后得意洋洋地扬起尾巴。“我妈妈她没有错，她想找谁就找谁，除非别人不让她找。（当代\文学\大陆作家\迟子建\岸上的美奴.txt). [174] [230]

034. “肖洛姆—阿莱汉姆”是他的笔名，意思是“愿你平安”，原是犹太人见面时的问候语。他选用这个笔名不是偶然的，这是他对人民的衷心祝愿。“要学会热爱人民”丁聪高尔基在一九一〇年读完他的中篇小说《莫吐儿》俄译本以后，曾给他写了一封十分热情的回信。信上说：“**您的书我收到了**，读过以后我笑了也哭了。真是一本绝妙好书！……这本书我非常喜欢。再说一遍，这是一本了不起的好书！整本书都洋溢着对人民的深厚、亲切而聪明的爱。”“对人民的深厚、亲切而聪明的爱”是肖洛姆—阿莱汉姆作品的最主要的特色。（当代\报刊\读书\vol-012.txt). [175]

035. 主席接过服务员递给他的毛巾，一面慢慢地擦手，一面满面笑容地问服务员：“小张，今天给不给饭吃啊？”会见结束，主席送外宾到门口，目送外宾的车子离去，时间已经很晚，用餐时间已过，我们按情况为主席准备好了晚饭。这天下午，主席在人民大会堂118厅会见外宾，谈的时间很长。当天值班的服务员张善兰笑着说：“主席是不是肚子又闹革命了，**晚饭我们已经为您准备好了**，您先休息一下，马上就可吃饭。”我们熟悉主席在118厅工作的习惯，在外事活动或内事会议结束后，总要继续审阅文件或看书阅报。这许是老人家休息的一种方式。我们也从中了解主席的另外一个规律：一起活动结束后，如已到饭时，立即催请他吃饭，否则，接下第二起活动——无论是看文件、看书，一开始，就会忘记吃饭，再请他吃饭，不知要费多少周折。（当代\报刊\人民日报\1993年人民日报\10月份.txt). [176]

036. 1992年，某镇党委书记出缺，镇党委副书记、邢春和的一位老战友被提名。相反，对那些不够提拔重用条件的，即使是老战友、老部下，邢春和也决不迁就。今年2月，张海宽一到任，一面大力整顿西柳大集的秩序，铲霸除“棍儿”，使大集更加繁荣；一面着手投资一亿多元，完善大型集贸市场的建设，工作干得红红火火。邢春和得知后对组织部门的同志说：“**这个人我了解**，本质不错，但作一把手，能否把经济工作搞上去，没有把握。你们不要考虑他和我个人的关系，一定要坚持标准。”后来，到底选了另外一个同志。事后，邢春和找老战友谈心，坦诚相告：“你没当上一把手，主要是我的意见，请你理解。”邢春和自己一身正气，自然就容不得干部队伍中的不正之风。（当代\报刊\1994年报刊精选\05.txt). [177]

037. 看来学校的这种课程还是起到了立竿见影的效果。再有，就是学校对毒品和吸毒问题的教育也使女儿增长了防范意识。在温哥华，中学生吸毒的问题是相当严重的。我身边就有一些朋友的孩子，由于吸毒被学校开除。我的这些朋友，有的是大学教授，有的是电脑工程师，有的是博士生，都是知识分子。**他们的孩子我都认识**，小的时候很是听话可爱的。他们的父母都不知道他们是如何染上毒品的。据朋友们讲，他们平时都忙于自己的工作，直到孩子因为买毒品需要钱，偷了家里的东西去卖，买毒品时又被警察捉到，报告了学校，他们才知道。（文件名\当代\史传\从普通女孩到银行家.txt). [178] [266]

038. 由于工作突出，罗玲1987年荣获“首都劳动奖章”，1988年荣获“北京市三八红旗手”、“全国三八红旗手”、“全国巾帼建功标兵”、“首都市政建设突出贡献设计专家”，1993年荣获“建设部劳动模范”、“建设部行业标兵”、“北京市共产党员十杰”，现在还担任中国科学技术咨询服务中心预应力技术专家组成员。名气大了，有很多生产厂家慕名而来，聘请她当顾问，有的外地工厂把聘任合同书送到她的手里，每月多少钱写得清清楚楚，并且再三声明当地政府有红头文件，完全合理合法，只要她签字就行了。而罗玲却说：“**顾问我不当**，钱我不能要，该帮助的继续帮助”。到单位来求她提供咨询、审核方案、索取资料的络绎不绝，她都热情接待，但从从不接私下设计，如有委托，以公对公形式处理。（当代\报刊\人民日报\1995年人民日报\3月份.txt). [188]

039. “不要对我另眼相看”本报记者吴兢新华社发经中央军委批准，人民解放军陆海空三军2000年统一配发99式长、短袖制式衬衣和贝雷帽，并从5月1日起开始启用。图为试穿新装的官兵。“家里人早就说要求来接我回家。可是都已经快一个月了，他们还是没有来。他们没来接我，不是因为没钱。**这点钱我家里有**。我知道，他们是怪我被人贩子拐卖了，丢了家里的脸！可是，被拐卖并不是我的自愿呀。”4月15日，

记者翻山越岭，来到了大山深处的福建省宁德地区寿宁县公安局。已被当地警方解救的云南姑娘小琴，含着热泪向记者说了以上那番令人心酸的话。(当代\报刊\人民日报\2000年人民日报\2000年人民日报.txt). [189]

040. 最妙不可言的是饼干筒底的那些点心渣，他和哥哥无数次伸直脖子扣举着饼干筒轮流往嘴里倒像两个小填鸭自己喂自己。他还会开那架圆面包形状的收音机。这就是红阳台后面的那个大房间。阳光充斥房间直上天花板，漫空飞舞的尘埃使这房间像在下雪，人的笑容影影绰绰每一根汗毛活灵活现猴脸一栏镶着毛边。房间内暖气烧得很热，人只穿件薄毛衣。方枪枪这只挂着霜的冻柿子开始融化，滴滴哒哒不停流鼻涕。老太太和姑娘用手绢捏住他的鼻子使劲擦那鼻涕仍左一道右一道像画猫脸的胡须。方枪枪巴结着管老太太叫姥姥。他知道这是一种很近的亲属关系。**那个年轻姑娘他叫老姨**，是他妈妈最小的妹妹。他理解妹妹这个称谓的意思。他和这两位女士相洽甚欢。他有点耍赖，又有点撒欢儿，眼睛盯着方超和哥哥争夺每一样东西。方超拿枪他也要枪，方超动刀他就抢刀，甚至哥哥吃药他也闹着要吃，少一片不行。他仿佛刚经特赦回到社会的战犯，珍惜自己每一项恢复了的公民权。在他的小心眼里早已认定哥哥不正当地享有了很多他也有份的东西，这使他相当嫉妒。(当代\文学\大陆作家\王朔e.txt). [195]

041. 王伟邀请道：“要不你上前边坐着，我好给你介绍介绍上海？”拉拉等王伟开了部黑色的奥迪A6过来，便走去开后车门。王伟交待说：“你到大堂正门等我，我去把车开过来。”拉拉迟疑了一下说：“**上海我常来**。”王伟坚持说：“你那不是常来Ø干活的嘛，又不是常来Ø闲逛呀。”拉拉笑着依他的邀请坐到前排副驾驶的座位上。王伟松开领带，侧过脸来问拉拉：“想吃啥？”(当代\文学\大陆作家\李可 杜拉拉升职记.txt). [196]

042. 到了80年代，这两位科学家已是年届花甲的老人。可他们在一起的时候，却仿佛又回到愉快的少年时期，充满了童稚纯真的情趣。1983年振宁来北京时，有一次在电话中与稼先闲谈，说话间振宁忽发奇想，要向稼先借辆自行车，二人一起骑车去逛颐和园。稼先说：“**自行车我家倒有几辆**，可是……”试想，一位是国家待若上宾的贵客，一位是国家视若瑰宝的巨子，人们怎么会让他们两位老人去冒这种风险呢？振宁冷静下来，也只好遗憾地作罢。(当代\报刊\读者\读者（合订本）.txt). [198] [253]

043. 另外，就是物质储备，为什么要做物质储备呢？就是当蝗虫来了以后，因为它是一个突发性的，当蝗虫来了以后，我们要有足够的物质、足够的农药、足够的设备去防治它。现在呢，我们缺乏物质储

备，所以，我们等蝗虫来的时候，我们没有能力去防治它，这也是一个原因。另外，就是**化学农药我们要选择一些高效的低毒的**，并且在剂型上我们要选择一些对天敌杀伤比较小的，我们进行应急的治理。还有，就是利用生态建设。我们现在有生态项目，我们考虑生态建设当中，合理种植一些牧草，这个牧草有利于蝗虫天敌的生存发展，而不利蝗虫，我们给它建设这样一个生态环境，那不就实现了长期的持续的控制了吗？(当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\031013-031121\10月27日《草原蝗虫可持续治理》张泽华.txt). [200]

044.，对于张总的一番话李志强颇为赞同，深感自己责任的重大，因为自己过去虽然也做过一些高级管理工作，但大都与业务有关，如何激励员工保持凝聚力的确未曾很好实践，也缺乏经验。望着下属们不解的眼光，李志强清了一下喉咙，继续说：“公司专门设一大房间，注意，**这房间我特请心理学家和行为科学家来布置**。凡发生工作纠纷的各方请自动一起到那个房间坐一坐，我相信，最终一定是各方心情愉快，纠纷圆满解决。李志强的话刚结束，下面就像开了锅，大家议论纷纷，好像天方夜谭一般，充满了迷惑。”这样吧，我先带大家参观一下这个房间，然后我们再接着开会。(文件名\当代\CWAC\CMT0202.txt). [225]

045. 我开始认真起来，不能用簸箕把它们倒了。废弃多年的女厕所门里，有一堆近似垃圾的杂物，征得领导同意，我准备把它们清理出去。并非想讨好谁，只因人坐在门口，从早到晚，无法回避地面对着这堆垃圾，心里自然不舒服。入夏以后，一阵阵恶臭朝我直熏过来，我又有过敏性鼻炎，不停地打着喷嚏，弄得头晕脑胀，鼻涕常常流到了卡片上面，没有谁理睬我，人们多半把我也看作垃圾。在垃圾里我还找到了两部译稿。一部是北大王力教授译的法国波德莱尔的《恶之花》，译成中国古典诗的形式。**这堆垃圾我仔细地清理了三天**。最后一天，找到一部巴尔扎克的《驴皮记》，译者是梁均。我把这两部译稿送到出版社的外文部，后来都由人民文学出版社出版。这些珍贵的东西，不知是如何被当作垃圾集中到资料室的女厕所的。回起来，其实并不令人感到荒唐，当年比这更荒唐的事情真不知有千千万万桩！他们把艾青、李jie人、波德莱尔、巴尔扎克都当作垃圾处理是毫不奇怪的。八十年代初，萧军悲伤地说他是个“出土文物”。他被埋没了几十年。我从垃圾堆里偶尔发现的这些东西，可真正是出土的文物，它们的确是从垃圾里被发现的啊！最快活的是，我找回了艾青的青春形象！（当代\报刊\作家文摘\1995\1995B.TXT). [226]

046. 此话传到“大款”耳朵里，他似乎听出了弦外音，派人打探到王德权的住处，深夜赶到他家，将两万元现金摆在王家桌上。每每见到这些人，王德权都是那句不软不硬的话：“这事不好办呀！”一时间，说

情者纷至沓来。“拿回去，**这钱我不要。**”王德权说道。那人以为王德权嫌钱少，便说：“办成了还有。”王德权沉下脸来，厉声说道：“在家里我不办公！”（当代\报刊\人民日报\1993年人民日报\11月份.txt). [227]

047. “即使他学校能解决一部分……”刘云没有说话。“费用太大了，我怕洛阳承担不了。”侯博说。“**费用我出。**”现在轮到侯博沉默了。他从刘云的表情中看到了一份不寻常的认真。他想，这也许不仅仅关涉着洛阳，也关涉着刘云自己。（当代\文学\大陆作家\皮皮.txt). [231]

048. „你现在还不能吃水果，过后，我再给你捎些别的来吧。光一乖乖地躺下了。一来坐在那里十分难受，二来他亦不愿拂市子的好意。”快躺下吧。”市子亲切地说。“不用了，**水果我可以绞碎了吃，**”光一的眼中充满了血丝，他瞧着市子那美丽的双手喃喃地说，“在箱根我一夜都没合眼，净吃了些西瓜等凉的东西，所以……”吃坏了。”是的。我想，阿荣会不会也吃坏肚子了？„她呀，精神着呢！昨天她去我那儿了。（当代\翻译作品\文学\生为女人.txt). [233]

049. “辉辉，让妈妈试试！”“妈，你才读到初中一年级！”“我去听课，把老师讲的课全记下来，回家后，我再给你上课！”为把儿子培养成才，我与爱人商量分工，以前爱人连块手绢都是我洗的，现在我让他分担一部分家务。“以后买粮买菜，**早饭**归你做；**中、晚饭**我做，其他活我做。你90元工资买粮买菜，顾两家老人；我70元工资交房租水电，给孩子买书。这3年咱俩都穿工作服吧！”（当代\报刊\读者\读者（合订本）.txt). [234]

050. “我实在不愿采取这种对您身心健康极为不利的步骤，但问题很复杂，很棘手，我们又不得不如此，这几乎是我们唯一的选择。就我个人而言，我想做的第一件事就是立刻解除您的嫌疑！”“不必有什么顾虑，按常规办吧。”“也好。”分局长略为斟酌了一会儿，表示同意，“我在市局招待所给你要个房间，旅馆就不要再去了，**房间**我派人给你退掉，这样也方便，安全些。您此次来是来参观我们省厅办的反走私文物展览吗？”“是的。”“为什么要自己找地方住，不来找我们？应该来找包，住在我们自己的招待所里就决不会出这样的事情。”“一念之差。”单立人叹气，“怕惊动你们。”“同志之间谈什么惊动，我们去你们那里不是也受到过你们很好的照顾？您太见外了。”（当代\文学\大陆作家\王朔c.txt). [235]

051.另外，更重要的是社会因素，就是一个社会的组织程度，它的抗御能力，知识的普及程度，还有归根到底，要看你这个制度有没有经济实力，你这个制度的社会道德约束怎么样，这两个不成，来地震

就没辙。阿尔及利亚地震、日本地震，两个地震几乎同时，震级差不多，日本损失很小，阿尔及利亚损失很大，为什么呢？经济实力悬殊，阿尔及利亚的技术跟不上去，组织工作跟不上去。特别是在城市和生命线工程，当前我们谈灾害的时候，特别强调城市，**农村我们同样重视**，但是农村它所造成的损失显然没有城市大，城市当中很重要一个是生命线工程。当然，不仅仅是城市了，我们西气东输，南水北调，这样超长距离的超大型工程，同样要遭受地震的威胁，所以生命线工程也是很重要的一个方面。(当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\040105-040309\1月6日大地震 张少泉.txt). [236]

052. 刘诗昆：一点都不绝望，一点都不会。我在监狱里的时候就想，我只要能活着出来，能过个最平民的生活，哪怕在农村住一个小茅草屋，我就已经感到极大的满足了。因为我起码从地狱回到人间了，即便是人间最底层也比地狱不知道强多少，当时就是这样的心情。我儿子在美国洛杉矶留学，所以我就跟文化部说，能不能我去加拿大途经洛杉矶的时候住十天，**这个费用我自掏**，不要公家掏，后来文化部批准了，所以我就到了美国洛杉矶。那里有一个我的学生，她是台湾出生的，在美国定居。她认识美国的一个大法官，就是总统宣誓对着的那个法官。那个法官一听刘诗昆到美国了非常感兴趣，他当然不便出面，就找了一个共和党的老参议员，这个老参议员当时一看我来了就联络了多个参议员，说给我做后盾。(当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 沉浮.txt). [237][292]

053. “香港所有的鸟都是你管的？”“是鸟。”方志安回答说，“我管理香港的鸟，是政府的雀鸟管家。”“跟天空有关，又不是飞机师，那是甚么？”范玫因问。“可以这样说。当然，**野生的鸟我们是管不来的**。我们主要的工作是监察饲养在政府公园里的鸟，同时负责鸟类的繁殖。”“这跟你以前做的工作完全不一样。”“我更喜欢这份工作。”“是的，我记得你家里有许多关于雀鸟的书，那时你也常常去观鸟。”(当代\文学\香港作家\张小娴 蝴蝶过期居留.txt). [238]

054. 你看，你看！我们的果园多好看！一行一行的果树，一架一架的葡萄，整整齐齐，那么大一片，就跟画报上的一样，电影上的一样！他愿意自己也像一个真正的果园技工。可是自己觉得不像。缺少两样东西：一样是树剪子。这里凡是固定在果园做活的，每人都有一把树剪子，装在皮套子里，挎在裤腰带后面，远看像支勃朗宁手枪。他多希望也有一把呀，走出走进一赫！可是他没有。他也有使树剪子的时候。**大的手术他不敢动**，比如矫正树形，把一个茶杯口粗细的枝丫截掉，他没有那么大的胆子。像是丁个头什么的，这他可不含糊，拿起剪子叭叭地剪。只是他并不老使树剪子，因此没有他专用的，要用就到小仓库架子上去拿”官中”剪子。这不带劲！”官中”的玩意儿总是那么没味道，

而且，当然总是，不那么好使。净”塞牙”，不快，费那么大劲，还剪不断。看起来倒像是你不会使剪子似的！气人。（当代\文学\大陆作家\汪曾祺.TXT). [240] [241]

055.王：我感觉到至少有四点，一点就人才的交流，这是人才交流，包括我们派留学生出去学习，然后回来为国家服务，也包括请他们到这儿，来工作一段时间，这是人才的交流，第二是学术交流，比方说举办一些国际性的会，或者是邀请一些教授，来做短时间的讲演，或者我们出去，介绍我们国内一些新的成就，特别是我们中国的历史，文化各个方面 这个交流，比方说最近国际数学家大会，我觉得这是一个很好的交流，既是一个科学的壮举，同时也是教育，有很多人，你看报纸上现在宣传数学，我觉得我们从这个以后，数学会好办一点了，对提高年轻人对数学的兴趣，那是大有帮助，比咱们宣传效力大的多，所以这是这种学术交流，第三我们就要互相交流一些，好的教学仪器、设备、图书资料，这个我觉得也是非常重要，有的比方说我们中国的，很多好的杂志可以出口，当然**国外的我们也可以引进来**。还有一点现在要充分利用媒体，网络、远程教育，这个也是教育国际化一个，重要的一个方面，那么我们有哪些优良的东西，应该是把它继承下来，发扬光大的，我也举个例子好了，就是数学家大会上，我们有个陈老先生，这是国际数学大师，是非常有名的他也是高龄了，但是他在讲话的时候，就讲了一个很好的（例子），我觉得有几句话讲的很好。（当代\口语\对话\关于教育的对话（王梓坤、柯惠新）2002年9月23日.txt). [242]

056.（全文）张恨水一生创作了120多部中、长篇小说，《春明外史》、《金粉世家》、《啼笑因缘》奠定了他在中国文学界的地位。在现代文学史上有“章回小说大家”和“通俗文学大师第一人”诸多称谓的张恨水是不是“引雅入俗”第一人？对张恨水该做何评价？敬请关注《引雅入俗张恨水》。第二个好处，什么好处呢？小说中间有头有尾了，这个比较集中，为什么？一个人的命运的发展，它就成了这个小说中间的一个主要的故事了。小说中间这个杨杏园就是来自于安徽的一个报人，然后到了北京来，看到各种各样的生活，最后他死在北京，他死了，故事结局了，他可以了。如果说你没有一个人物的话，**一个故事你可以永远地写下去，对不对？**可以永远写下去，所以说不要小看小说中间一个人物、主要人物的贡献就在这儿。其实这些问题新文学作家早解决了，但是通俗文学作家不容易，张恨水第一个。所以说张恨水的《春明外史》是他的成名作，也是他由雅入俗向前狠狠地走了一大步，这一大步很重要。（当代\电视电影\非文艺\百家讲坛\040717-041016\10月13日《“引雅入俗”张恨水》 汤哲声.txt). [245]

057. 你们学校？”“县中学。”那人说话声：“你们解除警报了？”然后他搁下电话，对革委会主任说：“他们也解除警报了。”革委会主任点点头：“都解除警报了。”随后又问白树：“你说什么？”“监测仪一直很正常。”“你们学校？有地震监测仪？”“是的。”白树点点头：“**唐山地震我们就监测到了。**”“还有这样的事。”革委会主任脸上出现了笑容。“监测仪一直很正常。地震不会发生。”白树终于说出了曾经向顾林他们说过的话。“噢——”革委会主任点点头。“我明白你的意思了。地震不会发生？”“不会。”白树说。(当代\网络语料\博客\余华博客.txt). [246]

058. 敦子姑娘非常注意听着我和赵丽小姐的对话，她不多言不多语。“也没有。”“她呢？”“赵丽小姐，在一九七六年十月六日粉碎‘四人帮’以后，我还没有被隔离审查，鲍曾对我诚恳地说：‘你要有思想准备，接受党和人民的审查。你得意时我真想离开你；可是，在你困难时，我不会离开你。**老人和孩子我会照顾**，他们的生活费我会每月按时送去，今后你被关起来，需要送什么东西，我来给你送……’”“鲍蕙莽真是个不错的人啊！”敦子由衷地发出了同情的赞叹。(文件名\当代\报刊\作家文摘\1996\1996A.TXT). [248]

059. “不，不！”蒙泰尼里插嘴说道，“我可不能看你着凉。快去换下湿衣服。过来，安妮塔。你是在哪儿把她给弄来的？”他坐了下来，并把那个孩子放在膝上，然后帮她把鲜花摆好。“我们带了一些面包和奶酪，又在牧场弄了一些牛奶。噢，那才叫棒呢！可我这会儿又饿了，我还想给这个小家伙一点东西吃。安妮塔，吃点蜂蜜好吗？”“是在村头。**她的父亲我们昨天见到过的**——就是村子的鞋匠。您瞧她的眼睛多美！她的兜里装着一个乌龟，她管它叫‘卡罗琳’。”当亚瑟换完衣服回来吃饭时，他看见孩子就坐在Padre的膝上，正在津津乐道地对他说起她的那只乌龟。胖胖的小手托着四脚朝天的乌龟，为了好让“先生”欣赏蹬个没完没了的小脚。“瞧啊，先生！”她用半懂不懂的方言严肃地说道，“瞧瞧卡罗琳的靴子！”蒙泰尼里坐在那儿逗着孩子玩，抚摸着她的头发，赞美着她的宝贝乌龟，并给她讲着美妙的故事。那家的女主人进来准备收拾桌子，望着安妮塔乱翻这位一脸严肃、教士装束的绅士口袋，她吃了一惊。(当代\翻译作品\文学\牛虻.txt). [249]

060. 罗大方伸手给了他一拳。一边走，一边嘟噜着：“对！我明白你的意思。可是奇怪，你是不大单独接近女人的，怎么对那个林道静却这么热情——一谈几个钟头。他意味深长地瞅着罗大方，嘴角又浮上他那调皮的微笑。卢嘉川默默地点点头，向冷清的马路上望望，然后对罗大方轻声说：“同志，我相信你是能够忍受过来的。爱情——只不过是爱情嘛……”你不知道她有了白莉苹说的‘绊脚石’吗？**她那个对**

象我认识，真是胡博士的忠实信徒。我争取过他，可不容易。”“别瞎扯！”卢嘉川严肃地驳斥着罗大方，“她的情形我早从我姐夫那里知道一些。对这样有斗争性有正义感的女孩子我们应当帮助，应当拉她一把，而不应该叫她沉沦下去。她在北戴河时，为了‘九一八’事变，痛心地和我姐夫争论，她说中国是不会亡国的。（当代\文学\大陆作家\杨沫 青春之歌.txt). [250]

061.得了吧你，我妈不一脚把你踢出去才怪呢。跟你妈说，等我挣了钱，回去看看她。都让你给害的，哪儿敢找新的呀！夏春生忽然一拍脑门儿：“对了，琳琳，过几天是你生日，**礼物我早给你准备好了**，拿着吧。说着，走到那个歪歪斜斜的小柜子边，从最下面的小抽屉里拿出一个信封交给夏琳。夏琳说着不要，想往外跑，被夏春生一把拉住了。夏春生大声说：“给，买块蛋糕去，叫他们替我写上‘祝女儿生日快乐’送给你，吃的时候别忘了你爸就行了！（当代\文学\大陆作家\石康 奋斗.txt). [251]

062.上林便将菜市场的巧遇原原本本给老婆说了。最后把“小李白”让他看鸭子收帐的事也说了。没想到老婆一听这事倒高兴，同意他去卖鸭子，说：“你当官了？也有人给你送东西！”小林老婆吃了一惊：“一天两个小时，也不耽误上班，两个小时给你二十块钱，比给资本家端盘子挣得还多，怎么不可以！从明天起**孩子我接**，你去卖鸭子吧，这事你能干得下来！”小林倒在床上，手扣住后脑勺说：“干是干得下来，只是面子上挂不住，卖鸭子！”（文件名\当代\文学\大陆作家\当代短篇小说1.TXT). [252]

063.到了住处，宋蔼龄就分外忙碌起来。同盟会的重要人物黄兴、汪精卫、李平书、陈其美，一个个来向孙中山汇报情况，宋蔼龄静静地坐在一边，飞快地做着记录。稍有间歇，她就去翻阅各地发来的电报，分门别类归拢好，然后摘录要点，把最重要的事情整理清楚，送交孙中山过目，再按他的指示草拟出回电，交人发出。除了向孙中山汇报情况和听取他的指示，宋蔼龄对其他人大都一言不发，即使党内的要干部，也只是点点头，算是打过招呼。仅仅过了几个钟头，孙中山刚回国时那种百事挠心、忙乱无序的心情就有了好转，感到事情虽然繁杂，但经宋蔼龄协调，已经可以提纲挈领，抓其大要了。晚上休息之前，宋耀如来安排警卫事宜，孙中山向着宋耀如由衷地赞扬宋蔼龄：“**你推荐的秘书我非常满意**，可以说是美国式的高效率！”孙中山一回国，原先关于最高领导者的纷争顿时归于平静。因为一切其他的选择都显得相形见绌，不仅是广大的同盟会员、各种派别，就是原先参与竞争的领导者本人也对孙中山心悦诚服。1911年12月29日，全国17省代表集会南京，重新协商光复后全国的最高领导者，会议决定光复后国家名称为“中华民

国”，在北方清朝力量没有彻底摧垮之前，设中华民国临时大总统。17省代表内部统一意见后，按每省一票进行选举。结果其他人仅黄兴得1票，孙中山得16票，以接近全票当选。这时距孙中山回国刚刚4天，而且本人并不在现场，足见他早已是众人心目中当然的领袖。（当代\史传\宋氏家族全传.txt). [261]

064. 欧阳海，小名欧阳玉蓉，他8岁下地劳动，上山砍柴烧炭，还讨过饭，9岁时参加儿童团，给上山剿匪的解放军带过路。这些，春花都知道。欧阳海将自己的工作、生活情况悄悄地讲给恋人听。“我记住了。”欧阳海1958年应征入伍，不到3个月，便入了团，随后又入了党。在部队，他苦练杀敌本领，勤奋学习文化，他把这些告诉了春花。但有两件事他没有说：一件是他曾从水井中救过一个小女孩；一件是他曾在烈火中救过一个老太太。这是欧阳海牺牲之后，她从作家金敬迈的长篇小说《欧阳海之歌》中知道的。**这部小说她没完全看懂**，但她听了老师的介绍，晓得这是一部写给亲爱的海哥哥的书。“春花，我们还年轻。迟点结婚，有时间可以多学点东西。”“我听你的……”“春花，我们去打了结婚证，等明年……”（当代\报刊\作家文摘\1994\1994B.TXT). [262]

065. 但在60年代，就是舞台上也不多见；而且这个疯狂的表演者是毛主席的夫人，是个快到50岁的小老太婆，人们的反感便可想而知了，尤其令人不快。在夫人们当中，议论最多的，影响最坏的是，江青有两个专门“舞伴”。**那两个人我都见过**，年纪很轻，高挑个儿，比江青高半个头，毛料衣服毕挺，头油搽得亮亮的，属于小白脸之类。据说一个是上海的，另一个则在广州，为了给江青伴舞，总是飞机往返，一切费用自然公家报销。这种事恐怕在全国也是绝无仅有的。（当代\报刊\作家文摘\1994\1994A.TXT). [264]

066. 当时我想自学英语，看中了一套英国Longman出版社的《基础英语》（Essential English Students,4册）这套书还不是“原配”，两册是外文原版，两册是“文革”前国内出的影印版，没得说，当时决定买下。我就是靠这套书自学了英语。这套书已用去3元多。对于普列汉诺夫的书，我一直情有独钟，这次看到了他的《论一元论历史观之发展》，博古译，三联书店出版，原价1.05元，现价仅0.32元。**这本书我在“文革”中认真读了数遍**，上面写满了眉批，至今仍在我的书架上。还买了一本由罗果夫、戈宝权编的《普希金文集》，时代出版社1955年出版，原价1.82元，第二次进海淀中国书店1.27元，这次仅0.91元。（当代\CWAC\CEB0133.txt). [265]

067. 现在是下学期，已经上课，学生都有课本，上学期学了一半，现在就接着教下去。时间很紧，本周来不及，下星期一开始上课。每班每

周三次，各一小时。四个班共有一百多学生，每周都得批改作业，辛苦些。以后有了高二、高三，共六个班，还要请英语教员。他随手把一叠课本和四个班的点名册交给我，便站起身来。我捧着这些本子回到新搭起来的教员宿舍。一看课本，不禁吃了一惊。不知是不是原来都是兼职教员，还是年年换教员，还是作实验或则别的什么缘故，四个班的课本是四个书店出版的，商务、中华、世界、开明，各有一本，体系各各不同，编法互不一样，连注音方法都有三种：较旧的韦伯斯特字典式，较新的国际音标，较特别的牛津字典式。离上课只有两三天，**这几种课本我都没学过**，必须赶快熟悉四种教学体系，还得找各班学生问明白学到哪一课，以前教员如何教的，立刻准备下一课的教案，免得老校长问起来不好答对。当然学生名册也得先看一遍，怕有的名字古怪，一下子叫错了。好在我学英语是“多师是汝师”的，三种注音法我都会，几种语法教学体系我也还不陌生，估计两三天内还不会赶不及。（当代\报刊\读书\vol-081.txt). [267]

068. 赵胜天说：“去北京吧？”如果武汉——香港一日游没有停航的话，他们就不会有分歧，一致去香港。他们搭肩挽臂一块儿商量旅行去向。“**北京我去过了**，还不如去上海。”赵胜天则认为上海是个商业城市，没什么风景可看。上海人又欺生排外又不禁打，还不如去苏杭。李小兰认为苏杭不如九寨沟。冬天去山沟沟干什么？那就还是考虑城市吧。（当代\文学\大陆作家\池莉.txt). [268]

069. 那些茶房、厨子、伙夫、办事员都在他之上。此外，他的样子也不讨这些人的喜欢，他的脾气太孤僻，他们都不给他好脸色看。“叫你给这个人一些东西吃”他对厨子说。赫斯渥没有说话。他私下里很瞧不起这个替人搬箱子的大个子家伙。然而，他以绝望中的人的麻木不仁和无动于衷，忍受着这一切。他睡在旅馆屋顶的一间小阁楼里，厨子给他什么他就吃什么，每周领取几块钱的工钱，**这些钱他还想攒起来**。他的身体已经支撑不住了。2月里的一天，他被派到一家大煤炭公司的办公室去办事。天一直在下雪，雪又一直在融化，街上泥泞不堪。他在路上把鞋湿透了，回来就感到头晕而且疲倦。第二天一整天，他觉得异常的情绪低落，于是尽量地闲坐在一边，惹得那些喜欢别人精力充沛的人很不高兴。（当代\翻译作品\文学\嘉莉妹妹.txt). [290]

070. 有一个盛大的射击比赛会即将举行：明天早晨就要开始，而且要继续整整八天。凡是住在讲德文各州的瑞士人都要来参加。“巴贝德现在住在因特拉根，离此有好几天的路程，”他对自己说。“如果走现成的大路，路程当然是很长的。但是如果走山上的小路，那就不算太远——这正是一个羚羊猎人应该走的路。**这条路我以前曾走过一次**。我最初的家就在因特拉根；我小时曾跟我的外祖父在那儿住过。现在那

儿却有射击比赛！我正好去表演一下，证明我是第一流的射手。我只要一认识巴贝德，就会在那儿陪她在一起了。”（当代\翻译作品\文学\安徒生童话故事集.txt). [303]

071.刘时光看完信后，激动得泪湿眼眶，一夜睡不着觉。当这姑娘得知他家境不好时，还给他来信说：“困难并不可怕，可怕的是对生活失去信心。你家里的费用由我承担，自己的工资留着自己用，别拖坏了身体。”这姑娘家住河口，家庭条件好，本人长相不错，还自己开了个公司。可随着扫雷的不断推进，这位姑娘不久又来封信，话语滚烫而真诚：“我已经想好了，趁你年轻，有文凭，又聪明，赶快转业或者复员，和我一起做买卖算了。如果一时转不了业，就调出扫雷队，**办法我来想**，费用我来出，只要你点头就行了。”刘时光理解这位姑娘的一片好心，但他没有离开雷场。他说：“雷场就是战场，我不能因为爱情去当逃兵。再说，我怎么能忍心丢下和我同生死共患难的战士呢？”面对连续两次失恋的打击，刘时光并没趴下，照样从这片雷区走向另一片雷区，仿佛要把全身的劲都用在扫雷上。（当代\报刊\1994年报刊精选\03.txt). [312]

072.我从1988年开始从事花卉苗木栽培，创建了一个3万平方米的园艺场。现有日光温室10栋、大棚9栋、固定资产300多万元。作为农民，我总琢磨着干点啥事能富裕起来。1988年的一天，我在长春日报上看到市政府为绿化美化城市投资120万元的信息，就萌发了筹建培育花卉苗木园艺场的念头。我丈夫坚决反对。他说：“二分钱开小铺，不够你张罗的了，要干你自己干，我不和你掺和，但要答应我四个条件。第一，每天三顿饭你得做；第二，庭院里的葡萄你得管；第三，建园艺场不许用家里一分钱；**第四，咱家的那辆毛驴车你用一次得交费20元。**”我咬牙答应了他。为了学技术，我走南闯北，跑了很多家农业科研单位。1990年春天我到沈阳苗圃学习桧柏扦插技术，怕人家不教，就说家乡遭灾混口饭吃当上了临时工。白天，我寸步不离地跟着技术员悄悄学技术，晚上，没钱住店，就睡在苗圃墙外的大水泥管子里，没铺没盖，又冷又怕。8天之后，老技术员知道了我的真正来意后，非常感动，就把扦插方法毫无保留地教给了我。开始生产时，由于缺乏经验，大片大片的树苗死去，我很痛心，但没灰心。（当代\报刊\人民日报\1998年人民日报\1998年人民日报.txt). [247]

073.1997年8月，香港回归一个月后，我来到美国首都华盛顿，在一个叫大西洋理事会的智库从事研究工作。当时我来美国的路费完全是自己出，介绍到这里从事研究工作是我的恩师和朋友帮忙，生活费也靠自己打工挣来，**研究费用我自己出一部分**，另外一部分由我私人朋友赞助，我不从中国或者美国政府或者依附于它们的任何机构拿一分钱的

经费——我为什么强调这一点？因为自从改革开放到今天（2008年1月27日）为止，像我这种既不从国家和政府、也不从研究机构和大学等拿经费到华盛顿这种级别的智库从事和国家政策相关的研究工作的，就一个人，就是我杨恒均。（当代\网络语料\博客\杨恒均博客.txt). [254]

074. “什么事。”“他让我去找一个人，**这个人我现在找到了。**”“什么人？”“何处长说这个人能帮你们的大忙，还说一找到就让我给你打电话。”“王二贵，你能不能把话讲清楚。（当代\文学\大陆作家\张平 十面埋伏.txt) [300]

075. “在失去双手的最初日子里，我对生活失去了信心，感到一切全完了……”回顾往昔，普吉村·列昂尼特极为坦率地向笔者道出了当时的悲观心理。“后来，我读到了著名作家波列伏依写的中篇小说《一个真正人的功勋》，讲述的是在伟大的卫国战争中，一位失去双腿的飞行员以非凡的毅力重上蓝天驾驶战鹰抗击法西斯入侵者的故事。当然，还有尼古拉·奥斯特洛夫斯基著的长篇小说《钢铁是怎样炼成的》，**这部小说我不知读了多少遍**，它给了我生存下去的信心、勇气和力量。于是，我努力地投入了我自小喜欢的绘画艺术。当然，一开始，困难是很多很大的，我连生活都不能自理，又怎么能将一支画笔运用自如呢？然而，我以无腿飞行员和保尔·柯察金为榜样，几年后，我终于获得了成功。”（当代\报刊\人民日报\1996年人民日报\11月份.txt) [303]

ISBN 978-83-67287-68-5

DOI 10.48226/978-83-67287-68-5